

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1950

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 13

13–20 april.

Debatter m. m.

Torsdagen den 13 april.

Sid.

Interpellation av herr Lundgren ang. centrala sjukvårdsberedningens befattning med byggnadsärenden 9

Tisdagen den 18 april.

Interpellation av herr Näsgård ang. uppmjukning av kompetensvillkoren för förvaltning av skogar i allmän ägo 21

Onsdagen den 19 april.

Ordningen för utkrävande av statsrådets ansvar 23

Anslag under riksstatens sjätte huvudtitel:

Byggande av broar	26
Trafikräkningar	28
Statliga farledsarbeten	31
Byggande av fiskeshamnar	32
Anläggningar för vattenförsörjning och avlopp	35

Anslag under riksstatens åttonde huvudtitel:

Riksarkivet	36
Bokinköp m. m. vid kungl. biblioteket	39
Avlöningar vid stifts- och landsbiblioteken	42
Bokinköp m. m. vid stifts- och landsbiblioteken	43
Om restaurering av Karesuando kyrka	45
Stipendier för utbildande av diakoner	46
Naturvetenskaplig forskning i övre Norrland	48
Avlöningar vid Uppsala universitet	49
Engångsanslag till vissa vetenskapliga institutioner vid Uppsala universitet	51
Om inrättande av ett nytt tandläkarinstitut	52
Chalmers tekniska högskola	59
Arvoden åt lärarkandidater under provårstjänstgöring	61
Stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter	62
Skolmältider	65
Fria läroböcker m. m.	77

	Sid.
Vissa byggnadsarbeten för folkskoleväsendet	80
Byggnadsbidrag till tjänstebostäder för folkskolans lärare	81
Grafiska institutet	83
Folkbildningskurser m. m.	83
Bidrag till hemgårdar och studiehjem	84
Undervisningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande	88
Folkliga musikskolan i Arvika	92
Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco	95
Anslag under riksstatens tionde huvudtitel:	
Hemmens forskningsinstitut	97
Statens priskontrollnämnd	99
Svenska turisttrafikförbundet	103
Fonden för idrottens främjande	105
Lotterimedelsfonden	110
Förvärv av de s. k. tyskgruvorna	118
Patrullerande sjöräddningsbåt i Hanöbukten	133
Rätten till moderskapshjälp efter återinträde i sjukkasse	135
Införande av obligatorisk kommunal bostadsförmedling	137
Statens övertagande av sjukvården i vissa städer m. m.	154
Straffbestämmelserna för olovlig jakt	156
Interpellationer:	
av herr Norling om hjälp åt av Emåns översvämning drabbade markägare m. m.	159
av herr Cassel om anordnande av ett extra matematikprov för vissa kompletthanter m. fl.	159

Samtliga avgjorda ärenden.

Torsdagen den 13 april.

Gemensam omröstning ang. pensionsrätten för två befattningshavare hos djurgårdsnämnden	5
--	---

Onsdagen den 19 april.

Konstitutionsutskottets utlåtande nr 10, ang. utkrävande av statsrådets konstitutionella ansvar på grundval av statsrevisorernas berättelse	23
— nr 11, ang. undanröjande av tekniska hinder för rösträtt vid allmänna val	26
Statsutskottets utlåtande nr 6, ang. utgifterna under sjätte huvudtiteln (kommunikationsdepartementet)	26
— nr 8, ang. utgifterna under åttonde huvudtiteln (ecklesiastikdepartementet)	36
— nr 10, ang. utgifterna under tionde huvudtiteln (handelsdepartementet)	97
— nr 52, ang. anslagen under försvarets fonder m. m.	118

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 53, ang. fortsatt disposition av ett äldre reservationsanslag	118
— nr 54, ang. frågor om befrielse från betalningsskyldighet till kronan	118
— nr 55, ang. förvärv av tidigare tyskägd gruvegendom m. m.	118
— nr 56, ang. anslagen under statens allmänna fastighetsfond och fonden för statens aktier: handelsdepartementet	132
— nr 57, ang. effektivisering av kustbevakningen	133
— nr 58, ang. inrättande av en driftfond för en patrullerande sjöräddningsbåt i Hanöbukten	133
— nr 59, ang. företagsräkning	134
— nr 60, ang. anslag till Sveriges hantverks- och småindustriorganisation för allmänna undersökningar	134
— nr 61, ang. anslag till kostnader för Sveriges medlemskap i internationella handelsorganisationen (ITO)	135
— nr 62, ang. anslag till arbeten på fritidslägrer vid Skönstavik	135
— nr 63, ang. Sveriges anslutning till allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) m. m.	135
— nr 64, ang. befrielse från ersättningsskyldighet i visst fall m. m.	135
— nr 65, ang. fortsatt disposition av äldre anslag å sjätte huvudtiteln m. m.	135
— nr 66, ang. livränta till Ebba Linnéa Emmertz m. fl.	135
— nr 67, ang. ersättning till Johannes Karlsson m. fl. i anledning av yrkessjukdom eller olycksfall i arbete	135
Första lagutskottets utlåtande nr 15, ang. översyn av gällande lagar om aktiebolag och om försäkringsrörelse	135
— nr 16, ang. rätt att hos domkapitel överklaga pastors beslut om kyrkors upplåtande	135
Andra lagutskottets utlåtande nr 26, ang. tillägg till 32 § första stycket förordningen om erkända sjukkassor	135
Tredje lagutskottets utlåtande nr 9, ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.	137
Statsutskottets utlåtande nr 68, ang. statsverkets övertagande av staden Noras förpliktelser gentemot borgmästaren Erik Åke Edvardsson	154
— nr 69, ang. anslag till åtgärder för dövhets bekämpande	154
— nr 70, ang. anordnande av specialistsjukvård för innevånarna på Gotland å sjukhusen i Stockholm	154
— nr 71, ang. statens övertagande av ansvaret för hälso- och sjukvården i vissa städer m. m.	154
— nr 72, ang. anslag till kostnader för inventering av typskogar	156
— memorial nr 73, ang. gemensam votering i fråga om anslag till hemvärnets övningar	156
Bevillningsutskottets betänkande nr 33, ang. ändringar i gällande tulltaxa m. m.	156
— nr 34, ang. bemyndiganden för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter	156
— nr 35, ang. utredning om fastighetsskattens avskaffande m. m.	156
— nr 36, ang. befrielse från fastighetsskatt för ägare av allmänna samlingslokaler m. m.	156

	Sid.
Första lagutskottets utlåtande nr 17, ang. skärpning av straffbestämmelserna för olovlig jakt	156
— nr 18, ang. rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket	158
Andra lagutskottets utlåtande nr 27, ang. fortsatt giltighet av utlänningslagen	158
— nr 28, ang. ändring av lagen om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn	158
Första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 21, ang. utredning rörande skyddsåtgärder mot koloxidförgiftning m. m.	158

Torsdagen den 13 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 51 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den som i likhet med första kammaren vill, att motionerna I: 229 och II: 278 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda, röstar

Ja;

Den det ej vill röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren med bifall till motionerna I: 229 och II: 278 medgivit, att vardera av kassören och bokhållaren hos djurgårdsnämnden Margareta Carell och kontoristen hos djurgårdsnämnden Ester Kinn må såsom tjänstår för pension tillgodoräkna hela den tid, 22 år 5 månader för Carell och 19 år 4 månader för Kinn, varunder de före tillträdet den 1 juli 1939 av pensionsberättigande befattningar tjänstgjort hos djurgårdskommissionen.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 52;

Nej — 74.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 271, som upplästes

och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 100 ja och 110 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 152 ja och 184 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Justerades protokollen för den 28 och den 29 nästlidne mars.

Upplästes fyra till kammaren inkomna ansökningar, vilka jämte därvid fogade läkarintyg voro så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Under hänvisning till bifogade läkarintyg får jag härmed anhålla om ledighet från riksdagsarbetet från och med den 13 april tills vidare.

Kiruna den 11 april 1950.

Hugo Osvald.

Professor *Karl Hugo Osvald*, Uppsala, som den 8 mars 1950 intagits å läns-lasarettet i Kiruna C för kompressionsfraktur i vä. knäled, är oförmögen till arbete under minst 2 månader från denna dag räknat, intygas härmed.

Kiruna lasarett den 8 mars 1950.

Erik Eriksson,
lasarettsläkare.

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av närslutna läkarintyg får jag vördsamt anhålla om tjänstledighet från riksdagsarbetet från och med den 13 april till och med den 23 april 1950.

Centrallasarettet, Karlstad den 8 april 1950.

Albert Ramberg.
Ledamot av första
kammaren.

På begäran intygas, att riksdagsman *Albert Ramberg*, född den 27 januari 1885 till följd av sjukdom tillrådes vila från allt arbete åtminstone till och med den 23 april 1950.

Lasarettet, Karlstad den 6 april 1950.

O. Ljung,

bitr. lasarettsläkare.

Undertecknad anhåller härmed vörd samt om ledighet från riksdagsgöromålens fullgörande under tiden 13 april till 30 april 1950 enligt bifogade läkarintyg.

Ovanmyra den 7 april 1950.

Jones Erik Andersson.

Att riksdagsman *Jones Erik Andersson* till följd av blodpropp (Thrombos) (Thrombosis ped. sin.), varför han av mig behandlats, är från och med den 12 april 1950 till och med den 30 april 1950 oförmögen att tjänstgöra, intygas.

Rättvik den 6 april 1950.

Alb. Tilk.

Av K. Medicinalstyrelsen förordnad
såsom extra läkare.

Till riksdagens första kammare.

Åberopande bifogade läkarintyg anhåller jag vördsamt om ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare under en vecka från och med den 13 april.

Gävle den 12 april 1950.

Rickard Sandler.

Landshövding *Rickard Sandler* är på grund av luftrörs- och lungkatarr tills vidare oförmögen till arbete och tvungen att vistas inomhus i sitt hem, vilket härmed intygas.

Gävle den 12 april 1950.

G. Brun.

Med. dr.
Lasarettsläkare.

De begärda ledigheterna beviljades, beträffande herr *Osvald* för den tid, varunder han av den i åberopade läkarintyget angivna anledningen vore oförmögen till arbete.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 4, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1950/51 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 184, med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 187, angående godkännande av mellan Sverige och Polen träffade uppgörelser rörande ersättning för vissa svenska privata ekonomiska intressen, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 189, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.; och

nr 190, angående försäljning av två till lägerplatsen i Vännäs hörande markområden.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 193, med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 11 juni 1948 (nr 283) om pappersskatt.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 412, av herrar *Holmbäck* och *Nerman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående studentsociala stödåtgärder m. m.;

nr 413, av herr *Åman* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående studentsociala stödåtgärder m. m.;

nr 414, av herrar *Åman* och *Arrhén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående studentsociala stödåtgärder m. m.;

nr 415, av herrar *Sten* och *Sandler*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående modernisering och utbyggnad av de statliga sinnessjukhusen m. m.;

nr 416, av herr *Norling* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till främjande av bostadsförsörjningen för budgetåret 1950/51 m. m.;

nr 417, av herr *Arrhén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.; och

nr 418, av herr *Wehlje* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet herr *De Geers* motion, nr 419, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående teckning av aktier i den statliga affärsbanken, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandlingen av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 420, av herr *Andersson*, *Elon*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m.; och

nr 421, av herr *Andrén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303).

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 422, av herr *Svedberg* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelsevillkoren för kronotorp m. fl. lägenheter, m. m.;

nr 423, av herr *Elofsson*, *Gustaf*, och herr *Persson*, *Ivar*, i anledning av

Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stödjande av odlingen utav bruna bönor samt av hamp- och linodlingen; ävensom

nr 424, av herr *Nilsson*, *Hjalmar*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stödjande av odlingen utav bruna bönor samt av hamp- och linodlingen.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet herr *Fahlanders* motion, nr 425, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 426, av herr *Lundgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1950/51 m. m.;

nr 427, av herr *Eriksson*, *Einar*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till främjande av bostadsförsörjningen för budgetåret 1950/51 m. m.; och

nr 428, av fru *Svenson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i reglementet för pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandlingen av lagutskott den av herr *Persson*, *Helmer*, m. fl. väckta motionen, nr 429, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m.

Herr talmannen anmälde, att till kamraren överlämnats följande kungl. propositioner, vilka nu var för sig föredrogs och lades på bordet:

nr 188, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna

konferens år 1949 vid dess trettioandra sammanträde fattade beslut;

nr 192, med förslag till lag om ändring i lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning, m. m.;

nr 194, angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie tjänster vid kommunikationsverken m. m.;

nr 195, med förslag till lag om ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad, m. m.;

nr 196, angående lönegradsplacering av viss eldar-, reparatörs- och maskinistpersonal, m. m.;

nr 197, angående godkännande av allmänna riktlinjer för en tvångsclearing med Tyskland;

nr 198, angående disposition av medel för skjutbana för Södra skånska infanteriregementet i Ystad;

nr 199, med förslag till lag med bestämmelser om tidpunkten för lagtima landstingsmöte i vissa fall;

nr 200, angående bestridande av vissa kostnader för omskifte å Tybble by i Askers socken, Örebro län;

nr 201, med förslag till lag om ändring i 9 kap. lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående stenkolshögheter m. m.;

nr 202, angående reglering av priser på fisk och av exporten av fisk;

nr 203, med förslag till lag om fortsatt tillämpning i viss del av lagen den 23 april 1948 (nr 175) med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel m. m.;

nr 204, angående livränta till Bertil Söltoft;

nr 205, angående ändrad disposition av vissa fastigheter, som anslagits såsom avlöningstillgång vid allmänna läroverk;

nr 206, med förslag till lag om ändring i lagen den 14 juni 1928 (nr 289) angående handel med utsädesvaror;

nr 207, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1949 vid dess trettioandra sammanträde fattade beslut i sjöfartssoziala frågor;

nr 208, angående lantbruksmötesverksamhetens ordnande, m. m.;

nr 209, med förslag till lag om vissa ändringar i ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932 (nr 400);

nr 210, angående godkännande av Sveriges anslutning till en överenskomme angående inter-europeiska betalningar och kompensationer för 1949/50 m. m.;

nr 211, angående vissa ändringar i riktlinjerna för den statliga exportkrediten;

nr 212, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer m. m.;

nr 213, angående reglering av sockernäringen i riket m. m.;

nr 214, med förslag till lag med vissa bestämmelser om jämkning av valkretsar för val av landstingsmän;

nr 215, angående ersättning till T. E. Hedlund m. m.;

nr 216, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 3 juni 1938 (nr 274) om rätt till jakt;

nr 217, med förslag till lag om svenskt medborgarskap;

nr 218, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 11:o, 15:o, 17:o och 19:o lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

nr 219, angående riktlinjer för lärarutbildningens ordnande;

nr 220, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse;

nr 221, med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 3 juni 1949 (nr 315) med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.;

nr 222, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser rörande mantalsskrivningen för år 1951 i anledning av folkräkningen den 31 december 1950;

nr 223, med förslag till lag om tillfälligt byggnadsförbud inom vissa strandområden;

nr 224, med förslag till lag om ändring i värnpliktslagen m. m.;

nr 225, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 14 § 1 mom. lagen

**Interpellation ang. centrala sjukvårdsberedningens befattning med byggnads-
ärenden.**

den 20 december 1940 (nr 1044) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus;

nr 226, angående ersättning till Karl Wilhelm Karlsson m. fl. i anledning av yrkessjukdom;

nr 227, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 283) om nöjesskatt;

nr 228, med förslag till förordning angående rätt för Konungen att förordna om uttagande av antidumping- och utjämningstullar;

nr 229, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att tillerkänna Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag samt Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund fortsatt rätt till viss malmbrytning utöver i gällande malmavtal medgivna kvantiteter;

nr 230, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

nr 231, angående finansieringen av kostnaderna för den nya kyrkomusikerorganisationen m. m.;

nr 232, angående lönereglering för lärarna vid de statsunderstödda privatläroverken, m. m.;

nr 233, angående vissa frågor rörande statsbidrag till avlönande av övningslärare m. m.;

nr 234, med förslag till avlöningsbestämmelser för övningslärare och kyrkomusiker m. m.;

nr 235, angående lönereglering för lärare vid statsunderstödda folkhögskolor och lantbruksundervisningsanstalter, m. m.;

nr 236, med förslag till vissa ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen, m. m.;

nr 237, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1950/51, m. m.;

nr 238, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Finland för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å kvarlåtenskap;

nr 239, med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa, m. m.;

nr 240, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 27 juni 1927 (nr 321) om skatt vid utskiftning av aktiebolags och solidariska bankbolags tilgångar, m. m.;

nr 241, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 242, angående tullfri införsel av viss donerad utrustning för biokemiska institutionen vid Uppsala universitet;

nr 243, angående ordnande av bångårdsförhållandena i Hälsingborg; och

nr 244, med förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896).

**Interpellation ang. centrala sjukvårds-
beredningens befattning med byggnads-
ärenden.**

Herr LUNDGREN erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! I proposition nr 220 till 1943 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t inrättande av centrala sjukvårdsberedningen. Denna skulle erhålla såsom huvudsaklig uppgift att handlägga ärenden röranden standardisering av sjukvårdsmateriel samt registrera och bearbeta uppgifter rörande sjukhusväsendet i och för rationalisering på det sjukvårdstekniska området samt vara rådgivande organ i fråga om den slutna kroppsvården.

Centrala sjukvårdsberedningen bildades genom att staten övertog den verksamhet, som tidigare utövats av sjukhusens standardiseringskommitté, vilken bildades 1933 på initiativ av Svenska landstingsförbundet och Svenska sjukhusföreningen och som till huvudsaklig uppgift haft att genom standardisering söka åstadkomma en för det svenska sjukvårdsväsendet ändamålsenlig sjukvårdsmateriel, samt centrala sjukhusarkivet, som haft till uppgift att samla, registrera och systematiskt bearbeta uppgifter rörande sjukhusväsendet inom och utom landet i avsikt att ernå standardisering och rationalisering på det sjukhustekniska området. I motiveringen för

Interpellation ang. centrala sjukvårdsberedningens befattning med byggnadsärenden.

inrättande av sjukvårdsberedningen inför föredragande departementschefen bl. a. följande:

»Centrala sjukvårdsberedningens arbetsuppgifter skulle i första hand bliva desamma, som nu ankomma på standardiseringskommittén och sjukhusarkivet, samt fördelas på två avdelningar, standardiseringsavdelningen och arkivavdelningen. Härutöver skulle beredningen emellertid tillföras vissa andra arbetsuppgifter. Bland sådana uppgifter har materielnämnden särskilt framhållit granskning av förslag, avseende inventarieutrustning för sjukhus, samt viss rådgivande verksamhet beträffande planläggningen av den slutna sjukvården inom landets sjukvårdsområden. Vissa erinringar ha framställts mot att beredningen skulle tillföras nu nämnda nya arbetsuppgifter. Dessa erinringar anser jag dock, med hänsyn till att beredningens verksamhet i berörda avseende endast skulle bliva av rådgivande natur, ej vara av beskaffenhet att böra föranleda ett frångående av nämndens förslag i denna del.»

På grund av nu rådande restriktioner på byggnadsmarknaden har centrala sjukvårdsberedningen fått en helt annan ställning, när det gäller nybyggnadsfrågor, än som förutsattes i proposition nr 220. Centrala sjukvårdsberedningen granskar i detalj landstingets förslag till nybyggnader och synes icke godtaga några byggnadsritningar, som icke överensstämmer med den mall, som centrala sjukvårdsberedningen en gång uppgjort. Detta är enligt min uppfattning utomordentligt farligt. Landstingen ha på ett förredömligt sätt handhaft den slutna kroppssjukvården och landstingets sjukvårdsanstalter torde väl mäta sig med motsvarande statliga institutioner, om man bortser från den eftersläpning, som uppkommit på grund av gällande byggnadsrestriktioner. Någon anledning att icke låta landstingen enligt eget beprövande och endast med den granskning, som gällande sjukhuslag och sjukhusstadga förutsätter, utföra sjukhusbyggnader finnes icke.

Till detta kommer emellertid att det måste innebära en stagnation på sjukvårdens område, om alla sjukhusbyggnader skola stöpas i en form och enligt en modell, som kanske när den fastställdes kan ha varit lämplig, men som genom utvecklingen snart blir omodern.

På grund av det sålunda anförda får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framställa följande fråga.

Är statsrådet villig att giva centrala sjukvårdsberedningen sådana direktiv att dess befattning med landstingens sjukhusbyggnadsärenden blir såsom förutsattes i proposition nr 220 allenast av rådgivande natur?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion om utredning och förslag rörande utkrävande av statsrådets konstitutionella ansvar på grundval av statsrevisorernas berättelse; samt

nr 11, i anledning av väckta motioner om undanröjande av vissa tekniska hinder för utövande av rösträtt vid allmänna val;

statsutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1950/51 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1950/51 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1950/51 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1950/51 under försvarets fonder m. m., jämte i ämnet väckt motion;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av ett äldre reservationsanslag;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från betalningsskyldighet till kronan;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av viss tidigare tyskägd gruvegendom m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1950/51 under statens allmänna fastighetsfond och fonden för statens aktier, i vad avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 57, i anledning av väckt motion om åtgärder för effektivisering av kustbevakningen;

nr 58, i anledning av väckta motioner om inrättande av en driftsfond för en patrullerande sjöräddningsbåt i Hanöbukten;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående företagsräkning;

nr 60, i anledning av väckta motioner om anslag till Sveriges hantverks- och småindustriorganisation för vissa allmänna undersökningar;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för budgetåret 1950/51 till kostnader för Sveriges medlemskap i internationella handelsorganisationen (ITO);

nr 62, i anledning av väckta motioner om anslag för budgetåret 1950/51 till vissa arbeten på det till Karlskrona örlogsstation hörande fritidslägre vid Skönstavik;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående Sveriges anslutning till allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) m. m., såvitt propositionen avser anslagsfrågor;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från ersättningsskyldighet i visst fall m. m.;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag å sjätte huvudtiteln m. m.;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta till Ebba Linnéa Emmertz m. fl.; samt

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till Johannes Karlsson m. fl. i anledning av yrkessjukdom eller olycksfall i arbete;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckta motioner angående översyn av gällande lagar om aktiebolag och om försäkringsrörelse; samt

nr 16, i anledning av väckta motioner angående bestämmelser om rätt att hos domkapitel överklaga pastors beslut om kyrkors upplåtande;

andra lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckt motion om visst tillägg till 32 § första stycket förordningen om erkända sjukkassor; ävensom

tredje lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, dels ock i ämnet väckta motioner.

Anmälades och bordlades nedannämnda under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 430, av herr *Wistrand*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av mellan Sverige och Polen träffade uppgörelser rörande ersättning för vissa svenska privata ekonomiska intressen, m. m.;

nr 431, av herr *Hermansson, Albert*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till fångvården m. m.;

nr 432, av herr *Lundgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1950/51 m. m.;

nr 433, av herr *Petrén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1950/51 m. m.;

nr 434, av herr *Åman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1950/51 m. m.;

nr 435, av herr *Heiding* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1950/51 m. m.;

nr 436, av herr *Lindblom* och herr *Petersson, Emil*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående modernisering och utbyggnad av de statliga sinnessjukhusen m. m.;

nr 437, av fröken *Andersson* och herr *Lundqvist*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare;

nr 438, av herr *Andrén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till främjande av bostadsförsörjningen för budgetåret 1950/51 m. m.;

nr 439, av herr *Bergvall* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till främjande av bostadsförsörjningen för budgetåret 1950/51 m. m.;

nr 440, av herrar *Hallagård* och *Niklasson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till främjande av bostadsförsörjningen för budgetåret 1950/51 m. m.;

nr 441, av herrar *Rosander* och *Holmbäck*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till tvångsarbets- och alkoholistanstalter;

nr 442, av herr *Ericsson, Carl Eric*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.;

nr 443, av herr *Elmgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upptagande å riksstaten för budgetåret 1950/51 av underskottet för luftfartsfonden;

nr 444, av herr *Bergh* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt inrikes lufttrafik;

nr 445, av herr *Wehtje* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt inrikes lufttrafik;

nr 446, av herr *Mogård* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till Stockholms och Göteborgs högskolor m. m.;

nr 447, av herr *Bergvall* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till Stockholms och Göteborgs högskolor m. m.;

nr 448, av herr *Norling*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 449, av fru *Svenson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till avlöningar vid blind- och dövstumskolorna m. m.;

nr 450, av herrar *Werner* och *De Geer*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till centraldepån för blindas arbeten m. m.;

nr 451, av herr *Petrén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp m. m.;

nr 452, av herr *Petrén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp m. m.;

nr 453, av herr *Spetz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp m. m.;

nr 454, av herr *Andrén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående

ende subventionering av vissa varor m. m.;

nr 455, av herr *Bergvall* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående subventionering av vissa varor m. m.;

nr 456, av herrar *Hällgren* och *Spetz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om restitution i vissa fall av tilläggsskatt å bensen, som användes vid jordbrukets drift;

nr 457, av herr *Persson, Karl* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om restitution i vissa fall av tilläggsskatt å bensen, som användes vid jordbrukets drift;

nr 458, av herr *Falk*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om restitution i vissa fall av tilläggsskatt å bensen, som användes vid jordbrukets drift;

nr 459, av herrar *Lundgren* och *Wistrand*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Folk-rörelsernas sparkampanj m. m.;

nr 460, av herr *Persson, Ivar*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Folk-rörelsernas sparkampanj m. m.;

nr 461, av herr *Norling*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 20 § 1 och 2 mom. förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor, m. m.;

nr 462, av herr *Lindblom* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk förhöjning av familjepénning;

nr 463, av herr *Lindblom* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1950/51 m. m.;

nr 464, av herr *Näsgård* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av statens jordbruksnämnd m. m.;

nr 465, av herr *Eskilsson* och herr *Nilsson, Hjalmar*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av statens jordbruksnämnd m. m.;

nr 466, av herrar *Hällgren* och *Spetz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av statens jordbruksnämnd m. m.;

nr 467, av herrar *Nordenson* och *Velander*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation; samt

nr 468, av herrar *Lundgren* och *Mannerskantz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.32 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Lördagen den 15 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1950/51 under nionde huvudtiteln, avseende anslagen inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 102, till Konungen i anledning av väckta motioner angående tjänstårsberäkning i pensionshänseende för vissa befattningshavare hos djurgårdsnämnden.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 188, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1949 vid dess tretioandra sammanträde fattade beslut, hänvisades propositionen, såvitt angick rekommendationen (nr 87) angående yrkesvägledning, till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 192, med förslag till lag om ändring i lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 194, angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie tjänster vid kommunikationsverken m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 195, med förslag till lag om ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 196, angående lönegradsplacering av viss eldar-, reparatörs- och maskinistpersonal, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 197, angående godkännande av allmänna riktlinjer för en tvångs-clearing med Tyskland.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 198, angående disposition av medel för skjutbana för Södra skånska infanteriregementet i Ystad.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 199, med förslag till lag med bestämmelser om tidpunkten för lagtima landstingsmöte i vissa fall.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 200, angående bestridande av vissa kostnader för omskifte å Tybble by i Askers socken, Örebro län.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 201, med förslag till lag om ändring i 9 kap. lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående stenkolshandlingar m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 202, angående reglering av priserna på fisk och av exporten av fisk.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 203, med förslag till lag om fortsatt tillämpning i viss del av lagen den 23 april 1948 (nr 175) med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 204, angående livränta till Bertil Söltoft; och

nr 205, angående ändrad disposition av vissa fastigheter, som anslagits såsom avlöningstillgång vid allmänna läroverk.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 206, med förslag till lag om ändring i lagen den 14 juni 1928 (nr 289) angående handel med utsädesvaror; och

nr 207, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1949 vid dess trettioandra sammanträde fattade beslut i sjöfartssociala frågor.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 208, angående lantbruksmötesverksamhetens ordnande, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 209, med förslag till lag om vissa ändringar i ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932 (nr 400).

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 210, angående godkännande av Sveriges anslutning till en överenskommelse angående inter-europeiska betalningar och kompensationer för 1949/50 m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 211, angående vissa ändringar i riktlinjerna för den statliga exportkrediten; och

nr 212, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 213, angående reglering av socker näringen i riket m. m.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 214, med förslag till lag med vissa bestämmelser om jämkning av valkretsar för val av landstingsmän.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 215, angående ersättning till T. E. Hedlund m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 216, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 3 juni 1938 (nr 274) om rätt till jakt;

nr 217, med förslag till lag om svenskt medborgarskap; samt

nr 218, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 11:o), 15:o), 17:o) och 19:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 219, angående riktlinjer för lärarutbildningens ordnande.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 220, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 221, med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 3 juni 1949 (nr 315) med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 222, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser rörande mantalsskrivningen för år 1951 i anledning av folkräkningen den 31 december 1950;

nr 223, med förslag till lag om tillfälligt byggnadsförbud inom vissa strandområden;

nr 224, med förslag till lag om ändring i värnpliktslagen m. m.; och

nr 225, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 14 § 1 mom. lagen den 20 december 1940 (nr 1044) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 226, angående ersättning till Karl Wilhelm Karlsson m. fl. i anledning av yrkessjukdom.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 227, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt; samt

nr 228, med förslag till förordning angående rätt för Konungen att förordna om uttagande av antidumping- och utjämningsstullar.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 229, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att tillerkänna Luossavaara—Kiiruna-vaara aktiebolag samt Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund fortsatt rätt till viss malmbrytning utöver i gällande malmavtal medgivna kvantiteter.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 230, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 231, angående finansieringen av kostnaderna för den nya kyrkomusikerorganisationen m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick de i densamma med 2)—5) betecknade lagförslagen, till konstitutionsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 232, angående lönereglering för lärarna vid de statsunderstödda privatläroverken, m. m.;

nr 233, angående vissa frågor rörande statsbidrag till avlönande av övningslärare m. m.; och

nr 234, med förslag till avlöningsbestämmelser för övningslärare och kyrkomusiker m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 235, angående lönereglering för lärare vid statsunderstödda folkhögskolor och lantbruksundervisningsanstalter, m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick lantbruksundervisningsanstalter, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 236, med förslag till vissa ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen, m. m.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 237, angående komplettering av rikstatsförslaget för budgetåret 1950/51, m. m.

Propositionen hänvisades, såvitt angick dels förordningsförslagen, dels grunderna för uttagande av preliminär skatt för inkomst under budgetåret 1950/51, dels ock bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om restitution av viss erlagd bensinskatt, till bevillningsutskottet, i vad propositionen rörde jordbruksärenden, till jordbruksutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 238, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Finland för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å kvarlåtenskap;

nr 239, med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa, m. m.; samt

nr 240, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 27 juni 1927 (nr 321) om skatt vid utskiftning av aktiebolags och solidariska bankbolags tillgångar, m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 241, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick grunder för utbetalande av statsbidrag till kommuner och i förekommande fall till landsting, till statsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 242, angående tullfri införsel av viss donerad utrustning för biokemiska institutionen vid Uppsala universitet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 243, angående ordnande av bangårdsförhållandena i Hälsingborg.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 244, med förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896).

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet herr *Wistrands* motion, nr 430, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av mellan Sverige och Polen träffade uppgörelser rörande ersättning för vissa svenska privata ekonomiska intressen, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 431, av herr *Hermansson, Albert*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till fångvården m. m.;

nr 432, av herr *Lundgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1950/51 m. m.;

nr 433, av herr *Petrén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1950/51 m. m.;

nr 434, av herr *Aman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1950/51 m. m.;

nr 435, av herr *Heiding* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1950/51 m. m.;

nr 436, av herr *Lindblom* och herr *Petersson, Emil*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående modernisering och utbyggnad av de statliga sinnessjukhusen m. m.;

nr 437, av fröken *Andersson* och herr *Lundqvist*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare;

nr 438, av herr *Andrén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till främjande av bostads-

försörjningen för budgetåret 1950/51 m. m.;

nr 439, av herr *Bergvall* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till främjande av bostadsförsörjningen för budgetåret 1950/51 m. m.;

nr 440, av herrar *Hallagård* och *Niklasson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till främjande av bostadsförsörjningen för budgetåret 1950/51 m. m.;

nr 441, av herrar *Rosander* och *Holmbäck*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till tvångsarbets- och alkoholistanstalter;

nr 442, av herr *Ericsson*, *Carl Eric*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.;

nr 443, av herr *Elmgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upptagande å riksstaten för budgetåret 1950/51 av underskottet för luftfartsfonden;

nr 444, av herr *Bergh* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt inrikes lufttrafik;

nr 445, av herr *Wehtje* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt inrikes lufttrafik;

nr 446, av herr *Mogård* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till Stockholms och Göteborgs högskolor m. m.;

nr 447, av herr *Bergvall* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till Stockholms och Göteborgs högskolor m. m.;

nr 448, av herr *Norling*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 449, av fru *Svenson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till avlöningar vid blind- och dövstumskolorna m. m.;

nr 450, av herrar *Werner* och *De Geer*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till centraldepån för blindas arbeten m. m.;

nr 451, av herr *Petrén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarnorp m. m.;

nr 452, av herr *Petrén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarnorp m. m.;

nr 453, av herr *Spetz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarnorp m. m.;

nr 454, av herr *Andrén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående subventionering av vissa varor m. m.; och

nr 455, av herr *Bergvall* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående subventionering av vissa varor m. m.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda motioner:

nr 456, av herrar *Hällgren* och *Spetz*,
nr 457, av herr *Persson*, *Karl*, m. fl.,
samt

nr 458, av herr *Falk*,
alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om restitution i vissa fall av tilläggsskatt å bensin, som användes vid jordbrukets drift.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet nedannämnda motioner:

nr 459, av herrar *Lundgren* och *Wistrand*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Folkrelsernas sparkampanj m. m.; samt

nr 460, av herr *Persson*, *Ivar*, m. fl., i samma ämne.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 461, av herr *Norling*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 20 § 1 och 2 mom. förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor, m. m.; samt

nr 462, av herr *Lindblom* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk förhöjning av familjepenning.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Lindblom* m. fl. väckta motionen, nr 463, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1950/51 m. m.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 464, av herr *Näsgård* m. fl.,

nr 465, av herr *Eskilsson* och herr *Nilsson*, *Hjalmar*, samt

nr 466, av herrar *Hällgren* och *Spetz*, alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av statens jordbruksnämnd m. m.

Föredrogos och hänvisades till särskilda utskottet nedannämnda motioner:

nr 467, av herrar *Nordenson* och *Velander*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation; samt

nr 468, av herrar *Lundgren* och *Mannerskantz*, i samma ämne.

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 10, och 11, statsutskottets utlåtanden nr 6, 8, 10 och 52—67, första lagutskottets utlåtanden nr 15 och 16, andra lagutskottets utlåtande nr 26 samt tredje lagutskottets utlåtande nr 9.

Herr *MANNERSKANTZ* erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Med hänsyn till omfattningen av de ärenden, som avses med Kungl. Maj:ts propositioner nr 224, med förslag till lag om ändring i värnpliktslagen m. m., och nr 241, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., tillåter jag mig anhålla, att kammaren måtte medgiva utsträckning av tiden för avgivande av motioner i anledning av sagda propositioner till det sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från propositionernas avlämnande.

Denna hemställan bifölles.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsverkets övertagande av staden Noras förpliktelser gentemot borgmästaren Erik Åke Edvardsson, vilkens befattning kommer att indragas vid upphörande av rådhusrätten i samma stad;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till åtgärder för dövhetsbekämpande;

nr 70, i anledning av väckt motion angående anordnande av specialistsjukvård för innevånarna på Gotland å sjukhusen i Stockholm;

nr 71, i anledning av väckta motioner angående statens övertagande av ansvaret för hälso- och sjukvården i vissa städer, köpingar och municipalsamhällen;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till kostnader för inventering av typskogar; och

nr 73, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1950/51 till hemvärnets övningar;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande tulltaxa, m. m.;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndiganden för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter;

nr 35, i anledning av väckta motioner angående utredning om fastighetsskattens avskaffande, m. m.; och

nr 36, i anledning av väckta motioner om befrielse för ägare av allmänna samlingslokaler från skyldigheten att erlägga fastighetsskatt m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av väckta motioner om skärpning av straffbestämmelserna för olovlig jakt; och

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av utlänningslagen den 15 juni 1945 (nr 315); och

nr 28, i anledning av väckta motioner angående viss ändring av lagen om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn; samt

första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 21, i anledning av väckt motion om viss utredning rörande skyddsåtgärder mot koloxidförgiftning, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.10 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Tisdagen den 18 april.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 98, till fullmäktige i riksbanken angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 99, till fullmäktige i riksgäldskontoret angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning; samt

nr 100, till styrelsen för riksdagsbiblioteket angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 68—72 och memorial nr 73, bevillningsutskottets betänkanden nr 33—36, första lagutskottets utlåtanden nr 17 och 18, andra lagutskottets utlåtanden nr 27 och 28 samt första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 21.

Interpellation ang. uppmjukning av kompetensvillkoren för förvaltning av skogar i allmän ägo.

Herr NÄSGÅRD erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! 1947 års riksdag beslöt med anledning av en av mig väckt motion, I: 208, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en översyn av nu gällande bestämmelser angående kompetensvillkoren för handhavandet av förvaltningen av skogar i allmän ägo. Syftet med den motion som föranledde riksdagsskrivelsen var i huvudsak att åstadkomma en uppmjukning av gällande bestämmelser om högre skoglig utbildning som villkor för anställning som förvaltare av skogar av angivet slag; så borde t. ex. elever utexaminerade från

statens skogsmästarskola i Skinnskatteberg kunna godkännas för dylik förvaltningstjänst.

Enligt beslut av Kungl. Maj:t den 18 juli 1947 uppdrogs åt domänstyrelsen och skogsstyrelsen att gemensamt verkställa översyn av gällande bestämmelser angående kompetensvillkoren för handhavandet av förvaltningen av skogar i allmän ägo. Ämbetsverkens förslag ingavs till Kungl. Maj:t för något år sedan men har såvitt bekant ännu icke föranlett något avgörande från Kungl. Maj:ts sida.

Under innevarande år har domänstyrelsen anbefallts att avgiva förnyat utlåtande i detta ärende, särskilt i vad gäller frågan, huruvida eller under vilka förutsättningar från statens skogsmästarskola utexaminerad må anses äga den kompetens, som enligt gällande föreskrifter för förvaltning av skogar i allmän ägo avses med kravet på »högre skoglig utbildning». Domänstyrelsen har i utlåtande den 25 februari bl. a. framhållit, att högre skoglig utbildning »måste innefatta högskolemässigt bedrivna studier med fullständigt inträngande i de vetenskapliga grunderna för skogliga åtgärder av skilda slag». Styrelsen tillägger, att inom riket meddelas högre skoglig utbildning endast vid skogshögskolan och att alltså endast examinerad jägmästare eller forstmästare kan anses ha högre skoglig utbildning. Vidare erinras, att forstmästarutbildningen slopades genom beslut av 1936 års riksdag. I samband med beslutet yttrade vederbörande utskott, att jägmästarkursen och forstmästarkursen, vilka från början varit rätt olika anordnade, så småningom närmat sig varandra. I samband med skogshanteringens och skogsskötselns utveckling hade fordringarna å de skogliga fackmännens insatser ökats. På grund härav hade forstmästarkursen genomgått sådan om utbildning, att skillnaden mellan denna

Interpellation ang. uppmjukning av kompetensvillkoren för förvaltning av skogar i allmän ägo.

och jägmästarkursen mer och mer minskats. Domänstyrelsen anser däremot icke, att utbildningen vid statens skogsmästarskola kan avse kompetenskravet på högre skoglig utbildning.

Domänstyrelsens kategoriska förklaring, att utbildningen vid statens skogsmästarskola icke kan jämföras med den nedlagda forstmästarutbildningen, är ägnad att förvåna. Det skall icke bestridas, att forstmästarutbildningen var mera teoretiskt betonad. Huruvida den ledde till »fullständigt inträngande i de vetenskapliga grunderna för skogliga åtgärder av skilda slag», som domänstyrelsen uttrycker sig, må lämnas därhän. Från början fordrades som teoretisk underbyggnad för inträde vid forstmästarkursen betyg från femte klassen vid allmänt läroverk. Kursen var då ettårig. Sedermera blevo fordringarna avlagd realexamen samt två års skogspraktik. Studietiden var då omkring 1 $\frac{3}{4}$ år. Någon förutbildning i de skogliga ämnena var icke föreskriven; praktiktiden torde emellertid som regel ha avsevärt överskridit minimifordringarna.

Inträdesfordringarna vid statens skogsmästarskola äro för flertalet elever att ha genomgått ettårig skogsskola med kvalificerade betyg. Skogsskoleleverna ha i likhet med eleverna vid den förutvarande forstmästarkursen lång praktik, och det är endast eliten av skogsskolornas elever som har utsikt att vinna inträde vid skogsmästarskolan. Studerande med realexamen eller viss lantbruksutbildning jämte erforderlig skogspraktik kunna även vinna inträde vid

skogsmästarskolan, men av dessa kräves att de vid inträdesprövning visa sig ha inhämtat det huvudsakliga av skogsskolans kurser i de skogliga ämnena. Kursen vid skogsmästarskolan tar en tid av 1 $\frac{1}{4}$ år; utgångspunkten är i princip den mycket grundliga utbildning som skogsskolans ettåriga kurs lämnar.

Som sammanfattning synes man kunna våga göra antagandet, att en från den statliga skolan i Skinnskatteberg utexaminerad skogsmästare bör vara lika kabel att sköta de praktiska angelägenheterna vid en skogsförvaltning som en från skogshögskolan utexaminerad forstmästare. Att flertalet skogsmästare icke ha samma elementära skolunderbyggnad som forstmästarna, bör icke tillmätas någon avgörande betydelse.

Med stöd av det anförda får jag hemställa om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framställa följande fråga:

Äro åtgärder att förvänta från Kungl. Maj:ts sida i syfte att uppmjuka nu gällande kompetensvillkor för handhavande av förvaltningen av skogar i allmän ägo?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørsmål finge framställas.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.08 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 19 april förmiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Herrar *Ohlon, Lindström och Sandler* anmälde, att de åter infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollen för den 13 och den 15 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av bifogade läkarintyg får jag hemställa om ledighet från riksdagsarbetet under onsdagen den 19 april samt till den dag, då jag anmäler mig på kansliet, dock senast den 26 april.

Ärhammar den 18 april 1950.

Erik von Heland.

Riksdagsman *Erik von Heland* är på grund av sjukdom (övre luftvägsinfektion) förhindrad att delta i riksdagsarbetet från och med den 17 april till och med den 25 april 1950. Intygas.

Nyköping den 17 april 1950.

Harry Karlsson.

2:e stadsläkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Ang. ordningen för utkrävande av statsrådets ansvar.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion om utredning och förslag rörande utkrävande av statsrådets konstitutionella ansvar på grundval av statsrevisorernas berättelse.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 19, av herr *Arrhén* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande det konstitutionella ansvarets utkrävande på grundval av statsrevisorernas berättelse.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anfört bland annat:

»Den i nu förevarande motion behandlade frågan är sålunda fortfarande icke utan betydelse för den konstitutionella kontrollen. Den bör emellertid enligt utskottets mening icke betraktas isolerad utan i samband med det större spørsmålet om formerna för den konstitutionella kontrollen över huvud och bör därför upptagas vid en allmän översyn av grundlagens dechargebestämmelser. Konstitutionsutskottet har också i ett av 1947 års riksdag godkänt utlåtande (nr 22) över en då väckt motion (I: 15 av herr *Herlitz*) om åtgärder till stärkande av riksdagens kontrollmakt beträffande konstitutionsutskottets dechargearbete framhållit, att det med hänsyn till detta arbetes speciella karaktär syntes ändamålsenligt, att frågan om en omläggning och effektivisering av detsamma vid lämplig tidpunkt utreddes av utskottet självt. Då utskottet avser att under innevarande valperiod till andra kammaren till omprövning upptaga den sist berörda större frågan, bör det i motion I: 19 avhandlade mindre spørsmålet icke lämpligen nu föranleda någon riksdagens åtgärd.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Reservation hade anmälts av herr *Herlitz*, som på anförda skäl inom utskottet yrkat, att utskottet i sedvanlig ordning skulle föreslå utredning i det ärende, som avsågs i dess utlåtande.

Ang. ordningen för utkrävande av statsrådets ansvar.

Herr HERLITZ: Herr talman! Jag ber att få ta kammarrens tid i anspråk en stund för några korta kommentarer till den reservation, som jag har avgivit till konstitutionsutskottets utlåtande.

Det är givetvis med stor tillfredsställelse jag har sett att utskottet nu enhälligt samlat sig kring tanken på en utredning rörande formerna för utkrävande av statsrådets ansvar genom konstitutionsutskottet. Jag känner för min del inte något behov att närmare rannsaka över anledningarna till att numera de som tidigare voro betänksamma ha blivit intresserade av det här ämnet. Jag vet inte, om det kan bero på att man inom majoritetspartiet har fått en starkare känsla av att tider kunna komma, då även det nuvarande regeringspartiet kan komma att stå i oppositionsställning och sålunda får anledning att se på dechargen ur andra synpunkter. Detta förhållande kan emellertid inte på något sätt grumla min tillfredsställelse.

Vad jag velat reagera mot, herr talman, är den nya form för utredning, som konstitutionsutskottet här velat inaugurera och som innebär att ett utskott självt konstituerar sig såsom kommitté för genomförande av en ganska omfattande utredning i stället för att man i vanlig ordning tillsätter en utredningskommitté. Skälen emot detta förfaringsätt skall jag inte här närmare utveckla, då jag angivit dem i min reservation. Jag kan dock måhända därtill lägga, »att spåren förskräcka». Det har verkligen hänt en gång tidigare, att konstitutionsutskottet givit sig in på ett sådant här företag. Resultatet har blivit en ganska diger lunta, en utredning rörande statsrådets ansvarighet, som emellertid helt och hållet har fallit under bordet och inte lett till något som helst resultat. Det var 1927—1928. Jag nöjer mig i övrigt med att här konstatera, att vi på det stora hela taget farit väl av den ordningen, att grundligare utredningar göras av en kungl. kommitté, medan riksdagsutskotten ha sina mera begränsade uppgifter i utredningshänseende.

Jag har tyckt mig ha särskild anled-

ning att reagera mot den form av utredning, som konstitutionsutskottet här har tänkt sig, med hänsyn till de konsekvenser, som det kan föra med sig. Att frågan har kommit upp just nu, är inte någon tillfällighet. Det sammanhänger väl med att vi numera ha riksdagar även på hösten — som sålunda äro i viss mening permanenta — och då har det framstått som rätt naturligt att man också kan ägna sig åt ett sådant här mera tidskrävande arbete. Men just därför tycker jag det är anledning att reagera, ty vilket utskott som helst kan, såvitt jag förstår, med precis samma rätt som konstitutionsutskottet, slå in på samma linje. Inte annat än jag förstår, skulle vilket utskott som helst kunna komma på den idén att, låt oss säga föranstalta om att en motion, väckt vid en vårriksdag, blir uppskjuten till nästa riksdag, varpå utskottet under hösten konstituerar sig såsom en utredningskommitté för att göra frågan mogen för beslut.

Nu säger någon kanske att så långt bära inte konsekvenserna. Det här är en alldeles särskild fråga, eftersom konstitutionsutskottet är utrustat med initiativrätt i grundlagsfrågor, vilket ger en särskild anledning för konstitutionsutskottet att ta på sig uppgifter av detta slag. Jag kan emellertid inte inse, att den omständigheten, att konstitutionsutskottet har denna grundlagsenliga rätt till initiativ, gör en olämplig utredningsform mera lämplig. För övrigt skola vi komma ihåg att det finns andra utskott som ha samma ställning som konstitutionsutskottet. En vacker dag kanske bevillningsutskottet, som är utrustat med initiativrätt i bevillningsfrågor, utvecklar sig till en utredningskommitté i skatteärenden.

Ännu ett skäl kunde måhända anföras för att detta konstitutionsutskottets uppslag skulle vara en mera unik företeelse, som inte behövde leda till några konsekvenser, nämligen att det här bara är fråga om en utredning av konstitutionsutskottets egna arbetsformer, för att söka göra dessa mera effektiva, alltså en jämförelsevis begränsad uppgift. Ja, då

Ang. ordningen för utkrävande av statsrådets ansvar.

skulle jag vilja säga att om det är fråga om att studera det ena eller det andra statsorganets arbetsuppgifter och arbetsmetoder, är det en en sällsynt illa lämpad metod att sätta detta organ självt till att granska dessa uppgifter och metoder. Eljest äro vid ju angelägna att få friska ögon som se på dessa saker. Vidare — och det vill jag särskilt framhålla — är det ju här icke fråga om ett rent tekniskt spörsmål om arbetsformer. Det är inte bara fråga om hur man skall praktiskt organisera arbetet. Spörsmålet om utkrävande av statsrådets ansvarighet är ett spörsmål, som har mycket vidare och mycket större aspekter. Det skall ses såsom ett led i en allmän betraktelse av förhållandet mellan regeringsmakt och riksdag. Det gäller här att bedöma vad den konstitutionella ansvarigheten över huvud taget spelar och bör spela för roll. Det är med ett ord en fråga, som har oändligt mycket större räckvidd än att vara en fråga enbart om ett utskotts arbetsformer.

Då jag inte har några möjligheter att här i kammaren framställa något yrkande, får jag, herr talman, stanna vid att uttala dessa anmärkningar och reflexioner.

Herr JOHANSON, KARL AUGUST: Herr talman! Då herr Herlitz inte ställde något yrkande, kanske jag inte behövt taga till orda i denna fråga, men jag vill dock göra några erinringar.

Det skulle aldrig falla mig in att ta upp någon diskussion med professor Herlitz beträffande rätten och möjligheten för konstitutionsutskottet att utföra den utredning, som utskottet här föreslagit. Jag vill endast erinra om att denna fråga ju inte är av i dag. Då herr Herlitz nämnde att den kanske kunde betraktas som en partifråga, vill jag säga att konstitutionsutskottet redan i ett av 1947 års riksdag godkänt utlåtande nr 22 i anledning av en motion av herr Herlitz uttalat, att det med hänsyn till ifrågavarande arbetes speciella karaktär syntes ändamålsenligt, att frågan om en omläggning och effektivisering av detsamma

vid lämplig tidpunkt utreddes av utskottet självt. Emot detta uttalande av utskottet gjordes år 1947, vad jag vet, ingen som helst invändning, och det är också detta som delvis varit grundläggande för utskottets ställningstagande i nu föreliggande utlåtande. Huruvida utskottets förslag i detta fall innebär en lämplig eller olämplig utredningsform, vill jag inte yttra mig om, men vi ha inom utskottet sett till det reella i detta fall. Det finns ju inom utskottet ett tillräckligt stort antal ledamöter, som behärska dessa spörsmål alldeles utmärkt. Jag skall inte nämna några namn, men vi veta ju, att professor Herlitz sitter i utskottet, och vi lyssna mycket ofta med stort intresse till hans klarläggande av konstitutionella spörsmål, som vi lekmän stå litet främmande inför, då vi inte haft tillfälle att ingående studera desamma.

Vi ha alltså försökt se på denna fråga praktiskt och därvid kommit fram till nu föreliggande resultat. Vårt ställningstagande har nog också påverkats av det förhållandet, att konstitutionsutskottet, om det blir en höstriksdag, som regel ju ingenting har att syssla med. Under de höstriksdagar, som vi hittills haft, har konstitutionsutskottet varit praktiskt taget arbetslöst, och därför skulle det finnas möjligheter för konstitutionsutskottet att vidtaga denna utredning.

Då gör herr Herlitz den invändningen att utskottet väljs för ett år i sänder. Ja, drar man ut konsekvenserna i sin helhet, är det riktigt, att det väljs ett nytt utskott varje år, men jag har tillhört utskottet i 20 år, och jag vet att de största förändringarna i regel inträffa efter ett andrakammarval. Under den följande perioden blir det mycket små förändringar, och jag är övertygad om att dessa förändringar inte bli större än att det kommer att finnas en majoritet, som kommer att acceptera ett eventuellt utredningsförslag.

Det anmärks ju allmänt på att vi ha alltför många utredningar, och vi veta också vad dessa utredningar kosta. Om nu riksdagen går med på att denna utredning utföres av konstitutionsutskottet, skulle därmed en viss besparing gö-

Anslag till byggande av broar.

räs, vilket — såsom jag personligen ser saken — måste vara ytterligare ett skäl att antaga det förslag som utskottet framlagt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HERLITZ: Herr talman! Jag tyckte knappast att herr Karl August Johanson förde någon argumentering mot min principiella inställning i denna fråga, som kan behöva föranleda mig att ytterligare säga någonting. Jag begärde endast ordet för att göra en erinran på en punkt.

Jag förstår inte, hur herr Karl August Johanson kunde säga, att då konstitutionsutskottet år 1947 uttalade sig för att det självt skulle upptaga den här frågan till utredning, detta icke mötte några gensagor. Har herr Karl August Johanson alldeles glömt bort att vid det tillfället samtliga ledamöter i de borgerliga partierna reserverade sig och yrkade att saken icke skulle tas upp av konstitutionsutskottet, utan att den skulle bli föremål för behandling av en särskild utredningskommitté?

Herr JOHANSON, KARL AUGUST: Det är alldeles riktigt, herr Herlitz, att så skedde i utskottet, men vad jag avsåg var att riksdagen följde utskottets inställning.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner om undanröjande av vissa tekniska hinder för utövande av rösträtt vid allmänna val, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-

ställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1950/51 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24.**Anslag till byggande av broar.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Byggande av broar för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 10 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Näslund* (I: 211) och den andra inom andra kammaren av fru *Sandström* m. fl. (II: 274), i vilka hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1950/51 till Byggande av broar anvisa 15 000 000 kronor,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Niklasson* och *Herbert Hermansson* (I: 292) och den andra inom andra kammaren av herrar *Carlsson* i *Bakeröd* och *Staxäng* (II: 363), i vilka hemställts, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåret 1950/51 av under sjätte huvudtiteln upptaget anslag för byggande av broar disponera ett belopp av 1 000 000 kronor för igångsättande av anläggningen av en hängfärja vid Jordfallet i Göteborgs och Bohus län i enlighet med ett av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen avgivet förslag.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte — med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 211 och II: 274 — till Byggande av broar för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag,

av 10 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

II. att motionerna I: 292 och II: 363 icke måtte bifallas av riksdagen.

Herr HERMANSSON, HERBERT: Herr talman! På denna punkt ha herr Niklasson och jag väckt en motion, som berör färjförhållandena vid Jordfallet i Göta älv. Vi ha i motionen berört de svårigheter, som äro till finnnandes, och det torde således åtminstone för statsutskottets ledamöter inte vara obekant, att det behövs åtgärder snarast möjligt för att här åvägabrunga en förbättring.

Jag skall emellertid, herr talman, för att något ytterligare för kammarrens ledamöter illustrera det förhållande, som råder där nere, tillåta mig att läsa upp en artikel i tidningen Ny Tid för den 20 januari 1950. Jag tar bara några valda stycken för att inte fresta kammarrens tålamod för mycket. Denna artikel har rubriken »Jordfallets färja rena ynkedom». Det heter där: »Rena Grönköping! säger en arbetare, som står och väntar på att få komma med Jordfallets färja. Och nog är det trafikmedlet en sorglig företeelse, både sommar och vinter, men i synnerhet på vintern. Färjepersonalen har ingen avundsvärd lott, och trafikanterna har all anledning att svära över det här tillståndet. På sommaren kan 30-talet bilar stå i kö vid färjläget — det har hänt att det tagit tre och en halv timmar för en bil att komma över. Är det för högt vatten, kan man inte ta fordon med på färjan. Och året runt får man stoppa färjan för passerande båtar — det blir många och ibland långa uppehåll. På vintern blir det ofta så mycket is under lämmarna vid färjlägena, att man inte kan sänka dem. Då får man skaffa en lågtryckspanna och elda upp den, så att man får ånga att tina upp isen med. Likadant är det med rännen under motorhuset i Bohus — där kan bli så mycket is, att man får tina upp den med ånga. Det händer ibland, när isen pressar på färjan, att hela motorhuset slängs av spårren, som det står på, och blir liggande

Anslag till byggande av broar.

på sidan. Färjan drivs fram utmed en wire som är spänd över älven. Kommer en båt, måste man köra ner motorhuset, så att wiren slaknar och kommer under vattenytan så djupt att båten kan passera. När isen packar sig, blir wiren ibland liggande på isen. Då får man ha en bogserbåt som pressar ner wiren. Färjan lastar 13 ton. Lastbilar med högre hjultryck än 2 ton får man inte ta med. De tunga mjölkbilarna t. ex. måste köra över Göteborg för att komma till mejeriet. För busstrafiken är det också stora besvärigheter. Man kan inte ta de stora bussarna på Jordfallets färja, utan måste utväxla passagerare på ömse sidor om älven. De folkrika områdena på ömse sidor om älven, som i hög grad är beroende av goda kommunikationer, får nu dragas med en förbindelse som fungerar mycket dåligt och ibland inte fungerar alls.»

Ja, sådana äro förhållandena vid detta färjeläge, och faktum är, att det ibland kan vara förenat med livsfara både att trafikera denna färja och att sköta den.

Nu förstår jag mycket väl att utskottet kunnat ställa sig tveksamt. Sedan motionen skrevs, har jag också personligen fått sådana upplysningar, att man kanske även får ställa sig tveksam till en hängfärja. Vi ha nämligen på platsen en kemisk fabrik, vars syror äro mycket besvärande för stålkonstruktionerna, och det kan tänkas att en hängfärja av denna typ, vilken inte ännu är prövad i detta land, ur dessa synpunkter kan komma att bli mycket svår att hantera.

Jag har emellertid, herr talman, begärt ordet närmast för att understryka vad utskottet sagt i slutet av sitt utlåtande, nämligen att utskottet förutsätter, att frågan göres till föremål för förnyad prövning från Kungl. Maj:ts sida och att det förslag, som därav kan komma att föranledas, föreläggas riksdagen så snart förhållandena medgiva.

Jag vill ha sagt till protokollet, att om en hängfärjekonstruktion inte är lämplig på platsen, bör Kungl. Maj:t ta under övervägande att så fort som möjligt ordna denna fråga på något annat

Anslag till trafikräkningar.

sätt. Alternativt har uppställts ett förslag om en brobyggnad, som skulle kosta 8,8 miljoner kronor, men vi äro fullt på det klara med att detta projekt med hänsyn till de finansiella svårigheterna inte kan realiseras inom överskådlig tid. Det är emellertid nödvändigt att någonting göres, och jag tror att bygdefolket där nere skulle vara tacksamt, om inga andra möjligheter återstå, att få en ny, kraftigare och bättre färja och nya landningsställ, så att det blir möjligt att eliminera de svårigheter och de risker för liv och lem, som nu faktiskt förefinnas på platsen.

Herr ANDERSSON, KARL: Herr talman! Jag är fullt överens med min bankkamrat herr Hermansson om angelägenheten av att någonting göres vid färjeläget i Jordfallet.

Utskottet har ganska grundligt behandlat denna fråga. Avdelningen har hört väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och infordrat ritningarna över de förslag till hängfärja, som inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uppgjorts. Det har emellertid visat sig att de förslag, som förelagts utskottet, inte varit så övertygande att utskottet vågat gå in för dessa och tillstyrka det anslag, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen begärt. Jag kan ju nämna att det har uppstått ett litet missförstånd från motionärernas sida, när motionen skrivits. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har begärt ett särskilt anslag på 1 miljon kronor till en hängfärja vid Jordfallet, under det att motionärerna ha begärt att från broanslaget på 10 miljoner kronor, vilket behandlas under denna punkt, skulle tas medel för hängfärjan. Detta har emellertid inte utskottet velat vara med om, då vi ansett att brobyggnadsanslaget i och för sig är så nätt tilltaget, att det bör få användas för sitt egentliga ändamål, alltså för brobyggnadsarbeten. Därest en hängfärja eller annan färja skall komma till utförande över Göta älv måste, enligt utskottets mening, medel för ändamålet tagas från ett särskilt anslag. Ett sådant särskilt anslag har emellertid kommunikationsministern inte velat ta upp i

årets statsverksproposition, och utskottet har heller inte velat föreslå ett dylikt anslag.

Vid uppgörandet av förslag till hängfärja har man haft olika alternativ att välja på, och det förefaller, som om väg- och vattenbyggnadsstyrelsen själv inte varit fullt på det klara med vilket alternativ som skulle vara det bästa för att lösa trafikproblemet där nere. Utskottet har också sagt, att det nuvarande läget för denna färja kanske inte är det lämpligaste, utan har även velat få den saken undersökt ytterligare.

Med anledning av vad som sålunda framkommit i ärendet, och då utskottet inte med det underlag, som förelegat, kunnat föreslå någon positiv lösning, har utskottet velat understryka angelägenheten av att någonting göres för att få denna fråga löst. Utskottet har därför i motiveringen sagt, att utskottet förutsätter, att frågan göres till föremål för förnyad prövning från Kungl. Maj:ts sida och att det förslag, som därav må föranledas, förelägges riksdagen så snart förhållandena medgiva. Med detta har utskottet velat ge uttryck för den uppfattningen, att detta är en angelägen fråga och att man måste se till, att det snarast möjligt blir en bättre ordning beträffande färjeförbindelsen mellan båda sidorna av Göta älv vid Bohus och Jordfallet.

Jag skall inte uppehålla mig mera vid denna fråga. Det förefaller, som om även motionärerna vore tillfreds med vad utskottet uttalat, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Punkterna 25—28.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 29.

Anslag till trafikräkningar.

Kungl. Maj:t hade förslagit riksdagen att till Trafikräkningar för budget-

Anslag till trafikräkningar.

året 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förchäft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundqvist* m. fl. (I: 293) och den andra inom andra kammaren av herr *Dickson* (II: 361), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte — med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 293 och II: 361 — till Trafikräkningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade avgivits av herrar *Mannerskantz*, *Lundqvist*, *Axel Andersson*, *Rubbestad* och *Staxäng*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte — med bifall till motionerna I: 293 och II: 361 — avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Herr LUNDQVIST: Herr talman! Vid denna punkt finns fogad en reservation av ledamöter från olika partier, i vilken yrkas avslag på utskottets hemställan.

Jag tillåter mig erinra om föreliggande frågas förhistoria. 1947 års riksdag anvisade ju ett reservationsanslag av 1,2 miljoner kronor för utförande under år 1947 av en hela landet omfattande allmän trafikräkning. På grund av det försämrade läget på arbetsmarknaden kom dock denna trafikräkning aldrig att utföras. Nu säger väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att förhållandena på arbetsmarknaden ha förändrats så att det inte längre råder någon brist på arbetskraft, som bör utgöra något hinder för en allmän trafikräkning. Det är litet underligt, herr talman, med det här talet om arbetskraftens tillräcklighet eller otillräcklighet. Det är än si, än så. Det är nog beroende på vad det är man

vill. Slår jag upp en annan sida i statsverkspropositionen och studerar de tabelluppgifter, som där finnas, framgår det ganska tydligt, att man anser att arbetsmarknadssituationen även under 1950 är densamma som den har varit hittills.

Enligt min mening kan det för övrigt diskuteras, huruvida en allmän trafikräkning är sakligt motiverad för närvarande. Det kan vara förhållandet, om man står inför mycket omfattande arbeten, förändringar i vägväsendet o. s. v., men då vi veta att det för närvarande med hänsyn till återhållsamheten i fråga om investeringar och annat inte är möjligt att åstadkomma mer än ett mycket begränsat antal arbeten, förefaller det, som om det vore skäligen onödigt att nu sätta i gång en så stor apparat. Det finns säkerligen möjligheter att på annat håll få de statistiska uppgifter, som kunna behövas för de arbeten som kunna komma i fråga under den närmaste tiden. Såväl länsstyrelser som polismyndigheter liksom biltrafiknämnden sitta ju inne med olika statistiska uppgifter i det avseendet.

Sedan kan jag inte underlåta att göra en liten jämförelse med den stränga återhållsamhet, som iakttages i fråga om anslag till andra ändamål, som, så vitt jag förstår, i varje fall i nuvarande situation måste anses vara betydligt viktigare än detta anslag. Redan under denna riksdag ha vi iakttagit, hurusom man från Kungl. Maj:ts sida med beklagande sett sig nödsakad att, även om man ansett ett aldrig så viktigt behov föreliggande, dock säga att det inte är möjligt att för närvarande sträcka sig längre. Vi komma säkerligen också att under denna dags fortsatta behandling av föreliggande frågor kunna göra samma iakttagelse, att det kommer att finnas ärenden och frågor, som vi anse vara mycket viktiga, ehuru Kungl. Maj:t inte ansett sig kunna gå med på några som helst anslag.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få vidhålla det yrkande om avslag på Kungl. Maj:ts förevarande proposition, som har framställts i en motion,

Anslag till trafikräkningar.

vilken jag har varit med om att bära fram och som också återfinnes i reservationen.

Jag yrkar alltså avslag på utskottets hemställan under denna punkt.

Herr HEIDING: Herr talman! Jag har i statsutskottet ansett mig böra gå med på det av departementschefen begärda anslaget. Det har som bekant inte varit någon allmän trafikräkning här i landet sedan år 1936. Riksdagen har också redan för tre år sedan beviljat 1,2 miljoner kronor till en hela landet omfattande allmän trafikräkning, och vad som nu begäres är ett tilläggsanslag för att man skall kunna genomföra denna planerade trafikräkning.

En förnyad trafikräkning synes vara starkt påkallad med hänsyn till att det är meningen att sätta i gång vägarbeten i större omfattning än tidigare. Den föreliggande huvudtiteln innebär ju, att investeringsvolymen på detta område skall ökas till 110 miljoner kronor. Kammarerna har för en stund sedan bifallit utskottets förslag under punkt 17:o) att höja anslaget till förstärkning och förbättring av vägar från 11 600 000 kronor under innevarande budgetår till 37 miljoner kronor under det kommande budgetåret. Det är klart att en så pass stor höjning möjliggör en mängd nya vägarbeten, och man har därför all anledning att genomföra en trafikräkning, som visar till vilka vägar man i första hand bör lämna anslag. Det utökade investeringsprogrammet gör det alltså enligt min mening angeläget att man om möjligt utför denna trafikräkning under innevarande år.

Att något större överflöd på arbetskraft inte finns, är tydligt, men det är möjligt att denna trafikräkning kan verkställas så, att arbetskraftsproblemet inte utgör något hinder.

Det finns ju ännu många livsfarliga kurvor och andra trafikfällor på våra vägar, som behöva rätas ut och byggas om, och ur trafiksäkerhetens synpunkt är det givetvis ett önskemål, att sådana arbeten i första hand utföras på de mest

trafikerade vägarna. Visserligen får man inte glömma bort de mindre vägarna, men jag anser att man i främsta rummet måste söka göra allt som göras kan för att öka trafiksäkerheten på de starkt trafikerade huvudvägarna.

Jag har således funnit det här begärda tilläggsanslaget väl motiverat och anser att man bör anvisa medel för att möjliggöra den planerade trafikräkningen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Man kanske kan säga att de *större* trafikräkningarna helst borde utföras under tider, då trafiken har stabiliserat sig, och för närvarande är väl inte läget sådant. Importen av bilar från England och Frankrike har ju nu släppts fri, och jag tror inte man spår fel, om man säger att ett stort antal nya bilar därigenom komma att sättas in i trafiken, visserligen kanske mindre sådana, men som sagt ganska många. Dessutom kan man inte räkna med att vägarbeten i mycket stor skala kunna sättas i gång, och jag anser därför i olikhet mot herr Heiding att man inte nu behöver ha några anvisningar om var vägarbetena skola sättas in. Jag tror av dessa skäl att frågan om en allmän trafikräkning nu är för tidigt väckt. Det vore bättre att vänta, tills man ser att trafiken har stabiliserat sig. Då får man en på längre sikt riktigare bild av hur trafiken förlöper.

Herr Heiding säger, att en trafikräkning nu skulle vara önskvärd ur trafiksäkerhetssynpunkt, men det är väl snarare så, att man på trafiksäkerhetsfrämjandehåll inte ännu anser sig vara fullt mogen för denna sak. Jag har blivit underrättad om att man på det hållet inte känner sig tillräckligt förberedd, när det gäller att göra sina synpunkter gällande i samband med en sådan här trafikräkning, och att ett litet uppskov därför inte skulle skada.

Jag tror således, att man saklöst kan dröja något med denna trafikräkning, och ber att få ansluta mig till det av herr Lundqvist ställda avslagsyrkandet.

Anslag till statliga farledsarbeten.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundqvist* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 30—32.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 33.

Anslag till statliga farledsarbeten.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Statliga farledsarbeten för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Spetz* (I: 46) och den andra inom andra kammaren av herrar *Utbutt* och *Svensson* i Ljungkile (II: 54), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att till statliga farledsarbeten för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågakommande punkten av angivna orsaker hemställt att riksdagen måtte — med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 46 och II: 54 — till Statliga farledsarbeten för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Svensson* i Ljungkile och *Staxäng* ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte — i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 46 och II: 54 — till Statliga farledsarbeten för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor.

Herr *SPETZ*: Herr talman! Jag har all anledning att vara tacksam mot utskottet för dess välvilliga skrivning i fråga om förbättringen av farleden genom Hamburgsund. Gentemot den motion i frågan, som jag har avgivit, anför utskottet emellertid, att arbetet icke kan igångsättas förrän tidigast i april månad nästa år. Utskottet anför dessutom att den anslagsförstärkning på 150 000 kronor, som begäres i motionen, inte skulle förslå till kostnaderna för detta arbete. Jag är fullt medveten om detta, men tanken bakom motionen var ju, att det skulle finnas medel tillgängliga för att igångsätta arbetet i april månad nästa år eller vid den tidpunkt, då utredningsarbetet kan vara klart. Genom att utskottet har ställt sig avvisande till motionens yrkande, förefaller det mig som om det icke skulle bli möjligt att börja arbetena i farleden genom Hamburgsund förrän tidigast 1952, vilket jag för min del måste beklaga.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att hemställa om bifall till den reservation, som är fogad vid denna punkt.

Herr *ANDERSSON*, *KARL*: Herr talman! Jag beklagar, att jag skall vara tvungen att stå här och i någon mån polemisera mot mina vänner på bohusbänken. Vi känna ju alla väl till hur

Anslag till byggande av fiskehamnar.

angelägna dessa arbeten äro, och vi vilja alla medverka till att de bli utförda fortast möjligt. I själ och hjärta äro vi därför fullkomligt eniga, men det kan ju ändå någon gång skilja litet grand när det gäller själva sättet för att främja ändamål, som vi alla önska tillgodose.

Vad nu beträffar denna motion ha vi frågat väg- och vattenbyggnadsstyrelsen: Är det någon vinning med att i år öka detta anslag med 150 000 kronor — kan det påskynda arbetets utförande? Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har svarat, att vi strängt taget inte behöva dessa pengar för kommande år, därför att vi av tekniska skäl inte kunna igångsätta arbetet förrän tidigast i april 1951. Arbetena i farleden genom Hamburgsund bestå huvudsakligen av muddring. Man måste alltså få dit ett mudderverk, och kommer det dit, måste arbetet utföras i en följd, men då räcker inte det lilla anslag, som motionärerna här ha begärt. Man skulle således rent av kunna beklaga, att motionärerna ha varit så hovsamma och begärt ett så litet belopp. Det hade kanske varit lättare att tillstyrka ett förslag om ett större belopp, ty då hade i varje fall det skälet bortfallit, att inte pengarna räcka till för att utföra arbetet.

Allvarligt talat ligger frågan emellertid till på det sättet, att riksdagen förra året begärde en ny undersökning beträffande farlederna utefter bohuslänska kusten, således hela kuststräckan Göteborg—Strömstad, och Kungl. Maj:t har givit väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i uppdrag att utföra denna undersökning. Först sedan den är gjord, kan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslå vissa speciella delar av dessa farleder till upprepning, och vi förvänta verkligen att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har möjlighet att framlämna resultatet av sin undersökning i så god tid, att Kungl. Maj:t kan föreslå nästa års riksdag att utföra vissa farledsarbeten av denna typ. Men då fordras det givetvis så pass stora anslag, att arbetena både kunna igångsättas och fullföljas.

Vi ha därför i utskottet inte ansett, att det skulle vara någon egentlig vin-

ning med ett bifall till motionen. Det skulle inte kunna påskynda arbetena, och de skulle i varje fall inte kunna avslutas, med mindre än att en kommande riksdag beviljar nya anslag. Utskottet har alltså funnit sig ej böra tillstyrka motionens förslag.

Med återopande av dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 34.**Anslag till byggande av fiskehamnar.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hällgren* (I: 296) och den andra inom andra kammaren av herr *Utbult* m. fl. (II: 397), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att till byggande av fiskehamnar för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 1 700 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte — med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 296 och II: 397 — till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Svensson* i Ljungskile och *Staxäng*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte — i anledning av

Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 296 och II: 397 — till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 1 700 000 kronor.

Herr HÄLLGREN: Herr talman! I denna punkt behandlas en av mig väckt motion om höjning av det av Kungl. Maj:it begärda anslaget från 1 000 000 till 1 700 000 kronor. Jag har nämligen kommit underfund med — vilket närmare framgår av siffrorna i motionen, som jag inte skall trötta kammaren med att här återge — att även med nuvarande takt i byggnadsverksamheten på detta område lär det begärda beloppet, en miljon kronor, näppeligen räcka till för kommande budgetår.

Frågan om byggande av fiskehamnar ligger ju till på det sättet, att riksdagen år 1948 beslöt att godkänna en plan för den fortsatta utbyggnaden av fiskehamnar på 190 olika platser i landet för en kostnad av i runt tal 27 miljoner kronor. Man tänkte sig att arbetena skulle utföras under en tid av fem år med statsbidrag av 5,4 miljoner kronor per år. Det förutsattes, att planen skulle kunna utsträckas under en något längre tidsperiod. Det begärda anslaget av en miljon kronor för nästa budgetår innebär emellertid, att det skulle dröja bortåt 25 år, innan den av statsmakterna godkända planen hunnit bli förverkligad, och tar man hänsyn till den kostnadsfördyring, som ägt rum, skulle det dröja kanske 35 år.

Det talas om begränsning av investeringsverksamheten, men begränsningen kan ju utföras på olika sätt. För att belysa vad jag menar skall jag tillåta mig att göra en liten jämförelse med det kommunala verksamhetsområdet. På min väg till riksdagshuset färdas jag många gånger förbi det av Stockholms stad bedrivna tunnelbanebygget. Jag har ingen anmärkning mot att stockholmarna söka ordna sina trafikförhållanden — på många ställen här i staden finns det sådana trafik hinder och dödsfällor, att till och med en gammal vägstyrelseordförande på landet aldrig skulle gilla

Anslag till byggande av fiskehamnar.

att man låter dem finnas kvar. Det är till stor del tack vare bilförarnas utomordentliga skicklighet som inte flera olyckor inträffa. Men detta tunnelbanebygge lär komma att kosta någonting på 120—130 miljoner, och om jag inte är fel underrättad, har man fått byggnadstillstånd för ett belopp av omkring 65 miljoner kronor. Jag gör ingen invändning mot att storstaden Stockholm ordnar sina trafikförhållanden, men det bör ändå vara tillåtet att göra en jämförelse och säga, att för 27 miljoner kronor — eller med hänsyn till kostnadsfördyringen 35 miljoner kronor — skulle svenska staten kunna ordna tilläggsplatser och skydd mot stormarna för de svenska fiskarens och andras båtar utefter svenska kusten från Svinesund vid norska gränsen till Haparanda vid finska gränsen. Jag har velat göra denna jämförelse för att visa, att ett fullföljande av fiskehamnsutredningens förslag inte medför några så härresande kostnader som man tror, när det talas om att 27 eller 35 miljoner kronor skulle användas till byggande av fiskehamnar.

Nu har utskottet skrivit mycket sympatiskt om motionen. Man säger att yrkandet är behjärtansvärt och understryker angelägenheten av att det av fiskehamnsutredningen framlagda principprogrammet förverkligas, så snart förhållandena medgiva.

Det finns naturligtvis ingen utsikt för bifall till motionen — och jag vill givetvis ogärna bidra till att skärpa påfrestningarna i det rådande finansiella läget — men jag skulle vilja framhålla önskemålet att man till ett kommande år från Kungl. Maj:ts sida ser till att större anslag till byggande av fiskehamnar kommer att begäras, så att man någon gång ute i landet, där man har väntat många tiotal år på de enklaste skyddsåtgärder för båtarna, kan få se ett resultat av sin långa väntan.

Under hänvisning till det anförda ber jag att få yrka bifall till motionen, vilket är detsamma som bifall till den vid punkten 34:o fogade reservationen av herrar Svensson i Ljungskile och Staxäng.

Anslag till byggande av fiskehamnar.

Herr ANDERSSON, KARL: Herr talman! Jag vill säga att denna herr Hällgrens motion är inte bara välskriven utan också synnerligen väl motiverad. Där ha ju siffror anförts, som ganska tydligt visa att man inte kunnat göra vad som bort göras när det gäller byggande av fiskehamnar. Och vi veta ju alla att det program, som fiskehamnsutredningen framlade och som godkändes av riksdagen, inte har kunnat fullföljas utan att det blivit mycket stora eftersläpningar. De anslagsbelopp, som fiskehamnsutredningen räknade med, ha inte tillnärmelsevis beviljats av riksdagen. Följaktligen återstår här ofantligt mycket att göra.

För utskottet har emellertid frågan varit, om det finns utsikter att under det kommande budgetåret utföra arbeten för större belopp än som finnas tillgängliga, om man räknar med det av Kungl. Maj:t begärda anslaget och de reservationsmedel, som fortfarande finnas kvar för byggande av fiskehamnar. Den 1 juli 1949 funnos reservationer på något över 2,5 miljoner kronor, och för innevarande budgetår har dessutom utgått ett anslag av en miljon kronor. Under innevarande år ha alltså sammanlagt 3,5 miljoner kronor stått till förfogande. Arbetskostnaderna för byggande av fiskehamnar under året beräknas till 1 400 000 kronor, och det betyder att man förbrukar det för året beviljade anslaget plus 400 000 kronor av reservationsmedlen. Detta betyder å andra sidan, att reservationer på över 2 miljoner kronor komma att stå till förfogande under nästa budgetår utöver det anslag på en miljon kronor, som utskottet nu hemställer till riksdagen att bevilja.

Vi ha tillfrågat väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, om den för sin del anser att det finns möjligheter att under kommande budgetår bygga fiskehamnar för större belopp än de sålunda disponibla medlen skulle tillåta. Styrelsen har svarat, att den inte tror att detta blir möjligt. Under sådana förhållanden har utskottet ansett, att det väsentligaste inte är, hur mycket pengar som beviljas, utan att arbetstillstånd beviljas i sådan

omfattning, att i varje fall befintliga medel kunna komma till användning. Med hänsyn härtill har utskottet för kommande budgetår velat stanna vid det av Kungl. Maj:t begärda anslaget, men har understrukit angelägenheten av att byggandet av fiskehamnar påskyndas och sker i en helt annan takt än hittills.

Här har ju tillkommit en hel del, även sedan fiskehamnsutredningens förslag framlades.

Jag var nyligen med på ett sammanträde i länsstyrelsen i Göteborg, där representanter för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, fiskare och andra voro närvarande och där man diskuterade frågan om fiskehamnsbyggnaderna i dagens situation. Det framkom därvid, att det med hänsyn till de senaste årens utveckling på området och med hänsyn till de allt större och mera djupgående fiskefartyg, som anskaffas, erfordrades inte bara att nya fiskehamnar byggdes på platser, där förut ingen fiskehamn fanns, utan även att på en del platser äldre fiskehamnar fördjupades och förbättrades, så att den nya, moderna fiskeflottan kunde angöra och vara betjänt av dessa hamnar. Det råder med andra ord ett skriande behov av fiskehamnar utefter våra kuster. Det är således önskvärt att dessa arbeten kunna sättas i gång åtminstone i den utsträckning, som fiskehamnsutredningen tänkt sig, och detta betyder, att anslag på 4 å 5 miljoner kronor årligen erfordras, om arbetet skall kunna bli färdigt inom överskådlig tid.

Då emellertid utskottet har fått klart belägg för att under kommande år påbörjande av dylika arbeten inte kan ske i sådan utsträckning, att nya anslag därtill skulle erfordras, har utskottet inte kunnat göra annat än stanna vid det av Kungl. Maj:t föreslagna anslaget och hemställer således om ett reservationsanslag å 1 miljon kronor. Till denna utskottets hemställan ber jag, herr talman, att få yrka bifall.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på

Anslag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp.

bifall till vad utskottet i den nu ifrågasvarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 35—37.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 38.

Anslag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 12 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gränebo* m. fl. (I: 207) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund* i Rådomb. fl. (II: 282), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att till bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 18 000 000 kronor;

dels ock inom andra kammaren av herrar *Persson* i Landafors och *Hagberg* i Luleå väckt motion (II: 103), däri hemställts, att riksdagen måtte till bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 20 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte — med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 207 och II: 282 samt II: 103 — till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 12 000 000 kronor.

Herr **PERSSON, HELMER**: Herr talman! Utskottet har föreslagit riksdagen

att anvisa ett reservationsanslag av 12 miljoner kronor till vatten- och avloppsledningar. Motiveringen för ett betydligt högre anslag är ju så allmänt känd, att jag inte skall upptaga kammarens tid med att här upprepa den, utan nöja mig med att hemställa om bifall till motionen II: 103, där det yrkas, att riksdagen måtte till bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 20 miljoner kronor.

Herr **ANDERSSON, KARL**: Herr talman! Jag har vid tidigare tillfällen under de senare åren flera gånger talat mycket varmt för detta reservationsanslag och för att det borde höjas. Vi ha också i statsutskottets fjärde avdelning arbetat för att få det höjt. Senast vid föregående års riksdag lyckades vi i utskottet kan man säga höja anslaget från ursprungligen 5 miljoner till 9 miljoner kronor, och vi ha ständigt understrukt, att det här är fråga om företag, som äro oerhört viktiga och nödvändiga.

När departementschefen emellertid nu i år har föreslagit en så pass väsentlig höjning som från 9 miljoner till 12 miljoner kronor och vi dessutom måst konstatera, att ganska stora svårigheter föreligga att utföra arbeten för högre anslagsbelopp under nuvarande förhållanden, ha vi i utskottet i år funnit, att det av Kungl. Maj:t föreslagna anslaget är ganska hyggligt tilltaget, och därför inte velat göra någon hemställan om höjning därav för innevarande år.

Man kan givetvis säga, att även detta anslag är otillräckligt. Ser man det i förhållande till det absoluta och totala behovet av dylika arbeten inom landet, är det klart, att det kunde vara önskvärt med ett större anslag. Vi ha emellertid inom utskottet funnit, att detta anslag har varit så pass väl tilltaget, att det ungefär motsvarar vad som beräknas kunna förverkligas under kommande år. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekom-

Anslag till riksarkivet.

na yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till motionen II: 103; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 39—81.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 82.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1950/51 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Anslag till riksarkivet.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för riksarkivet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1950/51, dels ock till Riksarkivet: Avlöningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 521 500 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr *Emil Petersson* m. fl. väckt motion (I: 301), vari hemställets, att riksdagen ville dels fatta beslut om att den 1942 vid arkivet vakanssatta förste arkivarietjänsten i lönegrad Ca 29 skulle få återbesättas samt dels företaga de ändringar i personalförteckningen och avlöningsstaten för riksarkivet, vilka följde härav.

Utskottet hade i den nu ifrågakvarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl.

Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 301,

a) godkänna under punkten införd avlöningsstat för riksarkivet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1950/51;

b) till Riksarkivet: Avlöningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 521 500 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Mannerskantz, Bergh, Axel Andersson, Skoglund* i Doverstorp, *Svensson* i Ljungskile, *Bergstrand, Kollberg, Kyling* och *Widén* ansett, att utskottets hemställan bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen I: 301,

a) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för riksarkivet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1950/51;

b) till Riksarkivet: Avlöningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 536 300 kronor.

Herr BERGH: Herr talman! Till denna punkt av utskottets utlåtande finnes fogad en reservation, som avser återbesättande av en vakanssatt förste arkivarietjänst i lönegraden Ca 29. Frågan om återbesättande av denna tjänst var föremål för debatt i denna kammare även i fjol, och ett reservationsvis då framfört yrkande om att denna tjänst skulle återbesättas samlade en ganska stark minoritet.

Det rör sig här om en tjänst, som finnes upptagen å riksarkivets personalförteckning men som vakanssattes 1942. Detta skedde på den tid, då vi måste beskära kulturbudgeten ganska kraftigt, för att vi skulle kunna samla våra ekonomiska ansträngningar inför det krigshot, som då förelåg. På samma sätt vakanssattes en hel rad andra likartade tjänster, men om jag inte tar fel, så är denna riksarkivets förste arkivarietjänst den enda av de då vakanssatta tjänsterna, som inte har återbesatts.

Anslag till riksarkivet.

Den negativa inställning, som har intagits i denna fråga, har inte motive-rats med att inte tjänsten skulle be-hövas. Det har tvärtom vitsordats, att tjänsten behövs och att den för framtiden kommer att behövas. Vid nå-got tillfälle var en omorganisation av riksarkivet ifrågasatt, men det har inte heller kunnat påstås, att ett åter-besättande av denna tjänst på något sätt skulle föregripa den nya perso-nalorganisationen. Det har alltså inte kunnat återopas några organisatoriska skäl för att denna tjänst skulle intaga någon särställning när det gäller återbe-sättandet, utan vad man pekat på är de statsfinansiella svårigheterna. Dessa statsfinansiella svårigheter måste uppen-barligen vara ofantligt stora, när vi inte skulle ha råd med ens det belopp, som det här är fråga om — det rör sig om 14 800 kronor.

Man märker i departementschefens ut-talande till årets statsverksproposition, 8:e huvudtiteln, att han för sin del be-klagar, att han inte har kunnat föreslå att tjänsten skulle besättas igen. Han finner, säger han, ett återbesättande av den vakanssatta förste arkivarietjänst-en »synnerligen önskvärt» men nödgas konstatera, tillägger han, att »de erfor-derliga ekonomiska förutsättningarna härför icke nu föreligga».

Det hela rör sig som sagt om 14 800 kronor. Är det någon människa, som tror, att de ekonomiska skälen i detta sammanhang skulle vara avgörande?

Vi ha vid behandlingen av 8:e huvud-titeln i år i utskottets andra avdelning naturligtvis sett, att det varit nödvän-digt att iakttaga den allra största spar-samhet. Vi ha varit tämligen hårdhänta och ha endast på mycket få punkter gått utöver vad departementschefen har fö-reslagit. Jag håller före att det på 8:e huvudtiteln finns anslag, som skulle kun-na beskäras med större fördel än detta. Jag säger inte, att jag vill byta ut något anslag, men jag vill göra gällande, att ett så pass blygsamt belopp som 14 800 kronor, när det rör sig om en budget av en så pass stor summa som den det här är fråga om, inte kan anses vara ett av-

görande skäl för att vi skulle intaga samma negativa ståndpunkt som riksdagen tidigare intagit. Ifall man är över-tygad om — och det äro tydligen alle-sammans — att tjänsten behövs, därför att riksarkivet för det arbete, som det har att utföra, inte utan olägenhet kan avvara denna tjänst, tycker jag att dessa 14 800 kronor inte representera ett be-lopp, som man i detta sammanhang bör fästa så stort avseende vid.

Jag ber, herr talman, med anledning härav att få yrka bifall till den reserva-tion, som på denna punkt är fogad till utskottets utlåtande.

Häri instämde herrar *Andrén* och *Holmbäck*.

Herr **PETERSSON, EMIL**: Herr talman! Det är inte mycket att tillägga efter herr Berghs anförande. Han har berättat, hur denna fråga ligger till. Jag vill bara er-inna om att under de åtta år, som för-flutit sedan denna befattning vakans-sattes, ha en del nya ämbetsverk inrät-tats. Men det har inte fallit riksdagen in att på något sätt neka anslag till befatt-ningar där, icke heller då det gällt kris-tidsorganen, utan alla ha fått vad som behövts för att arbetet skulle gå i lös. Under dessa år har en mängd material samlats i riksarkivet, och det är rent av märkvärdigt att verket kunnat klara de-ta arbete. Jag skulle vilja hemställa till kamraterna i kammaren att någon gång besöka riksarkivet för att själva se, hur det förhåller sig där med denna sak. De skulle då finna att man är alldeles över-hopad med material. Det är väl onödigt att erinra om vad verket har för bety-delse, när det gäller att samla stoff för belysande av gamla tiders kulturliv. Det är nästan upprörande, för att använda ett hårt uttryck, att detta ämbetsverk skall sakna den arbetskraft, som behövs för arbetets utförande. Där finns en väl-dig arsenal av olika handlingar, som skola granskas och ordnas.

Det egendomliga är, att alla här tye-kas vara på samma våglängd; departe-mentschefen uttalar sin sympati för sa-ken, och utskottet likaledes. Men riksar-

Anslag till riksarkivet.

kivet har inte någon glädje av bara dessa uttalanden, herr talman; glädjen blir fullkomlig, när man får den arbetskraft som behövs.

Jag hemställer därför vördsamt till kammaren att bifalla reservationen.

Herr LARSSON, SVEN: Herr talman! Vid sin behandling av 8:e huvudtiteln har utskottet haft ett 80-tal motioner att diskutera. Det är alldeles påtagligt att det däribland inte finns någon motion, vari yrkas nedsättning av vad Kungl. Maj:t föreslagit, utan alla gå ut på ökning. Skulle dessa motioner bifallas, skulle det betyda en sammanlagd ökning av budgetens slutsumma med omkring 15 miljoner kronor. Utskottet har emellertid, när det behandlat huvudtiteln, ansett sig inte kunna komma ifrån varje sådan ökning, utan gått med på vissa sådana, tillsammans uppgående till ett belopp av 174 100 kronor.

Det är mycket möjligt att vi ändå inte i dessa fall ha kunnat träffa rätt. En stor del mycket önskvärda utgifter få fortfarande stå tillbaka, och bland dessa åskanden är detta om ökat anslag till riksarkivet. När man, som också herr Bergh sagt, är tvungen att iakttaga mycket stor återhållsamhet på alla områden i fråga om utgifter, så skulle jag tro, att det anslag, som det här är fråga om, är av sådan beskaffenhet, att det får lov att anstå tills vidare. Herr Bergh säger visserligen, att det finns en hel del andra anslag, som mycket väl skulle kunna beskäras utan alltför stor skada, men vid behandlingen inom avdelningen av huvudtiteln har jag inte hört herr Bergh vid något tillfälle ange, vilka anslag som med fördel skulle kunna beskäras. Vi ha över huvud taget inte beskurit någonting utan tagit vad Kungl. Maj:t föreslagit. Under sådana förhållanden har utskottet för sin del ansett, att den förhöjning, som begäres under denna punkt, är av sådan beskaffenhet, att den bör tills vidare kunna anstå, och jag ber att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr BERGH: Jag tror nog inte, herr talman, att min vän herr Larsson skulle lägga det så hårt på sinnet, om kammaren skulle gå emot utskottsmajoritetens förslag. Herr Larsson har suttit så länge i statsutskottets andra avdelning, är så mångsidigt intresserad och har uppenbarligen så starkt intresse för den verksamhet, som det här gäller, att jag förstår, att han behjärtar det ändamål, som vi här tala om. Att herr Larsson nu måste försvara utskottets ståndpunkt, förstår jag också mycket väl, men det betyder ju inte, att inte kammarens ledamöter skulle ha all anledning att verkligen tänka efter, om det är riktigt att när det bara gäller ett belopp av 14 800 kronor eftersätta viktiga ting.

Herr Petersson gjorde en antydning om att vi hade inrättat en hel del nya ämbetsverk och att det inte hade fallit någon in att vilja beskära den nödvändiga personalen i dessa nya ämbetsverk. Jag skulle i det sammanhanget vilja ge uttryck åt en mening, som jag tidigare givit till känna, nämligen den, att innan man ger sig in på expansion, bör man se till, att man uppehåller de anordningar som finnas, för så vitt man är överens om att dessa anordningar äro nödvändiga, och man bör ställa sådana resurser till förfogande för de institutioner, man redan har, att de kunna fylla sin uppgift.

Jag vill upprepa här, mina damer och herrar, att det rör sig om ett belopp av 14 800 kronor, att det är fråga om en tjänst, som otvivelaktigt behövs, och att ingen har bestritt att den behövs, utan att hela motiveringen är upphängd på dessa 14 800 kronor. När den verksamhet, som riksarkivet bedriver, lider men av brist på folk och när vi äro medvetna om att denna verksamhet måste uppehållas, tycker jag inte att dessa 14 800 kronor skola få spela någon avgörande roll.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden

Anslag till bokinköp m. m. vid kungl. biblioteket.

propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Bergh* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bergh* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 40.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 4—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12.

Anslag till bokinköp m. m. vid kungl. biblioteket.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Kungl. biblioteket: Bokinköp och bokbindning för budgetåret 1950/51 an-

visa ett reservationsanslag av 150 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft en inom första kammaren av herr *Lindström* väckt motion (I: 116), vari hemställdes, såvitt här var i fråga, att riksdagen måtte bevilja kungl. biblioteket största möjliga del av en såsom erforderlig angiven anslagsförstärkning av 15 000 kronor för att möjliggöra, att bokanskaffningen från av devalveringen berörda länder kunde bibehållas oförändrad.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 116 — såvitt här vore i fråga — till Kungl. biblioteket: Bokinköp och bokbindning för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 150 000 kronor.

Herr **LINDSTRÖM**: Herr talman! På grund av särskilda omständigheter kom jag inte att närvara vid statsutskottets behandling av 8:e huvudtiteln. Om jag hade kunnat deltaga däri, så hade det återfunnits en reservation på denna och några andra punkter med hemställan om bifall till en motion, som jag hade väckt i dessa ärenden. Motionen gäller anslagen till bibliotek och bokinköp för åtskilliga av våra högsta läroanstalter och bibliotek, den avser kungl. biblioteket, — den punkt som nu är föredragen, — Uppsala universitet, Lunds universitet, karolinska institutet, tekniska högskolan i Stockholm, Chalmers tekniska högskola, medicinska högskolan i Göteborg, Musikaliska akademien och Pedagogiska biblioteket och skulle också ha gällt Stockholms och Göteborgs högskolor, men Kungl. Maj:ts framställning rörande dessa frågor kom ju senare.

Vad jag i min motion har framhållit som önskvärt är, att biblioteken vid de institutioner, som jag här nämnt, skulle få någon kompensation för den ökning av kostnaderna för utländska bokinköp, som blir följden av den svenska kronans devalvering. Faktiskt innebär

Anslag till bokinköp m. m. vid kungl. biblioteket.

Kungl. Maj:ts förslag, att man skall bibehålla de förutvarande summorna på dessa punkter, en nedsättning i fråga om bibliotekens möjligheter att inköpa de böcker, som behövas för det vetenskapliga arbetet.

I själva verket är det så, herr talman, att det torde inte vara något sätt som är billigare för den vetenskapliga forskningen än det som ligger i möjligheten att utifrån inköpa den vetenskapliga litteratur, som behövs. Nu blir, jag understryker det ännu en gång, denna möjlighet begränsad.

En stor del av denna litteratur, kanske särskilt på de tekniska områdena, måste köpas från dollarländer, framför allt Förenta staterna. Och de av kammarens ledamöter, som i likhet med mig försökt att så gott det går följa med den politiska litteraturen, veta, hur mycket mer vi nu få betala för en amerikansk bok än för en relativt kort tid sedan. Detta gäller med hänsyn till bokinköpsens storlek i mycket högre grad biblioteken.

Det är inte fråga om några summor av så stor betydelse för budgeten i detta fall. Det sammanlagda belopp, som det talas om i min motion, är 115 700 kronor. Jag är övertygad om att det skulle ha funnits möjlighet, utan att på huvudtiteln lägga ytterligare kostnader, att bereda rum för denna anslagssumma. Faktum är ju att den mera formella förstärkning av anslaget, som här har begärts, inte täcker den fördyring av ifrågavarande böcker och tidskrifter, som har blivit följden av devalveringen. Om herr talmannen vill se efter i motionen, skall han finna, att det i regel rör sig om en ökning i pengar uttryckt med 10 procent och därunder för de flesta av dessa institutioner — det är bara de tekniska högskolorna, som komma upp till en högre procent — under det att fördyringen på grund av kronans devalvering ligger någonstans mellan 30 och 40 procent. Jag har alltså inte i min framställning här tagit till i överkant, utan jag har försökt att vara sparsam.

Utskottet har i sin motivering — statsutskottet är ett mycket hövligt utskott i

regel — varit välvilligt mot själva tanken. Det säger, att »goda skäl onekligen tala för ett tillmötesgående av motionärens yrkande», och när goda skäl onekligen här föreligga, herr talman, tycker man, att utskottets välvilja kunde ha sträckt sig så långt, att dessa onekligen goda skäl hade blivit beaktade och kraven behandlade på ett annat sätt än de nu faktiskt blevo.

Herr talman! Med dessa ord vill jag i den punkt det här gäller, i överensstämmelse med framställningen i min motion, yrka att anslaget till Kungl. biblioteket: Bokinköp och bokbindning höjes från 150 000 kronor, som äro föreslagna av Kungl. Maj:t och utskottet, till 165 000 kronor, alltså med 15 000 kronor.

I detta anförande instämde herrar *Herlitz, Englund och Holmbäck*.

Herr LARSSON, SVEN: Herr talman! Det är på ganska många punkter, som utskottet sagt ungefär samma ord som här, nämligen att goda skäl onekligen tala för bifall till de väckta motionerna, men liksom jag nämnde vid föregående punkt gäller det även här, att det ekonomiska läget hindrar, att man över huvud taget gör så som man helst ville. Jag varken kan eller vill bestrida herr Lindströms argument; jag tror att det skulle vara önskvärt och naturligt och framför allt att vederbörande institutioner skulle ha nytta av om man kunde tillmötesgå herr Lindströms önskemål och bevilja de belopp han begärt, men jag tror att även detta hör till de saker, som i avvaktan på bättre tider, då de ekonomiska förutsättningarna verkligen finnas, få lov att ligga till sig. Det är litet tråkigt att behöva säga detta, men när förhållandena äro sådana som de äro, är det inte möjligt att komma förbi dem, utan man måste se saken sådan den i verkligheten är.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDRÉN: Herr talman! Jag kan först och främst till fullo instämma i

Anslag till bokinköp m. m. vid kungl. biblioteket.

det anförande som herr Rickard Lindström hållit här i kammaren i denna sak. Herr Lindström lät sitt anförande gälla biblioteken över huvud taget, framför allt de lärda biblioteken, och till de skäl han anförde för sin ståndpunkt måste jag lägga ännu ett. Det är nämligen tyvärr så, att man i åtskilliga länder på grund av pappersbristen måste trycka arbeten i mycket små upplagor, och om inte de svenska biblioteken bli satta i tillfälle att inköpa dessa böcker nu, så försitta vi måhända möjligheten att över huvud taget förskaffa oss dessa arbeten, varför många gånger ytterligt värdefulla arbeten på det sättet för all framtid undandragas den svenska forskningen. Jag anser det därför vara mycket angeläget, att de svenska vetenskapliga biblioteken så snart som möjligt få de anslag, som universitetsberedningen redan för ett par år sedan föreslog att de skulle få. Det är med beklagande jag ser, att man på denna för hela vår forskning så ytterst betydelsefulla punkt icke har kunnat vara mera generös i statsutskottet.

Jag ber därför, herr talman, att få hemställa om bifall till det av herr Lindström gjorda yrkandet.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Jag ber att få understryka vad herr Andrén sagt. Saken ligger helt enkelt till på det sättet, att det för närvarande, särskilt i Amerika, publiceras resultat av vetenskapliga forskningar, som ha ägt rum under en tioårsperiod, under vilken vi ha varit till mycket väsentlig del förhindrade att inköpa böcker ifrån Amerika, och resultaten ha för övrigt till stor del icke kunnat publiceras förr än nu. Det är då för den svenska forskningen av utomordentligt stor betydelse, att man just nu kan köpa in de arbeten som komma ut. Om några år ha de inte alls samma värde, ty då äro de föråldrade, och då har man inte kunnat följa med utvecklingen under en viktig tidsperiod. För fortgången av den vetenskapliga forskningen är alltså detta anslag av utomordentlig betydelse.

Herr HERLITZ: Herr talman! Fastän jag redan instämt med herr Lindström kan jag inte underlåta att säga ett ord till.

Låt mig betona, hur ense vi varit på alla håll under senare år om den ytterliga angelägenheten av att upprätthålla det internationella kulturella samarbetet. Vi känna det som ett livsvillkor för vårt folk, att vi på kulturens och det andliga livets område upprätthålla kontakten med vad som sker i främmande länder. Riksdagen har ju visat intresse för detta genom att bevilja oerhörda anslag för ändamål, vilkas värde och betydelse man kan diskutera — jag erinrar om det stora anslaget till Unesco. Vad det här gäller är att upprätthålla de allra elementäraste förutsättningarna för att vi på detta område skola kunna hålla kontakt med främmande länder.

Herr LARSSON, SVEN: Herr talman! Det är kanske litet överdrift i herr Herlitz' tal om att detta anslag behöves för att kunna tillgodose de mest elementära behoven här. I det sammanhanget kunna vi kanske erinra om att det förevarande anslaget till år 1947 var upptaget till 110 000 kronor. Det höjdes då till 130 000 kronor, och nu föreslås det höjt till 150 000 kronor — det sista är kanske inte alldeles riktigt, då ju detta belopp nu innefattar även medel till anskaffande av viss utländsk litteratur, men jag förmodar att man inom ramen av detta anslagsbelopp kan tillfredsställa de mest elementära behoven.

Jag ansåg, att jag borde påpeka detta.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på den nu ifrågavarande punkten yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr Lindström, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att anslagsbeloppet bestämdes till 165 000 kronor.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen

Anslag till avlöningar vid stifts- och landsbiblioteken.

på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, att anslagsbeloppet bestämmes till 165 000 kronor.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Behandlingen av förevarande utlåtandet avbröts nu på given anledning.

Upplästes och lades till handlingarna följande från justitiedepartementet ankomna

Protokoll, hållet inför statsrådets rådet och chefen för justitiedepartementet den 19 april 1950.

Till justitiedepartementet hade den 18 april 1950 från länsstyrelsen i Kopparbergs län inkommit fullmakt för över-skötaren Gust. Snygg, Säter, vilken vid ny röstsammanräkning blivit utsedd såsom ledamot av riksdagens första kammare i stället för avgången ledamot av samma kammare.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till första kammaren.

I ämbetet:
Oskar Adelsohn.

Herr *Snygg* infann sig härefter och intog sin plats i kammaren.

Fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 8.

Punkten 13.**Anslag till avlöningar vid stifts- och landsbiblioteken.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för stifts- och landsbiblioteken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1950/51, dels ock till Stifts- och landsbiblioteken: Avlöningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 86 700 kronor, avsett för stifts- och landsbiblioteken i Linköping och Skara.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Norman* och *Rosander* (I: 49) och den andra inom andra kammaren av fröken *Vinge* m. fl. (II: 50), i vilka hemställts, att riksdagen måtte dels besluta hemställa hos Kungl. Maj:t, att från den 1 juli 1950 ett landsbibliotek måtte upprättas i Växjö och ett i Västerås i huvudsaklig överensstämmelse med ett av folkbibliotekssakkunniga framlagt förslag, dels ock med anledning härav vidtaga höjning av bland annat förevarande anslag med 69 600 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 49 och II: 50, såvitt här vore i fråga,

a) godkänna under punkten införd avlöningsstat för stifts- och landsbiblioteken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1950/51;

b) till Stifts- och landsbiblioteken: Avlöningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 86 700 kronor.

Herr *NORMAN*: Herr talman! I denna punkt besvarar statsutskottet en motion

Anslag till bokinköp m. m. vid stifts- och landsbiblioteken.

av herr Rosander och mig angående upprättande av landsbibliotek i Västerås och Växjö. Det är ett gammalt önskemål, som vi med den motionen ha velat aktualisera. Vad Västmanland beträffar har jag till och med någon gång förr motionerat i detta ärende. Jag har gammal erfarenhet av behovet av detta landsbibliotek i Västerås. Som gammal aktiv folkbildningsman känner jag bra till förhållandena i Västmanland och förstår mycket väl, vilket värde det skulle ha för folkbildningsarbetet, om detta bibliotek äntligen komme till stånd. Beträffande Växjö fick jag ett mycket starkt intryck av att samma behov föreligger där, när statsrevisorerna i höstas besökte Växjö och finga höra stadens och länsstyrelsens önskemål.

Vi ha ju i allmänhet i de olika residensstäderna centralbibliotek, som ha ledningen av biblioteksverksamheten även ute i länen och inte bara på den plats där centralbiblioteket är placerat. Dessa bibliotek kunna ställa sitt folk till förfogande för att lämna råd och upplysningar och hjälpa till med det frivilliga bildningsarbetet ute i bygderna, och vi skulle alldeles säkert ha haft sådana centralbibliotek i både Västmanlands och Kronobergs län, om vi inte hade haft så mycket böcker. Vi ha nämligen där gamla fina stiftsbibliotek, liksom man har i Linköping och Uppsala, och dessutom värdefulla läroverksbibliotek. När den nya biblioteksorganisationen planerades och det drogs upp riktlinjer för centralbiblioteken, ansågs det lämpligast, att det på dessa fyra platser i stället skulle upprättas landsbibliotek, och det är ju en god sak, men på grund härav ha vi kommit på efterkälken och inte fått den hjälp i folkbildningsarbetet som vi behöva i dessa bygder.

Det är ju inte någon som helst tvekan om behovet på denna punkt. Herr Rickard Lindström framhöll i sitt anförande på föregående punkt, att när statsutskottet kunde säga, att det var goda skäl som talade för hans önskemål, borde utskottet också ha tillstyrkt hans motion. Här är utskottet ännu mera positivt. Utskottet konstaterar att beho-

vet är obestriddligt och att erforderliga lokala förutsättningar också finnas för upprättande av dessa bibliotek. Att utskottet icke kunnat tillstyrka vår motion, sammanhänger med det skäl som vi här hört förut beträffande anslagsäskanden som statsutskottet icke kunnat tillmötesgå, nämligen det ekonomiska läget, och jag är inte så optimistisk som herr Rickard Lindström, utan jag böjer mig för detta skäl och skall alltså icke ställa något yrkande. Men jag vill rikta en enträgen vädjan till herr statsrådet Quensel, som jag här ser närvarande, att han samråder med ecklesiastikministern och undersöker, om det inte skall finnas möjlighet att i den trängsel av olika behov som föreligger kunna pressa in detta anslag nästa år. Det är ju dock inte så stort, och det är särskilt betydelsefullt att vi få denna hjälp nu, när storkommunerna skola organiseras och biblioteksverksamheten där också behöver utvecklas och få den hjälp av konsulenter, som tjänstemännen i ett sådant här centralbibliotek skulle kunna ge.

Jag förstår att det har varit motigt på grund av utvecklingen, men behovet är, som sagt, sedan länge erkänt. Önskvärdheten av att få detta behov tillgodosett har flera gånger kommit till uttryck från riksdagens och ecklesiastikdepartementets sida, men det har hittills visat sig omöjligt att tillgodose det. Jag hoppas att läget skall kunna ljusna så pass, att vi kunna få fram ett förslag från Kungl. Maj:ts sida till nästa år, och det är där-om som jag vill vädja till regeringen.

Jag har, herr talman, inget yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkten 14.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 15.

Anslag till bokinköp m. m. vid stifts- och landsbiblioteken.

Under punkten 15 av åttonde huvudtiteln i statsverkspropositionen hade

Anslag till bokinköp m. m. vid stifts- och landsbiblioteken.

Kungl. Maj:ts föreslagit riksdagen att till Stifts- och landsbiblioteken: Bokinköp och bokbindning m. m. för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 20 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft

dels de under punkten 13 här ovan omnämnda likalydande motionerna I: 49 och II: 50, i vilka hemställts, att förevarande anslag måtte vid bifall till motionärernas förslag om upprättande från och med den 1 juli 1950 av landsbibliotek i Växjö och Västerås höjas med 20 000 kronor,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sunne* (I: 304) och den andra inom andra kammaren av herr *Bergstrand* (II: 251), i vilka hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1950/51 höja det till stifts- och landsbiblioteket i Linköping utgående anslaget till bokinköp och bokbindning med 5 000 kronor och i anslutning härtill således höja det under punkt 15 i åttonde huvudtiteln begärda anslaget till stifts- och landsbiblioteken från 20 000 till 25 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 49 och II: 50 — såvitt här vore i fråga — samt I: 304 och II: 251, till Stifts- och landsbiblioteken: Bokinköp och bokbindning m. m. för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 20 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Bergstrand*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 304 och II: 251 ävensom med avslag å motionerna I: 49 och II: 50 — såvitt här vore i fråga — till Stifts- och landsbiblioteken: Bokinköp och bokbindning m. m. för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 25 000 kronor.

Herr *SUNNE*: Herr talman! I denna punkt har ju utskottet liksom i de två senast berörda åter hänvisat till det rådande ekonomiska läget. Det är beklagligt att det på punkt efter punkt här skall vara omöjligt att få någon liten höjning av sådana här anslag, som absolut behövde komma i fråga. Biblioteksstyrelsen i Linköping har gjort upprepade framställningar om att få en efter bibliotekets verkliga behov någorlunda anpassad inköpsbudget. Det har under de gångna åren icke varit möjligt för biblioteket att fullfölja de avsedda kompletteringarna av bokbeståndet och nyinköpen enligt den på 1920-talet uppgjorda planen. Detta hade inte ens varit möjligt, om kostnaderna för inköp och bindning av böcker hade varit i huvudsak oförändrade, men nu ha ju de starkt höjda priserna och penningvärdets fortgående försämring allvarligt försämrat situationen. Folkbildningssakkunniga hade ju uppmärksammat detta förhållande och framhöllo i sitt förra året avgivna betänkande nödvändigheten av en ökning av statsunderstödet till bokinköp och bindning för landsbiblioteken. Det har också framhållits, att de belopp som utgå för det ändamålet äro avgjort otillräckliga. Dessa bibliotek skola ju tjänstgöra bland annat både som vetenskapliga bibliotek med skyldighet att inköpa ny vetenskaplig litteratur och som folkbibliotek med skyldighet att tillhandagå allmänheten med populärvetenskapliga och skönlitterära arbeten, och dessutom äro de centralbibliotek. Jag vill erinra om att bokutlåningen har ökats från 40 000 band för tio år sedan till 122 000 band under förra året.

Ja, herr talman, det ser visserligen mörkt ut med hänsyn till det öde som drabbat de framställningar som ha gjorts under punkterna 13 och 14, men jag skall i alla fall be att få yrka bifall till den reservation av herr *Skoglund* m. fl., som föreligger under denna punkt.

Herr *LARSSON*, *SVEN*: Herr talman! Detta anslag är relativt litet, och man

Om anslag till restaurering av Karesuando kyrka.

hade möjligen kunnat överväga, om det inte kunde inrymmas i det belopp, varmed man överskrider Kungl. Maj:ts förslag på denna huvudtitel. Men ett sådant beslut skulle ju komma att inverka även på andra anslag, och då skulle jag inte tro att höjningen skulle stanna vid 5 000 kronor. Det skulle nog då bli fråga om helt andra belopp, och därför och med hänvisning till vad jag förut sagt om det ekonomiska läget ber jag att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklaras den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 16—46.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 47.

Om anslag till restaurering av Karesuando kyrka.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Grym* m. fl. (I: 115) och den andra inom andra kammaren av herr *Jansson* i Kalix m. fl. (II: 134), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att till restauration av Karesuando kyrka anvisa 150 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten yttrat:

»Utskottet är icke berett att på den i motionerna förebragta utredningen tillstyrka bifall till det av motionärerna gjorda yrkandet. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t kommer att pröva frågan huruvida bidrag av statsmedel för ifrågavarande ändamål må anses böra utgå och härvid jämväl tager under övervägande om medel för arbetslöshetens bekämpande eventuellt kunna tagas i anspråk för omförmälda restaureringsarbetens utförande.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet, att motionerna I: 115 och II: 134 icke må av riksdagen bifallas.»

Herr **GRYM**: Herr talman! Jag skall bara be att få säga ett par ord i anledning av denna punkt i utskottets utlåtande. Den gäller restaurering av Karesuando kyrka. Vi ha motionerat om att till restauration av Karesuando kyrka måtte anvisas 150 000 kronor. Statsutskottet har avstyrkt motionen, och detta beslut är enhälligt. Det finns ingen reservation, och jag skall inte heller yrka bifall till den motion som vi ha avlämnat.

Vi veta alla, och det framgår av de handlingar som ha lämnats till oss motionärer och även i övrigt, att Karesuando kyrka är i mycket, mycket trängande behov av restaurering. Det kan väl inte få fortsätta, att landets nordligaste församling skall ha en kyrka som egentligen inte kan användas. Den är i fullständigt förfallet skick, och vintern är ju lång, kall och dyster på dessa breddgrader. Det är ingenting ovanligt i Karesuandobygden, att vi ha en kyla på 30, 40 grader, och då finns det inga som helst möjligheter att hålla gudstjänst i kyrkan, utan man måste använda andra utrymmen. Karesuando kommun är fattig. Det finns inga som helst möjligheter för kommunen att själv bekosta restaureringen, och då anse vi, att det inte är mer än rätt och riktigt, att staten träder emellan. Denna fråga får inte heller betraktas såsom enbart en ekonomisk fråga, utan den måste också betraktas som en kulturvårdande angelägenhet. Karesuando kommun har en kännbar arbetslöshet; enligt en nyligen genom länsarbetsnämndens försorg verkställd utredning fanns det inom kommunen, om jag minns rätt, 120 å 130 arbetslösa personer i arbetsför ålder.

Utskottsutlåtandet är ju kort, men det innehåller dock någonting som man måste ta fasta på. Det står här i utlåtandet: »Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t kommer att pröva frågan huruvida bidrag av statsmedel för ifrågavarande

Anslag till stipendier för utbildande av diakoner.

ändamål må anses böra utgå och härvid jämväl tager under övervägande om medel för arbetslöshetens bekämpande eventuellt kunna tagas i anspråk för omförmälda restaureringsarbetens utförande.» Jag skulle vilja vädja till chefen för ecklesiastikdepartementet att när denna fråga kommer upp visa sin välvilja och försöka lösa denna fråga. Men det går inte med mindre än att staten tar lejonparten av kostnaderna, ty kommunen har, som jag redan sagt, inga som helst möjligheter att utföra denna restaura-tion.

I herr Gryms yttrande instämde herr *Bergh*.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 48—50.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 51.

Anslag till stipendier för utbildande av diakoner.

I denna punkt hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte såsom Bidrag till stipendier för utbildande av diakoner för kyrklig och social tjänst för budgetåret 1950/51 anvisa ett anslag av 10 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Hesselbom, Edin, Andrée, Wallentheim, Åkerström, Thapper, Persson* i Växjö, *Henriksson* och *Gustafsson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Herr **ANDRÉE**: Herr talman! Det anslag, som begäres på denna punkt, är ganska nytt. Det beviljades första gången vid 1948 års riksdag. Jag är också fullt på det klara med att det inte är något stort anslag. Det gäller bara 10 000 kronor. Men för min del är detta delvis en ordningsfråga.

Så långt jag förstår bestå diakoneus arbetsuppgifter väl till större delen i att bedriva social hjälpverksamhet och social verksamhet över huvud taget och till en mindre del i kyrkligt arbete. Det kan tänkas, att diakonen tidigare har fyllt en samhällsuppgift, men jag menar, att det har skett en förändring på den punkten. Jag tänker på våra välorganiserade socialorgan, som vi ha ute i kommunerna. Social hjälpverksamhet bör enligt mitt förmenande icke splittras utan skötas av det kommunala socialorganet, som kan bedriva denna verksamhet på ett kontrollerat sätt.

Min mening är alltså, herr talman, att utbildningen av socialarbetare bör ske vid de sociala instituten. Den övriga delen av diakonens verksamhet, det kyrkliga arbetet, föreställer jag mig bör kunna bedrivas av våra numera välavönade präster.

Jag ber att få yrka bifall till den under punkten avgivna reservationen.

Herr **LARSSON, SVEN**: Jag förstår verkligen inte, varför denna fråga kommer tillbaka varje år. Detta anslag infördes, som herr Andrée nyss sade, 1948. Det beslöts återigen förra året, och nu kommer det givetvis igen. Herr Andréés uppgifter om denna utbildning äro kanske inte riktiga. Så vitt jag förstår ha de, som här utbildas, inte allenast uppgifter av rent kyrklig art, utan de utbildas även för rent kamerala ändamål inom församlingarna. Jag känner en del fall, där man i kyrkogårdsförvaltningar och andra gärna vill ha tjänstemän med den utbildning, som ges på denna anstalt. Jag ser således saken rent praktiskt. Vill man i församlingarna ha tjänstemän med denna utbildning, förstår jag sannerligen inte, varför dessa skola inta någon undantagsställning. De böra då komma i åtnjutande av de förmåner, som annan, motsvarande utbildning medfört. Det är av den anledningen, som utskottet anser, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag här är det riktiga.

Herr **GÖRANSSON**: Herr talman! Jag trodde liksom herr Sven Larsson, att

Anslag till stipendier för utbildande av diakoner.

denna fråga var utagerad i fjol, då kammaren tycks ha kommit till en samsyn om denna punkt. Jag är därför litet förvånad över herr Andréés inlägg och de motiv han anför för att anslaget skulle avslås. Han anför bland annat, att om man har diakoner i socialt arbete, medför det en splittring av det sociala arbetet, att diakonerna väl tidigare kunnat ha en uppgift att fylla men att tiden numera löpt dem förbi. Nu råder det ju faktiskt stark efterfrågan på diakoner och diakonissor för socialarbete, och det känns väl då inte hos de socialvårdande organen i kommunerna, som om det vore fråga om att införa ett främmande och ovidkommande element. Det förhåller sig faktiskt så, att varken diakonanstalten eller diakonissanstalten kan tillgodose efterfrågan på socialarbetare.

Vidare anför herr Andréé, att det är bättre att ha utbildningen av dessa socialvårdare centraliserad till de vanliga socialinstituten. Precis samma sak anfördes i fjol, jag tror det var i andra kammaren, där en talare sade, att han ansåg, att dessa 10 000 kronor borde föras över till de vanliga socialinstituten och där tas i anspråk för utbildningen. På detta vill jag svara, att med 10 000 kronor kommer man inte långt, och dessa 10 000 kronor användas ju icke till någon del för att finansiera utbildningen, utan enbart såsom stipendier åt diakoner. Jag tycker nog, att herr Andréés ställningstagande efter den utomordentligt kortfattade motivering, som han har givit här och som egentligen gav mycket liten klarhet om hur han tänker i denna sak, är typiskt för en viss trångsynt svensk inställning till frivilliga insatser, både när det gäller socialvård och när det gäller annan verksamhet. Om här alltså stiger fram ett institut, som säger: »Vi äro villiga att bekosta utbildning av diakoner, den utbildningen sker på kristen grund, och vi begära icke av staten mer än 10 000 kronor för att kunna hjälpa de oftast medellösa eleverna att uppehålla sig vid institutet» — så tycker jag, att den enda riktiga attityden är, att man tacksamt tar emot detta, särskilt som denna utbildning

utan tvivel kan betecknas såsom jämställd eller i det närmaste jämställd med den, som ges vid socialinstituten. Jag har framför mig en redogörelse för diakonutbildningen och vill först påpeka, att den är fyraårig. Det första årets kurs omfattar viss grundläggande teoretisk undervisning, det andra året praktikantverksamhet, det tredje och fjärde året specialutbildning i alla de ämnen, som förekomma vid de allmänna socialinstituten; institutet vid Sköndal har tillgång till de högst kvalificerade lärare. Jag kan inte uppta kammarens tid med att läsa upp namnen, men det finns icke någon möjlighet att göra anmärkning mot det sätt, på vilket denna undervisning ordnas. Om herr Andréé skulle säga, att den omständigheten, att det vid detta institut också meddelas kunskaper i religionshistoria, i kristen etik, i missionskunskap och troslära o. s. v. och att detta skulle stjäla bort tid, som kunde användas för utbildning i sociala och efter herr Andréés uppfattning kanske mera betydelsefulla frågor, vill jag påpeka, att undervisningen vid Sköndal pågår i fyra år, under det att undervisningen vid de vanliga socialinstituten pågår i två och ett halvt eller tre år.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herrar *Lundqvist, Bror Nilsson* och *Werner*.

Herr statsrådet **QUENSEL**: Herr talman! Jag vill endast uttala den förhoppningen, att kammaren inte skall finna anledning att i år frångå sitt ståndpunktstagande vid de två närmast föregående riksdagarna. Det skulle kanske ha varit önskvärt, att det från början i motiveringen för anslaget intagits en redogörelse för kursplaner och utbildningsförhållanden vid verksamheten i fråga. Från departementets sida har emellertid kännedom inhämtats om dessa förhållanden, och härigenom liksom genom den efter propositionens avlåtande inkomna skriftliga redogörelsen har kunnat konstateras — som också herr Göransson nämnde — att undervisningen

Anslag till naturvetenskaplig forskning i övre Norrland.

till timantal och läroböcker i huvudsak motsvarar kurserna vid de allmänna socialinstituten. Jag tror inte heller, att någon berättigad anmärkning kan riktas mot valet av lärare. Många framstående specialister från olika områden har man lyckats förvärva.

Liksom tidigare är — vilket också herr Göransson påpekade — efterfrågan på utbildade diakoner stor. Då det således föreligger ett behov av dessa församlings- och socialarbetare och då den utbildning som ges måste anses både behövlig och tillfredsställande, måste väl starka skäl tala för den av utskottets majoritet intagna ståndpunkten att alltjämt förorda bifall till anslaget.

Herr ANDRÉE: Den omständigheten, att riksdagen tidigare beviljat detta anslag, tycker jag inte behöver utgöra något motiv för allt ändra sig. Man kan ju riva upp ett tidigare fattat beslut.

Min huvudanmärkning riktar sig inte mot lärarna eller de ämnen man undervisar i vid denna utbildningsanstalt, utan emot det som jag anser oriktiga, att man bedriver social hjälpverksamhet i olika organ inom en kommun. Jag har själv erfarenhet från min hemstad av hur diakonen, i varje fall tidigare, bedrev en hjälpverksamhet, som icke var kontrollerad. Människor kunde gå till flera ställen och hämta ekonomiska bidrag. Jag menar, att sådan verksamhet bör skötas av ett organ, och då ha vi ett välorganiserat, kontrollerat sådant i de sociala institutioner, som vi ha i kommunerna.

Herr GÖRANSSON: Herr talman! Om man på en plats har socialvården upplagd på det sätt, att en bidragssökare kan gå omkring från den ena byrån till den andra, är det ju en organisatorisk fråga, som väl inte har sammanhang med att en socialvårdare fått utbildning vid diakonanstalten på Sköndal. Då får man väl ordna det på annat sätt. Men om en diakon tjänstgör i en fattigvårdsstyrelse eller barnavårdsnämnd, vill jag fråga herr Andrée: Finns det någon anmärkning att göra mot den verksamhet han bedriver, på den grund att han har fått denna ut-

bildning? Jag skulle vara mycket tacksam, om herr Andrée ville närmare klargöra, hur han ser på möjligheten att utöva socialvård för den, som fått utbildning på kristen grund.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepade propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Andrée begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8, punkten 51, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 52 och 53.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 54.**Anslag till naturvetenskaplig forskning i övre Norrland.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Vetenskapsakademien: Bidrag till naturvetenskaplig forskning i övre Norrland för budgetåret 1950/51 anvisa ett anslag av 30 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft två likalydande mo-

Anslag till avlöningar vid Uppsala universitet.

tioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Nyström* och *Grym* (I: 52) och den andra inom andra kammaren av herr *Löfroth* (II: 49), i vilka hemställts, att riksdagen måtte till förvarande ändamål för budgetåret 1950/51 anvisa ett anslag av 50 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågakarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 52 och II: 49, till Vetenskapsakademien: Bidrag till naturvetenskaplig forskning i övre Norrland för budgetåret 1950/51 anvisa ett anslag av 30 000 kronor.

Herr NYSTRÖM: Herr talman! I motion nr 52 i denna kammare har jag bland annat anhallit, att statens bidrag till naturvetenskaplig forskning i övre Norrland för kommande budgetår måtte höjas från av Kungl. Maj:t föreslagna 30 000 kronor till 50 000, alltså 20 000 mer än vad departementschefen har ansett vara skäligt för ändamålet. Den begärda anslagsförstärkningen vill jag motivera med att den vetenskapliga forskningen i övre Norrland under 1950 torde ytterligare öka i omfattning. Interimsstyrelsen för Vetenskapsakademiens forskningsstationer i övre Norrland har också framhållit, att en anslagshöjning från statens sida vore nödvändig för att säkra vissa undersökningar, bland annat professor Olof Rydbeck's jonosfärundersökningar.

Jag vill här meddela, att för att underlätta den vetenskapliga forskningen har Kiruna stad under åren 1948—1950 bidragit med ett sammanlagt belopp av 156 679 kronor. Därigenom har interimstyrelsen för Vetenskapsakademiens forskningar i övre Norrland kunnat gå i författning om uppförande av tre mindre byggnader för speciella forskningsuppgifter, rörande jordmagnetism och kosmisk strålning. Dessa tre byggnader äro belägna i omedelbar närhet av ett provisoriskt geofysiskt laboratorium strax utanför Kiruna centrum.

Nu har emellertid statsutskottet yrkat

avslag på min motion med den motiveeringen, att de erforderliga ekonomiska förutsättningarna för en ökning av statsbidraget till ifrågakarande ändamål inte föreligga, varför utskottet sålunda förslår bifall till Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av ett anslag på endast 30 000 kronor.

För min del vill jag nämna, att jag har mycket god förståelse för det statsfinansiella läget, men dock tror jag, att med god vilja och en liten aning av förståelse för de problem, vetenskapen har att brottas med i övre Norrland, de ekonomiska resurserna likväl skulle kunna mäkta att för ifrågakarande ändamål bära en merutgift av 20 000 kronor, särskilt som Kiruna stad har visat sitt stora intresse för saken i och med att den har anslagit 150 000 kronor under en period på endast tre år. Jag tror, att det inte enbart är ett lokalt intresse för Kiruna utan även för Sverige och Norden i dess helhet.

Det är därför, herr talman, som jag hemställer, att denna kammare måtte bifalla motion nr 52, som alltså innebär ett anslag på 50 000 kronor mot av Kungl. Maj:t föreslagna 30 000 för naturvetenskaplig forskning i övre Norrland.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder endast yrkats, av herr *Nyström*, att kammaren skulle bifalla motionen I: 52.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare enligt herr *Nyström's* yrkande; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 55—74.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 75.

Anslag till avlöningar vid Uppsala universitet.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels besluta, att avlöningsstaten för Uppsala universitet skulle, med till-

Anslag till avlöningar vid Uppsala universitet.

lämpning tills vidare från och med budgetåret 1950/51, erhålla ändrad lydelse på sätt departementschefen angivit, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i den till avdelning I. av nämnda avlöningsstat hörande särskilda avlöningsstaten för professorer och lärare m. fl., som föranleddes av vad departementschefen anfört, dels ock till Uppsala universitet: Avlöningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 5 153 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels en inom första kammaren av herr *Holmbäck* väckt motion (I:140), vari hemställt, att riksdagen ville fatta beslut om inrättande vid Uppsala universitet från och med den 1 juli 1950 av en personlig professur i egyptologi för docenten vid universitetet Torgny Sæve-Söderbergh;

dels en inom första kammaren av herr *Holmbäck* väckt motion (I:89), vari hemställt, att riksdagen ville å vederbörande anslagsstat uppföra ett anslag för ett kanslibiträde å zoofysiologiska institutionen i Uppsala;

dels en inom första kammaren av herr *Holmbäck* väckt motion (I:141), vari dels hemställt, såvitt här var i fråga, att riksdagen ville i avlöningsstaten för Uppsala universitet Tjänstemän å ordinarie stat uppföra under kansliet 1 akademisekreterare i Ca 33, 1 förste fakultetssekreterare och biträdande akademisekreterare i Ca 30 och 1 fakultetssekreterare i Ca 27 ävensom vidtaga de ändringar i övrigt i anslagsstaten, som föranleddes härav, dels ock gjorts motsvarande yrkande i vad avsåg Lunds universitet;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Häckner* m. fl. väckt motion (II:250).

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen I:140 ävensom med avslag å motionerna I:89, I:141 — den-

na motion såvitt här vore i fråga — samt II:250,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för vissa tjänstemän vid Uppsala universitets samlingar och inrättningar m. m., som föranleddes av vad utskottet förut under punkten förordat;

b) besluta, att avlöningsstaten för Uppsala universitet skulle, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1950/51, i vissa närmare angivna delar erhålla den lydelse, som under punkten upptagits;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i den till avdelning I. av nämnda avlöningsstat hörande särskilda avlöningsstaten för professorer och lärare m. fl., som föranleddes av vad departementschefen anfört;

d) till Uppsala universitet: Avlöningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 5 157 000 kronor.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Under denna punkt behandlar utskottet tre motioner, som äro väckta av mig. En av dessa har utskottet ansett sig kunna tillstyrka. Jag tillåter mig att uttrycka min synnerliga glädje över att det, som det nu ser ut, finns möjligheter att vid Uppsala universitet behålla en så framstående forskare som docenten Sæve-Söderbergh såsom ordinarie professor.

Beträffande de två övriga motionerna har utskottet så att säga uttalat sin avslutning till deras tankegång, men har icke ansett sig kunna tillstyrka dem. Jag skall tillåta mig, herr talman, att här säga några ord om en av dessa två motioner. Det gäller den angående omorganisationen av universitetskanslierna.

Under de 35 år jag har varit anställd vid Uppsala universitet ha i stort universitetskanslierna haft samma personalstyrka som för närvarande. De sista åren har en stor vetenskaplig upprustning ägt rum, men det har icke medfört någon förstärkning av universitetskanslierna annat än en, som jag skall beröra om en liten stund.

1945 framlade universitetsberedningen

Engångsanslag för vissa vetenskapliga institutioner vid Uppsala universitet. ett förslag i frågan. 1948 framlade kanslern ungefär samma förslag, 1949 likaledes, men det har ändå inte lyckats att få fram frågan till riksdagen genom en kungl. proposition. Jag har tillåtit mig att väcka motion i frågan, som jag nyss sade.

Det är det egendomliga härvidlag, att om man bifölle det förslag, som har väckts av universitetskanslern, skulle kostnadsökningen bli utomordentligt obetydlig. Den skulle bara bli ungefär 1 600 kronor per år. För Uppsala universitets räkning skulle det bli en minskning med mellan 4 000 och 5 000 kronor, beroende på att vi som jag nyss antydde under det sista året ha fått ett anslag till att anställa extra tjänstemän, och det skulle falla bort. Likaledes ha vi varit tvungna att använda vissa andra medel till anställande av arbetskraft, vilket icke längre skulle behövas.

Utskottet understryker nu ganska starkt, att det är nödvändigt med en omorganisation av universitetskanslierna, och jag skall då tillåta mig — det är målet för mitt anförande här i dag — att, delvis också med anledning av vad utskottet yttrat, uttrycka den förhoppningen, att det skall bli möjligt för ecklesiastikministern att till nästa år framlägga ett positivt förslag i frågan. Jag tror, att ett sådant förslag är så väl motiverat, att det vore synnerligen berättigat att framlägga det.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 76—79.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 80.

Engångsanslag för vissa vetenskapliga institutioner vid Uppsala universitet.

I denna punkt hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte till Uppsala universitet: Engångsanslag för vissa vetenskapliga institutioner för budgetåret 1950/51 an-

visa ett reservationsanslag av 150 000 kronor.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Under denna punkt har ecklesiastikministern företagit en synnerligen stark beskärning av vad myndigheterna ha föreslagit. Kanske jag uttrycker mig riktigtast, om jag säger, att ecklesiastikministern har ansett sig tvungen att vidta en stark beskärning. Jag är fullt övertygad om att han själv gärna skulle ha gått med på förevarande anslag. Från Uppsala universitet ha begärts 397 000 kronor och av kanslern 338 000 kronor. Det anslag som nu äskas är 150 000 kronor, och det är tillstyrkt av statsutskottet. Det är emellertid att observera, att även detta anslag innebär en höjning i förhållande till detta år.

Jag har icke ansett mig böra väcka någon motion i förevarande fråga, ehuru jag anser, att det här gäller ett synnerligen berättigat anslag, men de ekonomiska förhållandena äro ju sådana, att man får vara utomordentligt noga med att inte väcka andra anslagsmotioner än dem man anser vara mest nödvändiga. Men det egendomliga, jag skulle vilja säga osedvanliga förhållandet har inträffat, att utskottet självt utan att någon motion har väckts understrukt behovet av det anslag, som det här är fråga om. Jag tillåter mig därför, herr talman, också att hoppas, att det på denna punkt skall bli möjligt att nästa år bevilja mera medel. Det gäller här så att säga anslag till de verktyg, med vilka vetenskapsmännen skola arbeta. Det är inte riktigt, att man gör en stor upprustning av universiteten men samtidigt beskär möjligheten för de personer, som anställas därstädes på grund av denna upprustning, att i full utsträckning använda sina möjligheter till vetenskapliga forskningar.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 81—100.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 101.**Om inrättande av ett nytt tandläkarinstitut.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i överensstämmelse med vad departementschefen förordat fastställa personalförteckning för tandläkarhögskolan i Stockholm, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1950/51, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för tandläkarhögskolan i Stockholm, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1950/51, dels ock till Tandläkarhögskolan i Stockholm: Avlöningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 1 500 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gustaf Karlsson* m. fl. (I: 87) och den andra inom andra kammaren av herr *Mårtensson* i Uddevalla m. fl. (II: 98), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att ett tredje tandläkarinstitut skulle förläggas till Göteborg, samt att hos Kungl. Maj:t an hålla om att förberedelsearbetena för det tredje tandläkarinstitutet måtte omedelbart igångsättas och att på desamma grundade förslag om erforderliga anslag måtte snarast möjligt föreläggas riksdagen;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bergh* m. fl. (I: 142) och den andra inom andra kammaren av herr *Jansson* i Kalix m. fl. (II: 256), i vilka hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t göra framställning om förslag till 1951 års riksdag om anvisande av medel till uppförande av ett tredje tandläkarinstitut i landet ävensom i samband därmed förslag om lämplig förläggningsort i Norrland.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i överensstämmelse med vad departements-

chefen förordat fastställa personalförteckning för tandläkarhögskolan i Stockholm, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1950/51;

b) godkänna under punkten inför avlöningsstat för tandläkarhögskolan i Stockholm, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1950/51;

c) till Tandläkarhögskolan i Stockholm: Avlöningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 1 500 000 kronor;

d) i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet förut under punkten anfört angående ökade utbildningsmöjligheter för blivande tandläkare;

II. att motionerna I: 87 och II: 98 samt I: 142 och II: 256 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat:

»I detta sammanhang har utskottet ansett sig böra till behandling upptaga de i motionerna I: 87 och II: 98 gjorda yrkandena om inrättande av en tredje tandläkarhögskola med förläggning till Göteborg samt de i motionerna I: 142 och II: 256 framställda förslagen om uppförande av en tandläkarhögskola i Norrland. Utskottet får framhålla, att bristen på tandläkare alltjämt är betydande och att denna brist särskilt inom folktandvården medför avsevärda svårigheter såväl för huvudmännen — landstingen — som för den vårdbehövande allmänheten. Utskottet får erinra därom, att chefen för inrikesdepartementet i propositionen nr 84 till innevarande års riksdag angående ändringar i folktandvårdens organisation m. m. upplyst, att inom ecklesiastikdepartementet övervägdes att vidtaga provisoriska åtgärder i syfte att öka utbildningsmöjligheterna för blivande tandläkare, i avbidan på att den beslutade tredje tandläkarhögskolan kunde träda i verksamhet. Utskottet finner det nödvändigt att åtgärder i angivna syfte snarast vidtagas samt att härvid jämväl frågan om upprättandet av den tredje tandläkarhögskolan tages under närmare omprövning. Med hänsyn till

Om inrättande av ett nytt tandläkarinstitut.

vad utskottet sålunda anfört torde motionerna I: 87 och II: 98 samt I: 142 och II: 256 icke böra till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Till denna punkt, som rör avlöningarna till Stockholms tandläkarhögskola, har utskottet knutit ett par motioner, som ha väckts rörande det tredje tandläkarinstitutet, och jag ber i anledning därav att få säga ett par ord.

Den ena motionen är utom av mig undertecknad av tolv av denna kammars ledamöter. Där yrkas, att riksdagen i år skulle uttala, att ett tredje tandläkarinstitut skulle startas och att detta skulle förläggas till Göteborg. Den andra motionen har väckts från norrlands-håll, och där yrkar man, att det tredje institutet skulle förläggas till Norrland.

Motivet för den motion, som jag har varit med om att framföra i denna kammar, är att särskilt folktandvården för närvarande genomlever en mycket svår kris. Den har aldrig haft det värre än nu. Svårigheterna för landstingen att tillnärmelsevis tillgodose den vård, som folktandvården skulle meddela, ha aldrig varit större. Den 1 januari 1950 hade man hunnit starta 381 kliniker, och vid dessa skulle det finnas 589 tandläkare. Inte mindre än 26 kliniker med 30 tandläkartjänster ha efter färdigställandet aldrig ens kunnat påbörja sin verksamhet, och 48 kliniker med 56 tandläkare ha måst stängas i brist på tandläkare.

Det är vidare att märka, att av de tandläkare som finnas äro inte mindre än 117 utlänningar. Den 1 januari i år var hela antalet lediga tandläkartjänster inte mindre än 175. Det är en fullkomligt tröstlös situation för folktandvården och för de huvudmän, närmast landstingen och de städer som icke deltaga i landsting, som skola syssla med detta, men det är också tröstlöst för de människor, som inte ha råd att söka de privatpraktiserande tandläkarna, vilka ha väsentligt högre taxor än som gälla för folktandvården. Efter de utredningar som ha företagits beräknar man, att folktandvården helt utbyggd

skulle behöva 2 500 tandläkare. Perspektivet blir ännu mörkare, om man inte griper sig an med en intensifierad utbildning av tandläkare.

När utskottet har behandlat dessa motioner, har utskottet också återopat en proposition, som har kommit från inrikesdepartementet — nr 84 — och som innefattar vissa förslag till förändringar i folktandvårdens organisation. I denna proposition har ju meddelats, att det finns planer på att tillfälligt söka utvidga utbildningsmöjligheterna. Jag har mig bekant, att man vid Stockholms tandläkarhögskola skall försöka få en kurs — jag vet inte hur många elever man räknar med, kanske 40 å 50 — och att denna kurs skall speciellt ta sikte på att intressera eleverna för att söka tjänster i Norrland. Detta anser jag vara fullkomligt riktigt, men vad jag nog skulle önska att utskottet hade starkare understrukit i sitt utlåtande här, är behovet av att spørsmålet om det tredje tandläkarinstitutet tas upp. Utskottet understryker nämligen mycket starkt önskvärdheten av att den föreslagna tillfälliga utbildningen sättes i gång, men säger mera vagt formulerat, att i samband med denna bör upprättandet av den tredje tandläkarhögskolan tas under närmare omprövning. Här borde utskottet ha sagt, att Kungl. Maj:t bör redan till nästa år ha utrett denna angelägenhet och komma med förslag om var den tredje tandläkarhögskolan skall ligga och hur den bör vara konstruerad.

I motionerna från västra Sverige och från andra håll, som ju närmast tagit sikte på Göteborg, har uttalats, att utbildningskapaciteten bör sannolikt vara lika stor som den är i Malmö, alltså 80 tandläkare per år. Men det är klart, att det inte är så lätt att säga detta utan vidare — det bör väl närmare undersökas. Jag medger gärna, att utskottet inte så lätt skulle ha kunnat säga, att tandläkarhögskolan bör läggas här eller där. Jag förstår utskottet på den punkten, ehuru jag ju har min uppfattning klar. Riksdagen skulle nog i nuvarande läge ha litet svårt att avgöra om den tredje

Om inrättande av ett nytt tandläkarinstitut.

tandläkarhögskolan borde förläggas till Göteborg eller Norrland. Det är Kungl. Maj:ts sak att låta utreda denna sak, och då jag nu ser ecklesiastikministern inne, vädjar jag särskilt till honom att här ta initiativ till att få frågan klarlagd och komma med förslag till nästa års riksdag. Det finns ingenting som hjälper på detta område, om vi icke få ett starkt ökat antal tandläkare. Går det inte att få flera tandläkare, herr talman, då är det lika bra att säga, att folktandvården inte kan klara sitt program och sin uppgift, och så få vi rätta oss därefter. Men det är en utveckling bakåt, som ingen önskar. Vi måste först ha reda på vilka möjligheter som finnas för att öka utbildningskapaciteten.

Nu har det i propositionen nr 84 också nämnts, att den skarpa gräns, som förut har dragits emellan folktandvården och vården hos de privatpraktiserande tandläkarna, icke längre skall upprätthållas. Man skall försöka få privatpraktiserande tandläkare att delvis arbeta i folktandvården. Det är nog rätt och riktigt i och för sig, men, mina damer och herrar, ute på den svenska landsbygden är det sannerligen inte så lätt att få tag i privatpraktiserande tandläkare som klara den skoltandvård, som närmast är den angelägnaste uppgiften inom folktandvårdens ram. Det är utomordentligt svårt, ty även hos de privatpraktiserande tandläkarna finns det hos var och en som, jag höll på att säga, duger någonting till stora långa köer av folk som vänta på behandling. Detta är alltså egentligen ingen räddning. Det kan vara en nödfallsutväg, som kanske kan lätta de största svårigheterna för en stund. Jag skulle närmast likna det — eftersom vi tala om tandvård — vid att man försöker dra ut en tand när man har tandvärk. Någon tandvård i vanlig mening kan det inte bli tal om, ty det finns inga resurser för detta.

Jag vädjar således närmast till ecklesiastikministern att ta upp detta spörsmål redan i år och framlägga förslag om var det tredje tandläkarinstitutet skall ligga — i princip har riksdagen

redan beslutat, att det skall finnas ett sådant — och som sagt huvudlinjerna för hur det skall se ut, så att vi kunna få hopp om att det skall bli bättre i framtiden.

Med hänsyn till omständigheterna här har jag intet särskilt yrkande. Vad jag sagt får närmast betraktas som ett önskemål, ja nära nog som ett nödrop från de människor som syssla med dessa frågor ute i bygderna.

I herr Gustaf Karlssons yttrande instämde herrar *Anderberg, Sjö Dahl, Karl Andersson, Erik Gustaf Andersson, Gottfrid Karlsson, Rosander och Thun.*

Herr LUNDGREN: Herr talman! Jag begärde närmast ordet därför att en representant för Göteborgs och Bohus län har yttrat sig om de besvärigheter som föreligger inom tandvården, särskilt folktandvården. För alla som inom landstingen sysslat med dessa problem torde det stå fullständigt klart, att situationen inom folktandvården åtminstone i Norrland är närmast katastrofal. Vi kunna i Norrland inte på långt när fylla de platser inom folktandvården som man har räknat med. Om jag inte minns fel, har inte mer än en tredjedel av tjänsterna inom Västerbottens län för närvarande tillsatts. Anledningen till detta läge är den bristande tillgången på tandläkare, och det är ju därför av allra största betydelse, att ett tredje tandläkarinstitut med det snaraste kommer till stånd.

Jag skall, herr talman, inte närmare gå in på frågan om förläggningen av detta tandläkarinstitut. Den frågan kan naturligtvis diskuteras ur många olika synpunkter. Men det finns, herr talman, enligt min uppfattning vissa skäl som tala för att det tredje tandläkarinstitutet förläggas till Norrland. I Norrland finns det på olika håll centralasarett — i Boden, Umeå, Östersund och Sundsvall — till vilka undervisningen vid ett tandläkarinstitut i de kliniska ämnena kan anknytas, och den prekliniska undervisningen torde i varje fall under en övergångstid kunna förläggas till Uppsala.

Om inrättande av ett nytt tandläkarinstitut.

För förläggning av ett tandläkarinstitut till Norrland talar också den omständigheten, att frekvensen av tandsjukdomar är förhållandevis större i Norrland än i övriga delar av landet. Det är därför ett ganska tacksamt ämne för forskningen att söka utreda orsaken till den ökade kariesfrekvensen exempelvis i Norrland.

Man har i debatten om möjligheterna att upprätta ett tredje tandläkarinstitut såsom ett skäl mot att förlägga detta institut till Norrland bl. a. anfört, att antalet patienter där inte skulle bli tillräckligt stort för undervisningens behov. För några år sedan gjorde vi därför en undersökning — det gällde speciellt Umeå — som delgavs lärarkollegiet vid tandläkarinstitutet. Denna undersökning visade, att tillgången på patienter inom ett upptagningsområde för ett tandläkarinstitut t. ex. i Umeå skulle vara tillräcklig för undervisningens behov.

Jag har, herr talman, inte något yrkande på denna punkt, men jag har velat anföra dessa synpunkter. Jag vill, herr talman, i likhet med den föregående talaren framhålla angelägenheten av att ett tredje tandläkarinstitut snarast möjligt kommer till stånd och att statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet när det gäller denna förläggningsfråga vill ta hänsyn till alla de olika omständigheter, som kunna vara av betydelse vid frågans avgörande.

I detta anförande instämde herr Näsström.

Herr ANDRÉE: Jag ber, herr talman, att få instämma i vad herr Karlsson i Munkedal har anfört. Vad beträffar det tredje tandläkarinstitutet är jag också av den meningen, att det är nödvändigt att vi få ett sådant fortast möjligt.

När det gäller placeringen är jag inte övertygad att, såsom den siste talaren anförde, det skulle finnas tillräckligt med patienter i Norrland. För min egen del är jag intresserad att så långt det är möjligt hjälpa norrlänningarna.

Men jag tror, att det i detta fall skulle vara betänkligt att tillmötesgå deras önskemål. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att till och med vid tandläkarhögskolan, som det numera heter, i Malmö har man för få patienter på den tandkirurgiska avdelningen, och det är dock en ganska stor anhopning av människor i och omkring Malmö.

Jag begärde emellertid närmast ordet för att beröra en annan sak, eftersom ecklesiastikministern är närvarande. Det är riktigt, som det har sagts här, att vi befinna oss i ett bekymmersamt läge — i varje fall vi huvudmän som skola sörja för folktandvården. Det som jag tänkte beröra här och som jag menar det skulle vara önskvärt att ecklesiastikministern funderar på ett slag, är följande.

Under den högkonjunktur, som rådde åren 1946 och 1947 för just utbildning vid tandläkarhögskolor, passade riksdagen på att förlänga utbildningen med ett år, från fyra till fem år. Jag tror visst, att det är bra, om vi kunna få en hög standard hos tandläkarna här i landet. Men man blir litet betänksam, när denna utökning av studietiden sker på samma gång som vi under en tidsperiod på kanske 10 år framåt ha ett oerhört stort behov av ökat antal tandläkare. Jag är bara lekman och kan naturligtvis inte bedöma värdet av detta nya, femte år, men ett flertal odontologer — över huvud taget alla odontologie studerande, som jag har samtalat med om denna sak — ha förklarat, att undervisningen under det femte året nästan uteslutande ligger på det teoretiska planet.

För ett par år sedan fingo vi ett betänkande från läkarutbildningssakkunniga, som gick ut på att vi skulle utbilda våra medicinare här i landet på sju eller sju och ett halvt år. Kritiken mot förslaget riktade sig bl. a. mot utbildningstiden. Det sitter nu en ny läkarutbildningskommitté som bland annat skall utreda utbildningstidens längd. Jag vet ingenting om vilket slutresultat denna kan komma till. Men så mycket vet jag, att kommittén överväger, att man skulle försöka utbilda en medicinman här i

Om inrättande av ett nytt tandläkarinstitut.

landet på sju år. En medicinare, som blir legitimerad läkare och som skall förstå sig på hela människokroppen och alla sjukdomar, han skall utbildas under sju år. En odontolog däremot skall bara lära sig en mycket liten del — såvitt jag förstår munnen och tänderna och kanske vissa andra ting som ha samband därmed. Jag tycker att det är något felaktiga proportioner i utbildningen, om det bara skiljer på två år i utbildningstid.

Jag har, herr talman, velat beröra dessa synpunkter. Jag vet inte om det är lämpligt att provisoriskt gå tillbaka till fyra års utbildningstid. Det tål kanske att man funderar litet på om man kan på detta sätt medverka till att under en kort tid snabbare få fram flera tandläkare.

Herr statsrådet WEIJNE: Herr talman! Jag ber först med anledning av vad alla de föregående talarna ha sagt att få betyga, att jag är villig att omedelbart ta upp frågan om ett tredje tandläkarinstitut. Även jag har klart för mig, att vi befinna oss i en allvarlig situation och att man bör göra vad som göras kan.

Med anledning av herr Andréés anförande skulle jag gärna på nytt ta upp frågan om studiegången. Men jag vill erinra om att när den var uppe förra gången, skedde det ingen reell förlängning av studietiden. Det var ingalunda så att man tog examen på fyra år, utan tiden utsträcktes till fyra och ett halvt, fem och fem och ett halvt år. Därför ansågs det vara lämpligare att få en studiegång som kunde hållas och enligt vilken examen skulle avläggas under den tionde terminen.

Det personliga är ju det högsta i historien, och därför roar det mig att nämna den man, som anlitades i denna fråga. Det var landshövding Conrad Jonsson, tidigare ordförande i statsutskottets andra avdelning, och en man som även i annat sammanhang hade sysslat med tandläkarfrågor. Han sattes

— emot tandläkarna — att försöka pressa fram kortaste möjliga utbildningstid, och det resultat som man kommit till är just det som landshövding Jonsson föreslog. Jag är lekman och kan inte bedöma resultatet, men ett statsråd är lekman på de flesta områden och måste där lita till de resultat man kommer till, många gånger efter hörda förhandlingar och pressningar. Jag har ingenting emot att ta upp frågan på nytt, men jag hyser tvivel om att man kan komma längre än vad herr Conrad Jonsson på sin tid gjorde.

Herr talman! När jag här har ordet, vill jag gärna begagna tillfället att rikta ett tack till statsutskottet för den välvilliga behandling som har ägnats propositionen. Denna har i år föranlett ett stort antal motioner. Det är rätt naturligt att så skulle vara förhållandet, ty man har ju tvingats av statsfinansiella skäl att säga nej på ett osedvanligt stort antal punkter. Jag tror, att det gör det önskvärt att försöka se, inte vad som sker i år, utan vad som har skett på litet längre sikt. Man möter ibland, inte minst i tidningspressen, den uppfattningen, att det på detta område egentligen inte har skett någon starkare utveckling. Jag skall tillåta mig att nämna bara ett par siffror.

Den sista huvudtitel som lades fram under kriget kom vid riksdagen 1945. Den slutade — om man tar bort undervisningssjukhusen, som numera ha flyttats över till inrikesdepartementets huvudtitel — på 310 miljoner kronor. Den huvudtitel, som riksdagen nu har att behandla, slutar på ungefär 575 miljoner kronor. Man kan alltså tala, inte om en fördubbling, men i det närmaste en fördubbling. Nu vill jag ingalunda dölja, att detta delvis är en följd av prisstegringen. Jag skulle tro, att man räknar med en prisstegring på ungefär 10 procent under dessa år. Vi ha haft lönerreglering, vi ha ett starkt ökande barnantal, som automatiskt för med sig mycket stora utgifter. Men oavsett det måste man nog ändå säga att vi under de närmaste åren efter kriget genomförde en kulturell upprustning av betydande mått, och

Om inrättande av ett nytt tandläkarinstitut.

jag tycker inte att vi i dagens läge skola glömma den saken.

Allra enklast belyses detta, om jag bara tar siffrorna för den högre vetenskapliga undervisningen och forskning. Jag läser ju tidningar, och där får jag ibland se rätt underliga saker. Här om dagen var det en stockholms-tidning, som uppmanade statsministern att tala om för mig, att jag inte var bara skolminister. Häri låg väl — om det över huvud taget låg någon mening i artikeln — att jag försummade andra områden av departementets verksamhet. Ödet har fogat det så, att jag hittills har kunnat uträtta minst på det rena skolområdet och mest på det akademiska området, och det är därifrån som jag skall tillåta mig att nämna några siffror.

Vi ha till att börja med fått Stockholms och Göteborgs högskolor in under statsgaranti, om jag skall använda det uttrycket. Vi ha fått en medicinsk högskola i Göteborg, en tandläkarhögskola i Malmö. Vi ha vidare fått anslag för forskning på olika områden. Om jag lägger samman utgifterna i huvudtiteln för budgetåret 1945/46 för den vetenskapliga undervisningen och forskning, kommer jag fram till en siffra, som något överstiger 14 miljoner kronor. Vad är siffran för det budgetår som nu föreligger till behandling? Den är ungefär 45 miljoner kronor. Det är fråga om en tredubbling och litet till. Det sammanhänger med att det på detta område fanns förslag om betydande organisationsändringar — bl. a. herr Andrén har förtjänsten av att de kommo i god tid — det sammanhänger med att vi inrättat nya högskolor, det sammanhänger än med det ena och än med det andra. Men jag tror, att det är rätt nyttigt, att det till riksdagens protokoll — just i en situation, då man har tvungits att säga nej till en hel rad av framställningar från universitet och högskolor — ändå antecknas, att vi under den här tiden ha en ökning från drygt 14 miljoner till 45 miljoner kronor för, jag upprepar än en gång, vetenskaplig undervisning och forskning.

I övrigt, herr talman, är det klart, att

man kan ha delade meningar om en huvudtitel. Den ene anser ett anslag viktigare än ett annat, men vad vi nog måste vara överens om är att vi i nuvarande läge äro tvingade att föra en restriktiv utgiftspolitik. Det har också statsutskottet beaktat, och de ändringar som statsutskottet har kommit med äro i det stora hela, tycker jag, välmotiverade och av den karaktären, att man i varje fall inte behöver ha några principiella invändningar emot dem. Det är emellertid en punkt, där jag har en bestämd invändning att göra, men till den punkten, herr talman, återkommer jag förmodligen.

Herr ANDERSSON, ELON: Herr talman! Det finns anledning att rikta ett tack till ecklesiastikministern för den försäkran han nyss avgav inför kammaren om sin villighet att omedelbart pröva frågan om att inrätta en tredje tandläkarhögskola. Jag tror, att alla som i någon mån ha sysslat med de problem, som sammanhånga med folktandvården, äro fullkomligt övertygade om beviskraften i de inlägg, som här ha gjorts av herr Gustaf Karlsson, herr Andrée och andra, och att det därför är en angelägenhet av största vikt att ecklesiastikministern får tillfälle att fullfölja sin försäkran.

Vad beträffar förläggningen av den tredje tandläkarhögskolan skulle jag för min del vilja framföra den mening, att man vid prövningen skall försöka att så mycket som möjligt se bort från de olika landsdelsintressen, som här kunna förekomma, och beakta uteslutande den synpunkten, att den blivande tredje tandläkarhögskolan skall förläggas där den kan få den största möjliga kapaciteten. Vad vi behöva i detta nu, herr talman, är inte en tandläkarhögskola just här eller just där, utan det är en tandläkarhögskola med tillräckligt stor kapacitet för att så effektivt som möjligt motverka den brist på tandläkare, som vi för närvarande ha.

Herr ARRHÉN: Herr talman! Jag begärde inte direkt ordet för att delta i

Om inrättande av ett nytt tandläkarinstitut.

debatten om förläggande av det tredje tandläkarinstitutet. Jag hade tillfälle att deklarerat min inställning till denna fråga för fyra år sedan, när frågan var uppe. Men jag kan helt kort säga, att jag i stort sett delar de synpunkter, som här ha framförts av herr Karlsson i Munkedal.

Debatten kom mig emellertid att tänka på vissa andra ting, som onekligen ha samband med det spörsmål, som vi här diskutera. En numera avliden släkting till mig, som var läkare, skrev på sin tid två böcker, som blevo mycket uppmärksammade. Den ena hette »Hälsovårdens principer» och den andra »Sjukvårdens principer». Det är närmast ur aspekten sjukvårdens principer, som vi nu här ha tagit upp tänderna och deras vård till debatt, och det är alltså i detta sammanhang som vi diskutera behovet av tandläkare och tandläkarinstitut m. m.

Men det finns en sida av denna fråga, som man också bör beakta, nämligen själva hälsovårdens principer, den profylaktiska vården, som måste gripa in på ett stadium, innan sjukdomen är i sitt akuta stadium. Ty ofta är det så, att patienterna gå för sent till tandläkarna. Dessas möjlighet att ge hjälp är då tämligen begränsad.

Efter de informationer jag har kunnat skaffa mig i den här frågan, är situationen den, att tandforskningen nu har kommit till ett stadium, där man har ganska stora möjligheter att fastslå vad som förorsakar de svårartade tandsjukdomar som i så stor utsträckning ha drabbat vårt folk.

Det skulle vara mycket att säga om detta. Jag hörde här om dagen en föreläsare på detta område — en av våra skickligaste tandspecialister, föreställer jag mig — som gav en fullkomlig fascinerande framställning av dessa viktiga ting. Han menade, att om man kunde komma fram till definitiva resultat, som kunde göra statsmakterna verkligt intresserade för tandvården, skulle en stor del av våra bekymmer med ordnandet av tandsjukvården och vad därmed sammanhänger bortfalla.

För att exemplifiera vad jag här talar

om kan jag peka på den motion som vid årets riksdag har framlagts av mig och andra ledamöter av denna kammare, angående snaskförbrukningen vid våra skolor och inom vårt folk över huvud taget. Det rör sig här, som bekant, om en summa på 425 miljoner kronor, och de indirekta verkningarna av denna sockerkonsumtion visa sig bl. a. i tandsjukdomarna.

Jag har velat göra detta inlägg för att få också dessa problem en smula i relief, och jag vill sluta med att hemställa till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, att han för framtiden också måtte observera det behov, som här föreligger beträffande tandvårdsforskning och behovet av sådana profylaktiska åtgärder, som, enligt vad sakkunskapen säger, skulle kunna leda till ytterligt sensationella resultat.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Jag begärde ordet inte för att göra något inlägg i frågan om tandläkarhögskolan, utan endast i anledning av vad ecklesiastikministern yttrade.

Han strök under, att anslagen till den högre undervisningen och den vetenskapliga forskningen under de sista åren ha tredubblats. Jag har för min del inte vetat att ökningen har varit så stor, men har naturligtvis varit fullkomligt medveten om att det har skett utomordentligt stora öknningar.

Jag skulle emellertid i anledning av vad han yttrade vilja säga att jag för min del vid flera tillfällen i denna kammare, senast för ett par månader sedan, strukit under den anda av välvilja, som på detta område präglar statsverkspropositionen trots den stora återhållsamhet som man har måst ålägga sig. En helt annan sak är emellertid att det på vissa punkter kan behövas justeringar, anslagsökningar, som äro av mindre mått — andra anslagsökningar ha aldrig ifrågasatts på den sista tiden — och som i förhållande till sin storlek skulle kunna ge synnerligen betydande resultat. Dit hör t. ex. den fråga angående biblioteken, som herr Lindström

tog upp i början av denna debatt. Dit hör också frågan om beviljande av medel till utrustning av vissa institutioner som de professorer, vilka ha tillsatts i nya ämnen, nödvändigtvis behöva, o. s. v.

Herr NÄSSTRÖM: Herr talman! Jag ber att få säga ett par ord med anledning av herr Andréas anförande.

Vi norrlänningar skulle vara mycket glada om det vore så som herr Andréa anförde, att vi inte skulle ha tillräckligt med patienter att skicka till det tilltänkta institutet. Tyvärr är det nog inte på det sättet, och det beror på att saneringen i Norrland inte har hunnit lika långt som jag förmodar att den har gjort i malmöområdet, eftersom man där har brist på patienter. Har man redan förut tillräckligt eller i det närmaste tillräckligt med tandläkare, då är det klart att man inte kan få tillräckligt med patienter till ett institut, men med den mycket stora brist på tandläkare som råder i Norrland får man förmoda att det finns gott om patienter, och jag är övertygad om att man t. ex. i sundsvallsområdet skulle kunna finna en mycket lämplig plats för denna verksamhet.

Herr ANDREN: Herr talman! Jag är fullt medveten om den omfattande upprustning, som har ägt rum när det gäller den vetenskapliga undervisningen och den vetenskapliga forskningen. Jag är också medveten om den tacksamhetsskuld som universiteten stå i till ecklesiastikministern för det stora verk som här har gjorts.

Jag vill emellertid erinra om att denna upprustning har skett under medverkan från alla partier, och jag hoppas verkligen att denna fråga aldrig skall bli någon partisak.

Herr Holmbäck har antytt, att man för den närmaste tiden inte behöver räkna med några ytterligare större anslagskrav. Jag är rädd för att han på den punkten ändå inte är helt insatt i de stora och svåra institutionsfrågor som återstår. Det är en hel rad vetenskapliga institutioner — inte bara universitets-

Anslag till Chalmers tekniska högskola.
biblioteken — som behöva förstärkas. Dessutom behöva vi en rad nya institutioner. Jag förstår mycket väl att dessa anslagskrav inte kunna tillgodoses i år — och kanske inte heller nästa år — men jag tycker att det är riktigt och rimligt att man redan nu talar om, att här föreligga stora behov, behov som förr eller senare måste fyllas.

Bland de mera trängande behoven vill jag särskilt peka på universitetsbiblioteken. Den saken har ju emellertid redan varit föremål för debatt, och jag skall nu nöja mig med denna korta erinran.

Herr BENGTSO: Herr talman! Jag begärde närmast ordet för att tacka ecklesiastikministern för det klarläggande han har gjort här om den högre undervisningen. Hans uttalande innebär nämligen ett förtydligande av någonting som stod i Morgon-Tidningen i fredags. Där angavs i en rubrik, att hans excellens statsministern hade yttrat att det har skett en väldig kulturell upprustning under socialdemokratisk regim. Jag tycker det är värdefullt att vi här ha fått till riksdagens protokoll antecknat det erkännande, som ecklesiastikministern gav till den som var ecklesiastikminister under samlingsregeringens tid, så att det inte kan uppstå något missförstånd som på något sätt skulle kunna kasta en skugga över samlingsregeringens åtgärder i den här frågan. Jag tackar statsrådet Weijne för det klarläggande han här har gjort.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Punkterna 102—148.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 149.

Anslag till Chalmers tekniska högskola.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för Chalmers tekniska högskola, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret

Anslag till Chalmers tekniska högskola.

1950/51, dels ock till Chalmers tekniska högskola: Avlöningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 1 627 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckt den ena inom första kammaren av herr *Ohlön* m. fl. (I: 143) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagård* m. fl. (II: 171), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att en professur i textilmekanik skulle inrättas vid Chalmers tekniska högskola från och med den 1 juli 1950, och att riksdagen måtte besluta, att det i statsverkspropositionen under Chalmers tekniska högskola: Avlöningar för budgetåret 1950/51 uppförda förslagsanslaget skulle förhöjas i enlighet därmed.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 143 och II: 171,

a) godkänna under punkten införd avlöningsstat för Chalmers tekniska högskola, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1950/51;

b) till Chalmers tekniska högskola: Avlöningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 1 627 000 kronor.

I motiveringen hade utskottet yttrat, att utskottet funnit starka skäl tala för att en professur i textilmekanik vid högskolan framdeles komme till stånd.

Herr **OHLÖN**: Herr talman! Under denna punkt behandlas ett förslag som jag tillsammans med en del medmotionärer har väckt om att det vid Chalmers tekniska högskola måtte inrättas en professur i textilmekanik.

Såsom det anföres i motionen, är den svenska textilindustrin den andra i ordningen bland landets industrier, och denna industri är representerad vid de tekniska högskolorna med summa summarum en professur, nämligen en professur i textilkemi vid Chalmers tekniska högskola. Denna professur är för övrigt förbunden med befattningen som

föreståndare för textilinstitutet i Göteborg och har närmast karaktären av en forskningsprofessur.

Av allt att döma kommer den svenska textilindustrin att i framtiden, när de internationella förbindelserna bättre komma i gång, möta stora svårigheter, och skall den svenska textilindustrin då kunna hävda sig i konkurrensen måste den ligga i främsta planet i tekniskt avseende.

Man torde utan överdrift kunna säga att vi på detta område ha sackat efter i vårt land såväl vad beträffar primärforskningen som vad beträffar den högre tekniska undervisningen.

Statsrådet säger beträffande Chalmers tekniska högskola: »Högskolan synes också i många hänseenden ha kommit i sämre ställning än tekniska högskolan i Stockholm.» Av detta yttrande framgår, att ecklesiastikministern säkerligen gärna skulle ha gått med på att förstärka undervisningen vid Chalmers tekniska högskola men att de rådande statsfinansiella förhållandena och det rådande ekonomiska läget i landet ha förhindrat en utbyggnad av verksamheten vid Chalmers. Jag beklagar att inte ecklesiastikministern och finansministern, som nyss voro inne här, äro närvarande nu. Jag skulle vilja ha sagt dem att jag tror att en inskränkning på den här punkten innebär att snålheten bedrar visheten. Jag tror att man utan överdrift kan säga att det ur det ekonomiska långtidsprogramets synpunkt sett vore en god investering att inrätta denna professur i textilmekanik, som är högeligen av behovet påkallad.

Nu har emellertid utskottet skrivit mycket välvilligt på den här punkten och sagt ifrån, att det har funnit starka skäl tala för att en dylik professur framdeles kommer till stånd. Eftersom jag på grund av omständigheternas makt inte har haft tillfälle att deltaga vid justeringen av detta ärende i andra avdelningen eller vid dess behandling av utskottet in pleno skall jag avstå från att göra något yrkande, men jag skulle vilja enträget hemställa till regeringen, att en professur i textilmekanik snarast möj-

Anslag till arvoden åt lärarkandidater under provårstjänstgöring.

ligt måtte inrättas vid Chalmers tekniska högskola.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 150—163.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 164.**Anslag till arvoden åt lärarkandidater under provårstjänstgöring.**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I:146 och II:168, till Arvoden åt lärarkandidater under provårstjänstgöring för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 320 000 kronor.

I de likalydande motionerna I:146, av herr *Arrhén* m. fl., och II:168, av herr *Widén* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att lärarkandidat, som innehade extra ordinarie anställning, skulle uppbära full lön som extra ordinarie adjunkt och annan lärarkandidat full lön som extra adjunkt.

Herr **ARRHÉN**: Herr talman! Jag tycker det är litet onaturligt att en debatt som denna angående åttonde huvudtiteln går förbi, utan att man får lärarbristen, det stora problemet på skolans område just nu, för ett ögonblick belyst, och det är närmast därför jag har begärt ordet.

I fredags var i någon av våra stockholmsstidningar en intervju införd med den man, som inom skolöverstyrelsen närmast har att bära dagens tunga och hetta på detta område. Han hade redogjort för en hel del av de åtgärder som man har vidtagit under de närmast föregående åren, men han konstaterade samtidigt med resignation att dessa åtgärder hade visat sig tämligen resultatlösa, och det hela utmynnade i en trött fråga: Var skola vi över huvud taget få tag på lärare?

Lärarbristen i våra högre skolor är för närvarande aktuell och känd för var och en, som är medlem av ett svenskt läroverkskollegium. Man skulle därvidlag kunna ge intima interiörer, som det kanske inte vore så lämpligt att ge men som skulle ådagalägga ganska häpnadsväckande ting och som skulle visa vad en skolledare kan tvingas till, när nu situationen är som den är.

Den 1 oktober 1947 beräknades antalet vakanta heltidstjänster till 196. Till samma tid 1948 hade antalet ökats till 264, och den 1 oktober 1949 bokfördes det till 347. Siffran är i dag vida högre. Den auktoritet, som jag talade om i början av mitt anförande, meddelade, att vi för närvarande enbart i matematik räkna med en brist på 250 lärare.

Samtidigt har man anledning konstatera, att våra läroverkskollegier, såsom jag nyss antydde, för närvarande i mycket stor utsträckning innehålla element, som icke ha kompetens vare sig till ordinarie, extra ordinarie eller extra anställning vid våra läroverk. Jag kan inom parentes nämna, att det vid våra läroverk nu förekommer lärare, som inte ens ha avlagt studentexamen. Antalet lärare med full tjänstgöring inom den kategori, jag nyss nämnde, är enligt senaste redovisning inte mindre än 348, och de som ha partiell tjänstgöring äro inte mindre än 580 till antalet. Vi veta ju, att om allt går som det för närvarande går — och det kommer det väl att göra, föreställer jag mig — komma vi att om sex år ha en lärarbrist i de högre skolorna på tretusen. Det behövs alltså en nyrekrytering av ungefär 500 lärare per år, men universitet och högskolor kunna inte leverera mera än omkring 150.

Jag har under de senaste åren försökt att intressera statsmakterna för vissa partiella åtgärder, som jag tror skulle ha haft en god effekt, när det gäller att nå målet att stimulera tillströmningen till lärarbanan, och detta därför att förslagen åsyftade att avlägsna vissa »flaskhalsar». De förslag, jag har kommit med, ha, såsom kammarens ledamöter behagade erinra sig, i första hand gällt arvoden vid provårsläroverken. Dessa arvo-

Anslag till stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter.

den ha utgjort ett särskilt svårartat bekymmer på en nyckelposition i hela systemet. Riksdagen har emellertid liksom statsrådet inte kunnat eller velat taga position och få fram ett förslag till lösning, och därför äro förhållandena på detta område likadana som de ha varit tidigare, alltså rent ut sagt jämmerliga.

Detsamma gäller också beträffande de smärre åtgärder, som inom den nu bestående organisationens ram skulle ha kunnat verka på ett fördelaktigt sätt. Eftersom man inte har tillmötesgått önskemålen om sådana åtgärder, ha de tjänster, som det är fråga om, så gott som helt måst läggas ned. Jag syftar t. ex. på sådana tjänster som läroverksbibliotekariernas. Det föreligger en motion i denna fråga även vid årets riksdag, men frågan torde även ha varit uppe tidigare.

Eftersom dessa önskemål och andra inte ha tillgodosetts, kan man iakttaga en fortgående urholkning i den *nu gällande* organisationen, en urholkning, som är desto mera beklaglig, som vi veta, att elever komma att strömma till dessa skolor under hela 1950-talet i accelererad fart. Tar man dessutom lokalfrågan i betraktande, blir 1950-talet ett enda jättelikt frågetecken, när det gäller förhållandena på skolans område.

Den nu föredragna punkten 164 i statsutskottets betänkande handlar om ersättningarna till lärarkandidaterna, de som gå provår. De ha för närvarande en ersättning av 2 000 kronor för två terminer och 1 000 kronor för en termin. Skolöverstyrelsen har under de senaste åren vid ett flertal tillfällen sagt sin oförgripliga mening om dessa ersättningar: Om vi icke höja ersättningen för två terminer till, om jag minns rätt, något över 6 000 kronor och för en termin i proportion härtill, kommer utvecklingen att bli mycket ogynnsam.

Jag har själv vid flera tillfällen under de sista åren motionerat i samma ämne, men resultatet har ständigt blivit detsamma, nämligen att statsutskottet åberopar statsfinansiella skäl — det har gjorts tidigare, och det göres återigen

i år — eller också, att man låter motionären veta, att statsrådet har »sin uppmärksamhet fäst på saken». I det senare fallet har utskottet funnit en kärkommen anledning att säga, att man vet, att statsrådet har sin uppmärksamhet fäst på saken och att man därför måste avvakta resultaten av hans överväganden. Följden har blivit att ingenting alls har gjorts. Statsrådet har sedan åberopat »statsfinansiella hänsyn». Därmed är cirkeln sluten. Jag föreställer mig, att vi ha en avspegling av en dylik behandling av dessa viktiga spörsmål beträffande lärarrekryteringen i de sjunkande siffrorna över lärartillgången vid våra högre skolor.

Man skulle kunna göra detta anförande väsentligt längre genom att gå in på lönefrågorna i stort. Jag skall emellertid för dagen inte göra detta, utan endast som min absoluta mening deklarerat, att jag anser, att det har varit en olycka, att riksdagen och statsmakterna i övrigt under de år, som nu ha gått, icke ha vidtagit åtgärder på detta område. Det innebär, att tillfällen ha försuttits, och det komma vi att få äta upp i framtiden.

Läget är faktiskt högst otillfredsställande, och det enda man nu kan sluta ett anförande som detta med i det läge ärendet kommit i är den stereotypa vädjan till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, att han till ett kommande år ville ha den här saken i åtanke. Ty det är verkligen av allra största vikt, att någonting sker på den här punkten. Den åsikten torde vara gemensam för alla, som ha sett, hurudana förhållandena äro på fältet.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Punkterna 165—194.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 195.**Anslag till stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Stipendier åt lärjungar vid högre

Anslag till stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter.

läroanstalter för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 11 000 000 kronor, varav högst 4 000 000 kronor finge användas till behovsstipendier.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Näsgård* m. fl. (I: 306) och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson* i Mysinge m. fl. (II: 352), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att den statliga studiehjälpen från och med nästa budgetår skulle ordnas enligt de riktlinjer studielånenämnden framlagt i sitt betänkande den 23 juni 1949 angående studiehjälpsverksamheten vid de allmänna läroverken m. fl. statliga och statunderstödda läroanstalter, samt att riksdagen måtte besluta erforderliga höjningar av härav berörda anslag.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 306 och II: 352 — såvitt här vore i fråga — till Stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 11 000 000 kronor, varav högst 4 000 000 kronor finge användas till behovsstipendier.

Herr NÄSGÅRD: Herr talman! Jag har tillsammans med några kamrater motionerat om att studielånenämndens förslag till förbättrade bidrag till studerande skulle genomföras från och med nästa budgetår.

Förut har riksdagen avslagit förslag om förbättrade stipendier med hänvisning till att utredning pågår och att man skulle behandla de olika kategorierna samtidigt. Nu avgav studielånenämnden sitt förslag i juni 1949, och det har alltså funnits tid att lägga fram ett nytt förslag till årets riksdag. Statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet säger i propositionen, att han av statsfinansiella skäl inte har kunnat framlägga en på utredningens förslag grundad proposition. Den motiveringen äro vi mycket vana

vid, och vi äro också vana vid att få resignera när den förekommer, men jag skall säga som sanningen är, att jag hyser en svart misstanke om att det på den här punkten även är andra skäl som ha spelat in. Jag misstänker att ecklesiastikdepartementet och dess chef ha varit så upptagna av den stora skolreformen, att de inte ha haft tillräckligt intresse för denna mindre reform, som dock sannerligen inte är betydelselös.

Att jag har tagit till orda nu beror mycket på att jag är rädd för att den stora reformen även framdeles möjligen skall kunna få skymma bort den reform som det nu gäller. Jag vill erinra kammarens ledamöter om att det förslag, som nu är under prövning i särskilda utskottet, kommer att taga 20, 30 år att genomföra. Det lär inte vara många av kammarens nuvarande ledamöter — endast några av de allra yngsta — som komma att få uppleva den dag då detta är fullt genomfört. Vad jag närmast tänker på i det här fallet är landsbygdens ungdom. De barn, som nu gå i folkskolan på landsbygden, hinna bli medelålders män och kvinnor innan skolreformen är fullt genomförd.

Ända sedan 1945, då samlingsregeringen under sitt sista år framlade förslaget för första gången, ha vi haft studiestipendier för landsbygdsungdomen. Dessa stipendier ha varit avsedda att minska kostnaderna och olägenheterna för denna ungdom med anledning av att den är bosatt så långt ifrån städernas läroverk. Det var ganska blygsamma belopp, som beslötos första gången, men det var en mycket god hjälp, och det är redan många landsbygdsungdomar, som ha kunnat genomföra högre studier tack vare dessa stipendier.

Nu har studielånenämnden i sitt förslag framlagt betydligt förbättrade grunder inte bara i fråga om stipendier till studerande vid läroverken utan även när det gäller elever vid folkhögskolor, lantmanna- och lanthushållsskolor samt yrkesskolor. Enligt nämndens förslag skola dessa yrkesbetonade skolor i princip jämiställas med de högre teoretiska skolorna.

Anslag till stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter.

Jag vill särskilt fästa uppmärksamheten på en punkt i förslaget. Enligt studielånenämndens utredning skola stipendierna uppdelas i dels studiebidrag och dels egentliga stipendier. Studiebidragen, som skola utgå utan behovsprövning, motsvara de nuvarande grundstipendierna till elever vid högre läroanstalter. Den största nackdelen med de nuvarande grundstipendierna, som endast äro ett bidrag för att minska avståndskostnaderna för dem som äro bosatta på landsbygden, är att de göras beroende av betygsgradering. Denna gradering skall upphöra enligt den nya ordningen.

Jag måste säga, herr talman, att det är någonting ganska fantastiskt, att dessa grundstipendier, som endast avse att minska olägenheterna av merkostnaderna för landsbygdsbarnen vid deras studier vid högre läroverk, skola vara beroende på betygen. I städerna behöver alls inte en pojke eller flicka ha Ba eller BA + för att få fortsätta från klass till klass i läroverken, men när det gäller landsbygdsbarnen skall en betygsgradering tillämpas, som får detta resultat. Detta tycker jag är den största orättvisan. Det gör att det från min synpunkt är ytterligt angeläget, att den nya ordningen kommer att tillämpas så snart som möjligt.

Nu har utskottet skrivit välvilligt, som som det brukar heta. Utskottet har naturligtvis sagt, att det inte är berett att med anledning av motionerna nu förorda ett genomförande av studielånenämndens förslag, men utskottet framhåller önskvärdheten av att åtgärder snarast möjligt vidtagas i syfte att undanröja de olägenheter, som vidlåda det nuvarande stipendiesystemet.

Jag vill, herr talman, med mitt anförande uttala den förhoppningen, att statsrådet fattar utskottets uttalande så, att han inte dröjer längre än till nästa riksdag med att framlägga detta förslag.

Herr statsrådet WEIJNE: Herr talman! Jag skulle inte ha föranletts att begära ordet, om inte den föregående ärade ta-

laren hade förklarat — om det nu var för att begagna en skämtsam vändning eller det var ett knep — att han trodde, att jag hade glömt bort den här frågan.

Jag kan försäkra herr Näsgård, att frågan inte är bortglömd. Om herr Näsgård inte tror på mig, skulle herr Näsgård såsom gammal statssekreterare kunna vända sig till departementet och ta reda på att anledningen till att något förslag inte framlagts helt enkelt är att denna reform liksom de allra flesta reformer kostar pengar, och det har inte varit möjligt att ta med det anslagsbelopp, som fordras för reformens genomförande, i den huvudtitel, som vi nu behandla. Det är den enkla anledningen; någon glömska ha vi inte att göra med.

Herr Näsgård känner nog till att det framlagts en proposition om student-sociala åtgärder. De äro till sin karaktär av samma slag som studielånenämndens förslag, nämligen att underlätta studierna för ungdom, som är mindre bemedlad. Om det nu har rätt en sådan glömska hos mig och mina medhjälpare i departementet, som herr Näsgård tycks tro, borde väl också den frågan ha blivit bortglömd.

Jag vill ytterligare säga, att jag fullständigt delar herr Näsgårds uppfattning om det orättvisa i att kräva kvalificerade betyg för landsbygdens ungdom, men om herr Näsgård vill fortsätta sina efterforskningar, skulle herr Näsgård kunna gå till studielånenämndens ordförande och få veta, att ingen har ivrigare än jag framhållit, att man måste ha en ändring på den punkten, och inom ramen för gällande bestämmelser har man också försökt mjuka upp tillämpningen.

Jag vill sluta med att säga, att den skolreform, som skolutskottet håller på att behandla, skjutes i anförandena allt längre bort i tiden. Herr Näsgård har hunnit 30 år framåt i tiden. Nu väntar jag bara på att någon skall påstå, att det kommer att dröja ett halvsekel eller ett sekel, innan den reformen är genomförd. Den enkla sanningen är att det är en reform, som i vissa delar är avsedd att börja genomföras omedelbart. Om riks-

dagen bifaller Kungl. Maj:ts förslag, är det möjligt, att man redan från läsåret 1951/52 kan reformera gymnasiet och få fram den nya allmänna linjen. Man kan sedan undan för undan genomföra partiella reformer. Jag tycker att lika väl som man ser en avlägsen tidpunkt, då allt skall vara klart, kan man se den tidpunkt, då man börjar. Det är en tidpunkt, som redan är inne, eftersom det pågår försöksverksamhet i ett antal skoldistrikt, av vilka ett för resten är representerat genom en ledamot av denna kammare.

Herr NÄSGÅRD: Jag ber att få erinra om att jag talade om den tidpunkt, när skolreformen kunde väntas vara fullt genomförd. Jag talade om att det kunde dröja 20—30 år. Vi skola emellertid inte tvista om den saken.

Jag vill ytterligare säga, att jag alls inte har velat rikta någon misstanke mot statsrådet Weijne, att han skulle vara ointresserad för landsbygdens skolfrågor. Jag har endast hyst fruktan för att den stora, allt överskuggande reformen skulle kunna inkräkta på dessa mindre, men dock ytterst betydelsefulla frågor.

Herr statsrådet WEIJNE: Det kan den inte göra av det enkla skälet, att ingen människa tänker sig att genomföra en stor reform i ett sammanhang, utan det hela är byggt på att man nu gör eu målsättning och sedan genomför partiella reformer undan för undan. Det är klart att frågan om stipendierna är en mycket betydelsefull partiell reform i det sammanhanget. Vem det än blir som sitter på denna bänk och i framtiden försvarar Kungl. Maj:ts förslag under åttonde huvudtiteln, kan jag försäkra, att inte komma studiestedstipendierna att bli bortglömda.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 196—213.

Vad utskottet hemställt bifölls.

5 Första kammarens protokoll 1950. Nr 13.

Punkten 214.

Anslag till anordnande av skolmåltider.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad förlängning av giltighetstiden för övergångsbestämmelserna till gällande kungörelse angående statsbidrag till anordnande av skolmåltider, dels ock till Bidrag till anordnande av skolmåltider för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 16 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyström* m. fl. (I: 50) och den andra inom andra kammaren av fru *Ericsson* i Luleå m. fl. (II: 48), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta ändring av statsbidragsgrunderna för skolmåltidsverksamheten enligt av skolöverstyrelsen anförda grunder samt att för skolmåltidsverksamheten budgetåret 1950/51 måtte beviljas ett anslag i anslutning till av skolöverstyrelsen föreslagen fördelningsplan;

dels en inom första kammaren av herr *Ernst Hjalmar Nilsson* m. fl. väckt motion (I: 149);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ivar Persson* m. fl. (I: 150) och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson* i Mysinge m. fl. (II: 160), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta den ändringen av gällande bestämmelser om statsbidrag till skolmåltider, att bidragsunderlaget fastställdes till 80 öre per måltid vid bespisningsenheter med högst två läraravdelningar;

dels en inom andra kammaren av herrar *Holmberg* och *Hagberg* i Luleå väckt motion (II: 12), i vilken hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om ändring av statsbidragsbestämmelserna för anordnande av skolmåltider i överensstämmelse med av skolöverstyrelsen avgivet förslag;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Hedqvist* väckt motion (II: 161).

Anslag till anordnande av skolmåltider.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 50 och II: 48 samt II: 12 ävensom med bifall till motionerna I: 150 och II: 160 samt med avslag å motionerna I: 149 och II: 161,

a) godkänna av departementschefen förordad förlängning av giltighetstiden för övergångsbestämmelserna till gällande statsbidragskungörelse;

b) besluta, att från och med budgetåret 1950/51 viss av utskottet angiven ändring i statsbidragsgrunderna skulle vidtagas;

c) till Bidrag till anordnande av skolmåltider för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 16 120 000 kronor;

d) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning i av utskottet under punkten angivna avseenden.

I motiveringen hade utskottet lämnat en redogörelse för skolöverstyrelsens i ämnet framlagda förslag, varefter utskottet yttrat bland annat följande: »Såsom av den lämnade redogörelsen framgår skulle ett genomförande av skolöverstyrelsens ovannämnda förslag för statsverkets del innebära en merkostnad för nästa budgetår av i runt tal 3 600 000 kronor. Utskottet är liksom departementschefen icke berett att i nuvarande läge tillstyrka bifall till detta förslag. Utskottet har funnit sig böra intaga denna ståndpunkt icke blott på grund av kostnadsökningens storlek utan även med hänsyn till att utskottet anser det tveksamt om det nuvarande statsbidragssystemet på ett rättvist sätt tillgodoser de olika kommunerna i förhållande till deras ekonomiska bärkraft. Enligt utskottets mening synes det därför önskvärt att förevarande frågekomplex göres till föremål för en allsidig utredning, omfattande såväl en prövning av grunderna för statsbidragets utgående som ett övervägande av den procentsats, som lämpligen synes böra tillämpas i olika fall; härjämte torde böra undersökas i vad mån den blivande kommunalskattereformen kan komma att

medföra behov av ändrade regler för statsbidragets utmätande. Utskottet vill i detta sammanhang framhålla, att vid uppgörande av förslag till eventuella ändringar av statsbidragsbestämmelserna bör beaktas, att dylika ändringar icke komma att medföra en komplicering av det administrativa förfaringssättet vid bestämmelsernas tillämpning.

I ett avseende har utskottet emellertid funnit det skäligt att gällande statsbidragsgrunder redan nu ändras utan avvaktan på resultatet av ovannämnda utredning. Detta gäller bidragsunderlaget för små bespisningsenheter, vilket enligt utskottets uppfattning torde böra höjas. Utskottet tillstyrker därför bifall till det i motionerna I: 150 och II: 160 framställda yrkandet, vilket överensstämmer med vad skolöverstyrelsen i förevarande avseende förordat och innebär fastställande av underlaget till 80 öre per måltid för bespisningsenhet om högst två läraravdelningar. Härigenom tillgodoses även i viss utsträckning vad i motionerna I: 50 och II: 48 samt II: 12 hemställts.»

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Rosenberg, Erik Gustaf Andersson, Andrée, Wallentheim, Hoppe, Thapper, Persson* i Växjö, *Henriksson* och *Gustafsson* i Stockholm ansett, att utskottet icke bort föreslå riksdagen att nu besluta ändring av statsbidragsgrunderna och att utskottet därför bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 50 och II: 48, I: 150 och II: 160, I: 149, II: 12 samt II: 161,

a) godkänna av departementschefen förordad förlängning av giltighetstiden för övergångsbestämmelserna till gällande statsbidragskungörelse;

b) till Bidrag till anordnande av skolmåltider för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 16 000 000 kronor;

c) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning i av utskottet angivna avseenden.

Herr statsrådet **WEIJNE**: Herr talman! Jag tillät mig begära ordet under denna punkt redan nu, ty jag bör i fort-

sättningen vara närvarande i andra kammaren.

När jag höll mitt första anförande i dag, sade jag, att det bara fanns en punkt i statsutskottets förslag, där jag hade en mera bestämt avvikande mening. Det är på den föreliggande punkten.

Utskottet föreslår, att man hos Kungl. Maj:t skall begära en utredning om grunderna för statsbidragen till skolbarnsbespisningen. Den utredningen skall jag, om riksdagen beslutar i enlighet med utskottets hemställan, verkställa så snart som det är möjligt. Men majoriteten av statsutskottet har gått ett steg längre och vill utan att avvakta resultatet av utredningen göra en partiell reform, varigenom statsbidraget för bespisningsenheter, som bestå av högst två läraravdelningar, höjes.

Tankegången hos utskottsmajoriteten är rätt naturlig. Man resonerar som så, att om det är ett par hundra barn, som skola utspisas, blir det relativt billigare än om det bara är fråga om 20, 30 eller 40 barn. Jag är fullständigt med på den tankegången, men det måste vara mycket starka skäl, om man samtidigt med att man begär en utredning dessutom föreslår en partiell reform. Finnas de skälen här? Efter min uppfattning finnas de inte.

I de flesta fallen ha skoldistrikt skolor med olika antal läraravdelningar — kanske fem eller sex i en skola och i en annan skola bara två och i en tredje skola kanske bara en läraravdelning, men i ett sådan distrikt betyder det mycket litet, om man får några kronor mera för varje barn i de minsta skolorna. Det är ändå den stora mängden av barn som är avgörande, och dessutom är det fråga om distrikt, som ha tämligen stor omsättning av medel. Det skoldistrikt, som jag senast haft att göra med, var av den typen. Det var representanter för ett skoldistrikt i norra Småland, som uppvaktade i en skolbyggnadsfråga. Där fanns det ett bruk med en skola med sex läraravdelningar, vidare en skola med två läraravdelningar vid en herrgård och ytterli-

Anslag till anordnande av skolmåltider.

gare en skola med bara en läraravdelning. Inte är det väl någon av damerna och herrarna här som tror, att om skoldistriktet få statsbidrag, beräknat efter 80 öre i stället för 60 öre per måltid för avdelningarna vid de små skolorna, det har så stor kommunal-ekonomisk betydelse, att riksdagen utan att avvakta utredningens resultat skall besluta en höjning.

Det finns naturligtvis skoldistrikt, som äro mycket små — låt mig säga på 500 invånare — och som kanske bara ha en enda skola med ett 40-tal barn. Ett sådant skoldistrikt har rätt litet pengar att röra sig med, och sådana distrikt komma efter kommunindelningsreformen att upphöra att vara självständiga. Man skulle kunna tänka sig att en omedelbar höjning av statsbidragen skulle kunna ha betydelse för ett sådant skoldistrikt. För att ta reda på om det finns många sådana skoldistrikt har jag låtit undersöka, vilka skoldistrikt i de typiska småkommunområdena som ha skolbarnsbespisning. Jag har tagit några inspektionsområden i Skåne och några i Västergötland, och jag tror att de stickproven egentligen säga allt.

Om jag börjar med Skåne, ha vi först Nordskånes västra inspektionsområde. Där finns skolbarnsbespisning i ett enda skoldistrikt, som möjligen kan betecknas som landsbygdsdistrikt; annars är det bara fråga om distrikt i städer. Går jag sedan till Sydskånes östra inspektionsområde, som är ett typiskt småkommunområde, har man inte skolbarnsbespisning i något enda skoldistrikt, och det är väl knappast troligt, att man nu före kommunsammanslagningen genomför någon bespisning där. Om jag slutligen går till Sydskånes västra inspektionsområde, har man där skolbarnsbespisning i, såvitt jag har kunnat finna, ett enda landsbygdsdistrikt, nämligen Burlöv, men de som känna förhållandena där veta, att där finnas både Arlöv och andra stora samhällen. Det är alltså inte något rent landsbygdsområde, utan ett tätortsområde.

Anslag till anordnande av skolmåltider.

Jag övergår så till Västergötland, och då kan jag först ta det inspektionsområde, som jag själv känner till från den långa tid, då jag bodde i Borås, nämligen Älvsborgs läns södra inspektionsområde. Där har man skolbarnsbespisning i sammanlagt tio skoldistrikt. Det minsta av dem är Seglora, och de ärade representanterna för Älvsborgs län veta utan vidare, att i Seglora har man två stora industrisamhällen och ganska litet av ren landsbygd. Går jag till Skaraborgs län och tar dess södra inspektionsområde, finns barnbespisning inte i flera skoldistrikt än att jag kan räkna upp dem enligt uppgifter, som jag i dag fått från skolöverstyrelsen. De äro Falköping, Grevbäck, Habo, Skövde, Säter och Tidaholm. Man kan nog inte säga, att något av dem — möjligen med undantag av Habo — är något direkt litet skoldistrikt. Och går jag slutligen till Skaraborgs läns norra inspektionsområde, har man där skolbarnsbespisning i endast tre distrikt, nämligen Hova, Lidköping och Töreboda.

Jag har med siffror från typiska småkommunområden sökt visa, att den reform, som man omedelbart vill genomföra, praktiskt taget saknar ekonomisk betydelse för de skoldistrikt, som skulle kunna få nytta av den.

Jag tycker för min del att det är rätt naturligt, att man begär en utredning. Vi ha under de senaste fyra, fem åren genomfört flera reformer enligt nya principer, där de grunder, efter vilka statsbidrag utgår, behöva tagas under omprövning, sedan man gjort en tids erfarenheter. Det gäller statsbidragen till skolbyggnader, till lärarbostäder och till skolbarnsbespisningen. Men finns det någon anledning att komplettera utredningen om bidragen till skolbarnsbespisningen med denna omedelbara partiella reform?

Man kan säga, att det inte skadar. Nej, inte skadar det direkt, ty jag tror att jag skulle använda överord, om jag sade, att man föreslår några nya, mera komplicerade principer. Men jag vill starkt understryka, att när det gäller statsbidrag till skolväsendet blir det all-

tid en avvägning mellan två principer, där man tvingas att i bästa fall göra en syntes eller en kompromiss. Den ena principen är rättvisan, som man vill driva så långt som möjligt, och den andra är enkelheten. Man kan belysa det på ett utmärkt sätt just med den föreliggande frågan. Ville vi ha ett rättvist statsbidragssystem när det gäller skolbarnsbespisningen, skulle varje skoldistrikt få redovisa sina verkliga kostnader, som sedan skulle få bedömas ur skälighetssynpunkt, och därefter skulle bidrag utgå i enlighet med denna prövning. Var och en förstår att det skulle bli ett fruktansvärt pappersvälde. Därför har man här gått enkelhetens väg och lämnar statsbidrag efter en beräknad kostnad av 60 öre för varje skolmåltid.

Jag tror, herr talman, att man i fortsättningen, när man reviderar statsbidragen till skolväsendet, skall ytterligare följa enkelhetens princip och försöka komma bort från det myckna pappersväldet och alla krångliga bestämmelser. Om man vill det, måste emellertid också riksdagen lägga sig en viss återhållsamhet, när det gäller att påpeka att ett statsbidrag kanske inte till hundra procent verkar rättvist.

I den föreliggande frågan tror jag att riksdagen skulle kunna nöja sig med att bifalla reservationen, som ju är det samma som bifall till Kungl. Maj:ts förslag men med begäran om utredning, och låta bli att anta utskottsförslaget, som också innehåller den partiella reform, som jag har berört.

Herr PERSSON, HELMER: Herr talman! Utskottet har ju haft tillfälle att ta ställning till de motioner, som bygga sin hemställan på bland annat skolöverstyrelsens förslag till grunder för statsbidrag för anordnande av skolmåltider. Förslaget innebär en ökning av anslagen till kommunerna med dels 3 miljoner kronor genom en generell höjning av bidragsunderlaget från 60 till 70 öre per måltid, dels 60 000 kronor genom höjning av bidragsunderlaget till 80 öre

per måltid för bespisningsenhet om högst två läraravdelningar, dels 35 000 kronor genom höjning av bidragsunderlaget för s. k. oslofrukost från 35 till 40 öre per måltid och dels 500 000 kronor genom ökade bidrag för skolmåltider åt barn från s. k. främmande kommuner. Det är alltså sammanlagt en ökning med i runt tal 3,6 miljoner kronor. Detta skolöverstyrelsens förslag bygger på resultatet av den översyn av statsbidragsbestämmelserna, som 1949 års riksdag begärde och som har verkställts.

Departementschefen har motsatt sig detta skolöverstyrelsens förslag, och utskottet har yrkat avslag på de motioner, som anknyta till skolöverstyrelsens förslag. Det är endast i ett avseende, som utskottet har funnit det lämpligt att yrka bifall till motionärernas yrkanden, och det gäller ökandet av bidragsunderlaget till 80 öre per måltid för bespisningsenhet med högst två läraravdelningar. Med denna lilla gest menar tydligen utskottet, att all rättfärdighet är uppfylld. Ecklesiastikministern deklarerade nyss, att han egentligen är motståndare till detta utskottets förslag.

I de flesta utskottsutlåtanden är det ju vanligt, att man anför patentmotiveringen, att stabiliserings- och sparsamhetslinjen måste följas, och denna motivering anföres också här av utskottet. Men denna motivering är speciellt i detta fall tämligen ihållig, ty den utgift på 3,6 miljoner kronor, som departementschefen och utskottet vilja befria statsverket från, måste ju i stället bäras av kommunerna, som få vidkännas dessa utgifter. Bakom talet om den s. k. stabiliserings- och balanseringspolitiken döljer sig i detta fall en medveten strävan att lasta bördorna på kommunerna, och i de fall, som kommunerna inte anse sig ha råd med dessa utgifter, minskas möjligheterna att införa fria måltider vid skolorna.

Över huvud taget måste det ju anses olämpligt och i högsta grad orättvist, att kostnaderna för socialpolitiken överföras på kommunerna. I stället borde åtgärder vidtagas för att åstadkomma en utveckling i den riktningen, att kom-

Anslag till anordnande av skolmåltider.

munernas kostnader för socialpolitiken överfördes till staten. De utredningar av olika slag, som utskottet här förordar, måste betecknas såsom camouflage för oviljan att göra någonting i fråga om de fria skolmåltiderna.

Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till motionen i andra kammaren nr 12.

Herr ROSENBERG: Herr talman! Jag begärde ordet för att närmare motivera mitt ståndpunktstagande såsom reservant under denna punkt, men efter herr statsrådets klarläggande anförande kan jag bli ganska kortfattad.

Det förefaller mig egendomligt att utskottsmajoriteten, samtidigt som man inom utskottet varit enig om att det nuvarande statsbidragssystemet för skolmåltiderna bör bli föremål för en allmän översyn och utredning, kunnat framlägga förslag om en partiell reform, berörande blott vissa bespisningsenheter. Redan begreppet bespisningsenhet förefaller mig synnerligen oklart. Bidragsunderlaget har för närvarande generellt fastställts till 60 öre per måltid. Utskottsmajoriteten föreslår nu, att bidragsunderlaget för små bespisningsenheter om högst två läraravdelningar skall höjas till 80 öre per måltid. Detta skulle komma att medföra att man i större kommuner finge beräkna kostnaderna med utgångspunkt från två olika statsbidragsunderlag.

Jag är fullt överens med utskottsmajoriteten om att en allsidig utredning bör verkställas. Visserligen äro de praktiska erfarenheterna av systemet med fria skolmåltider på sina håll ute i landet ännu ganska begränsade, eftersom ännu blott fem år förflutit sedan reformen beslutades, men man torde redan ha kunnat göra vissa erfarenheter, som kunna vara till ledning då det gäller att söka få fram ett bättre bidragssystem. Detta nya system måste, såsom även framhålls i utskottets utlåtande, bli så administrativt smidigt som möjligt. Att då, såsom här förelås, dela upp landets skolor i två olika grupper med hänsyn till bespis-

Anslag till anordnande av skolmåltider.

ningsenheternas storlek kan icke innebära en förenkling, utan måste, såvitt jag kan förstå, ytterligare krångla till statsbidragsbestämmelserna.

Jag har själv på detta område gjort vissa erfarenheter, som naturligtvis inte kunna tillmätas alltför stort värde med tanke på den allsidiga utredning som här föreslås, men som väl dock i vissa avseenden äro ganska belysande. På vissa orter har man ju i ganska stor utsträckning infört fria skolmåltider, medan man på andra kanske inte alls förverkligat reformen. Inom den kommun som jag bäst känner till och där man i viss utsträckning har infört fria skolmåltider har jag gjort den iakttagelsen, att kostnaderna för skolmåltiderna efter hand minskat. När jag första gången fick se siffrorna, var kostnaden per måltid 95 öre, men enligt de senaste siffrorna ha kostnaderna minskats till 79 öre. Mot denna bakgrund måste man fråga sig, om vi inte kunna räkna med att man i en hel del av de kommuner, där man inte ännu hunnit ordna skolmåltiderna på det bästa och mest effektiva sättet, så småningom kommer att göra samma erfarenhet, d. v. s. att kostnaderna sjunka allteftersom man hinna tillgodogöra sig tillräckliga organisatoriska erfarenheter.

Även detta utgör, synes det mig, ett motiv för att vi snarast möjligt böra verkställa en allsidig utredning av hela problemet. Denna utredning får sedan visa, om vi kunna komma fram till ett bidragssystem som skapar större rättvisa för de olika kommunerna i landet. Det synes mig, såsom herr statsrådet också utvecklade, olämpligt att riksdagen, samtidigt som den begär en dylik allsidig utredning, redan i dag skulle besluta om en ändring av en viss del av de gällande bidragsbestämmelserna.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den vid punkten fögade reservationen.

Herr PERSSON, IVAR: Herr talman! Denna fråga har under flera år intresserat riksdagen och speciellt statsutskottet

och dess andra avdelning. De statsbidrag som utgå till kommunerna för skolbarnsbespisningen ha nämligen sedan flera år tillbaka icke ansetts vara tillräckliga. Erfarenheten har också visat, att kommunerna i stor utsträckning inte ha ansett sig kunna genomföra denna viktiga skolsociala reform så snabbt som man hade väntat sig. I föl föreslog därför statsutskottet, att en översyn av bidragsbestämmelserna skulle verkställas, vilket också blev riksdagens beslut. Skolöverstyrelsen har sedermera på Kungl. Maj:ts uppdrag gjort denna översyn. Det har därvid med all önskvärd tydlighet kunnat påvisas, hurusom på grund av de olika förhållandena i landet de nuvarande bidragsbestämmelserna verka mycket ojämnt och i det stora hela äro föga tillfredsställande.

Skolöverstyrelsen har också framlagt ett förslag om ändring av de hittillsvarande bidragsbestämmelserna, vilket skulle medföra en kostnadsökning för staten av 3 600 000 kronor. Personligen skulle jag gärna ha önskat, att detta förslag hade kunnat genomföras, men av företrädesvis statsfinansiella skäl har utskottet icke ansett sig kunna gå på den föreslagna linjen.

En punkt i skolöverstyrelsens förslag har emellertid upptagits i flera motioner och ansetts särskilt behjärtansvärd. Ett bifall till önskemålen på denna punkt kan desto lättare försvaras, som det här icke kan anföras några statsfinansiella invändningar av större tyngd. Utskotts-majoritetens förslag innebär nämligen en kostnadsökning av blott 120 000 kronor.

Det kan icke förnekas att de små skoldistrikten äro mest betungade av kostnaderna för den fria skolbarnsbespisningen. Skoldistrikt som helt eller delvis bestå av mycket små bespisningsenheter måste kommunalt sett för skolmåltiderna vidkännas en större uttaxering än vad fallet är i stora kommuner. Det gäller här också att få till stånd en förbättring för de många små skolorna, där barnen ofta ha lång väg till skolan och just på den grund äro i särskilt stort behov av att få åtnjuta förmånen av fria skolmåltider. Det vore mycket olyckligt, om de

skoldistrikt, som trots svårigheterna ha ansett sig i alla fall — kanske bara på försök — böra anordna skolbarnsbespisning även i dylika små enheter, inte skulle få den ökade hjälp från staten som de så väl behöva. Det vore minst lika olyckligt, om andra små skoldistrikt skulle avstå från att införa fria skolmåltider på grund av att kostnaderna anses alltför betungande. Otvivelaktigt har hänsyn till de höga kostnaderna varit en bidragande orsak till att många skoldistrikt ännu inte velat införa skolbarnsbespisning. Det skulle därför vara till gagn för hela skolbarnsbespisningsverksamheten om vi redan nu kunde genomföra denna partiella reform. Den skulle i varje fall kunna hinna verka något, innan sammanslagningen av skoldistrikten till större enheter blir verklighet. Dessutom skulle den ändring av bidragsgrunderna, som här föreslås, kunna komma att stimulera även de nya storkommunerna att behålla de små bygdeskolorna ute i byarna.

Herr Rosenberg anser, att det skulle uppstå onödigt krångel, om man finge två olika statsbidragsunderlag att räkna med. Det är dock en ganska enkel beräkning som det här gäller. Herr Rosenberg menade vidare, att vissa distrikt kanske skulle kunna organisera skolbarnsbespisningen bättre och därigenom nedpressa kostnaderna. Ja, det är kanske möjligt i någon mån, men skolöverstyrelsens siffror visa dock med all tydlighet, att det med vissa undantagsfall är en betydande skillnad mellan vad det kostar att anordna skolmåltider i stora och små skolor. Den här föreslagna ändringen av bidragsbestämmelserna är därför enligt min mening synnerligen välmotiverad.

Jag tolkade inte heller herr statsrådet Weijnes anförande på det sättet, att han på något vis ville förklara den föreslagna reformen för onödig eller orättvis. Om jag uppfattade honom rätt, sade han, att det skadar givetvis inte med denna sak, men han tyckte inte att det gick ihop med den enhållan om en större, allsidig utredning som utskottet har gjort. Den ändring, som utskottet här föreslår, är enligt min uppfattning ovedersägligen en

Anslag till anordnande av skolmåltider.

rättvis reform. Man kan, såsom statsrådet Weijne sade, inte åstadkomma full millimeterrättvisa, men den ändring, som här föreslås, kommer onekligen att medföra större rättvisa, framför allt för de små och svagare skoldistrikten, där ju behovet av denna reform också är störst.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BERGH: Herr talman! Jag är ledsen över att ecklesiastikministern måste avlägsna sig ur kammaren sedan han hållit sitt anförande, ty vad han hade att säga påkallar från min sida en viss polemik mot hans sätt att resonera.

Statsrådet Weijne fann ett argument till förmån för reservationen, som normalt brukar slå väl i riksdagen, i det att han anförde, att när riksdagen har begärt utredning om en sak, bör man låta definitiva beslut vila till dess att utredningens resultat föreligger. Ett sådant argument kunde man mycket väl godta om det hade anförts av t. ex. herr Rosenberg, men för ecklesiastikministern är det argumentet knappast användbart, på den grund nämligen att när han vid propositionens avlämnande avstod från att föreslå den höjning, som skolöverstyrelsen har hemställt om, förelåg intet dylikt utredningsyrkande. Han åberopade för sin del inte heller att en utredning var förestående, utan säger i propositionen kort och gott att han »i nuvarande läge icke kunnat tillstyrka den omfördelning av kostnaderna och utgifters överföring från kommunerna till staten, som skulle bli följden av ett genomförande av skolöverstyrelsens eller statskontorets förslag».

Utredningsargumentet kan således från ecklesiastikministerns utgångspunkter icke gärna vara relevant.

I detta sammanhang vore det kanske också anledning att i varje fall i förbigående ta upp till skärskådande den formulering, som användes i propositionen och vari det såges, att departementschefen icke kunnat tillstyrka den »omfördelning» av kostnaderna mellan staten och kommunerna, som här skulle

Anslag till anordnande av skolmåltider.

bli resultatet. Jag vill säga att det är ett något originellt sätt att uttrycka saken. Vad skolöverstyrelsen här föreslagit innebär nämligen icke i realiteten en omfördelning av kostnaderna mellan statsverket och skoldistriktet, utan fastmera ett återställande av de grunder som riksdagen beslutade, när riksdagen införde statsbidrag till skolmåltider. Att så är fallet inser man lätt om man tänker på hur detta statsbidragssystem är konstruerat.

När gällande bidragssystem infördes, utgick man från en medelkostnad per skolmåltid av 60 öre. Egentligen var det, såvitt jag minns rätt, inte 60 öre för själva måltiden utan 50 öre, och resterande 10 öre skulle, står det visst i handlingarna från förarbetena, avses till inventarier etc. Dessa 60 öre äro emellertid i dag icke värda lika mycket som då beslutet fattades, och på grund av penningvärdesförsämringen ha kostnaderna genomsnittligt blivit avsevärt högre. För man anse att riksdagen, när man utgick från 60 öre som bidragsunderlag, också ansåg detta belopp skäligt, måste detta, om man ser saken rent principiellt, innebära, att såsom bidragsunderlag skulle betraktas den genomsnittliga kostnaden per skolmåltid. Utvecklingen med den inträdda penningvärdesförsämringen har nu utan tvekan medfört, att det ursprungligen fastställda beloppet, 60 öre, nu passerats.

Men det finns även en annan sida av gällande statsbidragssystem, som också verkat i oförmånlig riktning för skoldistriktet när det gäller kostnadsfördelningen. Det är nämligen på det sättet att bidraget utgår efter en glidande skala, som är uppbyggd med hänsyn till antalet skattekonor per invånare i kommunerna. Var och en vet att vi ha fått en generell stegring av skatteunderlaget i kommunerna. Därav har enligt denna skala följt en minskning av statsbidragen till kommunerna. När man ser efter vad den inträdda höjningen av skatteunderlaget beror på, finner man som tämligen säkert, att höjningen till väsentlig del också är en effekt av penningvärdesförsämringen. Både fixerandet av 60 öre

som bidragsunderlag och fastställandet av denna glidande skala med hänsyn till skatteunderlaget i kommunerna ha således åstadkommit, att skoldistriktet ha fått vidkännas en större anpart av kostnaderna för skolmåltiderna än vad riksdagen tänkte sig när beslutet fattades. Att vid sådant förhållande tala om att det är fråga om en »omfördelning av kostnaderna» ter sig onekligen något originellt.

Då det gäller att ta ställning till den föreliggande reservationen kan man, såvitt jag förstår, inte bortse från vad riksdagen uttalade förra året. Då var statsutskottet enigt om att begära en översyn av bidragsgrunderna närmast i den riktningen, att bidragsunderlaget skulle höjas. Samtidigt gjorde statsutskottet det uttalandet, att man också borde försöka få till stånd ett mera rättvist system, där man visserligen för att minska pappersexercisen fastställde generella grunder för statsbidragen, men där normerna dock voro så utformade, att de distrikt, där kostnaderna äro förhållandevis höga, skulle kunna få något bättre bidrag än för närvarande. Riksdagen lämnade detta uttalande av statsutskottet utan erinran.

På grundval av riksdagens skrivelse föranstaltades sedan om en utredning, som har verkställts av skolöverstyrelsen. Skolöverstyrelsen har därvid följt de intentioner, som riksdagen i fjol gav uttryck åt, d. v. s. man har föreslagit en höjning av bidragsunderlaget, i det nu omtvistade fallet till 80 öre per måltid för bespisningsenhet om högst två läraravdelningar.

Här gjorde riksdagen alltså i fjol en beställning. Departementschefen har icke ansett sig kunna effektivt denna beställning. Statsutskottet i sin tur har plockat ut den minst kostnadskrävande punkten i skolöverstyrelsens förslag, vilket som herr Persson i Skabersjö nyss erinrade om skulle ha medfört en sammanlagd kostnadsökning av 3 600 000 kronor. Utskottet har plockat ut en detalj av förslaget, som för sitt genomförande skulle kosta blott 120 000 kronor. Dessa pengar skulle användas till

ökade bidrag till de skolor, som för närvarande ha de högsta kostnaderna för sina skolmåltider. Inte minst i glesbebyggda norrlandskommuner finns det många skolor, som på grund av att de äro så små måste räkna med förhållandevis dryga kostnader för skolbarnsbe-
spisningen.

Då riksdagen således i fjol gjorde en formlig beställning, men utskottet nu är så blygsamt att det inskränker sig till att föreslå en reform, som blott skulle kosta 120 000 kronor i stället för de 3 600 000 kronor, som ett förverkligande av skolöverstyrelsens förslag skulle erfordra, och begränsar sig till att i övrigt endast förorda en allsidig utredning, förefaller det mig ganska rimligt att riksdagen i konsekvens med vad den i fjol beslöt åtminstone borde bevilja dessa 120 000 kronor. Vi skola väl ändå inte sitta här och ena året besluta en sak för att följande år bara backa ut.

Jag kommer, herr talman, sedan till frågan, huruvida ett beslut i detta sammanhang skulle kunna medföra ett föregripande av utredningen. Till förmån för reservationen har anförts, att utskottet samtidigt begär en utredning om bidragsgrunderna. När nu gällande bidragsunderlag av 60 öre, vilket även skall inkludera ersättning till skoldistriktet för förnyelse av inventarier, ostridigt är för lågt, kan då någon med fog tänka sig att det kommande bidragsunderlaget efter utredningen skulle kunna fastställas till ett lägre belopp än det föreslagna? Jag betraktar det som fullständigt uteslutet att så skulle kunna ske. Även om man traditionellt anser, att riksdagen icke bör besluta en ändring av gällande bestämmelser samtidigt som den begär en utredning, förefaller mig ett sakligt bedömande av den föreliggande frågan leda därhän, att man icke kan anse, att ett beslut i enlighet med utskottets förslag på minsta vis kan föregripa utredningens resultat. Jag bestrider att någon på reservationernas sida kan hävda den uppfattningen.

Det förefaller mig, herr talman, som om utskottets förslag på denna punkt är mycket väl motiverat, och jag anhåller

Anslag till anordnande av skolmåltider.
att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LINDÉN: Herr talman! Alla kunna vi iakttaga, hurusom alla äro ense när det gäller kravet på en utredning. Statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har också förklarat sig vara villig att effektuera en beställning på den punkten från riksdagen. Både majoritetsgruppen och minoriteten inom statsutskottet har i detta avseende samma uppfattning.

Då kvarstår för mig, som ju tidigare något litet har sysslat med dessa frågor, blott problemet, vad det här är *angelägnast* att åstadkomma. Jag utgår i mitt resonemang från att en utredning kommer till stånd i syfte att få fram en bättre fördelning av kostnaderna mellan staten och kommunerna samt mellan kommunerna inbördes med hänsyn till deras olika skatteunderlag. Skall det då ifrån en blivande utredning brytas ut *något*, borde det väl i så fall vara för att tillgodose vad som måste anses vara det mest angelägna behovet.

Jag kan då för min del inte undgå det intrycket, att statsutskottet här har tagit fram det minst betydelsefulla för att kunna redovisa ett sådant »något», medan utskottet skjutit undan de sidor av problemet, som äro av större betydelse och som framstå såsom mera trängande.

Vad statsutskottet här föreslår är ju en mycket liten reform, och jag är inte ens säker på att denna sak särskilt tränger på. Hade det stått i utskottets utlåtande, att det varit fråga om en hjälp åt de *små skoldistrikten*, hade jag möjligen kunnat förstå utskottets ståndpunktstagande. Men det gäller här i stället *be-
spisningsenheter* om högst två läraravdelningar, vilket innebär att det kan vara fråga om ganska stora skoldistrikt som kanske blott ha anordnat skolbe-
spisning för barnen i en eller ett par läraravdelningar. Sådana fall förekomma nämligen.

Jag tycker för min del att den absolut största orättvisan, som vi för övrigt voro

Anslag till anordnande av skolmåltider.

på det klara med redan när vi skrevo sakkunnigbetänkandet, finns i förhållandet mellan kommunerna beträffande de s. k. främmande barnen. Det är inte bara »de främmande barnen» inom folkskoleväsendet som åtnjuta fria skolmåltider, utan problemet gäller även barnen i t. ex. kommunala mellanskolor. Det finns ju många relativt små kommuner som driva en kommunal mellanskola och få bestrida stora kostnader härför, men som dessutom kanske också få bära kostnaderna för skolmåltider åt barn från andra kommuner som sökt sig till kommunens skola.

Det är det egendomliga med denna diskussion, att jag i det allra mesta kan ansluta mig till herr Berghs argumentering när det gäller fördelningen av kostnaderna mellan kommunerna, ehuru jag kommer till en annan slutsats. Jag vill minnas att vi i utredningen på sin tid räknade med ett skatteunderlag av 10 kronor per invånare i en normalkommun. Statsbidrag skulle då utgå med 80 procent av bidragsunderlaget och kommunen skulle själv svara för resterande 20 procent. Sedan sjunker, eventuellt stiger, statsbidraget med hänsyn till skatteunderlagets storlek. Det är alldeles riktigt, såsom herr Bergh säger, att skatteunderlaget i kommunerna har stigit. Men det betyder således att kommunerna ha fått en lägre statsbidragsprocent. Samtidigt ha kostnaderna för skolbarnsbespisningen ökat. Resultatet har blivit, att staten lämnar mindre bidrag än tidigare och att kommunerna själva få bära en större del av kostnaderna inom bidragsunderlaget. På grund av de stigande omkostnaderna få kommunerna på detta sätt ensamma svara för en allt större del av utgifterna för skolbarnsbespisningen. Därmed ha vi kommit bort från hela det gamla systemet, där vi räknade med att skolmåltiderna skulle kosta ungefär lika mycket i alla kommuner i landet. Vi hade, som kammarens ledamöter kanske erinra sig, några siffror som visade, att om man räknade med samma procentsats på ett bidragsunderlag av 50 öre per skolmåltid för alla kommuner i Sverige, skulle

det i Lovö, om alla barn inom det skoldistriktet erhöles skolmåltid, innebära en utdebitering av 6 öre per skattekrona, medan det för en kommun i Norrbotten skulle medföra en utdebitering av 1 krona 27 öre. Detta försökte vi utjämna genom att införa en glidande skala för bidragsprocenten, men på grund av utvecklingen har försöket tydligen misslyckats.

Jag drar härav den slutsatsen, att om det är något som är angeläget, så är det att få till stånd en snabb utredning, som tar upp *hela* frågekomplexet. Det lilla som statsutskottet här föreslår är mot bakgrunden av de två andra stora problemen, d. v. s. fördelningen av kostnaderna mellan staten och kommunerna samt mellan kommunerna inbördes och frågan om »de främmande barnen», ingenting annat än en gest, som reellt sett ingenting betyder — utom att se bra ut!

Ehuru jag, herr talman, är minst lika intresserad av denna sak som vilken som helst av kammarens ledamöter, måste jag konstatera, att man skulle göra själva saken en björntjänst genom att vandra den lilla väg, som utskottets förslag öppnar. Det riktiga och rejäla är att i stället »köra fram till stora trappan» och att icke — för att ge intryck av att man ändå har gjort något och därmed freda sitt samvete — bara nöja sig med utskottets förslag. Jag befinner mig därför, herr talman, i den egendomliga situationen att jag i detta sammanhang måste rösta för reservationen.

Herr BERGH (kort genmäle): Herr talman! Jag vill säga min vän herr Lindén, att hans resonemang närmast är litet överraskande.

Herr Lindén förklarade för det första, att han finner en utredning om bidragsgrunderna högeligen påkallad. Men för det andra sade han, att den lilla ändring, som statsutskottet här föreslagit, skulle innebära, att man gjorde saken en björntjänst. Ett sådant resonemang skulle ha haft någon bärighet försåvitt utskottet *inte* hade begärt en utredning.

Jag vill emellertid påpeka för herr Lindén, att utskottet faktiskt har begärt en utredning om bidragsgrunderna, men i avbidan på resultatet av denna utredning ha vi föreslagit denna lilla ändring. Det kan väl inte vara att göra saken en björntjänst, utan måste väl innebära, att vi redan nu försöka bota, där de största bristerna finnas.

Det är obestriddligen så, att skolmåltiderna bli dyrast i skolor med små bespisningsenheter. Då är det väl bara rimligt att vi så fort som möjligt söka få till stånd en justering på den punkten. Det är motiverat även från den synpunkten att statsbidragen ju böra stå i relation till vad skolmåltiderna verkliken kosta kommunerna.

Herr LINDÉN (kort genmäle): Herr talman! Jag vill till herr Bergh endast säga, att i ett trängande ekonomiskt läge kan dock en liten reform som denna verka på det sättet, att man anser att om man bara givit något, så får man lugna sig sedan under en längre tid framåt. Öppnar man inte denna möjlighet, utan alla missnöjesanledningarna kvarstå, framstår kravet på en ändring ännu mera intensivt.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Herr NÄSSTRÖM: Herr talman! I statsutskottets utlåtande kan man läsa följande: »Överstyrelsen har företagit en undersökning rörande skoldistriktens och kommunernas kostnader för skolmåltidsverksamheten m. m. under läsåret 1948/49. Undersökningen omfattar 405 skoldistrikt och 41 högre skolor samt verksamheten inom Stockholm. Undersökningen har givit vid handen, att skoldistriktens medelkostnader per måltid (exklusive lokalkostnader) vanligen utgjort mellan 71 och 80 öre. Endast 23 distrikt hade lägre kostnader än 60 öre och 10 hade 60 öre. Medelpriset per måltid utgjorde på landsbygden 81

Anslag till anordnande av skolmåltider. öre och i städerna 64 öre samt för såväl städer som landsbygd 73 öre.»

Det visar ganska klart, att kostnaderna ställa sig dyrare i de små skoldistrikten. Det beror naturligtvis på att man inte där kan tillgodogöra sig storproduktionens fördelar, när det gäller dessa skolmåltider.

I många skoldistrikt utgöra nu kostnaderna för skolbarnsbespisningen en av de allra största utgiftsposterna. Det förvånade mig en aning, när ecklesiastikministern tog sina exempel från sydligaste Sverige, där man t. o. m. på sina håll inte har några skolmåltider. Hur skulle dessa exempel utfallit, om man tagit dem från norra Sverige eller över huvud taget från kommuner med dryga skattebördor?

I det skoldistrikt, som jag bäst känner till, visar en hastig utredning, att statsbidragsunderlaget skulle höjas med 7 267 kronor. Det är inte någon föraktlig summa för kommuner, som ha stora utgifter för skolbarnsbespisningen. Alla kommuner, som ha ett högt skattetryck och som gått in för denna välsignelsebringande reform, äro bekymrade för den ekonomiska utvecklingen på det här området. Det förhåller sig ju så att inte bara kostnaderna för själva måltiderna utan dessutom lönerna till de anställda ha stigit ganska kraftigt, sedan denna verksamhet började. Det förslag som här föreligger syftar ju, som herr Bergh säger, bara till att återställa ett jämviktsläge och inte till att avbörda kommunerna några pålagor och lägga dem på staten. Meningen med förslaget är bara att på ett mera rättvist sätt fördela bördorna.

Man har nu samtidigt yrkat på en utredning. Jag har väldigt svårt att förstå, att den utredningen skulle på något sätt behöva besväras av detta extra anslag i år. Det gäller 120 000 kronor. Vi fingo nyss höra, att detta ju inte var någon stor summa. Nej, det kan tyckas så, men för de kommuner, som redan förut ekonomiskt sett ha det ganska trångt, är det en god sak att kunna få detta förhöjda bidrag.

Det stod mycken strid om denna verk-

Anslag till anordnande av skolmåltider.

samhet, när vi fattade beslut om den. Jag har den erfarenheten att verksamheten varit gagnelig, men för att den skall kunna vara det också i fortsättningen, måste kommunerna få den hjälp som erfordras för att de skola kunna sköta verksamheten så bra som möjligt, framför allt då det gäller de s. k. a)-måltiderna, ty det är de som kosta de stora pengarna.

Jag kan inte finna, att man på något sätt skulle föregripa ett nästa års eller ett påföljande års riksdagsbeslut i detta ärende genom att nu följa statsutskottets förslag. Man vet ju hur det går sedan en utredning begärts; det är inte alltid utredningen ligger färdig i sådan tid, att proposition i frågan hinner framläggas redan till påföljande års riksdag. Jag förmodar att det kan bli så även i detta fall. Det extra bidrag, som nu föreslås, skulle dock innebära en viss lättnad för de kommuner, som tyngas hårt av bl. a. utgifterna för skolbarnsbespisningen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till statsutskottets förslag.

Herr NYSTRÖM: Herr talman! Jag tillhör dem, som i en motion anslutit mig till den punkt i propositionen, som kammarerna nu behandlar, och jag har tagit mig friheten att hemställa — i stort sett i likhet med vad herr Helmer Persson från Luleå tidigare i dag har framhållit — att riksdagen måtte besluta ändring av statsbidragsgrunderna för skolmåltidsverksamheten enligt av skolöverstyrelsen anförda grunder och vidare att skolmåltidsverksamheten kommande budgetår måtte beviljas ett anslag enligt den fördelningsplan, som skolöverstyrelsen har upprättat.

Jag har i min motion bl. a. framhållit, att det synes uppenbart, att kostnaderna per skolmåltid blivit högre än vad som beräknades 1946, då 60 öre fastställdes som bidragsunderlag. Vidare har jag framhållit, att skolöverstyrelsens översyn av kostnaderna visat det berättigade i en ändring av nuvarande statsbidragsbestämmelser. Det är på dessa grunder, som jag anser att en lämplig omfördelning av

kostnaderna bör företagas, särskilt då därför att personal- och transportkostnaderna ha ökat, vilket förorsakat skoldistriktens stora merutgifter.

Statsutskottet har emellertid ansett, att ett genomförande av skolöverstyrelsens förslag för statsverkets vidkommande skulle medföra merkostnader av i runt tal 3,6 miljoner kronor. Det är alltså beloppets storlek, som synes vara anledningen till att utskottet i nuvarande läge inte är berett att tillstyrka en höjning av bidragsunderlaget.

Utskottet anser det å andra sidan skäligt, att gällande statsbidragsgrunder redan nu böra ändras i fråga om bidragsunderlaget för små bespisningsenheter, vilket alltså skulle innebära att underlaget för måltider vid bespisningsenheter om högst två läraravdelningar kommer att fastställas till 80 öre. Detta anser jag vara ett steg i rätt riktning. Det är inte, som herr Helmer Persson framhåller, en obetydlighet och ett camouflage från statsutskottets sida. Jag anser att det är ett steg i rätt riktning, trots vad statsrådet Weijne här framhåller.

Då jag anser, herr talman, att min motion i viss utsträckning blivit tillgodosedd genom statsutskottets ställningstagande i fråga om just de små bespisningsenheterna och då jag i övrigt har full förståelse för det finansiella lägets krav, har jag inget särskilt yrkande i fråga om min motion, utan jag yrkar bifall till statsutskottets förslag.

Herr PERSSON, IVAR: Herr talman! Det är herr Lindéns yttrande som uppkallat mig, då jag inte kan följa honom när han påstår, att detta är den minst betydelsefulla punkten i den föreliggande frågan. Det är den minst kostnadskrävande, herr Lindén, och det har naturligtvis bidragit till att utskottet kunnat ansluta sig till den. Det är emellertid inte den minst betydelsefulla punkten, ty ur rättvisesynpunkt är den en synnerligen angelägen sak, även om jag naturligtvis kan medge, att också en höjning av bidragsunderlaget för de främmande barnen skulle vara på sin plats. En sådan

Anslag till kostnader för fria läroböcker m. m.

har emellertid inte kunnat pressas in inom anslagsramen den här gången.

Herr Lindén är direkt inkonsekvent när han säger, att han skulle kunna förstå om man velat öka bidragsunderlaget för de små kommunerna, men samtidigt låter skymta fram att de främmande barnen äro den viktigaste punkten för honom. De främmande barnen äro en fråga för de stora kommunerna i regel. Herr Lindéns resonemang går inte ihop.

Jag kan inte finna annat än att de små skolenheterna i de stora kommunerna äro i samma behov av en bidragshöjning som skolenheterna i de små kommunerna. Jag finner därför fortfarande statsutskottets förslag väl avvägt och vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på den under behandling varande punkten yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen II: 12.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Rosenberg* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 214, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 48.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 215—227.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 228.**Anslag till kostnader för fria läroböcker m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Folkskolor m. m.: Bidrag till kostnaderna för tillhandahållande av fria läroböcker m. m. för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 6 150 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Helmer Persson* och *Norling* (I: 307) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Holmberg* och *Hagberg* i Luleå (II: 351), i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställdes, att riksdagen måtte besluta att till Folkskolor m. m.: Bidrag till kostnaderna för tillhandahållande av fria läroböcker m. m. för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 8 000 000 kronor samt besluta sådan ändring av bidragsgrunderna, att statsbidrag för nämnda ändamål finge utgå med 13 kronor per lärjunge och år.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 307 och II: 351 — såvitt här vore i fråga — till Folkskolor m. m.: Bi-

Anslag till kostnader för fria läroböcker m. m.

drag till kostnaderna för tillhandahållande av fria läroböcker m. m. för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 6 150 000 kronor.

Herr ÖHMAN: Herr talman! På denna punkt behandlas frågan om de bidrag till kostnaderna för tillhandahållande av fria läroböcker m. m., som riksdagen på sin tid beslöt skulle införas.

Jag vill understryka att när riksdagen fattade det beslutet, var det ett steg i rätt riktning, ty genom att staten betalar kostnaderna, kan ju fullgod materiel för undervisningen garanteras i alla skoldistrikt, oavsett hur det ekonomiska läget är i de olika distrikten. Men detta viktiga beslut förutsätter, om det skall få den praktiska betydelse, som jag menar att riksdagens ställningstagande avsåg, att statsbidraget fastställs till sådant belopp, att fullgod undervisningsmateriel verkligen kan tillhandahållas i alla skolor.

Nu framgår det emellertid av den undersökning som har verkställts av skolöverstyrelsen, att nödvändig undervisningsmateriel kostar per elev och år något över 18 kronor. Men utskottet föreslår, liksom tidigare regeringen i sin proposition, att statsbidraget skall maximeras till 10 kronor per år och elev. Jag tror att detta sparsamhetsnit från statsmakternas sida i fråga om anslaget till den fria undervisningsmaterielen inte motsvarar den andemening som ändå fanns, när riksdagen genomförde denna betydelsefulla reform. Det vore väl riktigt att staten, när riksdagen har tagit ställning till frågan om fri undervisningsmateriel, också tar de ekonomiska konsekvenserna av reformen. När så inte är fallet, kan man befara att reformen helt enkelt blir förfuskad. Mera bärkraftiga skoldistrikt komma naturligtvis att försöka pressa ned kostnaderna för undervisningsmaterielen, så att de komma så nära statsbidragsbeloppet som möjligt, en sak som självklart kommer att gå ut över kvaliteten och medföra att standarden för folkundervisningen sänkes.

Jag tycker inte heller att det kan vara riktigt att vältra över på kommunerna sådana utgifter, som i varje fall i princip skulle åvila staten. Därför ha vi i en motion från kommunistiskt håll — även om enligt vår principiella mening staten borde stå för hela kostnaden — för dagen begränsat oss till ett förslag, som sammanfaller med skolöverstyrelsens, nämligen att statsbidraget skall höjas till 13 kronor per elev och år.

Jag ber att på denna punkt få yrka bifall till motion nr 307 i denna kammar.

Medan jag i alla fall har ordet, skall jag be att med herr talmannens tillstånd också få beröra med ett par ord det ärende som behandlas i nästkommande punkt, nr 229, och där försvara vissa förslag i en motion, som framlagts från kommunistiskt håll.

I det principbetänkande som 1946 års skolkommision utarbetat förordas, som alla veta, en genomgripande omläggning av skolväsendet och en nödvändig demokratisering av hela vår folkundervisning. Alla partier ha ju varit representerade i denna kommission, och i stort sett tycks det också ha varit så att enighet nåtts, i varje fall om den principiella grundlinjen för en ny skolorganisation. När därtill ecklesiastikministern varit ordförande i kommissionen, hade man väntat att åttonde huvudtiteln i åtminstone något högre grad än som nu är fallet skulle präglas av den moderna syn på skolväsendet, som skolkommisionens betänkande är genomsyrat av.

Jag måste emellertid konstatera, att så tyvärr inte är fallet, i varje fall inte när det gäller så viktiga frågor som omfattningen av skolbyggnationen och de typer av skolbyggnader, som nu skola uppföras. Det är därför som vi från kommunistiskt håll yrka på sådana ändringar i fråga om skolbyggnaderna, som dels tillgodose de behov som finnas och dels också kunna utgöra ett led i den omläggning av skolundervisningen, som skolkommisionens betänkande förordar.

Det är ett av alla erkänt och bekant faktum, att det råder stor brist på skolorlokaler för närvarande. Det är inte heller

Anslag till kostnader för fria läroböcker m. m.

någon som bestrider att bristen under de närmaste åren ytterligare kommer att förvärras, om inte verkliga krafttag tagas för att få en ändring till stånd. Enligt de beräkningar som gjorts från skolöverstyrelsens sida kommer det 1957, om nuvarande byggnadstakt hålles, att kunna noteras en brist på inte mindre än 8 500 klassrum. Det är ett allt annat än tilltalande perspektiv.

Jag vill erinra om att denna fråga om skollokalerna är en fråga, som mycket bekymrar folkskollärarna, och för någon tid sedan kunde man läsa bl. a. följande kritik i folkskollärarnas tidning: »Om inte skolbyggnadsverksamheten tämligen snart tillåtes att kraftigt öka, blir det fråga om en standardsänkning av folkundervisningen, en stagnation i utvecklingen och ett uppskjutande på oviss framtid av den planerade skolreformen.»

Jag tror att detta är ett riktigt konstaterande. Skolöverstyrelsen har för sin del också sagt, att den nuvarande skolbyggnadsverksamheten är alldeles otillräcklig för tillgodoseende av folkskoleväsendets oundgängliga behov samt att, har skolöverstyrelsen tillagt, bristsituationen blir allt allvarligare och för många skoldistrikt redan medfört hart när olidliga lokalförhållanden. Jag tror inte att det ligger någon överdrift i den kritik, som skolöverstyrelsen här gör, och det är ytterst beklagligt att inte regeringen velat tillmötesgå det förslag angående skolbyggnadsverksamheten som skolöverstyrelsen framlagt.

Jag vill tillägga att det är kanske ännu mera beklagligt, att de skolbyggnader som uppföras inte skola ges den standard, som är nödvändig för att genomföra en skolorganisation i enlighet med det principförslag, som framlagts av 1946 års skolkommission. Jag vill erinra om att denna skolkommission uttryckligen framhåller i sitt betänkande, att alla de skolbyggnader, som under 1950-talet måste uppföras för att bereda plats åt de ökade lärjungeskarorna, böra byggas med hänsyn till den nya skolorganisationens krav. Om man uppför dessa byggnader med hänsyn till nuvarande skolförhållanden skulle allvarliga felin-

vesteringar bli följden, framhåller skolöverstyrelsen i sitt yttrande.

Jag finner det ganska egendomligt att regeringen, som enligt vad jag förmodar är i stort sett enig med skolkommissionens påpekande på denna punkt, inte tar hänsyn till det framsynta förslag, som kommissionen framlagt, utan i stället utfärdar direktiv för skolkommissionen som försvåra, ja, kanske för lång tid hindra den nya skolorganisationens genomförande i praktiken. De direktiv som utarbetats av regeringen efter utredningen av 1949 års skolbyggnadskommitté ta ju sikte på en påtaglig standardförsämring och medföra en felinvestering, som 1946 års skolkommission uttryckligen varnat för.

Man kan alltså säga att det är beklagligt att inte skolbyggnationen tillåtes få den omfattning, som är erforderlig för att eliminera bristen på skollokaler. Man måste säga att det är närmast upprörande, att de skolor som uppföras inte skola ges en standard, som motsvarar vår tids krav, utan en standard som kommer att kanske te sig medeltidsmässigt om ett par årtionden, när också enligt de mest försiktiga beräkningar den nya skolorganisationen skall vara helt i kraft. Man får inte bygga gymnastiksal, inte salar för teckning och slöjd och naturkunnighet, inte lokaler för skolmåltider, för läkarvård och tandvård. Det vittnar om en allt annat än framstegsvänlig syn på skolundervisningen. När man rekommenderar att småskolor skola uppföras i tre våningar och att skolsalarna skola göras mindre, trots att antalet elever i varje klass ökar, och när man rekommenderar att småskolor och folkskolor skola inrättas i samma byggnad, att slöjdlokaler skola inrymmas i källarvåningar o. s. v., vittnar detta om att vi äro på väg bakåt och mot det som vi sträva att komma bort ifrån.

Det är med anledning av dessa förhållanden som vi i vår motion ha föreslagit, att riksdagen skall begära hos regeringen att de utfärdade direktiven för skolbyggnationer skola återkallas, och vidare yrkat att man skall tillåta en skolbyggnation av åtminstone den om-

Anslag till vissa byggnadsarbeten för folkskoleväsendet.

fattning, som skolöverstyrelsen har föreslagit.

Herr talman! Jag ber att sedermera, när den av mig nu berörda punkten kommer upp, få framställa mitt yrkande.

Herr LARSSON, SVEN: Herr talman! I fråga om punkt 228 har jag inte annat att anföra som skäl för utskottets ståndpunktstagande än vad som anförts i utlåtandet. När utskottet säger, att det i nuvarande ekonomiska läge inte kan tillstyrka bifall, så är det av samma skäl, som vi anført vid alla möjliga andra tillfällen. Jag kan med herr Öhman beklaga att tiderna skola vara sådana, att man inte kan göra något, men såsom förhållandena nu en gång äro, kunna vi inte komma till annat resultat.

Här begäres en ökning från 6,15 miljoner kronor till 8 miljoner kronor. Jag förmodar, att med tanke på vad som förut sagts i dag, finns det inte mycket att tillägga i argumentationen mot motionärernas framställning.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt skulle bifallas, dels ock att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till de i ämnet väckta motionerna i nu förevarande del.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 229.**Anslag till vissa byggnadsarbeten för folkskoleväsendet.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Folkskolor m. m.: Bidrag till vissa byggnadsarbeten för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 34 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ivar Persson* m. fl. (I: 51) och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson* i Mysinge m. fl. (II: 47), i vilka hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om en allsidig och skyndsam översyn av statsbidragsformerna för skollokaler m. m., så att desamma ledde till en avsedd ekonomisk utjämning mellan kommuner med väsentligt olika skatteunderlag;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ivar Nilzon* m. fl. (I: 217) och den andra inom andra kammaren av herr *Adolfsson* m. fl. (II: 257);

dels ock de under föregående punkt delvis behandlade motionerna av herrar *Helmer Persson* och *Norling* (I: 307) samt av herrar *Holmberg* och *Hagberg* i Luleå (II: 351), i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställts, att riksdagen måtte besluta att till Folkskolor m. m.: Bidrag till vissa byggnadsarbeten för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 45 miljoner kronor, att för inventariebidrag i överensstämmelse med ett av skolöverstyrelsen avgivet förslag uppföra 800 000 kronor, att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utarbetande av en plan för att i snabbaste tempo övervinna bristen på skollokaler samt att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om återkallande av de särskilda anvisningar för skolbyggnadsverksamheten, som utfärdats i enlighet med förslag av 1949 års skolbyggnadskommitté.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten anført bland annat:

»Vad beträffar motionerna I: 51 och II: 47 får utskottet erinra därom, att utskottet i det föregående under punkten 214:o ansett sig böra förorda, att en allsidig utredning kommer till stånd rörande det för skolmåltidsverksamheten gällande statsbidragssystemet. På de skäl, som under nämnda punkt anförts, synas jämväl statsbidragsgrunderna för skollokaler böra tagas under omprövning, i

Anslag till byggnadsbidrag till tjänstebostäder för folkskolans lärare.

syfte att ernå ett statsbidragssystem, som bättre än det nuvarande är avpassat efter respektive kommuns ekonomiska bärkraft. Utredningen bör enligt utskottets mening taga sikte såväl på grunderna för statsbidragets utgående som på det mera detaljmässiga utformandet av de procentuella bidragen. Härjämte torde hänsyn även böra tagas till de konsekvenser, som den blivande kommunalskattereformen kan komma att medföra i fråga om statsbidragets utmätande.

I den mån så skulle visa sig lämpligt torde även partiella lösningar av förevarande spörsmål böra ifrågasättas, vilka successivt kunna föreläggas riksdagen.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet, att riksdagen må

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 217 och II: 257 samt I: 307 och II: 351 — sistnämnda motioner såvitt här är i fråga — till Folkskolor m. m.: Bidrag till vissa byggnadsarbeten för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 34 000 000 kronor;

b) i anledning av motionerna I: 51 och II: 47 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning i ovan av utskottet angivna avseenden.»

Herr ÖHMAN: Herr talman! Jag ber att med hänvisning till vad jag tidigare sagt få yrka bifall till motion nr 307, i den mån den beröres i punkten 229.

Herr LARSSON, SVEN: Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 307 och II: 351 i nu ifrågavarande del;

och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 230—233.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 234.

Anslag till byggnadsbidrag till tjänstebostäder för folkskolans lärare.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels medgiva, att Kungl. Maj:t finge under budgetåret 1950/51 bevilja byggnadsbidrag till tjänstebostäder för folkskolans lärare med tillhoppa 4 000 000 kronor, dels ock till förevarande ändamål för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 2 500 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ivar Persson* m. fl. (I: 148) och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson* i Mysinge m. fl. (II: 159), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i gällande bestämmelser om statsbidrag till tjänstebostäder inom folkskolan, att byggnadsbidragen till tjänstebostad för ordinarie folkskollärare höjdes till 18 000 kronor och för annan lärare till 12 000 kronor, dock högst 40 procent av byggnadskostnaderna;

dels ock de under punkterna 228 och 229 i det föregående delvis behandlade motionerna av herrar *Helmer Persson* och *Norling* (I: 307) samt av herrar *Holmberg* och *Hagberg* i Luleå (II: 351), i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till regeringen hemställa om snabbundersökning av byggnadskostnaderna för tjänstebostäder åt lärare som grundval för beräkningen av statsbidraget till tjänstebostäder samt att i avvaktan härpå statsbidraget måtte höjas till maximum 14 000 kronor för bostad åt ordinarie folkskollärare och 9 500 kronor för bostad åt annan lärare.

Anslag till byggnadsbidrag till tjänstebostäder för folkskolans lärare.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, i anslutning till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 148 och II: 159 samt I: 307 och II: 351, sistnämnda motioner såvitt här vore i fråga,

a) medgiva, att Kungl. Maj:t finge under budgetåret 1950/51 bevilja byggnadsbidrag till tjänstebostäder för folkskolans lärare med tillhopa högst 4 000 000 kronor;

b) till Folkskolor m. m.: Byggnadsbidrag till tjänstebostäder för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 2 500 000 kronor.

Herr ÖHMAN: Herr talman! I motion nr 307 ha vi från vårt håll tagit upp också denna fråga och yrkat beträffande tjänstebostäderna för lärarpersonal, att statsbidraget tills vidare skall höjas enligt statskontorets förslag, alltså till högst 14 000 kronor för fast och ordinarie lärare och 9 500 kronor för annan lärare.

Då det inte finns någon tillförlitlig utredning och beräkning hur stora de verkliga kostnaderna äro, yrka vi att en snabb undersökning göres för att klarlägga de faktiska byggnadskostnaderna, så att vi på det sättet kunna få fram en tillförlitlig grundval för beräkning av statsbidraget. Vi anse att detta är mycket motiverat, icke minst ur den synpunkten att de mindre och fattigare kommunerna böra bli mera konkurrenskraftiga, när det gäller att draga till sig kvalificerade lärare.

Bostadens beskaffenhet spelar ju en rätt stor roll i det sammanhanget. Om bostäderna kunna hållas i en tidsenlig och god standard, kunna också mera avlägset belägna orter få lärarpersonal med högre kvalifikation än vad som nu ofta är fallet.

Med denna motivering ber jag alltså, herr talman, att få yrka bifall till motion I: 307, i den mån den beröres i punkt 234: o).

Herr LARSSON, SVEN: Herr talman! Utskottet har ju i denna punkt framhållit, att det finns åtskilliga skäl som tala för en höjning av tjänstebostadsbidragen. Utskottet har dock inte haft tillräckligt material för att över huvud taget kunna bedöma denna sak, och därför ha vi ansett att man för tillfället inte har anledning att gå med på någon som helst höjning.

I motsats till herr Öhman har utskottet ansett sig böra fästa uppmärksamheten vid skoldistriktens strävan att ge bostäderna en påfallande hög standard i fråga om golvyta och även på annat sätt. Om det också är önskvärt, att man får så bra bostäder som det över huvud taget är möjligt, skulle jag förmoda att det ändock är nödvändigt att på något sätt säga ifrån i denna sak.

Jag tror också det är lämpligt att skolöverstyrelsen, såsom utskottet i detta sammanhang föreslår, anpassar sina åtgärder bland annat när man skickar ut sina typritningar, så att de något så när stå i överensstämmelse med vad man har tänkt sig när det gäller bostäder av detta slag. Om en bostad skall innehålla 90 kvadratmeter, bör man inte skicka ut typritningar på 96 kvadratmeter eller däröver, ty det är alldeles påtagligt att skoldistriktet inte ta till bostäderna i underkant, utan gärna hålla sig litet grand över typritningarnas normer.

Jag får för min del hemställa om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställen med den ändring, som föranledes av bifall till motionerna I: 307 och II: 351 i nu förevarande del; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 235—290.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till Grafiska institutet. — Anslag till anordnande av folkbildningskurser m. m.**Punkten 291.****Anslag till Grafiska institutet.**

I enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte till Särskilda anstalter för yrkesundervisning: Bidrag till grafiska institutet för budgetåret 1950/51 anvisa ett anslag av 3 600 kronor.

Herr LINDSTRÖM: Herr talman! Jag har inte tänkt föreslå någon ändring i statsutskottets nu upplästa yrkande. Jag vill emellertid, i den mån det nu går, söka gottgöra en försummelse som jag tidigare gjort mig skyldig till, när jag inte såg upp och väckte en motion på denna punkt under motionstiden i början av denna riksdag.

Det gäller här bidrag till grafiska institutet. Detta institut får nu ett statsbidrag av 3 600 kronor till hyreskostnader. Detta är en ringa del av institutets budget, som omfattar ungefär 80 000 kronor om året, därav 65 000 kronor till lärare och personal. Institutet, som bekostas huvudsakligen av tryckeri- och tidningsägare här i landet, har en stor uppgift att fylla när det gäller att höja nivån på vår boktryckarkonst. Detta är en ganska viktig sak, herr talman, ty det anses att ett lands kulturnivå i viss mån kan mätas också genom utstyrseln av det tryck, som utges inom detsamma. Riksdagen har själv haft en känsla av att en förbättrad typografi är ett önskemål som bör tillgodoses, i det att kommittétrycket och trycket av kammarens protokoll nu har ett bättre utseende än för bara några år sedan.

Denna läroanstalt, som samlar omkring 50 elever årligen, är — fastän belägen här i huvudstaden — inte bara avsedd för Stockholm. Under de sex förflutna läsåren, d. v. s. den tid institutet funnits till, ha 37,6 procent av eleverna varit från Stockholm, 55,4 procent från andra orter i landet och 7 procent från övriga nordiska länder. Här förekommer alltså en form av nordiskt samarbete, och vi äro ju på alla

områden ivriga att befrämja allt sådant samarbete så mycket det går.

Grafiska institutet kommer säkerligen åter till regeringen, och om man inte lyckas vinna gehör hos den, kommer man troligen att intressera någon riksdagsman för att motionera om större statsanslag till institutet. Där skon klämmen är i fråga om utrymmena, som äro mycket begränsade. Institutet kan inte ta på sig någon ytterligare utgift för lokaler, om det icke får ett större bidrag från det allmännas sida. Och om vi jämföra grafiska institutets statsbidrag med vad andra liknande läroanstalter få från statens sida, måste vi säga att grafiska institutet står i en mycket sämre ställning än de flesta andra.

Jag har velat yttra dessa ord, herr talman, då jag trodde att herr ecklesiastikministern skulle vara närvarande i kammaren. När så icke är fallet hoppas jag ändå att med det sagda i någon ringa mån ha kunnat bidra till att man ett kommande år har blicken fäst på denna utbildningsfråga och gör vad som inom våra statsfinansers ram kan göras för att tillgodose även grafiska institutet med vad det behöver för en gynnsam utveckling.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 292—306.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 307.**Anslag till anordnande av folkbildningskurser m. m.**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 154 och II: 164, till Understöd för anordnande av folkbildningskurser m. m. för budgetåret 1950/51 anvisa ett anslag av 155 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 154, av herr *Damström* m. fl., och II: 164, av

Anslag till bidrag till hemgårdar och studiehem.

herr *Hallberg* m. fl., hade hemställt, att riksdagen till förstärkande av folkbildningskonsulentverksamheten måtte höja »anslaget för bidrag till studieförbund för organisations- och administrationskostnader» med 10 000 kronor.

Herr DAMSTRÖM: Herr talman! Jag kommer inte att ställa något yrkande i denna fråga, men jag vill ändå med några ord beröra ifrågakarande spörsmål.

Kungl. kungörelsen nr 508/47 innehåller i § 27 den bestämmelsen, att bidrag av statsmedel för organisations- och administrationskostnader för studiecirkelverksamhet må utgå, och däri inräknas kostnader för instruktörer och konsulenter. På grundval av dessa bestämmelser har undertecknad tillsammans med ett par kamrater i kammaren motionerat om ett höjt anslag för att bestrida kostnaderna för folkbildningskonsulenter i Kopparbergs län samt i Blekinge och på Gotland. Statsutskottet har här sagt, att motionerna egentligen icke avse anslaget för bidrag till studieförbund. Detta må vara en formsak, men statsutskottets yttrande förefaller mig i alla fall märkvärdigt med hänsyn till den författningsbestämmelse jag här har refererat.

Jag skulle i detta sammanhang vilja konstatera, att riksdagen tydligen genom författningsbestämmelser har velat uppmuntra studieförbunden och därmed också landstingen att inrätta studiekonsulentbefattningar, men att man här inte velat fullfölja den linje man slagit in på.

Det må kanske också tillåtas mig att jämföra yrkandet i de förevarande motionerna med en del andra anslagskrav. Höjningen av anslaget till hemvärnet är ju ännu inte beslutat av riksdagen, men med hänsyn till omröstningsresultaten i denna fråga kan man förmoda, att riksdagen vid den gemensamma voteringen kommer att bifalla yrkandet om en höjning, och om man gör en jämförelse tycker jag åtminstone man kan säga så mycket, att det borde vara lika angeläget för riksdagen att till här ifrågakarande ändamål ge ett anslag, i all syn-

nerhet som det begärda beloppet är så blygsamt som 10 000 kronor.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu ifrågakarande punkten hemställt.

Punkterna 308—313.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 314.**Anslag till bidrag till hemgårdar och studiehem.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels såsom Bidrag till verksamheten vid hemgårdar för budgetåret 1950/51 anvisa ett anslag av 30 000 kronor, dels ock såsom Bidrag till verksamheten vid studiehem för samma budgetår anvisa ett anslag av likaledes 30 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Göransson* m. fl. (I: 222) och den andra inom andra kammaren av fröken *Elmén* m. fl. (II: 247), i vilka hemställt, att riksdagen måtte besluta dels att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående statsbidrag till hemgårdsföreståndares lön ävensom angående pensionsrätt och lönetursberäkning för dem, dels ock att öka det för budgetåret 1950/51 å åttonde huvudtiteln uppförda anslaget Bidrag till verksamheten vid hemgårdar från 30 000 kronor till 60 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 222 och II: 247, i vad de avsåge anvisande av ökade medel till ifrågakarande ändamål,

a) såsom Bidrag till verksamheten vid hemgårdar för budgetåret 1950/51 anvisa ett anslag av 30 000 kronor;

b) såsom Bidrag till verksamheten vid studiehem för budgetåret 1950/51 anvisa ett anslag av 30 000 kronor;

Anslag till bidrag till hemgårdar och studiehjem.

II. att motionerna I: 222 och II: 247, i vad de avsåge begäran om utredning, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Mannerskantz, Olsson, Axel Andersson, Skoglund* i Doverstorp, *Svensson* i Ljungskile, *Bergstrand, Hoppe, Kollberg, Kyling* och *Widén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 222 och II: 247, i vad de avsåge anvisande av ökade medel för ifrågavarande ändamål,

a) såsom Bidrag till verksamheten vid hemgårdar för budgetåret 1950/51 anvisa ett anslag av 45 000 kronor;

b) såsom Bidrag till verksamheten vid studiehjem för budgetåret 1950/51 anvisa ett anslag av 45 000 kronor;

II. att motionerna I: 222 och II: 247, i vad de avsåge begäran om utredning, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! På denna punkt har en tredjedel av statsutskottets ledamöter funnit, att man borde göra en liten justering av det anslagsbelopp Kungl. Maj:t har äskat. Det rör sig om att höja anslagen med 15 000 kronor vartdera till hemgårdar och studiehjem.

Anledningen till att jag biträtt denna reservation är att jag vid studiet av handlingarna funnit, vilket omfattande, oegennyttigt och oavlönat arbete som utföres just vid dessa hemgårdar och studiehjem. Även utskottets majoritet understryker att det är betydelsefulla uppgifter hemgårdarna och studiehjemen ha att fylla, och jag tycker knappast det är riktigt tillständigt, att staten under sådana förhållanden skall låta det fortgå på det sättet, att pengarna till denna verksamhet måste tiggas ihop och att föreståndarna inte ha sina avlöningsförhållanden på något sätt ordnade eller

säkrade på det sätt som vi över huvud taget vilja att människorna skola ha det, när de äro anställda någonstans.

Då beloppen äro relativt små, men ändå skulle kunna medföra en lättnad för dessa oegennyttigt arbetande människor, som jag tycker äro värda den uppmuntran som anslagshöjningen skulle innebära, ber jag, herr talman, att få vädja till kammaren att göra denna justering.

Jag yrkar bifall till reservationen på denna punkt.

Herr **LARSSON, SVEN**: Herr talman! Jag erkänner att man i likhet med herr Mannerskantz kan tycka, att denna verksamhet är förtjänt av all uppmuntran som man kan ge. Å andra sidan kan det erinras om att något statsbidrag till detta ändamål inte utgått förrän budgetåret 1941/42, då anslaget var 5 000 kronor. Denna rörelse är ju ganska gammal — jag vill minnas ett 40-tal år — och under hela tiden fram till dess att statsbidrag första gången beviljades klarade sig rörelsen så vitt jag förstår mycket bra utan något bidrag från det allmänna.

Utskottet har, såsom herr Mannerskantz säger, uttalat sig för att rörelsen förtjänar all uppmuntran, men förhållandet är ju att 1947 års ungdomsvårdskommitté har framlagt ett förslag angående statsbidrag till verksamhet av den art det här gäller, och detta betänkande har ännu inte varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Till dess man får besked om vilken ställning Kungl. Maj:t kommer att intaga till ungdomsvårdskommitténs förslag anse vi det lämpligt att man väntar med ytterligare anslag till denna rörelse.

Jag vill med dessa ord, herr talman, hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr **GÖRANSSON**: Herr talman! Såsom motionär i detta ämne måste jag känna tacksamhet inför de erkännssamma ord, som både utskottets majoritet och reservanterna ha fällt angående

Anslag till bidrag till hemgårdar och studiehjem.

hemgårdarnas och studiehjemmens verksamhet. Men den känslan grumlas i viss mån till följd av de motiv, som utskottets majoritet åberopar för ett avslag på motionen och som nu närmare ha utvecklats av herr Sven Larsson.

Det är riktigt att hemgårdsrörelsen, om jag håller mig till den, är av ganska gammalt datum, startad år 1912 här i Sverige av dr Natanael Beskow. Under lång tid bestod rörelsen enbart på de frivilliga medel som kunde hopsamlas, men allt eftersom tiden gått har det inträffat med denna verksamhet som med så många andra, att det blivit svårare att anskaffa enskilda medel och att man måste lita till hjälp av både stat och kommun. Det sammanlagda anslag, som staten ger till hemgårdarnas verksamhet, är alltså 30 000 kronor, liksom den också ger 30 000 kronor till verksamheten vid studiehjem.

Av det myckna, som bygges upp här i landet, är det enligt min mening få saker, som trots sin litenhet i alla fall betyda så mycket som just hemgårdsrörelsen. Detta sammanhänger med hemmens kris och ungdomens isolering. I den tid, som vi nu leva i, är det efter mitt sätt att se utomordentligt viktigt, att man på något vis försöker komma i kontakt med de ungdomar, som äro isolerade från det vanliga föreningslivet och inte där få rot och fäste och som till följd av sin isolering löpa stora risker att hamna i kriminalitet och asocialitet. Hemgårdsrörelsen bedriver i det hänseendet en förebyggande verksamhet, som förtjänar allt understöd.

Det är riktigt att ungdomsvårdskommittén har framlagt ett stort förslag angående understöd åt hemgårdar och studiehjem. Men skola dessa grandiosa förslag, som äro ställda på en mycket oviss framtid, få lägga hinder i vägen här för ett litet, litet steg framåt, innebärande att man alltså höjer anslaget till hemgårdar och studiehjem med 15 000 kronor till vardera institutionen? Om det varit fråga om anslag på hundratusentals kronor, kunde man ha använt det nära nog tabumässiga ordet »föregripa en pågående utredning». Men här är det

fråga om att avhjälpa ett nödläge med ett blygsamt belopp.

Jag vet att flera av riksdagens ledamöter i höstas voro tillsammans med representanter för hemgårdsrörelsen. De fingo, efter vad jag tror, ett starkt intryck av den utomordentliga verksamhet, som denna rörelse bedriver och som, om man ser närmare på den, faktiskt är mera märklig än det mesta som har skett i detta land. Initiativet togs ju av dr Beskow en gång i tiden, när detta land var uppdelat i någonting som kallades »de två nationerna», och syftet var att söka föra samhällsklasserna närmare varandra.

Om ungdomsvårdskommitténs förslag yttrade sig statsrådet Sven Andersson i följd i andra kammaren i ett svar på en inerpellation, och vad han där hade att säga var icke särskilt uppmuntrande. Dels ansåg han, att ungdomsvårdskommitténs förslag voro så litet preciserade, att nya utredningar måste göras, dels kritiserade han förslagen på vissa punkter och vågade över huvud taget inte för ögonblicket ställa i utsikt någon som helst förbättring eller förändring på detta område.

Det gäller här 15 000 kronor till hemgårdarna. Statsanslaget är för närvarande 30 000 kronor, och antalet hemgårdar här i landet är 34. I medeltal blir statsbidraget till varje hemgård ungefär 900 kronor. Om riksdagen skulle öka anslaget med 15 000 kronor, skulle statsbidraget till hemgårdarna bli i medeltal omkring 1 400 kronor. Är det någon som tror, att riksdagen genom ett sådant beslut på något sätt skulle låsa sig fast för framtiden? Det är bara så, att man genom en anslagshöjning kan hålla hemgårdarna vid liv. Och denna verksamhet kämpar för sitt liv — föreståndarna få sätta bort dyrbar tid för att tigga ihop pengar till verksamheten.

Vi måste stödja och intensifiera den frivilliga verksamhet som finns i landet. När det ekonomiska läget nu har blivit så pass ansträngt, att vi inte kunna starta företag i samhällelig regi på det sätt som man önskar, varför inte då ta det billigaste av allt? Och denna verksam-

Anslag till bidrag till hemgårdar och studiehjem.

het kostar staten ytterst litet. Ett höjt anslag skulle vara en uppmuntran för hemgårdarna att fortsätta arbetet i avvakten på bättre tider.

Många gånger säges det att utsikterna till framgång äro större i riksdagen, om man kommer med mycket höga anslagskrav än om man begär små belopp. Jag vet inte i vad mån detta är riktigt, men jag måste rikta en gensaga mot uppfattningen att ungdomsvårdskommitténs förslag skall få sätta en käpp i hjulet och hindra oss att ge ytterligare 15 000 kronor åt vardera av dessa båda institutioner. Tycka damerna och herrarna i kammaren, att 30 000 kronor är ett så oerhört belopp, så skall jag be att få erinra om att enbart 6—10 pojkar, intagna på någon av våra korrektionsanstalter, under ett år kosta ungefär 30 000 kronor. Det är väl ändå inte otroligt, att en intensifierad eller i varje fall vidmakthållen hemgårdsrörelse och studiehemsrörelse skulle kunna rädda 6—10 ungdomar från denna för samhället dyrbara anstaltsvård.

Jag vädjar till kammaren att ett ögonblick tänka över vad som kan göras. Jag har förut sagt och jag säger alltså: Vi äro tvungna — även om vi knorra — att betala vad det kostar att ha ungdomar på anstalt, men framtidens stora uppgift, tror jag, kommer att bli att förebygga redan det första brottet och de första yttringarna av vanart. Och med tillgången på hemgårdar finns verkligen en möjlighet att skapa litet större vänlighet i världen mot de isolerade ungdomar, som faktiskt förfalla till brott och annat elände bara därför att de inte ha någonstans att ta vägen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I herr Göransson's yttrande instämde herrar Olsson, Arrhén, Andrén och Emil Petersson, fru Svenson, fröken Andersson samt herrar Mogård, Söderquist, Holmbäck, Sunne, Sundelin och Axel Andersson.

Fru SJÖSTRÖM-BENGTSSON: Herr talman! Jag har kanske inte precis några

nya synpunkter att lägga på denna fråga, men jag skall ändå be att få säga några ord.

Först och främst vill jag då konstatera, att det är ungdomen mellan 14 och 18 år, som dessa ungdomsgårdar, studiehjem och hemgårdar vända sig till. Dessa år äro ju särskilt betydelsefulla för de ungas framtida utveckling. Ungdomarna äro då fyllda av verksamhetslust, och den kan måhända inte alltid tillfredsställas i hemmen. Bostäderna äro i många fall alltför trånga, och de unga känna andra behov än att vara hemma och syssla med läsning eller annat arbete där. Man vill träffa jämnåriga kamrater och man vill liksom frigöra sig från föräldraauktoriteten och finna nya auktoriteter. Ofta söka de unga sina auktoriteter bland kamraterna, men tyvärr välja de inte alltid sitt umgänge där det vore bäst — ofta blir det på gatan eller på det mer eller mindre obskyra kaféet. Utrymmena i hemmet tillåta inte de unga att ta med sig sina kamrater hem. De flesta bostäder i detta land bestå ju alltså av enrumslägenheter, och när kvällen kommer äro föräldrarna kanske trötta och vilja vara i fred. Därför måste de unga söka sig kamrater där de kunna finna dem utom hemmet.

Jag skulle vilja understryka, att en av de kanske viktigaste uppgifterna för dessa hemgårdar och studiehjem är att ge ungdomen kamrater. Det framgick ju också av herr Göransson's anförande. Det är just de ensamma ungdomarna som man behöver ta hand om. Alla äro inte fallna för föreningsliv, men jag tror nästan alla äro fallna för kamratliv, och ungdomsgårdarna ge stora möjligheter till ett rikt och omväxlande kamratliv.

Jag anser denna förebyggande verksamhet vara så värdefull, att jag skulle vilja stödja den på ett mycket mera effektivt sätt än som här föreslagits av reservanterna. Och den utredning, som här föreslagits, för att i någon mån säkerställa lönerna för de anställda — i synnerhet för föreståndarna — måste jag säga är synnerligen påkallad. Det är ett oavvisligt krav att dessa få en förbättrad löneställning. Så länge människor äro

Anslag till undervisningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.

unga kunna de offra mycket för sina idéer utan att få någon materiell ersättning, men när de blir litet äldre måste de ändå tänka på sin egen framtida försörjning. Jag tror att om man hade kunnat ordna med någon sorts lönereglering, eller vad jag skall kalla det, för dessa föreståndare skulle det ha skänkt en stabilitet åt verksamheten, som man nu har litet svårt att få, därför att man inte kan begära att föreståndarna skola stanna år efter år med en lön, som inte ens ger dem en nödvärftig försörjning.

Ja, man skulle kunna spinna på detta ämne i oändlighet, men jag skall nöja mig med vad jag har sagt och ber att få yrka bifall till reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övertägan- de ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 314, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resul-

tat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 58.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 315.**Anslag till undervisningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att såsom Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande för budgetåret 1950/51 anvisa ett anslag av 489 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått jämväl två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Holmbäck* m. fl. (I: 156) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindberg* m. fl. (II: 165), i vilka hemställes, att riksdagen ville, utöver vad departementschefen förordnat, bevilja till instruktörer för nykterhetsupplysning 22 600 kronor, till främjande av Centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet 6 000 kronor och till allmän utbildningskurs i alkoholfrågan för studie- och ungdomsledare m. fl. 3 600 kronor och sålunda såsom bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande anvisa tillhopa 521 200 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 156 och II: 165, såsom Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande för budgetåret 1950/51 anvisa ett anslag av 489 000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Axel Andersson*, *Svensson* i Ljungskile, *Bergstrand*, *Kollberg*, *Onsjö* och *Widén* ansett, att ut-

Anslag till undervisningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.

skottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 156 och II: 165, såsom Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande för budgetåret 1950/51 anvisa ett anslag av 521 200 kronor.

Herr ANDERSSON, AXEL: Herr talman! På denna punkt föreligger en reservation, vari yrkas bifall till ett par i frågan avgivna motioner, den ena av herr Holmbäck m. fl. i denna kammare.

Motionärerna yrka att bidraget till nykterhetens främjande skall ökas med sammanlagt 32 200 kronor. Man måste nog säga, att motionärerna varit synnerligen blygsamma. Skolöverstyrelsen, som har vitsordat nödvändigheten av att nykterhetsrörelsen för utförande av sin samhällsgagnande insats utrustas med tillräckliga resurser genom kraftigt stöd från det allmännas sida, har ansett det vara nödvändigt att för ändamålet ge ett ökat anslag med 331 000 kronor. Motionärerna nöja sig med att kräva mindre än 10 procent av detta.

Det är framför allt på tre punkter, som motionärerna ansett det vara nödvändigt med ett förhöjt anslag. För det första begäres 22 600 kronor till instruktörerna för nykterhetsupplysning. För det andra föreslås ett anslag på 6 000 kronor till Centralförbundet för nykterhetsundervisning, vilket skulle göra det möjligt för centralförbundet att skaffa sig mera kvalificerad arbetskraft mot arvoden. Slutligen och för det tredje skulle 3 600 kronor anslås till en allmän utbildningskurs i alkoholfrågan för studie- och ungdomsledare m. fl.

Den första av dessa tre punkter avser egentligen ingenting annat än detsamma som vi diskuterade för en stund sedan här i kammaren, då det gällde skolmåltiderna, nämligen att kompensera för penningvärdets fall. När staten första gången beviljade bidrag till dessa instruktörer var det meningen att statsbidraget skulle täcka halva kostnaden för varje instruktörs verksamhet. På grund av penningvärdets fall gör det utgående

statsbidraget inte det, utan det är nödvändigt att beloppet höjes med 22 600 kronor för att man åtminstone skall komma i närheten av vad man ursprungligen hade tänkt sig.

Beträffande utbildningskursen kan nämnas, att man tidigare delat ut stipendier på 100 kronor till varje deltagare för täckande av inackorderingskostnaderna, men dessa kostnader ha nu stigit till 140 kronor per stipendiat, och om man skall kunna genomföra denna kurs utan att behöva minska antalet deltagare är det nödvändigt att höja beloppet med 3 600 kronor.

Utskottet har avstyrkt dessa anslagsyrkanden utan att nämna något egentligt skäl, men man får väl antaga, att utskottet liksom departementschefen hänvisar till det nuvarande statsfinansiella läget. Man kan emellertid fråga sig, om det är så särskilt lyckligt att i detta fall vägra att gå med på en anslagshöjning. Den verksamhet det här gäller bidrar till att förhindra eller förminska de skador, som vållas av alkoholmissbruk i detta land, och jag skulle tro också till att minska en hel del förluster som uppstå för produktionen på grund av både alkoholmissbruk och alkoholbruk över huvud taget. Jag tror alltså att det är ett felaktigt sätt att spara, om man nu skulle inskränka sig till att för detta ändamål bevilja vad statsrådet här har föreslagit.

Med denna utgångspunkt, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Efter det anförande, som herr Andersson nyss hållit, skall jag bara yttra några få ord.

Enligt min uppfattning komma vi att bli tvungna att taga ställning till dessa frågor om anslag till nykterhetens främjande på ett helt annat och mycket grundligare sätt, om det blir som man förutspår, nämligen att nykterhetskommittén kommer att framlägga ett förslag om borttagande av de individuella restriktionerna och detta förslag sedermera kommer att vinna riksdagens bifall.

Anslag till undervisningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.

De anslag, som det här är fråga om, äro emellertid så små, att det icke bör finnas någon anledning för kammaren att icke bevilja dem också för den provisorietid, som vi för närvarande väl äro inne i.

Det är på tre olika punkter — för vilka herr Andersson redogjorde — som vi föreslagit ökade anslag. Först och främst föreslås ett förhöjt statsbidrag till kostnaderna till instruktörer för nykterhetsupplysning. I denna fråga sade statsutskottet i fjol att detta anslag borde uppräknas med skäligt belopp, när förhållandena det medgiva.

Den andra punkten, på vilken motionärerna och utskottsreservanterna vilja höja anslaget, gäller bidrag till en allmän utbildningskurs i alkoholfrågan för studie- och ungdomsledare m. fl. Där sade utskottet i fjol, att anslaget under nyss angiven förutsättning bör förstärkas.

Den tredje punkten gäller ett förhöjt anslag till Centralförbundet för nykterhetsundervisning. Skolöverstyrelsen har föreslagit, att anslaget skall förstärkas med 12 000 kronor, och bakom detta krav ligger det oundgängliga behovet för centralförbundet att få kvalificerad arbetskraft i större utsträckning. Motionärerna ha inskränkt sig till att begära endast 6 000 kronor.

Sammanlagt föreslås således en höjning av ifrågavarande anslag med tillhopa 32 200 kronor. Jag tror, herr talman, att det här gäller anslag av så ringa storlek, att vi borde kunna bevilja dem.

Herr LARSSON, SVEN: Herr talman! Trots att det är en ganska stor skillnad mellan vad skolöverstyrelsen har föreslagit och vad utskottet föreslår kan man nog ändå inte säga, att det ändamål, som detta anslag avser, på något sätt är missgynnat. För budgetåret 1941/42 anvisades 229 800 kronor och för innevarande budgetår ett belopp av 455 500 kronor, vilket nu föreslås höjt till 489 000 kronor, således med 33 500

kronor. Reservanterna vilja höja anslaget med ytterligare 32 000 kronor.

Utskottet har kanske i detta fall varit en smula snävt i sin motivering, då utskottet endast säger, att det inte anser sig böra tillstyrka bifall till motionerna utan hemställer om bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Jag tror emellertid, att det kan anföras fullgoda skäl för utskottets ståndpunkt, ty det finns knappast någon anslagsfråga som blivit mera välvilligt behandlad än just denna. Ser man på de nio år, som förflutit, har anslaget oavbrutet höjts från år till år för att nu från de 229 800 kronorna budgetåret 1941/42 vara uppe i närmare en halv miljon kronor.

Även om — såsom herr Andersson säger — motionärerna varit synnerligen blygsamma i sin begäran, tror jag ändå att man bör kunna vara nöjd med det anslagsbelopp, som utskottet föreslagit, och jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr BENGTON: Herr talman! Det är som tidigare påpekats en mycket blygsam höjning, som här föreslagits från motionärernas sida. Även om — såsom utskottets talesman säger — denna fråga fått en gynnsam behandling tidigare, bör man ändå ha klart för sig, att den nykterhetsfrämjande verksamheten är så värdefull och viktig, att den faktiskt är förtjänt att få ett större bidrag.

Den anslagshöjning på 32 200 kronor, som här begärts, avser huvudsakligen att täcka automatiska utgiftsstegringar av oundgänglig natur. I vissa fall blir det knappast möjligt att bedriva verksamheten på samma nivå som för närvarande, om inte anslaget höjs. Jag kan som exempel nämna de allmänna utbildningskurserna, som jag av egen erfarenhet vet äro synnerligen värdefulla inte endast för upplysning i alkoholfrågor utan också som rena ungdomsledarkurser. Där har man för närvarande genom folkhögskolornas välvilja lyckats få inackorderingskostnaden så låg som fem kronor per dygn, men var och en förstår att

Anslag till undervisningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.

detta inte går i längden, utan att det måste bli en höjning. Om man då inte har ett tillräckligt anslag, står man inför nödvändigheten att skära ned antalet kursdeltagare. Kursdeltagarna ha sedan år 1920 varit 50 stycken varje år. Det skulle vara rätt besynnerligt, om man nu skulle behöva minska antalet. Jag tycker knappast att utvecklingen på det nykterhetspolitiska området är sådan, att den ger anledning till en dylik minskning av antalet kursdeltagare.

Om man tänker på den stora betydelsen av dessa kurser och av verksamheten över huvud taget, får man säga att det är en mycket blygsam begäran man har kommit med på denna punkt, och om man tänker på de väldiga skadeverkningar, som spriten har på hela samhället, måste man i stället fråga sig, om vi verkligen ha råd att underlåta att bevilja dessa 32 200 kronor.

Med detta ber jag, herr talman, att få ansluta mig till herr Anderssons yrkande om bifall till reservationen.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! I anledning av vad herr Larsson i Varberg sade vill jag lämna ett par siffror.

Man kan naturligtvis säga, att detta anslag har räknats upp, om man tar som utgångspunkt budgetåret 1941/42. Men om man nu skall ta hänsyn till detta, bör man väl utgå från ett år innan de anslagsnedsättningar kommo till stånd, som voro en följd av kriget, och dessutom måste man ta hänsyn till den faktiska kostnadsökning som har skett under de sista tio åren. Budgetåret 1939/40, innan kriget alltså hade kommit, utgjorde anslaget 378 300 kronor, och nu föreslå vi 521 000 kronor. Om man jämför dessa två siffror med varandra och dessutom tar hänsyn till den kostnadsökning, som faktiskt har inträffat, eller med andra ord den sänkning av kronans värde, som ägt rum, tror jag inte man kan påstå, att detta anslag varit så särdeles gynnat.

Dessutom kanske jag får lov att påpeka, att i följd sade dock utskottet om

två av de tre anslagsposter det här är fråga om, att de borde uppräknas så snart förhållandena det medge.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Andersson, Axel, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 315, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Andersson, Axel, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 47.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 316.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 317.***Anslag till Folkliga musikskolan i Arvika.**

I denna punkt hade utskottet hemställt att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 90 och II: 94, till Folkliga musikskolan i Arvika: Understöd för budgetåret 1950/51 anvisa ett anslag av 25 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 90, av herr *Werner* m. fl., och II: 94, av herr *Spångberg* m. fl., hade hemställts, att Folkliga musikskolan måtte beviljas ett till 40 000 kronor förhöjt statsbidrag till verksamheten under arbetsåret 1950/51.

Herr **WERNER**: Herr talman! Jag har begärt ordet för att inför kammaren söka belysa det utomordentligt bekymmersamma läge, vari Folkliga musikskolan i Arvika kommer att befinna sig, därest icke statsbidraget höjes med den i motionen angivna summan, nämligen 15 000 kronor.

Under det kvartssekel, som den folkliga musikskolan fyllt en verklig kulturuppgift på det folkliga musiklivets område, har den fått vegetera på nödens ytterkant. Man kan nog utan överdrift säga, att skolans ekonomisering är en enda samhällelig försummelse. Denna mycket värdefulla undervisningsanstalt, som har upptagit elever från hela landet, har fått reda sig med ett ytterst otillfredsställande ekonomiskt stöd från det allmännas sida. Inom skolan anställda lärarkrafter ha underbetalats, och jag må ju säga att om de inte varit musikintresserade och ideellt lagda skulle de utan tvekan ha lämnat denna anställning, som har gett dem så ringa ekonomisk behållning.

Efter mycket stora ansträngningar har styrelsen pressat ned utgiftsstaten till något över 73 000 kronor. Med denna utgiftsstat har skolan att bestrida lönerna till sju anställda lärarkrafter och att uppehålla den ekonomiska delen av skolans drift. Det kanske vore anledning till mindre bekymmer, om man verkligen kunde räkna med inkomster, som täckte denna nödvändiga utgiftssumma, men i

stället råder en brist på ca 20 000 kronor, som icke täckes av något anslag, vilken skolans styrelse icke vet sig någon möjlighet att kunna uppbringa utan att erhålla ett ökat statligt bidrag. Det kan leda till att skolans drift nästkommande verksamhetsår måste nedläggas. En dylik utväg måste anses vara i hög grad ovärdig samhället, som dock i stor utsträckning har visat sin goda vilja, när det gällt att främja den ideella och kulturella undervisningen i landet.

Nu kan man ju säga, att det är en landstingets angelägenhet att stödja denna skola. Ja, hur är det med det där gamla påståendet, som man mött så ofta? Skolans sista verksamhetsår upptar 46 elever, av vilka inte mindre än 34, alltså ca tre fjärdedelar, äro utomlänselever, musikintresserade ungdomar från hela landet, medan 12 elever äro från Värmland.

Det statsanslag å 25 000 kronor, som för närvarande utgår till skolan, har av statsutskottet föreslagits skola utgå oförändrat även under nästa budgetår. Att märka är emellertid att skolöverstyrelsen vid statberäkningen föreslagit ett till 45 300 kronor förhöjt anslag, vilket belopp skolöverstyrelsen ansett alldeles nödvändigt.

Jag har mycket svårt att förstå, att de skäl, som utvecklats i motionen, icke ha inverkat på statsutskottets ställningstagande till förman för ett bifall till motionens förslag om en höjning av anslaget med 15 000 kronor.

Från landstinget och Arvika stad utgå för närvarande anslag på ca 24 000 kronor till skolan. Den får alltså sammanlagt ett bidrag från det allmänna på inte fullt 50 000 kronor, men dessutom beräknar man att kunna uppbringa några tusen kronor genom enskild offervilighet. Huruvida det lyckas veta vi inte.

Sådant är läget beträffande den folkliga musikskolan, och jag måste vädja till kammaren att beakta detta läge. På ansvarigt sakkunnigt håll erkänner man dock den folkliga musikskolans stora värde såsom undervisningsanstalt. 1944 års folkbildningsutredning har efter ingående prövning förordat, att skolan skulle dels få ett fastare underlag och

Anslag till Folkliga musikskolan i Arvika.

dels under den utredningstid, som var behövlig för att komma fram till en annan organisation, åtnjuta ett statsbidrag av 60 000 kronor. I stället föreslås nu ett anslag av 25 000 kronor, vilket är alldeles otillräckligt.

Jag har ur dessa synpunkter ansett så starka skäl tala för ett bifall till motionen, att jag trots statsutskottets avstyrkande vågar hemställa till kammaren att bifalla motionens yrkande om en anslagshöjning från 25 000 till 40 000 kronor.

Innan jag slutar skulle jag till chefen för ecklesiastikdepartementet — tyvärr är han inte närvarande — vilja rikta en mycket enträgen vädjan att ta upp frågan om huvudmannaskapet för skolan enligt det förslag, som folkbildningssakkunniga avgivit i ämnet, och att med det snaraste söka se till att denna skola kommer på en säkrare ekonomisk grund, så att dess bekymmersamma tillvaro på något sätt kan lättas. Jag hoppas att det i den omfattande planen för folkundervisningen — samhället ger ju redan nu ett kraftigt stöd åt den folkliga undervisningen på alla områden — skall bli möjligt att även inrymma en utökad folklig musikundervisning, vilket vore av särskilt värde i ett tidevarv, då vi ibland se ut att få nöja oss med dragspelets renässans och den mekaniska musiken, vilket väl om något i hög grad är ägnat att döda det intresse, som denna skola söker att främja.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till yrkandet i motionen om ett höjt anslag till ifrågavarande verksamhet med 15 000 kronor.

Häri instämde herr *Sandler*.

Herr NILSSON, BROR: Herr talman! Jag vill kraftigt understryka vad herr Werner anfört angående den folkliga musikskolan i Arvika, som ju är en fullkomligt unik skola i vårt land.

Jag hade i egenskap av ledamot i 1944 års folkbildningsutredning anledning ta del av de spörsmål, som beröra denna skola, bland annat ett par gånger vid besök, som utredningen gjorde vid den-

samma. Den del av utredningens betänkande, som berör denna skola, har emellertid på grund av de tryckta ekonomiska tiderna ännu inte blivit föremål för ecklesiastikministerns behandling. Den första delen av utredningens betänkande blev däremot hastigt effektuerad och välvilligt behandlad av riksdagen. Detta har visat sig vara till stor välsignelse för det frivilliga folkbildningsarbetet. Sålunda har bland annat också musikcirkelarnas antal i landet ökat och det har till vår glädje — det säger också utskottet i sitt utlåtande — kunnat konstateras ett ökat intresse för den folkliga musiken och för musiklivet inom de breda lagren av vårt folk, vilket måste anses vara en lycklig och önskvärd utveckling.

Men en musikcirkel kan inte såsom en vanlig studiecirkel använda en bok som det huvudsakliga momentet i studiearbetet, utan en musikcirkel måste ha en människa närvarande, som kan musik och som kan undervisa de unga deltagarna i cirkeln. Det är sådana undervisare, som vi till stor del sakna här i vårt land, men som den folkliga musikskolan i Arvika är den enda institution i riket som utbildar. Den nyssnämnda utredningen hade tänkt — om musiklivet inom vårt folk skulle få den fart och ställning, som vi tro skulle vara lycklig — att det skulle behövas tre sådana skolor, och nu ha vi inte mer än denna enda. Jag är övertygad om att när den andra delen av utredningens betänkande en gång skall effektueras, så kommer riksdagen att ställa sig välvillig därtill.

Då är det tråkigt, om Arvikaskolan under tiden kanske rent av måst läggas ned eller i varje fall drivas under odrägliga förhållanden. Och särskilt tråkigt tycker jag det är, att man inte kan utnyttja det kapital, som är nedlagt på skolan. Där har tack vare en enskild mans utomordentliga energi och entusiasm byggts en musikal, en konsertsal, som är ganska enastående för svensk landsbygd. Man har vidare nu fått lotterimedel för att bygga ett hem för kvinnliga elever. Det är således redan åtskilliga hundratusen satsade i skolan.

Anslag till Folkliga musikskolan i Arvika.

Men den kan inte utnyttjas mer än under halva året. Skulle det bidrag, som nu har begärts på ytterligare 15 000 kronor, beviljas, så tror skolans ledning att det skulle kunna hållas en kurs även på sommaren, varigenom såväl byggnadskapital som lärarkrafter bättre skulle kunna utnyttjas.

Även om det begärda anslaget kanske icke behöver anses vara alldeles obetydligt i betraktande av den svåra ekonomiska situation, vi äro inne i, tror jag ändå inte att det skulle vara farligt att på denna punkt sträcka sig utöver vad departementschefen begär och bevilja ytterligare 15 000 kronor.

Jag vill gärna vitsorda vad herr Werner här framhöll, att man från bygdens sida gör allt som rimligen kan begäras. Landstinget har hållit skolan under armarna hela tiden, och Arvika stad gör också vad den kan för skolan. Men det är klart att deras förmåga är begränsad; de ha andra, vanliga folkhögskolor och undervisningsanstalter att sörja för. Och då det här gäller en specialskola för hela riket, är det tillbörligt, att riksdagen träder emellan och anslår de medel, som oundgängligen behövas för skolans drift.

Jag ber därför, herr talman, att få hemställa om bifall till de motioner, som äro väckta på denna punkt.

Herr LARSSON, SVEN: Herr talman! Utskottet är ense med de föregående talarna om att musikskolan i Arvika är en företeelse, som är värd allt erkännande från det allmänna och nog kunde förtjäna bättre understöd från staten än den nu får. Men här — liksom på många andra ställen — ligger 1944 års folkbildningsutredning i vägen. Den föreslår nämligen en helt annan skoltyp, som väl självfallet under i stort sett likartade former skall fortsätta den verksamhet, som nu bedrives vid musikskolan i Arvika, men som man dock svårigen kan ta ställning till förr än denna sak tagits under slutlig omprövning.

Jag skulle tro att riksdagen har anledning att mycket starkt understryka,

att det är önskvärt att resultatet av denna utredning snarast kommer under omprövning. Jag erkänner att vi under åtskilliga år använt detta skäl för att hålla anslaget till musikskolan nere, men jag skulle inte tro att man kan hålla på med det i längden. Jag tror alltså att det är skäl för regeringen att allvarligt överväga, huruvida inte denna omprövning nu bör komma till stånd.

Såsom förhållandena äro för tillfället anser jag det dock inte gärna möjligt att göra mer än vad utskottet föreslår, dels med hänsyn till att den föreliggande utredningen icke varit föremål för överarbetning och dels på grund av de statsfinansiella förhållandena, som göra att man över huvud får ställa sig kallsinnig till vad motionärer begära.

Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till Kungl. Maj:ts förslag, d. v. s. utskottets hemställan.

Herr WERNER: Herr talman! Herr Larsson återopade den utredning som företagits av 1944 års folkbildningssakkunniga, där de sakkunniga föreslå att frågan skulle bli föremål för ytterligare utredning. Men herr Larsson glömmer att samma sakkunniga ha föreslagit, att under utredningstiden skolan skulle av statsmedel erhålla ett årligt anslag av 60 000 kronor för att kunna uppehålla driften. Nu utgår det 25 000 kronor, alltså 35 000 kronor mindre än vad utredningen har föreslagit. Hur skall det då bli möjligt att med denna uppenbara brist avlöna sju anställda och bestrida skolans utgifter i övrigt — 73 000 kronor — då det finns en brist på mellan 20 000 och 25 000 kronor? Det är ett trolleri, som inte någon kan utföra.

Läget här är sådant, att det måste bli antingen — eller, och då man erkänner skolans utomordentliga betydelse, måste man taga konsekvensen därav och ge det anslag som skolan behöver. Landstinget har femdubblat sitt anslag på samma tid som staten har ökat sitt anslag till det dubbla och detta säger ju något om läget. Nu kunna vi inte pressa landstinget mera, ty det har faktiskt bi-

Anslag till kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco.

dragit ett år med 20 000 kronor i extra anslag och ett år med 15 000 kronor extra. Nu äro vi vid den gräns, där det inte går längre.

Jag måste alltså, herr talman, vidhålla min hemställan om ett med 15 000 kronor förhöjt anslag.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Werner begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 317, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 318—365.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 366.

Anslag till kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco.

I enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i före-

varande punkt hemställt, att riksdagen måtte till Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 1 020 000 kronor.

Reservation hade anmälts av herrar *Mannerskantz, Svensson* i Grönvik och *Onsjö*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Denna punkt rör ett anslag till Unesco på inte mindre än 1 020 000 kronor, och dessutom finns det på kapitalbudgeten ett anslag till förlagskapital till sagda institution på 120 000 kronor.

Vad som har föranlett mig att anteckna en blank reservation tillsammans med ytterligare två ledamöter av statsutskottet, är att vi velat konstatera, att kostnaderna för denna organisation bara stiga. Jag hör till dem som ansågo, att vårt land icke borde ansluta sig till Unesco, dels därför att detta innebär mycket stora dollarutgifter och dels därför att institutionen såvitt man hittills sett inte har någon verklig betydelse. Det är endast från något slags psykologisk synpunkt, som det är av betydelse att vi äro med i denna organisation.

Vad som hänt sedan vårt inträde ger ju knappast något skäl att ändra mening på den punkten. Det sades vid vårt beslut om inträde, att om vi bara komme med, skulle våra delegater i Unesco kunna medverka till att rationalisera och minska dess organisation, som för närvarande väl är något av ett monsterrum. Jag skulle här ånyo vilja understryka, att våra delegater böra högeligen beflita sig om att verka i den riktningen.

Jag tror, herr talman, att det bästa hade varit, om vi inte hade anslutit oss till denna organisation.

I detta anförande instämde herr *Arrhén*.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 367—373.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 374.

Lades till handlingarna.

Punkten 375.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 376.

Lades till handlingarna.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades och bordlades nedannämnda under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 469, av herrar *Lindén* och *Norman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till avlöningsbestämmelser

för övningslärare och kyrkomusiker m. m.;

nr 470, av herr *Sjödahl* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till avlöningsbestämmelser för övningslärare och kyrkomusiker m. m.;

nr 471, av herr *Wehtje*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa, m. m.; samt

nr 472, av herr *Norling*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1949 vid dess trettioandra sammanträde fattade beslut i sjöfartssociala frågor.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.15 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 19 april eftermiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 eftermiddagen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtan-
de nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts
i statsverkspropositionen gjorda fram-
ställningar rörande egentliga statsutgif-
ter för budgetåret 1950/51 under tionde
huvudtiteln, avseende anslagen inom
handelsdepartementets verksamhetsom-
råde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—37.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 38.

Anslag till Hemmens forskningsinstitut.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till Hemmens forskningsinstitut för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Eskilsson* och *Aaby-Ericsson* (I: 228) och den andra inom andra kammaren av fröken *Wetterström* och fru *Ewerlöf* (II: 355) hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga, att för budgetåret 1950/51 ett extra anslag av 10 000 kronor måtte beviljas för tillsättande av en speciell sekreterarbefattning med de uppgifter som i motionerna angivits.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 228 och II: 355, till Bidrag till Hemmens forskningsinstitut för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Lundgren*, *Axel Andersson*, *Skoglund* i

Doverstorp, *Ståhl*, *Kollberg*, *Kyling*, *Wedén* och *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 228 och II: 355, till Bidrag till Hemmens forskningsinstitut för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 110 000 kronor.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Det torde kanske inte stå klart för alla vilken betydelse hemarbetet har, även ur rent ekonomisk synpunkt. Betydelsen framgår emellertid av det förhållandet, att den i hemmet använda arbetskraften uppgår till cirka en och en halv miljon människor och att hemarbetet därmed som näringsgren har dubbelt så stort antal sysselsatta som hela vår samlade industriproduktion.

När det gäller näringslivet i övrigt har ju skett en utomordentligt stark rationalisering under de senare årtiondena, men så har tyvärr inte varit fallet med hemarbetet. Tidigare har man inte gjort några objektiva undersökningar av hemarbetet, men detta måste, om man gör sådana undersökningar, betecknas såsom i mångt och mycket otidsenligt.

Det är ju klart att i fråga om en sådan sak som hemarbetet kunna inte de enskilda hemmen i någon större utsträckning stå för kostnaderna för den undersökning rörande rationaliseringen som är nödvändig. Detta har gjort, att man har bildat Hemmens forskningsinstitut. Denna institution betecknas såsom fram-
sprungen ur det missnöje och den oro, som kvinnorna känt på grund av den okunnighet som råder om deras arbetsvillkor i samhället av i dag.

Hemmens forskningsinstitut står under ledning av Husmödrarnas samarbetskommitté och Hushållslärarinnornas samorganisation jämte andra kvinnoor-

Anslag till Hemmens forskningsinstitut. organisationer och har som huvuduppgift att på längre sikt utföra analyser av hemhushållningens villkor och uppdragsriktlinjer för hemarbetets rationalisering. För sin verksamhet åtnjuter Hemmens forskningsinstitut, förutom bidrag av Industriförbundet, Kooperativa förbundet, Lantbruksförbundet m. fl., ett årligt statsanslag, för närvarande 80 000 kronor.

Det är emellertid, herr talman, inte nog med att man utför forskningsarbete. Man måste också tillse, att resultatet av detta forskningsarbete blir mera allmänt känt. För att möjliggöra detta ha herrar Eskilsson och Aaby-Ericsson väckt en motion. I denna begäres en ökning av statsanslaget för att kunna tillsätta en speciell sekreterarbefattning, vars innehavare skall kunna för allmänheten redogöra för de resultat, till vilka Hemmens forskningsinstitut har kommit. Det är av vikt, att dessa resultat bli allmänt kända, och detta är anledningen till att några ledamöter av statsutskottet ha reserverat sig på denna punkt och yrkat, att riksdagen skall höja det av Kungl. Maj:t begärda anslaget till Hemmens forskningsinstitut med 10 000 kronor.

Med denna motivering, herr talman, tillåter jag mig yrka bifall till den reservation, som på punkt 38 är fogad till statsutskottets nu ifrågakvarande utlåtande.

Herr LINDSTRÖM: Herr talman! Det är ju alldeles riktigt, när herr Lundgren understryker hemmens betydelse ur ekonomisk synpunkt. Det känna vi alla, som äro husfäder, dagligdags i den egna plånboken. Vidare är det lika riktigt, när herr Lundgren här säger, att hemarbetet i många avseenden är efterblivet. Det har inte nått en sådan standard i fråga om rationalisering och planläggning som man har kommit till på många andra arbetsområden. Vi kunna alla instämma i att det är beklagligt, eftersom detta speciella område är det allra största arbetsområdet i landet och emedan vi alla säkerligen av allt vårt hjärta vilja hjälpa till att underlätta husmödrarnas ofta tunga och trista arbete.

Nu är det emellertid så, att Hemmens forskningsinstitut, som skall hjälpa till att vägleda de svenska hemmen, på det att de i de avseenden som herr Lundgren berört nå en högre standard, ingalunda har blivit eftersatt av statsmakterna, ehuru institutionen är ganska ny. Jag vill erinra om att anslaget, som under förra året sattes till 80 000 kronor, för nästa budgetår föreslås av Kungl. Maj:t och av utskottets majoritet bli 100 000 kronor, alltså en ökning med 20 000 kronor.

Vidare vill jag påminna om att riksdagen redan i år på tilläggsstat har beviljat Hemmens forskningsinstitut ett anslag av 42 000 kronor. Det har alltså — jag understryker det, herr talman — visats en mycket stor villighet att understödja denna verksamhet, och det är särskilt markant i tider som dessa, då vi få spara på alla möjliga områden. Den debatt vi förde om åttonde huvudtiteln före middagen var på det hela taget en sparsamhetsdebatt. Där måste vi knipa till på den ena väsentliga punkten efter den andra, men här är det upplagt på det sättet, att Hemmens forskningsinstitut blir bättre tillgodosett än det har varit förut.

Jag tror inte, att det i denna stund är någon livsfråga för Hemmens forskningsinstitut att få den begärda ytterligare arbetskraften, denna speciella sekreterare som skall kosta 10 000 kronor om året. Institutet har andra uppgifter att växa in i, uppgifter som äro betydelsefullare och som tills vidare kunna tillgodoses av det anslag, som Kungl. Maj:t och statsutskottet här ha förutsatt.

Med behjärtande av den viktiga uppgift det här gäller — det har ju utskottet särskilt strukit under — vill jag alltså, herr talman, ändå hemställa om bifall till utskottets yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid

punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 39—45.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 46.

Lades till handlingarna.

Punkterna 47—72.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 73.

Anslag till statens priskontrollnämnd.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Statens priskontrollnämnd: Avlöningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 2 130 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten anfört:

»Enligt vad utskottet under hand inhämtat torde genom det efter statsverkspropositionens avlämnande på vissa områden inträdda förbättrade försörjningsläget förutsättningar redan nu finnas för en begränsning av priskontrollnämndens verksamhet. Då anslaget emellertid påverkas av många ännu okända faktorer, anser utskottet försiktigheten bjuda att för nästa budgetår räkna med en medelsanvisning av den storleksordning, som departementschefen föreslagit.

Utskottet, som förutsätter att alla möjligheter till avveckling av priskontrollen tillvaratagas, där så utan olägenhet kan ske, hemställer, att riksdagen må till Statens priskontrollnämnd: Avlöningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 2 130 000 kronor.»

Reservation hade anförts av herrar Gränebo, Mannerskantz, Heiding, Alfred Nilsson, Lundgren, Axel Andersson, Skoglund i Doverstorp, Svensson i Grönvik, Rubbestad, Ståhl, Kollberg, Kyling, Wedén och Nihlfors, vilka ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

Anslag till statens priskontrollnämnd.

»Utskottet förutsätter, att alla möjligheter till avveckling av priskontrollen tillvaratagas, där så utan olägenhet kan ske. Enligt vad utskottet under hand inhämtat torde genom det efter statsverkspropositionens avlämnande på vissa områden inträdda förbättrade försörjningsläget förutsättningar redan nu finnas för en begränsning av priskontrollnämndens verksamhet. Till följd härav torde förevarande anslag kunna för nästa budgetår minskas i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med i runt tal 330 000 kronor. Anslaget bör alltså uppföras med 1 800 000 kronor.

Utskottet hemställer, att riksdagen må till Statens priskontrollnämnd: Avlöningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 1 800 000 kronor.»

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Herr talman! Det anslag, som här begäres till avlöningar till statens priskontrollnämnd, har höjts med 130 000 kronor i jämförelse med föregående år. Det begäres i år 2 130 000 kronor. Förra året, alltså för innevarande budgetår, begärdes och beviljades 2 000 000 kronor och året dessförinnan 2 050 000 kronor. I år skall således anslaget ökas. Man räknar väl eljest med att kristidsregleringarna undan för undan skola minskas och avskaffas. Folket väntar, att krisinstitutionerna skola kunna minskas, och det synes mig att det nu föreligger skäl att detta anslag nu skall kunna minskas. Statsutskottets majoritet har emellertid tillstyrkt den kungl. propositionen, i vilken äskats det nyss av mig angivna beloppet. Till utlåtandet är dock fogad en reservation, i vilken uttalas, att man bör kunna minska anslaget något.

Statsrådet yttrar i propositionen: »Som en följd av den rikligare tillgången på förnödenheter har under senare tid prisregleringen kunnat hävas inom vissa varuområden, och ytterligare lättnader torde kunna väntas.» Man har också minskat något på organisationen inom priskontrollnämnden. Byråernas antal minskades den 1 januari från 14 till 13 och de anställdas antal från 180 till 170,

Anslag till statens priskontrollnämnd.

och man skulle väl kunna förutsätta att en sådan minskning ytterligare skulle kunna fortgå.

Den skrivelse, vari priskontrollnämndens åskanden framfördes, var ju daterad den 9 september 1949. Sedan dess ha dock förhållandena ändrats något. På vissa områden har man kunnat lätta på priskontrollen, och därför har man anledning att fråga: Skulle det inte under nästkommande budgetår, som börjar den 1 juli detta år och fortgår till den 30 juni 1951, finnas möjlighet att minska priskontrollnämndens verksamhet ytterligare? Utskottet säger i denna sak: »Enligt vad utskottet under hand inhämtat torde genom det efter statsverkspropositionens avlämnande på vissa områden inträdda förbättrade försörjningsläget förutsättningar redan nu finnas för en begränsning av priskontrollnämndens verksamhet.»

Priskontrollnämndens direktör hade företrädde i statsutskottet och fick framlägga sina synpunkter på denna fråga. Han kunde naturligtvis inte lämna några bestämda uppgifter, men han trodde själv att det skulle finnas möjlighet att minska verksamheten under det kommande budgetåret, och det hoppas vi väl allmänt, och jag anser att man skulle kunna minska anslaget till det belopp som reservanterna föreslå, 1 800 000 kronor.

I båda fallen gäller det förslagsanslag. Det kan därför invändas, att det inte betyder så mycket, om man beviljar ett eller annat hundratusental kronor mer, ty utgifterna bli i varje fall desamma. Och det är väl i alla händelser så, att vi skola sträva efter att beräkna utgifterna så noggrant som det är oss möjligt, för att budgeten därigenom skall bli verklighetsbetonad. Därtill kommer ju, att det är en allmän tendens, att vi skola spara där det är möjligt. Även om det här är fråga om förslagsanslag, bör ju åtminstone avsikten framträda i det beslut man fattar och det belopp man beviljar.

Jag anser alltså, att det finns starka skäl för att man skall kunna begränsa anslaget på denna punkt till det belopp som reservanterna föreslagit, och jag

ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr LINDSTRÖM: Herr talman! Jag kan inte finna, att det ligger någon realitet bakom reservanternas yrkande. Det måste uppfattas helt och hållet som ett demonstrationsyrkande. Det har inte gjorts någon beräkning, som säger att detta anslag bör kunna nedsättas med 200 000 kronor, såsom här är föreslaget, utan beloppet är tilltaget på en höft för att det skall markeras, att riksdagen vill avveckla priskontrollnämnden och dess verksamhet så fort som möjligt.

Vi äro alla ense om, herr talman, att priskontrollnämnden är ett krisorgan och att den skall försvinna, när den inte längre har några uppgifter. Det är den allmänna förutsättningen för dess arbete. Om riksdagen beviljar ett förslagsanslag på 2 130 000, såsom här har föreslagits av Kungl. Maj:t och utskottsmajoriteten, eller på 1 800 000 kronor, får det ingen särskild betydelse. I båda fallen är det förslagsanslag, och Kungl. Maj:t har helt enkelt möjlighet att ta i anspråk de medel som behövas för verksamhetens bedrivande. När det är på det sättet, faller herr förste vice talmannens argumentering om sparsamheten helt och hållet bort. Den har ingenting att göra i detta sammanhang.

När vi ändå äro inne på detta kapitel, vill jag här peka på en omständighet, herr talman, som man inte utan vidare bör förbigå. I nästa punkt i detta utlåtande talas det om omkostnaderna för statens priskontrollnämnd. De ha nedsatts från 1 000 000 kronor för innevarande budgetår till 770 000 kronor för nästa budgetår. Här är det alltså en nedsättning, som är ungefär likvärdig med den som reservanterna föreslå när det gäller priskontrollnämndens avlöningar.

Vi ha inte de parlamentariska vanor, som gälla exempelvis i Storbritannien, men om vi hade det, skulle ett sådant förslag som reservanternas ha upptagits såsom en önskan att ge vederbörande statsråd en prickning. På det sättet går det till, när man i det engelska under-

huset vill markera sitt misshag med en eller annan minister. Jag understryker, att vi inte ha dessa vanor, men det verkar i alla fall som om man vill ge nedsättningen en bismak av misshag eller misstro mot den man inom Kungl. Maj:ts regering, som har en väsentlig del av de återstående krisuppgifterna på sina skuldror. Jag tycker inte heller, att det ser riktigt bra ut, utan jag finner för min del, att man icke har någon speciell anledning att i detta fall bära sig åt så.

Som sagt, herr talman, om riksdagen följde reservanternas anvisningar, skulle resultatet endast bli, att man gav uttryck åt en viss känsla. Någon reell betydelse kommer det under inga omständigheter att få. Därför, herr talman, kan jag för min del med gott samvete yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Herr talman! Det har inte förelegat något syfte — åtminstone inte hos mig och jag förmodar inte heller hos de övriga reservanterna — att på något sätt pricka statsrådet med vårt yrkande om ändring av statsrådets förslag. Vi ha endast försökt bedöma, hur stort anslaget för detta ändamål bör vara för ett kommande år.

Vi befinna oss nu något närmare budgetårets ingång, och sedan priskontrollnämnden och även vederbörande statsråd framförde sina äskanden ha förhållandena ändrats åtskilligt. Man har upphävt priskontrollen i vissa avseenden, och jag förmodar att vi skola kunna fortsätta därmed. Det är väl då inte något att erinra emot att riksdagen på nytt söker att bedöma hur stort belopp som för detta ändamål kan behövas för ett kommande budgetår. Herr Lindström har såväl i statsutskottet som i kammaren mången gång varit med om att yrka på ändring av ett av Kungl. Maj:t föreslaget belopp. Så sent som strax före middagen, vill jag erinra mig, gjorde herr Lindström ett sådant yrkande. Jag vet inte hur jag skall fatta detta. Det gällde ju ett statsråd, som tillhörde herr Lindströms eget parti, men herr Lind-

Anslag till statens priskontrollnämnd.

ström drog sig ändå inte för att yrka ändring. Jag sätter därför i fråga, om man bör tillmäta herr Lindströms uttalande i detta avseende någon betydelse. Man bör begränsa sig till vad saken gäller, att bedöma, hur stort belopp som behövs för ändamålet under nästa budgetår. Även då det gäller ett förslagsanslag, anser jag att man bör tillämpa denna princip. Det är ju visserligen sant, att man inte kan beräkna beloppet så noggrant, och det har inte vare sig priskontrollnämnden eller herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet gjort. Statsrådet säger ju, att det råder stor osäkerhet beträffande denna punkt. Men även om vi utgå från denna förutsättning, böra vi ju bilda oss en mening. Jag anser det föreligger sannolika skäl för att anslaget kan minskas åtskilligt.

Jag ber således, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr ANDRÉN: Herr talman! Såsom min ärade vän, vars vänliga ansikte jag med glädje återser på göteborgsbänken, torde ha observerat, befinna vi oss i Sverige och inte i England, och herr Rickard Lindström vet mycket väl, att när oppositionen här framför några önskemål, har den sakliga ärenden och inte personliga av det slag som herr Lindström antydde.

Jag vill erinra herr Lindström om att redan i statsverkspropositionen kungjordes, att meningen var att från och med den 1 januari nästa år övergå till en mera fri ekonomi. Denna mera fria ekonomi måste väl ändå få sina konsekvenser även på priskontrollens område. Under sådana förhållanden finner jag det högst motiverat att här föreslå en nedsättning av det anslag, som begäres för priskontrollnämndens verksamhet. Jag kan verkligen inte tänka mig någonting annat än att denna verksamhet från och med nyåret i varje fall måste bli högst avsevärt inskränkt och att priskontrollnämnden därför skall kunna bedriva den verksamhet, som till äventyrs kan återstå efter den 1 januari, med mindre anslag än som hittills har utgått.

Anslag till statens priskontrollnämnd.

På dessa grunder ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr LINDSTRÖM: Herr talman! Herr förste vice talmannen sade, att här inte fanns någon politisk underton i reservationen, men man fäster sig ändå vid att samtliga borgerliga ledamöter i statsutskottet stå bakom densamma. När man ser denna samling på, som jag tycker, ganska svaga sakliga grunder, kan man misstänka, att det är fråga om något slags rent politisk meningsyttring.

Herr Andrén påminde om att regeringen i statsverkspropositionen har sagt, att man så snart som möjligt skall återgå till en s. k. fri ekonomi. Ja, det är ett program för oss alla, såvida nu dessa ganska vaga ord »fri ekonomi» kunna innebära något program. I varje fall sträva vi efter fri ekonomi i den bemärkelsen, att vi så snart som möjligt vilja få bort det som finns kvar av krisorganisationen. Men, herr talman, jag frågar mig, om 300 000 kronor på avlöningsanslaget till priskontrollnämnden kunna betyda så mycket i det sammanhanget, när det i alla fall här gäller ett förslagsanslag och Kungl. Maj:t har fria händer att använda de pengar som behövas för denna organisation. Med hänsyn till förhållandena måste det för övrigt vara ganska ovisst, om den i fortsättningen kan avvecklas eller om den kanske, så länge världsekonomin är så osäker, behöver göras särskilt aktiv på någon punkt.

Herr förste vice talmannen underströk alldeles speciellt sparsamheten. Mot det vill jag än en gång upprepa, att det här icke gäller någonting som har med sparsamhet att göra. Det är helt och hållet en lämplighetssak, och det finns inte på den andra sidan några utredningar om huruvida det anslag som reservanterna ha förordat är lämpligare än det som Kungl. Maj:t här har begärt. Om, såsom herr förste vice talmannen och vi alla hoppas, denna organisation avvecklas i ett mer eller mindre hastigt tempo, då sjunka automatiskt utgifterna för priskontrollnämnden, och då spara vi i

alla fall. Det blir, herr förste vice talman, resultatet av det hela, om man tar hänsyn till de rent praktiska omständigheterna. Det gör jag, herr talman, och därför har jag ingen anledning att ändra mitt yrkande.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Herr Lindström talar knappast som en statsutskottsledamot egentligen bör tala. Statsutskottet har ju alltid ansetts vara väktare av en sund budgetpolitik. Det skall se till, att det inte för något ändamål anslås mera medel än man kan beräkna skall gå åt till detta. Då är det inte riktigt sunt att säga: »Det är inte så kinkigt, hur vi beräkna detta anslag, ty blir det några pengar över, finnas de ju kvar.» För det första är det inte sant, att pengar, som finnas tillgängliga, bli kvar. Det brukar i allmänhet gärna gå åt litet mera, om det finns ett överskott på anslagen, än om det är så knappt utmätt som man rimligen kan beräkna det till. Erfarenheten har visat, att det är en bra hållhake på den s. k. medelsförbrukningen — ett ganska stiligt ord för resten.

Vidare vill jag erinra om att jag och flera med mig varje år under jag tror de sista fem eller i varje fall fyra åren beträffande just anslag till kriskommissioner och vad därmed sammanhänger sagt, att de böra avvecklas snabbare än vad regeringen i sin propositionsskrivning har tänkt sig. Därför ha vi yrkat på att det skall bli ett lägre belopp. I samtliga fall, herr Lindström, ha spådomarna visat sig slå in. Det har till och med varit så, att när vi ha lagt in en motion om en sak i januari, har det under riksdagens lopp kommit en proposition i samma ämne, där anslaget reducerats, ibland med miljoner. Man tar nog inte så värst mycket fel, om man säger, att här kommer det att gå på samma sätt, särskilt om priskontrollnämnden och regeringen vilja verkligt allvarligt ta upp de framställningar, som ha kommit från olika branscher inom vårt näringsliv, där man har försäkrat, att tillgången är fullt tillräcklig för att man

skall vara säker på att det inte blir några prisstegringar, och att man sålunda kan ta bort priskontrollen för dem. Då minskas ju priskontrollnämndens uppgifter, och då kunna inte så många människor sitta kvar där, ty de måste väl ändå ha något att göra. Därför tror jag, att utvecklingen under nästa budgetår kommer att bli den, att det sker en betydande avveckling. Jag vill därmed inte ha sagt, att hela priskontrollnämnden kommer att kunna avvecklas. Det ha ju reservanterna heller inte tänkt sig, ty då skulle de ha prutat ännu mer. Den som lever får alltså se, herr Lindström, och jag vill nu här göra gällande, att vad reservanterna föreslå är ett mera verklighetsbetonat belopp.

Jag ber därför att få ansluta mig till reservationsyrkandet.

Herr LINDSTRÖM: Bara några få ord, herr talman! Herr Mannerskantz prisar det förutseende, som han och hans vänner visat på flera punkter och som Kungl. Maj:t också i vissa fall har måst ta hänsyn till. Nu vill jag fästa uppmärksamheten på att det förutseendet har i detta fall ännu inte varit så värst långt. Det finns ingen motion i ärendet. Förutseendet fanns alltså inte i början på riksdagen, utan det kom helt plötsligt och helt och hållet på måfå under statsutskottets behandling av ärendet.

Herr talman! Jag tror, att innan man kan tala så vackert om förutseende, som herr Mannerskantz nu har gjort, bör man ha bättre förspänt än man har haft i denna fråga.

Herr MANNERSKANTZ: För att kunna yrka på en nedsättning av ett anslag behövs det faktiskt ingen motion. Om man däremot velat höja det, hade det varit nödvändigt att ha en motion, därest inte utskottet hade varit enigt och begagnat sin egen förslagsrätt därom.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna

Anslag till Svenska turisttrafikförbundet.

punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *förste vice talmanen* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 73, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mannerskantz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 55.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

Punkterna 74—80.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 81.

Anslag till Svenska turisttrafikförbundet.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till Svenska turisttrafikförbundet för budgetåret 1950/51 anvisa ett anslag av 325 000 kronor.

Anslag till Svenska turisttrafikförbundet.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundqvist* m. fl. (I: 308) och den andra inom andra kammaren av herr *Braconier* (II: 349), i vilka hemställts, att riksdagen ville för budgetåret 1950/51 besluta höja bidraget till Svenska turisttrafikförbundet från av Kungl. Maj:t föreslaget belopp, 325 000 kronor, till 500 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sunne* (I: 309) och den andra inom andra kammaren av herr *Nihlfors* m. fl. (II: 350), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att till Bidrag till Svenska turisttrafikförbundet för budgetåret 1950/51 anvisa ett anslag av 594 000 kronor i stället för det av Kungl. Maj:t föreslagna anslaget å 325 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten yttrat:

»Utskottet är fullt ense med motionärerna om betydelsen av att den utländska turisttrafiken på Sverige på olika sätt främjas. Ett ökat bidrag till turisttrafikförbundet för en intensifiering av dess verksamhet vore alltså önskvärt. Med hänsyn emellertid till den stränga sparsamhet, som rådande statsfinansiella läge kräver, anser sig utskottet i likhet med departementschefen icke böra för nästa budgetår förorda större höjning av anslaget än med det belopp av 94 000 kronor, som kan anses motsvara krondevalveringen. De i ämnet väckta motionerna finner utskottet sig alltså böra avstyrka.

Utskottet hemställer, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 308 och II: 349 samt I: 309 och II: 350, till Bidrag till Svenska turisttrafikförbundet för budgetåret 1950/51 anvisa ett anslag av 325 000 kronor.»

Herr **NORDENSON**: Herr talman! Jag vill anknyta några reflexioner till statsutskottets utlåtande i denna punkt. Turisttrafikförbundet har för innevarande

budgetår fått ett anslag på riksstaten av 231 000 kronor, och vidare ha medel tillförts förbundet på annat sätt på tillhoppa 150 000 kronor. Det har sålunda haft till sitt förfogande ett anslag från det allmänna på 381 000 kronor. Förbundet har med hänsyn till önskvärheten av att utvidga sin verksamhet och intensifiera den, inte minst gent emot Förenta staterna, begärt att få sitt anslag höjt till 500 000 kronor och att få ytterligare 107 000 kronor för att möta sådana kostnadsökningar, som sammanhånga med devalveringen. Det har statsutskottet inte ansett sig kunna gå med på, men utskottet har höjt det ordinarie anslaget från 231 000 kronor till 325 000, d. v. s. med 94 000. Då är emellertid att märka, att större delen av detta belopp går till att täcka devalveringskostnader. Det är bara mindre än en femtedel, som innebär en ökning, och det betyder, att det totalt är en mycket ringa ökning på statsanslaget, och om inte medel tillföras på annat sätt, blir det en mycket kraftig minskning i förbundets resurser.

Man beräknar från Turisttrafikförbundets sida, att om detta skall uppehålla sin verksamhet nödortfött i samma omfattning som under det löpande budgetåret, uppstår det en brist på över 125 000 kronor. Skall denna undvikas, måste Turisttrafikförbundet slopa all tanke på att utvidga sin verksamhet och i själva verket skära ned den högst betydligt, så att den inte skulle bli av större omfattning än den hade omedelbart efter världskrigets slut. Detta måste man emellertid beteckna såsom mycket otillfredsställande och beklagligt. Turismen är nämligen en av de viktigaste källor, varigenom utländsk valuta tillförs oss, inte minst hård valuta. Det är därför angeläget, att den kan upphållas, helst också utvidgas. Det har gjorts kalkyler över vilka belopp man tillför landet på detta sätt. En överslagskalkyl pekar på att man skulle tillföra landet direkt omkring 130 miljoner kronor genom turismen, därav 40 miljoner i dollar. Jag har anledning tro, att dessa siffror äro mycket försiktigt beräknade. Det är därför mycket betänkligt, om detta organ för turismens be-

Anslag till fonden för idrottens främjande.

fordrande skulle behöva skära ned sin verksamhet. Det kommer också att stå i en ganska egendomlig kontrast till det förhållandet, att vi nu försöka åstadkomma en hård exportdrive och ha beslutat och antagligen snart komma att få förslag om rätt stora utgifter för att befordra denna särskilt på hårdvalutaländerna. Det är att märka, att denna exportdrive har den svårigheten med sig, att man måste räkna med en ganska lång tid, innan vi kunna på exempelvis den amerikanska marknaden arbeta in nya varor. Vad vi kunna göra för att öka turismen är däremot ägnat att omedelbart tillföra oss de eftersträfvade tillskotten i vår valuta.

Det kan också förtjäna nämnas, att vi genom att biträda Marshallöverenskommelsen principiellt ha förbundit oss att samarbeta med Förenta staternas regering för att underlätta och uppmuntra främjandet och utvecklingen av amerikanska medborgares resor till de i avtalet deltagande länderna. Det finns sålunda all anledning att försöka uppehålla denna turisttrafik i så stor utsträckning som möjligt.

Det anslag, som här har lämnats, kommer i en litet egendomlig dager, när man ser, att departementschefen själv har uttalat, att det är önskvärt, att man möjliggör en intensifiering av förbundets verksamhet och framför allt möjliggör att i Förenta staterna uppehålla verksamheten i samma omfattning. Statsrådet har sålunda haft rätt långt gående önskemål och förhoppningar med sitt förslag här, men i realiteten visar det sig, att anslaget är alldeles för knappt för att kunna åstadkomma något som helst i den riktningen.

Nu torde det väl inte finnas någon annan möjlighet i detta läge än att försöka komma fram på andra vägar. Därför har jag inget direkt yrkande. Jag vill bara vädja till statsrådet att försöka att på annat sätt — med lotterimedel eller annorledes — tillföra Turisttrafikförbundet sådant tillskott, att det verkligen blir möjligt för förbundet att åstadkomma den intensifiering av sin verksamhet, som statsrådet själv har rekommenderat.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Punkten 82.**Anslag till fonden för idrottens främjande.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1950/51 anvisa ett anslag av 4 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Norman* m. fl. (I: 225) och den andra inom andra kammaren av herr *Håstad* m. fl. (II: 249), i vilka hemställdes, att riksdagen ville besluta antingen och helst att öka avsättningen av tipsmedel till den fond, från vilken administrationsbidrag till Föreningen för skidlöpningens och friluftslivets främjande i Sverige skulle utgå, med 50 000 kronor eller att av årets avsättningar till idrotts- eller till friluftsfonden 50 000 kronor skulle ställas till nämnda förenings förfogande som bidrag till dess förvaltningskostnader,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Dahlgren* m. fl. väckt motion (II: 99), vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta bifalla en av Sveriges riksidrottsförbund gjord framställning om avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1950/51 med 8 556 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 225 och II: 249 ävensom motionen II: 99, till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1950/51 anvisa ett anslag av 4 000 000 kronor.

I motiveringen hade utskottet anfört: »Med erinran om att innevarande års riksdag å tilläggsstat anvisat ett anslag av 400 000 kronor till täckande av det underskott, som uppstått vid genomförandet av Lingiaden 1949, tillstyrker utskot-

Anslag till fonden för idrottens främjande.

tet att anslaget för nästa budgetår uppföres med oförändrat belopp. Motionen II: 99 avstyrkes alltså.

Beträffande det i motionerna I: 225 och II: 249 framförda förslaget om bidrag ur tipsmedel till organisationer på friluftslivets område till löpande organisationsutgifter uttalade föregående års riksdag vid behandlingen av motsvarande anslag, att denna fråga vore av beskaffenhet att böra närmare prövas av Kungl. Maj:t. Såsom departementschefen nu framhållit överbäges denna fråga inom handelsdepartementet. I avvaktan på resultatet därav synas motionerna icke nu böra föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Herr NORMAN: Herr talman! Jag brukar begränsa mig till att ta till orda i denna kammare i frågor, som förberedande handlagts av andra lagutskottet. I dag ha tillfälligheterna gjort, att jag har fått anledning att ta till orda i en annan fråga, beträffande ett intresse som jag har haft sedan ungdomsåren. Nu är en annan fråga före, som också nära anknyter till min ungdoms intressen. På förmiddagen gällde det en folkbildningsfråga, och nu friluftslivet och den fysiska fostran genom detta.

Det spörsmål, som det här är fråga om och som jag har tagit upp i en motion, är, huruvida den förnämliga organisationen Skid- och friluftsförbundet skall kunna få ett bidrag av tipsmedel till sina organisationskostnader. Frågan var uppe i fjol, och då var riksdagen välvillig. Statsutskottet ansåg nog, att en del organisationer på friluftslivets område hade nått en sådan stadga och en sådan utveckling, att det var skäl att överväga, om man i fortsättningen skulle hålla fast vid det principiella motståndet, om jag så får uttrycka mig, mot anslag till organisationskostnader i sådana här fall. Regeringen och riksdagen hade ju uttalat sig i den riktningen när det 1939 — vill jag minnas — var fråga om tipsmedlens användning.

Nu hade jag väntat och mina medmotionärer med mig, att Kungl. Maj:t skulle ha kommit till en bestämd ståndpunkt

redan i årets statsverksproposition och hemställt om att det här lilla blygsamma anslaget på 50 000 kronor skulle tilldelas denna organisation. Det blev nu inte fallet, och då ansågo vi att det var skäl att aktualisera frågan ännu en gång. Nu har statsutskottet helt naturligt — om jag så får uttrycka mig — avstyrkt vår hemställan även i år med en motivering, som jag som utskottsordförande inte är alldeles främmande för, nämligen att ärendet är föremål för Kungl. Maj:ts övervägande. Jag känner i alla fall ett behov att stryka under angelägenheten av att den här organisationen får detta anslag. Jag tror, att det vore en verkligt god sak, om den kunde få litet hjälp även med administrationskostnaderna. I fråga om friluftsanläggningar och dylikt har ju Kungl. Maj:t vid flera tillfällen varit synnerligen välvillig.

Här arbeta en hel mängd frivilliga krafter och utföra ett för folkhälsan mycket värdefullt arbete. Jag tror jag skall berätta en liten solskenshistoria, som på sitt sätt belyser värdet av denna verksamhet. När jag fyllde 60 år, fick jag besök bland annat av ett par elever, som nu voro gamla karlar. De talade om för mig, att vad som framför allt hade glatt dem och bringat dem i en särskilt god ställning till mig som lärare var, att jag hade tagit ut dem på skidutflykter och annat i skog och mark. Det hade bitit sig fast hos dem. Jag hade själv fått initiativet genom att vara med på en kurs, som Skidförbundet, som det då hette, hade anordnat. Den verksamheten fortsätter, och jag tror, att landets folkskollärare i ganska stor utsträckning ha förmedlat det intresse, som de själva ha fått genom denna organisation, till ungdomen. Det är inte bara den unga ungdomen utan ungdom i alla åldrar, som har nytta och glädje av Skid- och friluftsförbundets anordningar. Jag vill till och med säga, att jag tror, att det rent ekonomiskt är synnerligen värdefullt, om denna organisation kan få inte bara fortsätta på det förtjänstfulla sätt, på vilket den nu arbetar, utan om möjligt också utvidga verksamheten. Jag tror, att i dessa tider, då vi framför

Anslag till fonden för idrottens främjande.

allt sträva efter att förbättra de ekonomiska förhållandena genom en utökad produktion, komma de insatser, som dessa friluftsmänniskor kunna göra i produktionen, att ha ett rent ekonomiskt värde, därför att de på sin fritid, på sin semester, hämtat glädje och styrka genom förmedling av denna friluftsförmedling.

Nu vet jag väl, att man principiellt är litet betänksam, därför att man är rädd för konsekvenserna. Jag tycker nog, att man redan har brutit mot principen i och med att Simfrämjandet har fått anslag även till sina organisationskostnader. Det är en mycket god sak. Mina intressen från ungdomsåren sträcka sig inte bara till folkbildningen och skidåkningen utan även till simningen. Det hette på den tiden Svenska sim- och livräddningssällskapet, och det utbildade mig till instruktör i simning och livräddning. Jag har fortfarande ett stort intresse för den verksamheten, men den organisation, som det här är fråga om, arbetar så att säga på en bredare basis. Jag tror, att den gör minst lika stor nytta som Simfrämjandet genom sin verksamhet.

Nu har jag ett behov att rikta en vädjan till chefen för handelsdepartementet. Jag vet, att frågan är under beredning eller övervägande i departementet, men jag tror eller gissar i varje fall, att man inte är så särskilt angelägen att ta ståndpunkt, därför att man är litet bekymrad för konsekvenserna. Jag skulle i alla fall vilja vädja till herr statsrådet att skynda på med den där beredningen och ta en ståndpunkt — jag hoppas positiv — så att vi kunna få frågan i det läget, att riksdagen har möjlighet att redan nästa år träffa ett principavgörande. Jag hoppas för min del, att frågan från Kungl. Maj:ts sida skall föras fram så att vi inte behöva diskutera om det här lilla anslaget längre. Ge Skid- och friluftsförmedlandet de här 50 000 kronor och hjälp en organisation, som utför ett verkligt gagneligt arbete för, som jag uttryckte det, den svenska ungdomen av alla åldrar och till gagn för landet i dess helhet.

Herr PERSSON, HELMER: Herr talman! Det är på det sättet, att från praktiskt taget alla affischpelare i detta land lyser emot oss texten från regeringens propagandaaffischer, att vi skola producera mera och spara mera, så kunna vi bygga mera. Under tio år har ju idrottsfolket producerat mera. Det har tvingats att spara mera, och motiveringen till detta var de särskilda omständigheter, som rådde under krigsåren. Men ännu ha de ju inte fått någon chans att bygga mera, och såväl utskottet som departementschefen visar en kall och avvisande attityd mot idrottsfolkets berättigade krav, att anslaget skall höjas till i runt tal 8,5 miljoner kronor. Utskottet upprepar den gamla, numera kända motiveringen om återhållsamhet och föreslår följaktligen inte ens halva den summa, som idrottsorganisationerna ha begärt; utskottet nöjer sig med att föreslå endast 4 miljoner kronor.

I verkligheten är det på det sättet, att det är idrottsrörelsen, som ger staten anslag, och inte staten, som ger idrottsrörelsen anslag. För närvarande räknas det med att enbart tipsmedlen tillföra statskassan 33 miljoner kronor årligen. Lägg därtill den nöjesskatt, som uppbäres vid de olika arrangemang, som idrottsorganisationerna anordna. Tar man hänsyn till detta, måste man komma till den slutsatsen, att den politik, som regeringen och riksdagsmajoriteten lansera gentemot idrottsrörelsen, är minst sagt otillständig. Sedd mot bakgrunden av att det faktiskt är idrottsrörelsen, som ger staten anslag, är den nuvarande ekonomiska politiken gentemot idrottsrörelsen oförsvarlig.

Härtill kommer, att 4 miljoner kronor till den fysiska kulturens befrämjande är löjligt litet, även om inte staten skulle förtjäna så många miljoner på idrottsrörelsen, som den i verkligheten gör. Under kriget hette det, att idrottsrörelsen måste ta hänsyn till det svåra läge, som då var rådande. Nu är motiveringen, att det måste visas återhållsamhet. Den ekonomiska krisen har redan signalerat sin ankomst, och då den kommer, lär det helt säkert komma att heta,

Anslag till fonden för idrottens främjande.

att eftersom det nu är ekonomisk kris, måste även idrottsrörelsen visa återhållsamhet i fråga om sina anslagskrav.

Till detta måste man foga, att idrottsrörelsen bör vara rustad att, såsom den i inte ringa utsträckning gör, fylla även funktionen att lösa ungdomsvårds- och fritidsproblemen. Jag måste understryka, att i mån av krafter och ekonomiska resurser har idrottsrörelsen på detta område nedlagt ett inte föraktligt arbete. Från auktoritativt idrottshåll framhåller man, att det skulle behövas 150 000 ledare inom den svenska idrottsrörelsen för att den skall kunna fylla de uppgifter, som idrottsrörelsen har uppställt för sig, men nu finns det endast 50 000 ledare, som i huvudsak få arbeta utan ersättning och som slita ont och offra en stor del av sin fritid för att hjälpa idrottsrörelsen. Egentligen är det så att 50 procent av dessa idrottsledares tid upptages med att arrangera fester och basarer och andra anordningar, som skola ge idrottsrörelsen möjlighet att finansiera sin verksamhet.

Och till sist: Frågan om att få tillräckliga anslag till idrottsrörelsen är främst ett landsbygdsproblem, ty det är framför allt landsbygden, som saknar idrottsplatser och följaktligen också saknar idrottsledare. Det är därför uppseendeväckande, att regeringen och riksdagsmajoriteten visa denna uppenbara njugghet gent emot idrottsrörelsen. Jag vill i det sammanhanget erinra om att 1939 fällde nuvarande finansministern vid behandlingen av denna fråga följande yttrande, som jag anser vara värt att citera: »Man hör hellre vara frikostig med understöd åt de rörelser, som syfta till att främja dessa områden av den mänskliga verksamheten, än vara njugg.» Det är riktigt, men man måste i dag fråga: Vad är det annat än njugghet, som karakteriserar det föreliggande utskottsförslaget att till idrottens främjande anslå endast 4 miljoner, när i verkligheten idrottsrörelsen behöver minst 8,5 miljoner?

Med hänvisning till vad jag här anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen i andra kammaren nr 99.

Herr LINDSTRÖM: Herr talman! Den kommunistiska motionen och det senaste talet äro bara en av de vanliga bolsjevikiska friarannonserna till en grupp av det svenska folket. Nu är det idrottsmännen, som ha råkat ut för detta närmande, och vid nästa plenum är det förmodligen någon annan grupp. Det har drivits till en sport på det hållet.

Jag vill, herr talman, fästa uppmärksamheten på att de, som under många riksdagar visat ett verkligt intresse för att få idrottsanslaget höjt, ha inte kommit med någon motion i den riktningen vid innevarande riksdag, och det kanske beror på att idrotten i år inte bara erhåller de 4 miljoner, som riksdagen sannolikt kommer att bevilja i dag, utan ytterligare 400 000 kronor, som behövdes för att täcka underskottet på den s. k. Lingiaden i fjol. Idrotten får alltså 4 400 000 kronor inalles i år, och i fjol fick den anslaget höjt från 3,5 miljoner till 4 miljoner på hemställan av motionärer, som äro nära anknutna till idrottsrörelsen.

Den argumentering, som här har använts, att det är idrotten som ger staten pengar i stället för tvärtom, bygger på att det är tipsmedel, som flyta in på grund av spelet kring fotbollsmatcherna. Om det resonemang skulle fullföljas, skulle man förmodligen också böra ge anslag åt de engelska fotbollslagen, som under en stor del av året äro de som lämna materialet för tippningen. Man kan över huvud taget inte resonera på det sättet, och jag vill än en gång säga, herr talman, vad jag har sagt förut i denna kammare, nämligen att det är olyckligt, att tipsmedlen skola uppföras på en specialbudget, varifrån man delar ut en del till idrottsrörelsen och överför resten till statskassan. Det vore lättare, om hela beloppet på vanligt sätt gick in i statskassan och om man därefter enligt lämpliga grunder gav idrottsrörelsen vad man anser att den skall ha.

Herr Norman var mycket klok, ty såvitt jag uppfattade ställde han inte någont sårskilt yrkande. Han värdjade till statsrådet och chefen för handelsdepartementet, att denne skulle beakta hans

Anslag till fonden för idrottens främjande.

speciella önskemål när det gällde Skidfrämjandet. Den saken är, som också herr Norman påpekade, föremål för övervägande inom handelsdepartementet, och när det inte bara gäller Skidfrämjandet utan i realiteten en hel mängd organisationer av samma typ, är det uppenbarligen bäst, att vi få en lösning över hela linjen, så att inte en organisation kommer det här året och en annan nästa år och tigger sin slant till verksamheten. Vi kunna vara tämligen lugna för att handelsministern skall ägna den frågan den uppmärksamhet, som den är värd, ty han har i varje fall enligt min mening inte visat någon njugg-het emot idrottsrörelsen.

Det föreligger inte heller någon reservation från någon ledamot i statsutskottet. Vi ha varit alldeles ense det här året. Det tycker jag är ett ytterligare skäl för mig att förorda utskottets förslag. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr PERSSON, HELMER: Herr Lindström har inte gjort sig känd för att vara så logisk, och hans resonemang här är ju ytterligare belägg för att han inte är logisk, då han säger att kommunisterna framlagt motionen för att fria till idrottsfolket. Man kan ju avvärpa herr Lindström genom att fråga: Är Riksidrottsförbundets ledning kommunistisk? Man kan på rak arm svara nej på den frågan, och därtill kan man utan tvekan säga, att det inte finns någon kommunist i Riksidrottsförbundets ledning, och det är just dennas äskande, som den kommunistiska motionen bygger på.

Man bör också erinra om att 1939, då tidsmedlen gävo staten inkomster på mellan 12 och 13 miljoner kronor, anslag den svenska riksdagen 7 miljoner kronor till idrotten, och det var i det sammanhanget, som den nuvarande finansministern fällde det yttrande, som jag citerade i mitt förra anförande. Men nu, när inkomsten för staten på tipsmedel blir 33 miljoner kronor, anslår man bara 4 miljoner till idrotten, och därtill kommer en representant för regeringspartiet

och håller ett långt tal och försöker med en mängd ord förklara det demokratiska och riktiga i detta arrangemang. Det är uppenbart, att det inte går att sakligt försvara en dylik politik. Här måste man utan tvekan fastslå, att denna inställning gent emot idrottsrörelsen innebär, att riksdagsmajoriteten och regeringen slå världsrekord i svikna löften.

Jag vill vidare erinra om att det kostar det svenska samhället 50 miljoner kronor att ta hand om och vårda missanpassad ungdom. Var så säker på att för varje miljon, som den svenska riksdagen skulle anslå till idrottsrörelsen, skulle man kunna reducera utgifterna för den missanpassade ungdomen genom att man på ett helt annat sätt än nu skulle kunna ta vara på denna ungdom.

När de svenska idrottsmännen fira triumfer i utlandet — det ha de ju gjort under de senare åren — är jag övertygad om att herr Lindström och många med honom, som äro restriktivt inställda mot idrottsrörelsen, sitta vid radioapparaten och dunka varandra i ryggen och tycka, att det hela är stiligt och bra. Då glömma de bort den restriktiva politik, de föra mot idrottsrörelsen.

I det sammanhanget kan jag passa på att också säga, att det finns vissa tendenser till tillbakagång för den svenska idrottsrörelsen. Bland annat landskampen i fri idrott med Frankrike visar, hur det står till på det området.

Herr EKMAN: Herr talman! Jag ber om överseende, att jag besvårar kammaren med ett par ord i detta spörsmål. Det var ingalunda min avsikt, men den senaste talaren utformade sitt anförande på ett sådant sätt, att det verkade, som om tippningen infördes i vårt land för att tillföra svensk idrottsrörelse inkomster, som den tidigare inte haft. Det är ingenting som kan vara mera grundfalskt än denna antydning från kollegan på norrbottensbänken.

När en proposition för många år sedan framlades här i riksdagen om, som man sade, legalisering av tippningen,

Anslag till lotterimedelsfonden.

så föranleddes den av en illegal, i strid mot då gällande förordningar bedriven verksamhet, i huvudsak innehållande tippning av fotbollsmatcher. Och det var ingalunda tippning av de svenska matcherna utan uteslutande av utländska matcher. Det rådde stor tveksamhet om huruvida man skulle legalisera tippningen eller inte, och ena kammaren beslöt det året att inte göra någon erinran mot att det gjordes och ett statligt bolag för tippningen inrättades, var emot den andra kammaren avslag förslaget.

När sedermera de närmare formerna för tippningen utarbetades, ansågs det rimligt att de då ofta återkommande anspråken på lotterimedelsanslaget tillgodosågos med influtna tippningsmedel. Ursprungligen var nog tanken den, att man skulle lägga upp en fond för idrotten, vars avkastning skulle vara det statliga stöd, som idrottsrörelsen skulle ha. Ett krig och andra omständigheter, kanske inte minst det oväntat stora tillflödet av pengar från tippningen — dock ingalunda enbart från tippningen av svenska matcher utan såsom herr Lindström påpekade även engelska matcher — gjorde, att det ansågs, att en del av medlen, när man i övrigt var statsfinansiellt trängd, skulle kunna användas för andra ändamål än understödande av idrotten.

Om någon i riksdagen senkommen ledamot tror, att tippningsverksamheten är anordnad för att skaffa idrottsrörelsen inkomster, är det således fullkomligt felaktigt, och jag har uteslutande begärt ordet för att understryka det.

Till detta skulle jag emellertid vilja lägga en annan anmärkning, och det är att det finns så mycket av »främjande» i olika avseenden i vårt land, att när Kungl. Maj:t och i det här fallet närmast handelsministern skall pröva, vilka främjandeinstitutioner som skola stödjäs, så bör man vara mycket försiktig. I all synnerhet skall den finansiella linjen vara fullkomligt klar, ty får det ena »främjandet» så att säga förtursrätt, kommer ett annat och vill ha motsvarande rätt, och några möjligheter

att vidga tippningen finnas i stort sett inte.

När beslutet om inrättande av det statliga tippningsbolaget fattades, anade man, att när tippningen kommer i gång, så skulle nog alla de som vid det tillfället motarbetade förslaget och ansågo, att det var fråga om en verksamhet som ur moraliska synpunkter inte skulle vara tillåten här i landet, komma och anmäla sig för att få vara med och dela kovan. Det har visat sig, herr talman, att detta har blivit fallet.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen II: 99; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 83.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 84.**Anslag till lotterimedelsfonden.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Avsättning till lotterimedelsfonden för budgetåret 1950/51 anvisa ett anslag av 7 500 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Ivar Persson* och *Bengtson* (I: 224) och den andra inom andra kammaren av herr *Ericsson* i Näs (II: 241), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att för avsättning till lotterimedelsfonden för budgetåret 1950/51 anvisa ett anslag av 8 000 000 kronor;

dels en inom första kammaren av fru *Sjöström-Bengtsson* m. fl. väckt motion (I: 86), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att för avsättning till lotterimedelsfonden för budgetåret 1950/51 anvisa ett anslag av 8 000 000 kronor;

Anslag till lotterimedelsfonden.

dels en inom första kammaren av herr *Björck* m. fl. väckt motion (I: 157), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att för avsättning till lotterimedelsfonden för budgetåret 1950/51 anvisa ett anslag av 9 000 000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i Borås m. fl. väckt motion (II: 353), vari hemställts, att riksdagen måtte ej mindre besluta att för avsättning till lotterimedelsfonden för budgetåret 1950/51 anvisa ett anslag av 9 000 000 kronor än även i skrivelse till Kungl. Maj:t erinra om att i motionen anförda synpunkter angående anslaget fördelning borde beaktas, därvid i motionen anmärkts på att landsbygdens intressen fått stå tillbaka för städernas och att teaterns i första hand erhållit anslag, medan andra kulturella ändamål eftersatts.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten yttrat:

»Utskottet vill erinra, att riksdagen tidigare vid behandlingen av motsvarande anslagsfråga uttalat, att det av redovisningen av anslaget disposition syntes framgå, att de mindre städernas och landsbygdens berättigade anspråk på stöd för kulturell verksamhet icke i tillräcklig grad tillgodosetts. Riksdagen har vidare uttalat, att Kungl. Maj:t det oaktat icke vidtagit någon större ändring av grunderna för fördelningen av ifrågavarande medel och att huvudparten av dessa fortfarande tilldelats storstäderna. Utskottet nödgas konstatera, att detta förhållande kvarstår i huvudsak alltiämt.

Utskottet anser ofrånkomligt, att en ändring av nuvarande minst sagt otillfredsställande grunder för fördelning av lotterimedel kommer till stånd och förväntar, att Kungl. Maj:t till nästa års riksdag framlägger förslag till nya riktlinjer härutinnan. 1948 års utredning om en statens kulturfond med uppgift att utreda och avgiva förslag rörande frågor om de ändamål, till vilka lotterimedel, som icke skola tillföras allmänna budgeten, böra utgå, samt formerna för medlens fördelning, kan då beräknas

ha slutfört sitt uppdrag. Vid ett ställningstagande till nu omhandlade fråga torde givetvis även tagas i beaktande resultatet av den numera verkställda utredningen rörande möjligheterna att för framtiden vinna en begränsning av de bidrag av lotterimedel som erfordras för Kungl. teaterns drift.

Vad beträffar medelsanvisningen för nästa budgetår får utskottet erinra, att föregående års riksdag efter hemställan av utskottet höjde förevarande anslag med 500 000 kronor att oavkortat användas för att i högre grad än hittills varit fallet tillgodose ändamål, som avsåge att främja den allmänna kulturella verksamheten på landsbygden och i stadssamhällena i övrigt. Utskottet förutsätter, att motsvarande belopp av nästa års anslag kommer till enahanda användning. Med hänsyn härtill anser sig utskottet i nuvarande läge icke böra förordna en höjning av den av Kungl. Maj:t äskade medelsanvisningen. De i motionerna gjorda yrkandena härutinnan kan utskottet alltså icke biträda.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet, att riksdagen må

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 224 och II: 241 ävensom I: 86, I: 157 och II: 353, sistnämnda motion i vad den avser anslagsfrågan, till Avsättning till lotterimedelsfonden för budgetåret 1950/51 anvisa ett anslag av 7 500 000 kronor;

b) med bifall till motionen II: 353, i vad den avser anslaget fördelning, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet i det föregående anförte.»

Herr BJÖRCK: Herr talman! Frågan om lotterimedlen — såväl avsättningen till lotterimedelsfonden som fördelningen av pengarna från fonden — har varit föremål för mycken diskussion och kritik inom riksdagen de senaste åren. Även statsutskottet har varit ganska kritiskt mot Kungl. Maj:ts sätt att fördela medlen i fråga. Jag ber att få hänvisa till utskottets uttalande på s. 51 i årets utlåtande angående tionde huvudtiteln, där utskottet bland annat säger: »Utskottet anser ofrånkomligt, att en änd-

Anslag till lotterimedelsfonden.

ring av nuvarande minst sagt otillfredsställande grunder för fördelning av lotterimedlen kommer till stånd, och förväntar, att Kungl. Maj:t till nästa års riksdag framlägger förslag till nya riktlinjer härutinnan.» Jag hälsar detta uttalande med tillfredsställelse och instämmer med utskottet i detta yttrande.

Statsutskottet synes emellertid nöja sig med att göra detta uttalande, ty när det gäller anslag för att kunna tillgodose de berättigade krav, som från landsbygden och de mindre städerna ställas på fonden i fråga, anser sig utskottet inte kunna förorda en höjning, trots att ett flertal motioner väckts i detta syfte. Att en utredning pågår om att inrätta en statens kulturfond, som skall få till uppgift att avgiva förslag angående lotterimedlens fördelning, bör ju inte vara något hinder för att i år söka tillmötesgå berättigade krav på anslag från fonden.

I den motion, som jag och mina medmotionärer väckt, ha vi föreslagit, att anslaget till fonden borde höjas till 9 miljoner kronor. Vi ha föreslagit den summan för att Kungl. Maj:t skulle kunna bevilja samma anslag från fonden i år som under 1949, då enligt riksdagsberättelsen anslag beviljats för 8 876 860 kronor. Att den summan kunnat utdelas, trots att anslaget för budgetåret uppgått till endast 7 500 000 kronor, beror tydligen på att det fanns någon behållning i fonden från föregående år samt att hela anslaget för innevarande budgetår tagits i anspråk redan första halvåret, alltså under 1949. Det finns således efter allt att döma intet kvar i fonden, varmed man kan möta behoven under innevarande kalenderår. Och dessa behov äro »synnerligen betydande», säger statsrådet i sitt anslagsäskande. Redan vid årsskiftet förelågo framställningar om anslag från fonden för över 7 miljoner kronor. »Det skulle vara önskvärt, att anslaget kunnat höjas avsevärt», fortsätter statsrådet, men med hänsyn till det statsfinansiella läget anser han sig inte kunna förorda någon höjning.

Att man måste ta hänsyn till statsfinanserna, förstå vi alla, men man frå-

gar sig, om man inte när det gäller ett anslag av denna art också bör ta någon hänsyn till de alltjämt ökade inkomsterna från det statliga penninglotteriet, varifrån medlen till lotterimedelsfonden komma. För att något belysa, hur denna ökning fortskridit de senaste tio åren, hämtade jag mig att återge några siffror, hämtade ur statsverkspropositionerna åren 1940 och 1945. Trots att det statliga penninglotteriet år 1940 var tämligen nytt — det inrättades som bekant år 1938 — beräknade man i 1940 års statsverksproposition inkomsten från lotteriet till 16 miljoner kronor. Till lotterimedelsfonden avsattes samtidigt 4 miljoner kronor, alltså 25 procent av inkomsten. Fem år senare — budgetåret 1945/46 — beräknades inkomsten till 35 miljoner kronor, och till lotterimedelsfonden avsattes då 5,5 miljoner kronor. Innevarande budgetår har vinsten på lotteriet stigit till 73 miljoner kronor, varjämte skatten på vinsterna beräknas ge 26 miljoner kronor, alltså sammanlagt 99 miljoner kronor. I årets statsverksproposition beräknas som bekant lotteriet ge en vinst av 75 miljoner kronor och skatten ge 28 miljoner kronor eller sammanlagt 103 miljoner kronor. Nu kommer ju en del av skattebeloppet från vinsterna på statsobligationerna, men i statsverkspropositionen redovisas detta som lotterivinstskatt. När man till dessa siffror lägger statens inkomst av tipsmedel, som i år beräknas ge 33 miljoner kronor, samt inkomsten av totalisatormedel med 7,5 miljoner kronor, kommer man upp till en siffra på 143 miljoner kronor. Då siffrorna vanligen äro beräknade i underkant, torde man kunna säga, att staten på lotterier, tippning och totalisatorspel numera gör sig en inkomst på i runt tal 150 miljoner kronor årligen. Nu vet man ju, att av dessa medel gå 4 miljoner kronor till idrotten och en miljon kronor till friidrottens främjande, men om man till dessa anslag lägger den föreslagna avsättningen till lotterimedelsfonden, är det inte ens tio procent av dessa inkomster, som i år gå till kulturella ändamål.

Anslag till lotterimedelsfonden.

Även om man måste ta hänsyn till den statsfinansiella situationen, vari vi befinna oss, bör väl också någon hänsyn tagas till riksdagens beslut år 1938 angående lotterimedlens fördelning. Riksdagen beslöt då, vilket även föredraganden statsrådet påpekar i anslagsäskandet, att behållningen av penninglotteriet skall fördelas lika mellan den allmänna budgeten och lotterimedelsfonden. Vi förstå de skäl, som tvingat såväl Kungl. Maj:t som riksdagen att frångå beslutet i fråga, men då inkomsterna från lotteriet flöda så rikligt, som de nyss anförda siffrorna ge vid handen, borde det vara möjligt att något öka avsättningen till lotterimedelsfonden, så att de många sociala och kulturella organisationerna på landsbygden och i de mindre städerna må kunna erhålla det stöd, som de räkna med och även ha gjort sig förtjänta av.

Som frågan nu ligger till har jag, herr talman, åtminstone inte för närvarande något särskilt yrkande.

Herr NORDENSON: Herr talman! Redan förra året framhöll jag på den här punkten angelägenheten av att ett större belopp tillföres lotterimedelsfonden. Jag tror att det är angelägnare, att man ser till, att det finns större belopp till förfogande, än att man ändrar grunderna för tilldelningen. Det är egentligen tre skäl, jag har för det yrkandet. Ett är av mera bokföringsmässig natur. Det andra är att det framträder allt flera kulturella ändamål, som göra anspråk på regelbundna bidrag och som måste anses vara behjärtansvärda. Slutligen är det önskvärt, att vissa medel stå till regeringens förfogande för täckande av sådana tillfälliga anspråk, som kunna uppkomma när det gäller kulturella ändamål, inte minst det kulturella utbytet med utlandet.

De belopp, som inflyta från penninglotteriet, äro såsom herr Björck påpekade mycket betydande, dock kanske inte fullt så stora som han angav. De beräknas nästa budgetår komma att uppgå till 75 miljoner kronor, men då ingå däri

de 27 miljoner, som tagas ut i form av extra skatt på lotterna. Den verkliga behållningen på själva lotteriet beräknas således komma att uppgå till 48 miljoner kronor. Skulle man på det beloppet tillämpa det uttalande, som gjordes 1938, skulle hälften av detta belopp eller 24 miljoner kronor ställas till disposition för kulturella ändamål. I själva verket ha anslagen till sådana ändamål inte rört sig om mera än 7 och 7,5 miljoner kronor, således inte fullt tredjedelen av nämnda belopp. Detta har haft till följd att regeringen inte har kunnat tillgodose behoven i den utsträckning som den själv har velat, utan det har inträffat att man har beviljat medel som inte ha kunnat täckas ur fonden för det löpande budgetåret; man har i själva verket beviljat förskott på kommande budgetår, vilket ju måste anses som mycket oegentligt. Detta visar hur stort behovet av medel är på denna punkt. Det synes mig angeläget att man nu ser till, att detta oegentliga förhållande elimineras, så att regeringen inte i fortsättningen skall bli nödsakad att bevilja medel utan att sådana finnas till förfogande. Det är angeläget att Kungl. Maj:t verkligen har medel till förfogande för vad den anser vara önskvärda anslag, och man måste säga att regeringen har varit mycket restriktiv i fråga om tilldelningen av lotterimedel.

Vad beträffar de mera regelbundet återkommande kraven har det ju uttalats ett önskemål, att man i högre grad skulle tillgodose landsbygdens och de mindre städernas kulturella behov, bland annat teaterbehovet, och det har även uttalats ett önskemål om att 500 000 kronor av det belopp, som anslås, speciellt skulle gå till detta ändamål. Det anser jag vara en riktig och lycklig tanke, men om den genomföres måste det sedan komma att återstå ytterst minimala belopp för andra ändamål av liknande art, och det kommer säkerligen inte att finnas utrymme för tillgodoseande av mera tillfälliga önskemål och krav. Sådana framställas ju ganska ofta; vi hade ett slående exempel på detta i början av året. Som ledamöterna torde erinra sig hade

Anslag till lotterimedelsfonden.

vi för ett och ett halvt år sedan här en mycket förnämlig utställning av österrikisk konst, som väckte ett oerhört intresse från publikens sida. I början av detta år framfördes ett önskemål, att vi skulle gengälda denna artighet genom att anordna en svensk konstutställning i Österrike. Det befanns emellertid att inga medel funnos att ställa till förfogande, och utställningen kunde inte komma till stånd. Man måste säga att det är betänkligt, när nu det fattiga och av kriget hårt provade Österrike kan visa oss denna utomordentliga artighet att bereda oss en så förnämlig konstnjudning, att det från kriget förskonade Sverige inte anser sig kunna återgälda denna vänlighet. Det måste anses vara ett fattigdomsbevis att så inte kan ske. Anslag för sådana ändamål böra rimligtvis tagas ur lotterimedlen, men då måste det också ställas ett skäligt belopp till lotterimedelsfondens och därmed regeringens förfogande.

Man kan peka på en hel rad dylika aktuella önskemål, som inte kunnat tillgodoses. Svenska institutet, som har tillkommit för att förmedla kulturella förbindelser med utlandet, har gång på gång gjort framställningar som avslagits på grund av brist på medel. Exempelvis gjorde institutet år 1948 framställning om anslag till en propagandafilm att visas i utlandet. Det gällde ett belopp av 85 000 kronor. Framställningen avslogs. Vid ett annat tillfälle ville man anordna utställningar i utlandet av konst, böcker och dylikt för en kostnad av 65 000 kronor. Även denna framställning avslogs. Vissa andra krav har man kunnat tillmötesgå, men endast i mycket ringa mån, och för att verkligen kunna genomföra sina idéer programenligt har institutet måst gå ut och tigga. Detta måste vara synnerligen otillfredsställande, och jag vill understryka att avslagen från regeringens sida icke ha föranlett av bristande intresse. Tvärtom, det har visats en mycket stor välvilja och en mycket livlig önskan från vederbörande myndighets sida att tillgodose kraven, men man har inte haft möjlighet därtill.

Som herr Björck sade, motiveras mot-

ståndet mot en ökning av avsättningen till lotterimedelsfonden med en hänvisning till det statsfinansiella läget. Jag vill understryka vad herr Björck sade, att detta inte får drivas alldeles in absurdum. När vi vid krigets utbrott beslöt att taga ett djupt grepp i lotterimedlen, var detta motiverat av att vi voro ställda inför alldeles utomordentliga utgifter, som vida överstego inkomsterna. Nu är ju läget ett annat. Vi ha en balanserad — vi hoppas överbalanserad — budget, och inkomsterna flöda rikligt. Om vi någon gång skola återställa det läge som rådde innan den här kristidsåtgärden vidtogs, skall det väl vara nu. Jag vill påstå, att om vi inte nu anse oss kunna vidtaga en justering av den åtgärd som vidtogs då, torde det bli svårt att någonsin göra det.

Jag vill liksom herr Björck erinra därom, att när vi i början av kriget ansågo oss böra taga en stor del av lotterimedlen i anspråk, läto vi i alla fall 25 procent gå till kulturella ändamål, trots att läget var sådant det då var. Nu, då vi taga in 75 miljoner kronor, av vilka 27 miljoner utgöra skatt, låta vi av de återstående 48 miljonerna endast sju och en halv miljon gå till de kulturella ändamålen, d. v. s. mindre än en tiondedel av det totala beloppet. Vi borde väl ändå kunna komma därhän, att vi för dessa ytterst behjärtansvärda ändamål avsatte lika stor procent av de inflytande medlen som vi gjorde under krigstiden, då vi hade ett mycket sämre finansiellt läge.

Man kan inte förtänka finansministern att han gärna gör ett djupt grepp i en sådan här inkomstkälla, men jag är förvånad över att regeringens övriga ledamöter verkligen så undergivet finna sig i detta, och jag skulle vilja göra mig till tolk för vad jag anser vara ett legitimt krav från de övriga regeringsledamöternas sida, nämligen att de skola ha möjligheter att tillgodose sådana extra ordinära krav, som vi alltid måste räkna med. Det är ett hela landets intresse att vi på ett värdigt sätt kunna låta vår andes stämma ljuda genom världen och inte komma i ett sämre läge än många

andra länder med en ekonomi som är sämre än vår.

Jag skulle vilja uttala en förhoppning, att de statsråd, som i främsta rummet företräda vårt land gent emot utlandet, dels på den ekonomiska upplysningens område och dels på det kulturella området, ville höja upprorsfanan gent emot finansministern och kräva att de finge mera medel till sitt förfogande. Det rör sig inte om några svindlande belopp, utan även ett ganska måttligt antal miljoner skulle sätta oss i stånd att på ett helt annat sätt och mera effektivt utöva det kulturella utbyte med utlandet som nu är mera angeläget än det kanske på länge har varit.

Jag har, herr talman, inte något särskilt yrkande.

Herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Det mest överraskande i herr Nordensons anförande var måhända inte vad han sade om lotterimedlens fördelning, utan snarare vad han framhöll beträffande vårt lands ekonomi. Enligt hans uppfattning befinna vi oss nu i ett sådant läge att vi kunna vara mera generösa än förut. Han sade kanske inte precis att vi ha någon strålände ekonomi, men han tycktes ändå mena att några begränsningar inte behövde komma i fråga. Det är nu inte på det sättet.

Det råder inga delade meningar om önskvärdheten av att vi skola kunna disponera mera pengar. Jag är väl medveten om de krav som ställas och de önskemål som föreligga beträffande lotterimedlen, men dessa medel ha i första hand varit avsedda för att understödja teater och musik. Att man sedan kräver att även andra ändamål skola tillgodosas ur lotterimedlen är måhända rimligt, men jag tror det är angeläget att påpeka just dessa fundamentala bestämmelser när det gäller lotterimedlens användning. Skulle vi överföra en mängd olika anslag till just denna specialbudget, så tror jag inte man skulle få den enhetlighet i prövningen, som i och för sig är önskvärd.

När nu statsutskottet säger att det är

Anslag till lotterimedelsfonden.

en otillfredsställande ordning som gäller i fråga om fördelningen av lotterifondens medel och att man önskar att en omläggning av reglerna härför med det snaraste skall ske, måste jag för min del säga att en sådan ändring blir utomordentligt svår att genomföra, om man som nu tvingas att begränsa anslagstilldelningen till fonden. Det är sant att riksdagen gav vissa besked i samband med ökningen av anslaget till fonden förra året. Man gjorde nämligen det allmänna uttalandet, att denna höjning av anslaget i första hand borde komma landsbygden och de mindre samhällena till godo. Vi ha eftersträvat att följa dessa riksdagens direktiv. Vi ha försökt att så långt möjligt tillgodose landsbygdens och småsamhällenas intressen, och rätt kraftiga höjningar ha gjorts, men om den överväldigande delen av anslagsbeloppet är bunden för fasta utgifter — jag tänker då på teatrarna, orkesterföreningarna och liknande — och man således bara har en liten summa att röra sig med, måste naturligtvis förskjutningarna ändå bli begränsade.

När nu statsutskottet ändock i sitt yttrande hävdar, att man måste söka komma fram till ändrade fördelningsgrunder, vill jag erinra om att det pågår åtskilliga utredningar på detta område. Vi ha särskilda sakkunniga som utreda frågan om lämpligheten av att upprätta en statens kulturfond. Dessa sakkunniga ha redan verkställt en utredning beträffande fördelningen av anslagen till kulturella ändamål och helt naturligt kommit fram till att det är storstäderna som taga huvudparten av anslagen; det visste vi ju redan förut. Jag tror inte att dessa sakkunniga äro beredda att nu föreslå en annan ordning, som skulle innebära att man skar ned anslagen exempelvis till Operan, Dramaten, andra fasta teatrar och orkesterföreningarna, som man nu regelmässigt ger pengar till, utan de sakkunniga komma säkerligen att kombinera sitt utlåtande med ett yrkande, att det totala beloppet skall höjas, och då vill man vara med om att ge högre anslag till landsbygden och de mindre samhällena; det är ju detta som är den

Anslag till lotterimedelsfonden.

springande punkten. Det är inte på det sättet, att vissa departementschefer skola sägas vara fria från ansvar för den ekonomiska politik som föres. Det är regeringen i sin helhet som har ansvaret för denna, och jag måste bestämt säga ifrån, att även om man har skyldighet att hävda specialintressen måste vi se till det gemensamma i regeringens allmänna ekonomiska politik, och det är detta som har gjort att vi inte ha kunnat förorda högre anslag.

Herr NORDENSON: Herr talman! Jag vill fästa statsrådets uppmärksamhet vid att jag gjorde mina uttalanden om det ekonomiska läget med utgångspunkt från just denna fråga. Jag vill göra gällande, att om vi jämföra de förhållanden, under vilka vi tillgrepo en mycket stor del av lotterimedlen i början av kriget, med de förhållanden, som nu råda, måste vi finna att de nuvarande förhållandena äro så avsevärt bättre att man kan tillåta sig en återgång, på denna speciella punkt. Jag vill inte därmed säga att hela vårt ekonomiska läge har blivit så utomordentligt lysande, men vad jag åsyftar är att man borde kunna gå tillbaka till att åtminstone låta så stor procentuell andel av lotterimedlen som man då ansåg sig kunna avstå från, åter avsättas till lotterimedelsfonden.

Gent emot utskottets yttrande säger herr statsrådet att det är svårt att ändra grunderna för anslagstilldelningen. Jag delar fullkomligt herr statsrådets uppfattning på den punkten, och jag anser att den ändring som har gjorts — att landsbygden skall tillgodoses i större utsträckning — innebär ett steg i rätt riktning, men svårigheten beror just på att medlen äro så knappa, och det bästa sättet att möjliggöra en ändring är att öka tillgången på medel. Jag anser att så borde ske därför att det är en för oss alla gemensam angelägenhet att kunna tillgodose de speciella kulturintressen för vilka man hittills i allmänhet anlitat denna fond. Jag tror visst, att regeringen kan sköta fördelningen av anslagen på lämpligt sätt, men det måste vara av

värde för regeringen att ha en möjlighet att möta exceptionella, icke på förhand förutsebara krav.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag kan väl inte tänka mig att herr Nordenson inte observerar det ekonomiska sammanhanget i den här frågan. Om det skall avsättas mer pengar till lotterimedelsfonden, minskas de medel staten har till förfogande för övriga utgifter. Det är ju en allmän strävan, att man å ena sidan skall ha en balanserad budget och å andra sidan skall försöka åstadkomma skattelättnader. Det kan ju hända att ett par miljoner inte spela en avgörande roll, men ett par miljoner hit och ett par miljoner dit, herr Nordenson, det leder till att man inte kan göra några skattesänkningar. Jag skulle bara vilja hemställa till ivriga förespråkare för högre statsutgifter, att de måtte observera detta förhållande när de tala om skattepolitiken.

Herr PERSSON, IVAR: Herr talman! Utskottet har ju vid denna punkt under flera år haft erinringar att göra mot fördelningen av lotterimedlen och även uttalat att det tillgängliga beloppet är otillräckligt. När utskottet nu i år har återkommit med sina erinringar mot fördelningen men i alla fall inte har velat följa de motionärer, som ha påyrkat höjning av avsättningen till lotterimedelsfonden, menar jag att utskottet inte har förfarit fullt konsekvent.

Utskottet klamrar sig fast vid att det möjligen kan införas andra fördelningsgrunder så småningom, och man erinrar om den utredning angående en statens kulturfond, som även handelsministern här har tölut om. Då jag har äran att vara med i den utredningen, vill jag säga att jag inte riktigt förstår varifrån utskottet har fått sin uppgift, att denna utredning torde bli färdig med sitt förslag innevarande år. På grund av det samband som råder mellan vår utredning och andra utredningar, som behandla frågor av betydelse också för oss, är det

inte alls säkert, att vi så hastigt kunna åstadkomma ett betänkande med förslag i ärendet. Jag är emellertid för min del övertygad om att utredningen kommer att, så gott den kan, medverka till att ett förslag om en bättre fördelning kommer till stånd snarast möjligt.

Jag har ganska klart för mig att, såsom handelsministern antydde, det nog kommer att krävas höjningar av avsättning- en till lotterimedelsfonden för tillgodo- seende av de ändamål som böra tillgodo- ses.

Trots vad som här tidigare har anförts tycker jag att det nu, när dessa medel flöda så rikligt som de göra — en avse- värd höjning år från år har ju kunnat konstateras — i alla fall borde vara angeläget för regeringen att låta en något större del gå till de här avsedda ända- målen än utskottet har föreslagit.

Jag kan sålunda för min del inte an- nat än finna att man här borde ha kun- nat gå med på en låt vara efter de stats- finansiella förhållandena lämpad, blyg- sam höjning av avsättningen till lotteri- medelsfonden, och jag tillåter mig där- för, herr talman, att yrka bifall till den motion som jag har väckt i denna fråga, nämligen motionen i första kammaren nr 224, vars yrkande om en så blygsam höjning i avsättningen som med en halv miljon kronor till åtta miljoner kronor sammanfaller med yrkandena i ett par andra av de motioner som äro avläm- nade på denna punkt.

Fru SJÖSTRÖM-BENGTSSON: Herr tal- man! Jag måste med några ord få avbör- da mig den skuld, som statsutskottet har påbördat mig, när utskottet har gjort mig ansvarig för en folktoparimotion i andra kammaren. Jag försäkrar att jag är full- ständigt oskyldig till denna motion. Där- emot kan jag gott påtaga mig åtminstone en del av ansvaret för motionen nr 86 i första kammaren. Yrkandet i denna sammanfaller helt med herr Perssons i Skabersjö, och jag ber att få instämma i hans yrkande.

Herr LINDSTRÖM: Herr talman! Jag skall bara be om ursäkt för att det där

Anslag till lotterimedelsfonden.

felet har blivit begånget. Det är natur- ligtvis ett rent slarvfel, men fru Sjö- ström-Bengtsson har alldeles rätt i sin anmärkning, och jag hoppas att kamma- rens ledamöter skola ge henne den upp- rättelse som hon kräver.

Herr talman! Jag yrkar bifall till ut- skottets förslag.

Herr BJÖRCK: Herr talman! Jag ber att få instämma i herr Perssons yrkan- de. Detta yrkande gäller visserligen en miljon mindre än jag själv hade föresla- git, men det innebär ändå ett steg i rätt riktning. Det går ju ut på ett anslag som är 500 000 kronor större än utskottet har föreslagit.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på den nu föredragna punkten yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Persson, Ivar*, att utskottets hemställan skul- le bifallas med den ändring, som för- anleddes av bifall till motionen I: 224.

Sedermera gjorde herr talmannen pro- positioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med överbäggande ja besvarad.

Herr *Persson, Ivar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punk- ten 84, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Ivar Perssons yrkande i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstning- en genom uppresning; och befanns där- vid, att flertalet röstade för ja-propo- sitionen.

Ang. förvärv av de s. k. tyskgruvorna.*Punkterna 85—88.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 89.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1950/51 under försvarets fonder m. m. jämte i ämnet väckt motion.

Punkterna 1—30.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 31.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av ett äldre reservationsanslag; och

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från betalningsskyldighet till kronan.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. förvärv av de s. k. tyskgruvorna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av viss tidigare tyskägd gruvegendom m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 63, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 27 januari 1950, föreslagit riksdagen att

dels godkänna det genom ett vid berörda statsrådsprotokoll fogat köpeavtal gjorda förvärvet av viss gruvegendom m. m.,

dels till Aktieteckning i Aktiebolaget Statsgruvor å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50 under ka-

pitalbudgeteten, fonden för statens aktier, anvisa ett investeringsanslag av 12 000 000 kronor,

dels ock besluta, att staten genom riksgäldskontoret skulle ställa garanti för lån i mån av behov åt Aktiebolaget Statsgruvor till ett belopp av högst 8 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels en inom första kammaren av herr de Geer väckt motion (I: 367), vari hemställts, att riksdagen under förutsättning att köpeavtalet beträffande de tyskägda gruvorna godkändes av riksdagen måtte besluta,

att till Aktieteckning i Aktiebolaget Statsgruvor å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50 under kapitalbudgeteten, fonden för statens aktier, anvisa ett investeringsanslag av 10 miljoner kronor,

att staten genom riksgäldskontoret skulle ställa garanti för lån i mån av behov åt Aktiebolaget Statsgruvor till ett belopp av högst 4 miljoner kronor,

att Aktiebolaget Statsgruvor icke skulle erhålla någon driftsorganisation utan att dess arbetsuppgifter skulle begränsas till administration, övervakning, planläggning samt underhandling och avslutande av legobrytningsavtal eller andra uppgörelser beträffande de f. d. tyskägda gruvorna samt

att det skulle uppdragas åt regeringen att avgöra, om icke vissa av de arbetsuppgifter, som av gruvorganisationssakkunniga förutsatts skola ligga under ett nytt ämbetsverk, med fördel kunde anförtros åt det statliga gruvbolaget;

dels en inom andra kammaren av herr Häckner m. fl. väckt motion (II: 446), vari hemställts, att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 63 angående förvärv av viss tidigare tyskägd gruvegendom, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förnyad utredning angående dessa gruvors framtida ställning;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren

av herr *Ewerlöf* m. fl. (I: 368) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson* m. fl. (II: 447), i vilka hemställt, att riksdagen icke måtte godkänna det vid propositionen nr 63 fogade köpeavtalet angående förvärv av viss gruvegendom samt att riksdagen måtte avslå framställningen om därav betingade anslag och lånegaranti.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 368 och II: 447, I: 367 samt II: 446,

a) godkänna det genom det vid statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 27 januari 1950 fogade köpeavtalet gjorda förvärvet av viss gruvegendom m. m.;

b) till Aktieteckning i Aktiebolaget Statsgruvor å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 12 000 000 kronor;

c) besluta, att staten genom riksgäldskontoret skulle ställa garanti får lån i mån av behov åt Aktiebolaget Statsgruvor till ett belopp av högst 8 000 000 kronor.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Gränebo*, *Manner-skantz*, *Heiding*, *Alfred Nilsson*, *Lundgren*, *Axel Andersson*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Svensson* i *Grönvik*, *Boman* i *Kieryd*, *Rubbestad*, *Ståhl*, *Kollberg*, *Kylling* och *Wedén* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 368 och II: 447 samt II: 446 ävensom med avslag å motionen I: 367, avslå Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av viss tidigare tyskägd gruvegendom m. m.

Herr DE GEER: Herr talman! Kärnproblemet i den fråga, som vi nu skola behandla, heter Håksberg. Från vilken synpunkt vi än bedöma saken, från vär-

Ang. förvärv av de s. k. tyskgruvorna.

derings-, organisations- eller anslagssynpunkt, komma vi alltid fram till frågan: Skall Håksberg drivas eller icke?

Se vi först på värderingen, ha vi här dels en statlig dels en privat sådan. Båda ha utsatts för kritik, och båda äro byggda just på Håksberg. Jag vill inte hävda att den statliga värderingen är orimligt hög. Lade staten ned Håksberg och realiserade tillgångarna samt drev de övriga objekten, finge staten nog igen sina pengar. Den enskilda värderingen kom, tror jag man kan säga, i sitt första stadium till ungefär samma belopp som den statliga, men man räknade där med att ett enskilt företag icke kunde lägga ned Håksberg, utan var nödsakat att under en övergångstid, två till tre år, driva Håksberg, vilket skulle medföra så stora förluster att värderingen måste sänkas. Det är ungefär samma förhållande som när en skogsköpare förvärfvar en skog och därvid också måste köpa ett dåligt jordbruk som med säkerhet går med förlust. Då sänker han budet på skogen.

Rent principiellt vill jag säga att jag icke är motståndare till att staten förvärfvar dessa gruvor, därför att det är en ganska ömtålig servitutsinteckning som vidhäftat dem. Det är nämligen f. d. tyskägda gruvor. Vi vid de svenska järnbruken vilja gärna göra affärer med tyskarna. Vi ha många kunder bland de f. d. ägarna till dessa gruvor. Det har förmärkts en viss irritation redan nu på det området, och från den synpunkten — den har dock ingen avgörande betydelse — är det många svenska järnbruk som helst se att de inte ha något att skaffa med dessa gruvor.

Se vi sedan frågan från den mycket viktiga organisationsynpunkten, måste vi, om Håksberg skall drivas, ha ett fullständigt, stort bolag med verkställande direktör, gruvmätare, gruvingenjörer och en fullständig försäljningsorganisation. Kunna vi å andra sidan bortse från Håksberg, behöva vi bara ett förvaltningsbolag, mera påminnande om en byrå. Den skulle få till uppgift att till legobrytning överlämna t. ex. Lekomberg och Stollberg, dessa objekt som endast kunna brytas fyra, fem eller

Ang. förvärv av de s. k. tyskgruvorna.

sex år till. Det blir således en mycket billig organisation.

Då kommer jag till frågan: Varför skall Håksberg inte drivas? Jo, därför att det blir en högst betydande förlust på den driften. Hittills har Håksberg alltid gått med förlust. Gruvlavarna, som ha stått vid Håksberg under olika skeden alltifrån 1600-talet, markera minnesmärken över svikna förhoppningar och felslagna kalkyler. Förlusterna ha blivit större år från år. Håksbergsgruvorna ha alltid gått med förlust, även och i särskilt hög grad under tyskarnas regi. Men tyskarne hade andra synpunkter att lägga på håksbergproblemet än de rent ekonomiska. Det var stora jätteföretag som ägde Håksberg, och de ville via detta och andra företag ha en förbindelse med den svenska malmmarknaden.

Nu har det sagts, att om driften sker i större skala och vi sätta i gång med två eller tre skift och således tredubbla brytningen, skulle det hela gå ihop. Nej, jag tror snarare tvärtom. Då blir Håksberg en modifikation av Ebberöds bank. Det har också visat sig under tidigare skeden att ju större drivningen har varit vid Håksberg, desto större ha också förlusterna blivit.

Sedan vill jag framhålla, att det ur malmbehovssynpunkt är en felaktig inställning att tro att vi utan vidare gå mot ett stegrat järnmalmsbehov i världen. Absolut icke! Vi gå emot ett stagnerande järnmalmsbehov, även om järnbehovet kommer att öka och järnproduktionen kommer att stiga. Vi måste nämligen räkna med järnets cirkulation. Järn förbrukas inte i detta ords bokstavliga bemärkelse. Kasserad räls har bara förlorat sex procent av sin vikt, och kasserade lokomotiv gå ofta till skrothögen tyngre än de lämnade verkstaden 40 år tidigare. Det visar sig en klar tendens till en direkt stagnation av järnmalmsbehovet i världen på grund av att man som ersättning tillgriper skrot. Vid en stagnerad efterfrågan på malm komma i första hand de fattigaste anrikningsmalmerna att drabbas, och håksbergsmalmen är just en dylik fattig malm.

Jag har väckt en motion, vari jag hemställt att byggnaderna skola stanna i statens ägo, men genom att minska anslaget med 8 miljoner kronor skulle man stoppa varje tanke på utsvävningar vid Håksberg. Nu är det ju sant, att avgörandet tillkommer i första hand den blivande gruvförvaltningen och i sista hand regeringen. Jag har visserligen starkt förtroende till handelsministerns ekonomiska omdöme, men han kommer säkerligen att bli utsatt för mycket stark press, om medel finnas beviljade, att driva och även att öka driften vid Håksberg. Åtminstone får man den uppfattningen, när man talar med folk från Håksberg, att de se mycket förväntansfullt fram mot att staten skall förvärva företaget för att det skall drivas i större skala.

Min andra avsikt med motionen var att vi möjligtvis i detta, såsom jag tänkte mig, *lilla* förvaltningsbolag skulle kunna placera en del av de objekt som voro förutsedda att omhänderhas av den nya bergverksindustriestyrelsen, men lyckligtvis har ju förslaget om dess inrättande tills vidare bordlagts. Jag är övertygad om att en hel del av de arbetsuppgifter, som voro förutsedda för bergverksindustriestyrelsen, skulle kunna laggas på detta förvaltningsbolag. Jag tror dock inte att utskottet har tagit någon som helst hänsyn till denna punkt i min motion, som jag anser vara ganska betydelsefull, ty den erbjuder en möjlighet att lägga tanken på en särskild bergverksindustriestyrelse definitivt på hyllan.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till min motion. Blir den avslagen, vilket jag är säker på, kommer jag att förena mig med de övriga som gå på avslagsyrkandet, just därför att jag är mycket tveksam om huruvida det går att hålla tillbaka kraven på ett bibehållande för att inte säga en utökning av driften vid Håksbergs gruvor.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Friherre De Geer, som ju är speciellt sakkunnig på bergshanteringsens område,

har tydligt klarlagt de vanskligheter som äro förbundna med ett bifall till propositionen om förvärv av de förutvarande tyskgruvorna. Då jag jämte några andra ledamöter har reserverat mig i statsutskottet till förmån för avslag på propositionen, må det tillåtas mig att ytterligare framhålla några synpunkter på det föreliggande problemet.

Den föreliggande propositionen är enligt min uppfattning viktig såväl ur principiell som ock ur praktisk-ekonomisk synpunkt. Innan jag, herr talman, går in på denna del av problemet, tillåter jag mig emellertid att först något beröra den speciella lagstiftning, som gjort det möjligt för staten att inköpa ifrågavarande gruvor.

Omedelbart efter det tyska sammanbrottet år 1945 antog riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag några speciella lagar, enligt vilka man kunde beröva enskilda tyskar deras i Sverige befintliga egendom. Denna lag måste ur principiell synpunkt anses vara utomordentligt betänkelig, då den strider mot hittills vedertagna rättsprinciper. Den enskilde fråntages genom denna lag sin egendom för att därmed likvidera fordringar, som den stat, vilken vederbörande tillhör, anses ha ådragit sig. Såvitt jag vet, har ett annat neutralt land, nämligen Schweiz, intagit en helt annan ställning till segrarmakternas fordran att tysk egendom skall på detta sätt beslagnas.

Såsom stöd för den ifrågavarande lagstiftningen har bl. a. anförts, att det skulle vara till fördel för land och folk att vissa naturtillgångar därigenom överfördes i allmän ägo. Sverige har med rätta protesterat, när vissa öststater berövat svenska industriföretag och enskilda svenskar deras tillgångar inom respektive staters område. Även dessa stater ha som skäl för sina konfiskationsåtgärder anförts, att det enligt deras uppfattning vore ett allmänt intresse att överföra ifrågavarande företag i allmän ägo. Sveriges protester skulle säkerligen kunnat ske med ännu större kraft, om Sverige icke självt gjort sig skyldigt till ett liknande förfarande när det gäller tysk egendom.

Ang. förvärv av de s. k. tyskgruvorna.

Jag har, herr talman, velat anföra dessa synpunkter såsom en personlig deklaration, och jag anser mig kunna göra detta desto mera som jag icke deltog i det beslut, genom vilket lagarna tillkommo, och som jag vid första lagutskottets behandling av proposition nr 18 till innevarande års riksdag angående förlängning av ifrågavarande lagstiftning anmälde blank reservation i frågan.

I den nu föreliggande propositionen föreslår Kungl. Maj:t, att riksdagen måtte godkänna det vid propositionen fogade köpeavtalet, vilket avser förvärv av tidigare tyskägd gruvegendom. För att handha driften vid dessa gruvor skall bildas ett statligt bolag, Aktiebolaget Statsgruvor. För aktieteckning begäres ett investeringsanslag av 12 miljoner kronor. Därjämte skall staten genom riksgäldskontoret tillhandahålla bolaget lån eller ställa garanti för lån till ett belopp av högst 8 miljoner kronor.

De gruvor, som staten skall förvärva, äro följande:

- 1) Håksbergsgruvorna, belägna norr och nordost om Ludvika;
- 2) Starkgruvorna, belägna inom Norbergs municipalsamhälle;
- 3) Intrånggruvorna, belägna nordost om Hedemora.

Av dessa gruvor äro, såsom friherre De Geer anförts, de inom Håksbergszonen belägna de viktigaste. Den sammanlagda utvinningsbara kvantiteten malmhaltigt berg inom zonen har utredningskommittén uppskattat till 27,7 miljoner ton, men kommittén framhåller, att beräkningarna äro försiktigt gjorda och att sannolikt ej obetydliga malmkvantiteter förekomma. Malmkvantiteten inom Starkgruvorna uppskattas till cirka 7 miljoner ton och inom Intrånggruvorna till 1,27 miljoner ton.

De utredningar, som ligga till grund för det föreslagna statsförvärvet, ha huvudsakligen gällt dels värderingen av gruvorna, dels förfarandet med desamma, sedan de förvärvats av staten. Där emot har någon utredning icke verkställts i den principiellt viktiga frågan, huruvida staten över huvud taget bör förvärva dessa gruvor. I första hand bör

Ang. förvärv av de s. k. tyskgruvorna.

diskussionen gälla, huruvida ett statsförvärv av gruvorna är önskvärt, och, därest denna fråga skulle besvaras jakande, om det pris, som staten enligt det preliminära avtalet skall betala, kan anses som skäligt.

För den, som principiellt anser det önskvärt att staten är ägare till alla naturtillgångar, är det naturligt att utan vidare besvara denna fråga jakande. Men för den, som vill bedöma även detta problem som ett praktiskt-ekonomiskt spörsmål, är frågan betydligt mera invecklad. Staten såsom företagare ställes på detta liksom på många andra områden inför åtskilliga svårigheter som göra att statsdriften ur ekonomisk synpunkt i regel utfaller sämre, i varje fall där staten icke genom monopol eliminerar konkurrensen. Staten tvingas ofta att av ovidkommande lokala intressen upprätthålla en drift, som icke är ekonomiskt bärkraftig, och bl. a. detta gör att man måste stämma sig tveksam, när det gäller att utvidga den statsägda sektionen av näringslivet.

Riksgäldsfullmäktige, som ha avgivit yttrande över kommittéförslaget, framhålla, att det inom fullmäktige har uttalats tveksamhet inför projektet om statsövertagande av gruvorna. Fullmäktige ha nämligen inte kunnat undgå att taga starkt intryck av företagets tidigare driftshistoria, vilken utvisade förluster för ägarna på åtskilliga tiotal miljoner kronor, uppkomna delvis under perioder av markerad högkonjunktur med garanterad avsättning av produkterna. Även kommerskollegium är tveksamt, om man kan räkna med en avsättning för årsproduktionen från Håksbergsgruvorna till ett tillfredsställande pris.

Jag kommer härmed in på villkoren för förvärv av gruvorna. De två anbud, som avgåvos till flytkapitalbyrån, vilken handhar försäljningen av ifrågavarande tysk egendom, uppvisa betydande skiljaktigheter. Medan det privata, av svenska järnverk bildade konsortiet icke ansåg sig kunna bjuda mer än 4,5 miljoner kronor, avgav statens ombud ett köpeanbud på 9,3 miljoner kronor. Båda

dessas anbud avsågo förhållandena den 1 april 1949. Det är naturligt att denna stora skillnad i värderingen är ägnad att väcka betänkligheter. Dessa betänkligheter bli desto starkare, som det visat sig att det till grund för det statliga anbudet icke föreligger någon räntabilitetskalkyl, utan att gruvorna värderats i huvudsak endast efter ett beräknat realisationsvärde. All sannolikhet talar för att det privata konsortiet vid beräkningen av sitt anbud utgått från de möjligheter, som gruvorna ha att i en framtid bli ekonomiskt bärkraftiga.

Av största intresse är det yttrande, som ledamoten av gruvorganisationskommittén, före chefen för Bolidens gruvaktiebolag, direktör Erik Bengtson, avgivit. Direktör Bengtson är den ende av utredningsmännen som har erfarenhet av gruvdrift i ansvarig ställning, och hans uppfattning måste därför tillmätas särskild betydelse. Han anför i sin reservation bl. a. följande: »Innan man tar ställning till det blivande gruvbolagets framtida drift och kapitalbehov, kan det vara av intresse att se tillbaka på de gångna årens verksamhet och ekonomiska resultat. Av tillgängliga uppgifter framgår, att de tidigare svenska ägarna till Håksberg och en del liknande gruvor förlorat över 30 miljoner kronor. De sista tyska ägarna ha genom förvärv samt senare lån och kapitaltillskott investerat 40 å 50 miljoner kronor inklusive upplupna räntor. De ha icke i något fall fått någon utdelning på sina aktier och endast i undantagsfall fått ränta på sina lån. Såvitt jag kunnat konstatera, ha de heller aldrig tagit ut någon vinst i form av produktpriser, som understigit marknadsläget. Eftersom företagen av nu avgivna högsta anbud att döma skulle vara värda högst 13 miljoner kronor, synas även de sista ägarnas förlust röra sig om cirka 30 miljoner kronor. Det är då att märka att större delen av dessa belopp avse penningvärde som är avsevärt högre än det nuvarande.»

Vidare anför direktör Bengtson att svårigheterna att få avsättning för malmen äro betydande. Tidigare ägare ha-

de avsättningen av produkterna garanterad. För närvarande råder visserligen högkonjunktur i fråga om järnmalm, men som friherre De Geer anför, är det osäkert, huruvida det kommer i framtiden att föreligga så stort behov av järnmalm, att driften vid dessa gruvor kan bli räntabel.

Det är alltså uppenbart att Håksbergsfältet, som också friherre De Geer framhållit, näppeligen kan bli ett ekonomiskt bärkraftigt företag ens efter de nyinvesteringar, som förutsätts i propositionen. De övriga gruvorna äro av helt annan storleksordning och malmen av så ringa kvantitet, att gruvorna relativt snart äro slutbrutna. Under sådana omständigheter kan driften i dessa gruvföretag, såsom också friherre De Geer framhållit, lämpligen handhas av industriföretag, vilka ha intressen inom järnhanteringen, antingen genom legodrift eller på annat sätt.

Det enda skäl som skulle kunna åberopas för uppehållande av driften i dessa gruvor skulle vara angelägenheten att bereda befolkningen inom dessa områden sysselsättning. Vid Håksberg äro enligt uppgift för närvarande cirka 260 man anställda. Håksberg ligger emellertid som bekant strax utanför Ludvika. ASEA:s behov av arbetskraft vid Ludvikaverken uppgår enligt uppgift från bolagsledningen för närvarande till cirka 800 man, och det är tydligt att bolaget utan vidare skulle kunna absorbera praktiskt taget hela arbetsstyrkan vid Håksberg, för den händelse driften där lades ned. Det kan emellertid anses mera rationellt, att de egentliga gruvarbetarna finge anställning vid närliggande gruvföretag. Enligt inhämtade upplysningar kunna vid Grängesberg omedelbart 70 man finna anställning. Härvid är dock att märka, att bostäder därstädes inom den närmaste tiden endast kunna beredas för 25 man och inom ett år för cirka 60 man. Vid Blöthberget kunna 75 man erhålla arbete och bostäder under året. Vid ett eventuellt nedläggande av driften vid Håksberg skulle förmodligen ytterligare ett antal man finna arbete vid gruvor i trakten. En del

äro pensionsmässiga, några söka sig till andra yrken, och resten kan utan tvekan finna anställning vid Ludvikaverken. Att märka är att då arbetet i Håksberg år 1945 lades ned i samband med det tyska sammanbrottet, absorberade Ludvikaverken utan någon som helst svårighet praktiskt taget hela den då anställda arbetsstyrkan, och någon som helst social kris uppstod sålunda ej.

Till detta kunna läggas ytterligare några synpunkter. All byggnadsverksamhet vid Håksberg skulle för industrien i Ludvika innebära en mycket allvarligt konkurrens i fråga om byggnadsarbetare och byggnadstillstånd. Denna industri kämpar för närvarande en hård strid för att kunna fylla sitt behov av bostäder och arbetskraft. Produktionen inom ludvikaindustrien går dels till export och dels till att möjliggöra utbyggnaden av våra kraftverk och alltså öka vår elkraftförsörjning. Enligt från bolagsledningen inhämtade uppgifter äro ineliggande order och anmälda behov av stora transformatorer och brytare tillräckliga för att uppehålla full drift till 1955, och därvid förutsätter bolagsledningen, att arbetsstyrkan kommer att öka med minst 250 man per år. Om ASEA:s bostadsproduktion kommer att minskas för att bereda möjlighet till bostadsbyggande i Håksberg, kommer detta direkt att återspeglas som brist i Sveriges elkraftförsörjning. För att erhålla tidsenliga bostäder vid Håksberg för en föreslagen arbetsstyrka av 350 man erfordras en investering av 5 å 6 miljoner kronor.

En eventuell överföring av arbetskraften från Håksberg till traktens rikare gruvor innebär en produktionsökning per man av minst 100 procent. I Håksberg fordras brytning och uppföring av 3 å 3,2 ton berg per ton slig.

Med anledning av den kungl. propositionen ha motioner väckts, förutom av friherre De Geer, av herr Hjalmarson m. fl. i andra kammaren och herr Andrén m. fl. i första kammaren, vilka yrka avslag på propositionen, samt av herr Häckner m. fl., vilka likaledes yrka avslag på propositionen och därjämte fö-

Ang. förvärv av de s. k. tyskgruvorna.

reslå, att riksdagen måtte begära förnyad utredning angående gruvornas framtida förvaltning. I den till statsutskottets utlåtande fogade reservationen, avgiven av samtliga borgerliga representanter, yrka reservanternas, att riksdagen måtte i anledning av motionerna avslå Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av viss tidigare tyskägd gruvegendom. Det är, herr talman, ett dåligt motiv för uppehållande av driften, när man anför att de betydande värden, som nedlagts i fråga om teknisk utrustning och bostäder i Håksberg, skulle gå helt till spillo, om driften lades ned. Bland traktens gruvfolk är enligt uppgift den åsikten allmän, att denna förlust skulle väga mycket lätt jämfört med de förluster, som skulle uppstå vid ett upprätthållande av driften. Bostäder och uppforderingsanordningar samt anrikningsverk befinna sig enligt gruvfolkets uppfattning i mycket dåligt skick.

Herr talman! Med stöd av vad sålunda anförts tillåter jag mig yrka avslag på statsutskottets nu föreliggande utlåtande nr 55 och bifall till den av herrar Gränebo m. fl. vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Jag vill framföra ett tack till herr Lundgren för att han har erinrat om vad som har föregått denna proposition, nämligen det förhållandet att vi ha åtagit oss att förvalta viss tysk egendom och att vi ha träffat en uppgörelse med de allierade makterna, den s. k. Washingtonöverenskommelsen, om att på visst sätt förvalta och försälja denna egendom. Jag kan emellertid icke instämma med herr Lundgren i hans påstående att det här skulle vara fråga om en konfiskation och att man kan jämställa detta med vad som förekommit i öststaterna. Den svenska riksdagen har ju dock varit fullständigt ense om att fatta detta beslut, och därvid har, som också säges i utlåtandet, all nödig hänsyn tagits till de rättsgrundsatser som vi allmänt ansluta oss till.

Jag vill i detta sammanhang tillägga,

att man från Sveriges sida skall söka att åstadkomma skälig ersättning för den tyska egendom som fanns här i landet. Denna omständighet är ganska viktig att komma ihåg just nu när man behandlar det föreliggande förslaget. Jag har en stark känsla av att man, kanske inte här i riksdagen men på andra håll, har missförstått det anbudsförfarande, som har tillämpats. Av det faktum att staten är beredd att betala 9,3 miljoner kronor för dessa tillgångar, medan enskilda intressenter blott bjudit 4,5 miljoner kronor, har man dragit en felaktig slutsats och sagt, att det finns väl ingen anledning för oss att ge tyskarna så mycket betalt för gruvorna. Saken ligger inte till på det sättet, utan det är svenska fordringsägare, som komma att gå förlustiga ersättning, om gruvorna säljas för 4,5 miljoner kronor. Vår uppgörelse med tyskarna är klar. Nu är det fråga om vad svenska fordringsägare på Tyskland skola få ut av sina fordringar. Det är ett mycket starkt skäl, enligt mitt sätt att se, för att vi böra göra en så objektiv värdering som möjligt av den egendom som det här är fråga om.

Jag vill vidare konstatera, att det här tydligen har skett en förskjutning inom riksdagen när det gäller värderingen av denna gruvegendom. Jag uppmärksammade att herr De Geer yrkade bifall till sin motion, men samtidigt gjorde han ett uttalande som innebar att han tyckte att köpeskillingen i och för sig var skälig. Statsutskottets utlåtande har ju den utformningen, att det här blott kan vara fråga om antingen att förvärva dessa gruvor för statens räkning eller också att göra rent bord, d. v. s. avslå hela propositionen. Man behöver inte diskutera vad som kommer att inträffa, om det skulle gå så, att riksdagen avslår propositionen, ty naturligtvis kommer det hela att på något sätt klara ut sig. Det blir väl likvidatorerna och flyktpitalbyrån som då få driva gruvverksamhet ytterligare någon tid. Men värderingsfrågan har naturligtvis under alla förhållanden ett visst intresse.

Herr Lundgren har här föredragit valda stycken av direktör Bengtsons för-

slag. Jag skall inte uppehålla mig vid detta, men vill bara konstatera, att det icke finns någon instans som har ifrågasatt annat än att t. ex. Stollbergs-, Intrångs- och Starkgruvorna i och för sig äro räntabla. Alla äro ense därom, att det är företag som böra kunna drivas med ekonomiskt utbyte. Striden står alltså om Håksbergsgruvorna.

Det kan då vara av intresse att bringa i erinran att Håksbergsgruvorna ingå i detta köp med ett totalt belopp av 1 670 000 kronor. Det är alltså vad Håksbergsgruvorna komma att kosta staten såsom köpare. Det är klart att det kan sägas att det går att värdera de andra gruvorna på olika sätt, men jag tror att man i stort sett varit överens om värderingen för t. ex. Stollbergs-, Stark- och Intrångsgruvorna. Mot detta anbud står ett taxeringsvärde av 3 150 000 kronor. Mot denna senare siffra kan sägas, att kommunerna givetvis äro intresserade av att i ett sådant här sammanhang höja taxeringsvärdena. Jag vill visst inte påstå att taxeringsvärdet är det belopp som en förständig köpare skulle betala i detta fall. Men jag tror, att om man kommer ned till 50 procent av taxeringsvärdet, har man god täckning i faktiska tillgångar, som inte bestå av något värde i själva gruvorna utan helt enkelt är andra tillgångar i form av bostadsfastigheter, maskiner, jord, skogar o. s. v.

Nu har det emellertid sagts här, att det måste ändå innebära att staten förlorar pengar på denna affär, ty det ha förutvarande ägare gjort. Men det är väl inget axiom, att om någon övertar ett företag, som en tidigare ägare förlorat pengar på, den nye ägaren skall också göra det. Vi ha goda bevis inom det svenska näringslivet på företag, där man tidigare förlorat mycket pengar, men så har det kommit en ny ägare, som i stället tjänat stora pengar. Detta är således icke i och för sig något argument, utan frågan är, huruvida det är möjligt att åstadkomma en lönsam drift av Håksbergsgruvan. Det är ju den frågan som är diskutabel.

Jag har sagt att det bör få ankomma

Ang. förvärv av de s. k. tyskgruvorna.

på den nya styrelsen att undersöka, huruvida det är möjligt att i nuvarande marknadsläge bryta malm och sälja den, så att det blir tillfredsställande ekonomiskt resultat. Den nya bolagsstyrelsen bör få möjlighet att undersöka den saken. Jag har inga betänkligheter mot att ge den det uppdraget med hänsyn till att om vi bibehålla driften i nuvarande omfattning, har det lyckats bolaget att sälja hela det nuvarande malmlagret och hela produktionen för 1950 till bra pris. Det säger oss att under 1950 få vi alltså ingen förlust på Håksberg, ty det finns försäljningsavtal som gardera oss.

Det kanske tar längre tid än ett år att utreda saken, det är möjligt — jag är inte sakkunnig på detta område. Men även om utredningen skulle ta längre tid än ett år, och konjunkturen, när det gäller malm skulle försämrats avsevärt efter 1950, kan det inte då bli fråga om stora förluster? Jag vågar sträcka mig så långt att jag säger, att realisationsvärdena vid Håksberg skulle kunna täcka de eventuella förlusterna under en brytningstid på låt oss säga ett och ett halvt år. Om vi räkna med att vi bli tvingade att sälja malm med förlust under ett år, bör den ändå täckas av den vinst som vi få på själva köpet. Köpeskillingen är med andra ord utomordentligt försiktigt beräknad.

Det har framhållits här att staten borde vara angelägen att utarrendera eller ordna med legodrift för de bättre gruvorna, och så skulle vi lägga ned Håksberg. Det är klart att en form för statlig verksamhet är att träffa legodrifts-avtal med en privat företagare. Det har staten gjort vid exempelvis Boliden. Men här är att märka att vi ha att göra med ett företag som redan är i gång. Det är ett företag, som redan är organiserat, och det vi tänka göra, om riksdagen bifaller denna proposition, är att rationalisera driften, så långt det över huvud taget är möjligt, och verkställa de beramade utredningarna.

Om man således ser denna sak på detta sätt, är den ju inte en så förfärligt stor affär, som man velat göra gällande. Men det är klart att det skulle vara

Ang. förvärv av de s. k. tyskgruvorna.

egendomligt, enligt mitt sätt att se, om man trots att man kunde få överskott på tre av gruvorna och staten kunde driva dessa med god vinst, skulle i första hand överväga att lämna bort just dem till en annan företagare. Jag har den bestämda uppfattningen, att om man inte kan driva Håksbergsgruvan med ett sådant ekonomiskt resultat, som kan anses vara tillfredsställande ur statens synpunkt, bör inte heller den gruvan brytas. Nu har det sagts från enskilt håll, att den gruvan borde läggas i reserv för eventuella framtida behov. Ja, det är mycket möjligt att det blir så. Men då ställer jag frågan: Varför ville inte de enskilda spekulanterna betala någonting för den reserv, som på så sätt skulle uppstå? Herr De Geer har sagt att det var för lågt bud som lämnades. Däri ligger väl indirekt ett erkännande av att värderingen är skälig.

Jag vill här framhålla att det är ingenting bestämt ännu om den framtida driften i Håksberg. Jag har betonat ytterligare i propositionen, att staten som företagare måste lägga samhällsekonomiska synpunkter på driften. Det innebär att vi skola taga hänsyn till om det t. ex. finns enskilda eller andra företag i närheten som behöva arbetskraft eller ha behov av bostäder, och vi måste också ta hänsyn till vid vilken tidpunkt investeringarna skola ske. Jag tror att hittills har gruvförvaltningen inte visat särskilt stor avoghet mot enskilda företagare. Jag har mig bekant att ett stort antal av bostadslägenheterna disponeras av arbetare, som arbeta på andra håll än vid gruvföretaget, och jag tror inte att förhållandet mellan staten som företagare och de enskilda företagen skall bli sämre i framtiden.

Jag hoppas att jag för kammaren härmed klargjort min mening. Det förefaller mig, som om striden bara skulle gälla, huruvida man skall verkställa en utredning, innan man övertager dessa företag, eller göra den, sedan staten fått företagen i sin hand. Jag förstår inte, hur det skulle kunna vara möjligt att verkställa en undersökning av denna art i fråga om lönsamheten från statens sida

i fråga om företag, som man inte äger. Den blir ju beroende på en mängd faktorer, bl. a. frågan om hur man bedömer framtidsutsikterna när det gäller malmförsäljningen och kan diskutera priser med köpare. Sådana ting går inte att erhålla klarhet om, innan man äger företaget i fråga. Därför tycker jag att den ordning, som jag sökt ange i propositionen, är den riktiga. För den händelse man inte kan nå tillfredsställande resultat vid Håksberg, skall denna verksamhet läggas ned.

I övrigt anser jag att med hänsyn till de svenska fordringsägarnas intresse att få ut skälig ersättning för den tyska egendomen i Sverige var det inte möjligt att acceptera det från enskilt håll avgivna anbudet. Det var helt enkelt nödvändigt att se till att det blev ett högre anbud. Det finns vidare den synpunkten, som jag tror för många i denna kammar bör spela en viss roll, nämligen att när det är fråga om svenska naturtillgångar av denna storleksordning, har staten ett klart intresse att uppträda som medspekulant.

Herr förste vice talmannen GRÅNEBO: Herr talman! Efter att ha tagit del av handlingarna i detta ärende, har jag kommit till den uppfattningen, att det icke kan bli för svenska staten lönande att förvärva dessa gruvor. De föregående ägarna ha gjort mycket stora förluster under de år som gått, och ändå har det varit en god konjunktur för denna näringsgren. De svenska ägarna förlorade ca 15 miljoner kronor under de år de uppehöll driften, och tyskarna, som senast ägde gruvorna, förlorade ungefär lika mycket, enligt de uppgifter som lämnats. En väsentlig förklaring till att dessa förluster uppstått är, som direktör Bengtson säger, att gruvorna icke äro ekonomiskt bärkraftiga som långtidsprojekt.

Dessa gruvor ha under tidernas lopp varit nedlagda åtskilliga gånger. Man måste göra den reflexionen, att en företagspolitik, som främst siktar till att gruvorna skola drivas i full skala, sannolikt måste resultera i miljonförluster.

Om staten nu köper dessa gruvor, måste väl staten också driva dem. Nu sade visserligen statsrådet, vilket jag anser vara en klok ekonomisk synpunkt på saken, att om driften vid Håksbergsgruvan inte bär sig, bör den nedläggas. Jag är för min del övertygad om att detta kommer att bli nödvändigt ur ekonomisk synpunkt.

När det nu är så osäkert, hur det ekonomiska resultatet kommer att ställa sig vid dessa gruvföretag, borde man enligt mitt förmenande ha försökt göra bättre beräkningar rörande möjligheterna för den framtida driften och dessutom försökt få till stånd en noggrannare värdering än den som nu gjorts. De olika resultat, som man kommit till vid de värderingar som skett, visa ju att det råder olika meningar om gruvornas värde. Man borde enligt mitt förmenande ha tagit bättre tid på sig och gjort dessa utredningar grundligare.

Om vi bortse från Håksberg, vars framtida öde är så tvivelaktigt, ha dessa gruvföretag icke malmförekomster av större omfattning, än att gruvorna kunna drivas blott ett fåtal år ytterligare — för Stollberg räknar man med fyra å fem år och för Intrånget och Starkgruvorna med samma tid. Detsamma är förhållandet med Lekombergsgruvan, där malmtillgången blott räcker ytterligare några få år. Sedan måste dessa gruvor läggas ned. Men vad blir det egentligen för hjälp för de anställda, om de nu visserligen tillförsäkras fortsatt anställning under ytterligare några år, men att sedan driften måste läggas ned, och detta kanske under en ogynnsammare konjunktur på arbetsmarknaden än för närvarande? Dessa gruvor, som alltså blott komma att existera ytterligare fyra å sex år äro — det betonar jag, herr talman — inga framtidsföretag. Malmförekomsten vid Håksberg är ju större, men det råder också delade meningar om vad resultatet kan bli för den gruvans del. Som direktör Bengtson säger i sin reservation, är malmen vid Håksberg fattig och i avsevärd omfattning underlägsen malmen vid de flesta nu i svensk regi drivna gruvföretag.

Ang. förvärv av de s. k. tyskgruvorna.

När läget är detta, bör väl icke staten inköpa dessa gruvor på de föreslagna villkoren. Jag är av den meningen, att Håksberg helst bör läggas i reserv, om det nu skulle visa sig att riksdagen trots allt beslutar inköpa dessa företag. Man bör inte fortsätta att driva ett företag, som år efter år lämnar miljonförluster, om det inte av särskilda orsaker är nödvändigt att upprätthålla driften. Men några sådana särskilda skäl finnas inte beträffande detta företag. Det kan inte jämföras med t. ex. Kvarntorp, där riksdagen år efter år beviljat åtskilliga miljoner kronor för att få fram en produkt, som vi kanske i ett avspärningsläge inte ha möjlighet att köpa från utlandet. Dessutom gäller det vid Kvarntorp ett företag, där man kan vänta sig att få ett bättre ekonomiskt resultat i framtiden. Men jag tror inte, herr statsråd, att dessa gruvföretag komma att lämna bättre resultat i framtiden.

Staten har säkerligen inte större möjligheter att ekonomiskt driva dessa gruvföretag än de ägare, som förut innehaft dem. De förutvarande ägarna ha ju drivit gruvorna under en ekonomiskt god konjunktur, då det rått stor efterfrågan på malm. Särskilt de tyska ägarna behövde ju inte heller taga någon hänsyn till det ekonomiska resultatet eller kostnaderna. Vad de räknade med var att ha tillgång till en viss kvantitet svensk malm.

Jag kan alltså inte anse att det är för staten fördelaktigt att nu förvärva dessa gruvföretag. Jag har därför anslutit mig till den reservation, som är fogad till det föreliggande utskottsutlåtandet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till denna reservation.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Statsrådet och chefen för handelsdepartementet gjorde gällande, att det inte förelåg någon konfiskation av enskild egendom, och grundade detta yttrande på att beslutet i den svenska riksdagen om att beröva enskilda deras egendom var enhälligt. Den omständigheten, att beslutet fattades med en större eller mind-

Ang. förvärv av de s. k. tyskgruvorna.

re majoritet, torde näppeligen inverka på beslutets karaktär. Jag skulle dock tro, att detta beslut åtminstone delvis fattades litet grand i panikens tecken och att resultatet skulle blivit annorlunda, om frågan kommit före något senare.

Det är glädjande att höra, att statsrådet Ericsson är ganska tveksam när det gäller bärigheten av driften vid Håksbergsgruvorna, men man måste komma ihåg att den största delen av malmtillgångarna finns just i Håksbergsgruvorna. Statsrådet menade, att Stollbergs- och Starkgruvorna lätt skulle bli bärkraftiga. Jag vill då erinra om att malmtillgången vid Stollbergsgruvorna enligt propositionen är 2,3 miljoner ton och vid Starkgruvorna 7,2 miljoner ton. Detta är ju utomordentligt små kvantiteter, om man jämför med den totala mängden brytningsvärd malm i vårt land. Den sammanlagda kvantiteten uppgår ju icke ens till den mängd malm Sverige exporterar under ett år. Det är alltså fråga om mycket små kvantiteter, som mänskligt att döma torde vara ganska snart utbrutna.

Den avgörande betydelsen har alltså Håksbergszonen. Statsrådet menade att det inte är något axiom, att Håksbergsgruvorna skola vara en dålig affär, därför att de ha varit det tidigare. Det kan man naturligtvis säga, men när samtliga föregående innehavare, både svenska företagare och tyska ägare, ha gjort avsevärda förluster — de tyska ägarna hade ju förmånen av en säkrad avsättning för malmen — är det väl föga sannolikt att ett fristående svenskt gruvföretag, som alltså icke har några förbindelser med avnämare av malmen, skall kunna bli mera bärkraftigt.

Statsrådet och chefen för handelsdepartementet ansåg, att det skulle vara nödvändigt att betala ett så stort belopp för att de svenskar, som ha fordringar på Tyskland, skulle få en större summa. Detta är ju i och för sig behjärtansvärt, men det är väl knappast något skäl för att betala mera än en tillgång vid en objektiv bedömning kan anses värd. Sedan kan man naturligtvis diskutera,

hur högt detta objektivt riktiga värde är. Jag vill icke yttra mig om statsrådets värdering.

Det synes mig vara en något underlig princip för statens sätt att göra affärer, som statsrådet Ericsson tycktes vilja fastslå. Han menade, att man först skulle köpa ett företag och sedan utreda, huruvida det var någon god affär att inköpa det. Jag tror att en enskild, som handlade efter en sådan princip, inte skulle göra några större förmögenheter på sitt sätt att sköta affärerna.

Herr statsrådet menade också, att det inte behövde bli någon konkurrens med det enskilda näringslivet i Ludvika om arbetskraft och tillstånd att bygga bostäder. Förutsättningen för att man skall kunna utvidga driften vid Håksbergsfälten — som det ju enligt propositionen skulle vara nödvändigt att göra, om företaget skulle bli räntabelt — var emellertid att man anställer mera folk, men dessa människor måste någonstans bo, och då måste man bygga bostäder, vilket givetvis måste konkurrera med bostadsbyggandet på annat håll, då närmast i Ludvika.

För övrigt har ju friherre De Geer framhållit, att det är mycket sannolikt att förlusten blir större, om driften sker i större skala.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till den avgivna reservationen.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Jag måste beklaga, att herr Lundgren så komplett har missförstått hela problem-läget i samband med de svenska åtgärderna beträffande den tyska egendomen här i landet. Han säger, att detta är en konfiskation, och menar tydligen att svenska staten har konfiskerat tysk egendom. Han borde ha upptäckt på vilka villovägar han är, redan av den anledningen, att han i detta sammanhang gör gällande att svenska staten betalar för mycket för vissa av de tyskägda gruvorna. Herr Lundgren vill sänka köpeskillingen för dessa gruvor. Han kan då

inte gärna tala om konfiskation från svenska statens sida.

Förhållandet är ju det, att vi använda dessa tyska tillgångar i Sverige till kvittning för att i någon mån tillgodose de svenska fordringsägarna på Tyskland. Och genom Washingtonöverenskommelsen ha vi åtagit oss att tillse, att denna tyska egendom inte slumpas bort, utan att priset för den blir så högt som möjligt. Detta har också varit ett rättensnöre för flyktkapitalbyrån.

Om man så vill, kan man naturligtvis göra invändningar mot hela clearingsystemet, men det var Tyskland som lanserade detta system långt före kriget, och det innebär ju att vissa grupper av medborgare i ett land få vara solidariska med andra grupper på så sätt, att de förstnämndas fordringar användas för att betala de senares skulder. Detta clearingsystem ha vi ju använt i förhållande till en hel mängd stater, och det är alltså ingenting nytt. Det nya är, att vi nu inte ha kunnat träffa något avtal i förhållande till Tyskland, eftersom Tyskland inte längre existerade som suverän makt. Vi ha i stället fått gå den andra vägen — som vi också tidigare följt i vissa fall — nämligen tvångsclearingens.

Herr Lundgrens recept är tydligen, att vi skulle släppa ifrån oss all tysk egendom i Sverige och sedan säga till de svenska fordringsägarna på Tyskland: »Ja, var så goda, ni få väl försöka stämma gäldenärerna nere i Tyskland och se vad ni kunna få. Oss bekymrar det inte, hur mycket ni kunna få ut av era fordringar.»

Herr Lundgren tillåter sig att jämföra den svenska politiken i denna fråga med vissa öststaters konfiskationsåtgärder. Jag beklagar att han gjort denna jämförelse, ty det kan befaras att genom pressens referat herr Lundgrens uppgift fastnar någonstans och medför den uppfattningen hos en del av allmänheten, som inte närmare känner till saken, att det föreligger en konfiskation. Men detta är ju alldeles inte fallet. De svenska fordringsägarna få inte på långt när ut vad de ha att fordra, utan flertalet får

Ang. förvärv av de s. k. tyskgruvorna.

nöja sig med att erhålla en ganska blygsam del — kanske en femtedel eller en fjärdedel — av sina fordringar på Tyskland genom att vi kunna använda dessa tyska tillgångar. Och då har likväl staten fått offra ganska dryga summor av statsmedel för att vi skulle nå fram till detta resultat.

Herr Lundgrens utgångspunkt är alltså fullständigt felaktig, och det torde väl i sin mån bevisas även därav, att riksdagen på sin tid enhälligt antagit den lagstiftning, som ligger till grund för likvidationsåtgärderna, och vidare enhälligt accepterat Washingtonöverenskommelsen.

Herr LUNDGREN (kort genmäle): Herr talman! Gent emot hans excellens herr ministern för utrikes ärenden vill jag endast erinra om att den svenska staten dock berövat enskilda tyskar egendom till förmån för fordringsägare hos den tyska staten. Det är väl ändå skillnad på de enskilda medborgarna och på den tyska staten.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDEN: Herr talman! Jag vet inte varifrån herr Lundgren fick denna sista felaktiga föreställning. Det är både staten och enskilda tyskar som få släppa till sina tillgångar i Sverige för att tillgodose svenska rättsägare som ha krav gentemot andra tyskar.

Jag vet inte vad det är för skillnad herr Lundgren här gör. Hela clearingsystemet grundar sig ju på att vissa tyska fordringsägare få finna sig i att deras fordringar användas till förmån för tyska gäldenärer vilkas skulder i Sverige på det sättet kunna betalas. Detta möjliggöres genom inskränkningar i transfereringssystemet. Det förefaller, som om herr Lundgren över huvud taget skulle vara emot varje åtgärd för att skydda svenska rättsägare i sådana situationer som det här var fråga om.

Herr DE GEER: Herr talman! Jag skall inte gå in på den senaste delen av de-

Ang. förvärv av de s. k. tyskgruvorna.

batten, men jag vill beröra en replik-växling mellan herr Lundgren och handelsministern i frågan om att alltid högsta anbud skall antagas. Jag vill nämna ett fall, som visserligen inte hör till dagens ämne men som om någon tid kommer på riksdagens bord, där staten i fråga om en egendom i Småland, som också varit i tysk ägo, har accepterat ett lägre anbud från en statlig myndighet, fastän ett högre anbud avgivits av en enskild.

Sedan säger handelsministern, att driften vid Håksberg för närvarande går med vinst. Jag betvivlar i allra högsta grad att detta är riktigt, ty man kan ju lägga många synpunkter på begreppet vinst. I Håksberg pågår för närvarande en alldeles klar förslitning av den maskinella utrustningen, som under den här interimperioden inte har ersatts. Räkna man med sådan ersättning eller med tillräckligt stora avskrivningar, skulle jag tro att resultatet blir, att driften har gått med en betydande förlust. För närvarande råder ju en viss devalveringsmedvind på malmmarknaden, men tendenser till att den kommer att mojna ha redan märkts.

Jag tar emellertid fasta på handelsministerns försäkran, att frågan om brytning eller icke brytning vid Håksberg kommer att prövas ingående. Man kan inte säga, att inte handelsministern har blivit varnad både i dag och flera gånger tidigare.

Jag kommer härefter in på frågan om svensk järnhantering och dessa gruvor. Jag har ingen fullmakt att tala för den svenska järnhanteringen, men så mycket tror jag mig kunna säga att svensk järnhantering i gemen har mycket litet intresse för dessa gruvor, och det är ett försvinnande fåtal av bruken som står bakom anbudet. Orsakerna till denna brist på intresse äro två, dels att man anser att detta bara är en tillfällig sak, dels att råvaran i Stollberg är blymalm och i Lekomberg och vid de andra fälten järnmalm, som efter kort tid är utbruten.

Handelsministern efterlyste, om inte även en potentiell tillgång skall ha ett

värde. Nej, en potentiell tillgång av Håksbergs karaktär har noll och intet värde. Köpa vi i dag en kalmare i avsikt att plantera skog, har den kalmaren intet värde, därför att det tar så lång tid, innan man får någon avkastning. Likadant är det med en sådan potentiell tillgång som Håksberg. Jag vill erinra om Stråssa, detta mycket stora fält, som också ligger som en potentiell tillgång. Det är nog mycket svårt att få något värde på detta gruvfält ehuru det allmänt anses bättre än Håksberg.

Jag skall inte gå in på äganderättsförhållandena eller förvärvet. Jag vill bara framhålla, att svensk järnhantering är rädd för reaktionen hos dess kunder i Tyskland. Jag talade i förra veckan med en tysk, som sade till mig: »Vi ha bildat en förening för att skydda våra intressen. Vi kunna naturligtvis inte göra mycket nu; möjligen skulle vi kunna dra frågan inför Haagdomstolen.» Det sista var kanske mera skämt.

Jag har här talat om denna fråga ur den svenska järnhanterings synpunkter, men i dag behandla vi frågan kanske mera ur politiska synpunkter, och där gäller frågan statsägda eller icke statsägda företag.

För att förenkla propositionsordningen och förkorta det hela skall jag be att få ta tillbaka yrkandet om bifall till min motion och gå på rena avslagslinjen.

Herr LINDSTRÖM: Herr talman! Efter den klarläggande redogörelse, som handelsministern alldeles nyss gav, har jag icke mycket att säga. Några ord vill jag i alla fall tillägga.

Herr De Geer sade i sitt första anförande, att han rent principiellt inte hade någonting emot ett statsförvärv av dessa gruvor på grund av speciella skäl, som han anförde. Detta uttalande strider en aning mot hans senaste yttrande, att detta var en politisk fråga och att han därför ändrade sitt yrkande från hemställan om bifall till sin motion till ett rent avslagsyrkande.

Herr Lundgren gick i sitt första anförande direkt in på politiska synpunkter

och skiljelinjer, då han antydde att det fanns människor här, som principiellt anse att staten bör äga alla naturrikedomar. För dem, menade han, spelar den ekonomiska bedömningen ingen roll. Nu vill jag för min personliga del säga — och jag tror att jag i detta avseende kan tala också för mina socialdemokratiska utskottskamrater — att jag icke en enda sekund har betraktat denna fråga som, om jag får använda det farliga ordet, ett socialiseringsproblem. Jag tillhör icke dem som önska, att samhället skall ingripa överallt, och grunda detta på att samhället till följd av någon mystisk lag bör äga och dirigera allting inom det ekonomiska livet. Tvärtom har jag den uppfattningen, att det är mycket nyttigt att samhällsägda företag ha en vaken, livaktig och effektiv konkurrens från privatägda och privatdrivna företag. Jag tror att detta är en förutsättning för att samhällsdriften skall kunna bli tillräckligt effektiv.

Jag ser saken alltså inte ur någon politisk synpunkt, utan jag försöker att bedöma den ekonomiskt så gott jag kan. Jag är egentligen lika fjärran från gruvor som herr Lundgren är. Han från sin läkarsynpunkt kan väl knappast bedöma dessa saker mera ingående än jag kan från min journalistsynpunkt. Jag skulle möjligen ha det försteget, att jag är född inom ett av landets rikaste gruvområden, just i Mellansverige, där dessa malmgruvor äro belägna, men inte heller det oskattbara försteget, herr talman, vill jag i denna debatt överbetona.

Det är i alla fall så, att privata företag ha ådagalagt ett ganska stort intresse för dessa gruvor. Inte mindre än nio olika bolag ha lagt in detta anbud på 4,5 miljoner kronor, nämligen Avesta järnverks aktiebolag, Aktiebolaget Bofors, Bolidens gruvaktiebolag, Fagersta bruks aktiebolag, Oxelösunds järnverks aktiebolag, Sandvikens järnverks aktiebolag, Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolag, Uddeholms aktiebolag och Aktiebolaget Zinkgruvor.

Herr De Geer sade i sitt senaste anförande, att man från järnbrukshåll inte hade något speciellt intresse för den här

Ang. förvärv av de s. k. tyskgruvorna.

saken. Jag finner det då ganska förvånansvärt, herr talman, att några av våra största järnverk, såsom Avesta, Bofors, Fagersta, Sandviken, Bergslaget och Uddeholm, ha visat sig så intresserade, att de varit med och lämnat in ett anbud. Det upplystes i utskottsavdelningen, att även ett bolag, som herr De Geer torde känna igen ganska väl, nämligen Lesjöforsbolaget, varit med och lagt in ett anbud i första omgången, men sedermera av någon anledning, som aldrig blev för oss uppenbar, har tagit tillbaka detta. Sålunda torde det här finnas ett påtagligt intresse för dessa gruvor, och det förundrar mig, att herr De Geer, som står den svenska järnhanteringen så ofantligt nära och som har namn om sig att vara en duglig brukskarl, inte har upptäckt denna sak, som måste vara iögonenfallande för alla andra, som haft med detta ärendet att göra.

Twisten gäller nu i första hand Håksbergsgruvorna, och det är klart att man i det avseendet kan känna en mycket markerad tveksamhet. Man kan undra, om de skola bli bärkraftiga för framtiden. Denna tveksamhet kommer naturligtvis också fram i det anbud, som har givits från de bolag som jag här räknat upp, men dessa äro i alla fall inte alltför pessimistiska. De säga nämligen att de, om de få övertaga dessa gruvor, så snart ske kan skola lägga ner driften vid Håksberg och lägga fyndigheten såsom en malmreserv för framtiden, »till dess förutsättningar för en ekonomisk drift komma att föreligga». Sålunda är inte ens från dessa håll möjligheten av en framtida ekonomisk drift helt utesluten, och det har gjort ett visst intryck på mig, det måste jag säga.

Statsrådet och chefen för handelsdepartementet var som kammarens ledamöter säkerligen alla uppfattade mycket försiktig när det gällde bedömningen av denna fråga. Han kommer inte att sätta i gång driften utan nya och ingående undersökningar, som skola handhavas av ett verkligt sakkunnigt organ. Jag hoppas — det är ju en viktig fråga det gäller — att kammarens ledamöter ha läst igenom det förslag till utlåtande, som statsutskot-

Ang. förvärv av de s. k. tyskgruvorna.

tets majoritet har framlagt. Av detta aktstycke framgår klart och tydligt, att den varsamhet och den försiktighet, som handelsministern här har gjort sig till tolk för, till alla delar också kommer till uttryck i utskottets utlåtande. Här ha vi förvisso icke givit oss in på något äventyr utan att först ha försökt skaffa oss garantier, och jag har inte rubbats i den övertygelsen av de avstyrkande uttalanden, som här ha gjorts och som — vilket herr De Geer till sist erkände — ha fått en politisk betoning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr DE GEER: Herr talman! Gentemot utskottets talesman vill jag säga, att alla järnbruk givetvis voro inbjudna till förhandlingar och att alla voro intresserade att studera projektet. Bakom det slutliga anbudet ligga emellertid tre järnbruk och icke det stora antal, som herr Lindström angav. De övriga drogo sig tillbaka, dels därför att de voro rädda för att betala priset och dels av de motiv som jag förut angivit.

Herr LINDSTRÖM: Herr talman! Jag vill bara säga, att i så fall måste de ha dragit sig tillbaka på ett senare stadium. Den handling, som jag här har framför mig och som innehåller dessa bolags anbud, är dagtecknad den 14 juni 1949, och vid utskottsbehandlingen fingo vi icke någon upplysning om att något av dessa företag dragit sig tillbaka.

Herr DE GEER: Herr talman! Jag vill endast säga, att det förhåller sig så som jag har sagt. De ha dragit sig tillbaka undan för undan, och det var bara tre järnbruk, som lågo bakom anbudet.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemstäl-

lan godkänna den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundgren* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 55, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och godkännes den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundgren* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 52.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1950/51 under statens allmänna fastighetsfond och fonden för statens aktier, i vad avser handelsdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Om anslag till patrullerande sjöräddningsbåt i Hanöbukten.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 57, i anledning av väckt motion om åtgärder för effektivisering av kustbevakningen, bifölles vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om anslag till patrullerande sjöräddningsbåt i Hanöbukten.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 58, i anledning av väckta motioner om inrättande av en driftsfond för en patrullerande sjöräddningsbåt i Hanöbukten.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Es-kilsson* m. fl. (I: 213) och den andra inom andra kammaren av herrar *Hægg-blom* och *Nilsson* i Bästekille (II: 239), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att såsom bidrag till en driftsfond för en patrullerande sjöräddningsbåt i Hanöbukten anslå 75 000 kronor samt att erforderliga medel skulle ställas till förfogande genom anlitande av medel, som förvaltades av livsmedelskommissionen för uppburna prisregleringsavgifter på importerad fisk.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 213 och II: 239 icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr HÄLLGREN: Herr talman! I båda kamrarna ha väckts motioner med yrkande, att riksdagen såsom bidrag till en driftsfond för en patrullerande sjöräddningsbåt i Hanöbukten skulle anslå 75 000 kronor, vilket belopp skulle tagas av prisregleringsavgifter på importerad fisk.

Statsutskottet har i sitt utlåtande meddelat, att enligt särskilda bestämmelser för användandet av prisregleringsavgif-

terna kunna dessa inte användas för det ändamål, som åsyftas i motionerna.

Handhavandet av livräddningsverksamheten vid de svenska kusterna är uppdelat mellan Svenska sällskapet för räddning av skeppsbrutne och staten genom lotsverket. I Hanöbukten, vilken tidvis är en mycket svår passage för sjöfarten i Östersjön, äro livräddningsanordningarna ganska minimala. Man har emellertid tagit upp frågan om anordnande av bättre livräddning i Hanöbukten. Den 5 november 1949 hölls ett sammanträde i Karlshamn mellan representanter från olika delar av Blekinge län för överläggning i frågan om inrättande av en sjöräddningsstation i Hanöbukten, vilken del av Östersjön, såsom jag nyss sade, under vissa tider är ganska farlig både för handelssjöfarten och fisket. Efter en redogörelse i ärendet av verkställande direktören i Svenska sällskapet för räddning av skeppsbrutne, varav framgick att några få öppna motorlivbåtar och raketapparater finnas stationerade vid kusten på olika platser från Kåseberga öster om Ystad till Utlängan i Karlskrona skärgård, men att behov av effektivare sjöräddningshjälp förelåg, tillsattes en kommitté för att söka lösa frågan med landshövdingen i länet som ordförande och vari jag har äran vara ledamot.

Livräddningssällskapet framlade tvenne alternativ. Det första innebar anskaffande av en stationär livräddningsbåt, 13,5 meter lång, av stål och helsvetsad, med 85 hästkrafters motor, 5 fot djupgående och med bemanning av ortsbefolkningen för att rycka ut vid larm. Kostnaden för denna båt beräknas till 120 000 kronor, vartill komma 40 000 kronor för anläggning i land, eller tillhoppa 160 000 kronor. Driftkostnaderna uppskattas till 6 000 à 7 000 kronor per år. Det andra alternativet innebar en patrullerande räddningskryssare, som skulle kosta mellan 350 000 och 400 000 kronor. En sådan kryssare är »Dan Broström», som tidigare varit placerad vid Örskär i Ålands hav. Det är ett bra fartyg, 18 meter långt, 5 meter brett, 2,5 meter djup-

Om anslag till patrullerande sjöräddningsbåt i Hanöbukten.

gående, med 100 hästkrafters maskin och en fart av 8,5 knop. Båten har fast besättning, och driftkostnaderna beräknas till 25 000 kronor per år. I stället för »Dan Broström» skulle anskaffas en stål-båt vid Örskår, som bättre tål isförhållandena där uppe. Vid vackert väder skulle »Dan Broström» ligga stilla och spaningar ske från torn i land, men vid dåligt väder skulle den gå till sjöss och patrullera i de mest riskfyllda områdena. Den skulle dirigeras per radio och hjälpa fartyg, som strandat eller eljest behöva hjälp. Vidare skulle den bryta is i fiskehamnarna, hjälpa öbor med proviantering och sjuktransporter, bärga redskap samt hjälpa till vid flygolyckor. Villkoret från sjöräddningssällskapets sida vara att hålla ifrågavarande fartyg skulle vara att en driftsfond å cirka 250 000 kronor åstadkommes.

Kommittén accepterade alternativ två, d. v. s. anskaffandet av en patrullerande kryssare av omförmäld typ. Man riktade en vädjan till städer, landskommuner, landsting, företag och enskilda i Blekinge län om bidrag till kvartsmiljonfonden. Kommittén har hos statsrådet och chefen för handelsdepartementet hemställt om ett bidrag på förslagsvis 75 000 kronor, varvid man tänkte sig att överskott av krigsförsäkringsmedel skulle användas för ändamålet. Framställningen är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Enligt meddelande, som jag i går erhöll från sekreteraren i kommittén, hade bidrag eller beslut om bidrag inkommit från städer och landskommuner, företag, organisationer och enskilda till ett sammanlagt belopp av 232 900 kronor. Enligt i dag erhållna uppgifter och beräkningar skulle bidragssumman rätt snart kunna antagas komma att belöpa sig till 252 400 kronor, varvid dock är medräknat 50 000 kronor från landstinget, varom beslut kan fattas först vid landstingets lagtima sammanträde i instundande höst.

Blekinge är ett litet län och fattigt i fråga om försörjningsmöjligheter, men när det gäller uppgiften att söka rädda människoliv bland sjömän och fiskare,

som ha sin verksamhet förlagd till havet, har offerviljan varit stor bland länets befolkning. Det kan sålunda hända att länet klarar sin kvartsmiljoninsamling utan statlig hjälp. Det kan också hända, att en ännu bättre båt än den som nu står till buds för ändamålet behöver anskaffas. Det kan också under nuvarande osäkra förhållanden i Östersjön bli nödvändigt att utvidga skyddspatrulleringen öster om linjen Utlängan — Sandhammaren och att statsmakterna då få tillfälle att visa sin välvilja i fråga om att bringa hjälp åt den befolkning, som har att befara havet där nere, om de äro anställda i handelsflottan eller äro fiskare. Detta senare ligger emellertid litet vid sidan om livräddningssällskapets uppgift.

Såsom föreliggande motioner äro skrivna — d. v. s. med utgångspunkt från att prisregleringsavgifterna skulle kunna användas för anskaffande av en sjöräddningsbåt — har väl kammaren intet annat att göra än att följa utskottets förslag. Om det sedermera skulle visa sig, att statlig hjälp blir erforderlig för att klara den form av livräddningsverksamhet, som länet så enstämmigt anslutit sig till, hoppas vi att i enlighet med utskottets uttalande på denna punkt få återkomma till statsmakterna och att denna fråga då skall röna en välvillig behandling från deras sida.

Jag har velat hålla detta anförande såsom ett avbrott mot de diskussioner, som förts här i dag, vilka närmast rört sig om beviljande av anslag för olika ändamål. Det vore kanske lyckligast, om vi i detta fall kunde lösa problemet utan statlig hjälp.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående företagsräkning;

nr 60, i anledning av väckta motioner om anslag till Sveriges hantverks- och

Ang. rätten till moderskapshjälp efter återinträde i sjukkassa.

småindustriorganisation för vissa allmänna undersökningar;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för budgetåret 1950/51 till kostnader för Sveriges medlemskap i internationella handelsorganisationen (ITO);

nr 62, i anledning av väckta motioner om anslag för budgetåret 1950/51 till vissa arbeten på det till Karlskrona örlogsstation hörande fritidslägrät vid Skönstavik;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) m. m., såvitt propositionen avser anslagsfrågor;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från ersättningsskyldighet i visst fall m. m.;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag å sjätte huvudtiteln m. m.;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta till Ebba Linnéa Emmertz m. fl.; och

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till Johannes Karlsson m. fl. i anledning av yrkessjukdom eller olycksfall i arbete.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckta motioner angående översyn av gällande lagar om aktiebolag och om försäkringsrörelse; samt

nr 16, i anledning av väckta motioner angående bestämmelser om rätt att hos domkapitel överklaga pastors beslut om kyrkors upplåtande.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. rätten till moderskapshjälp efter återinträde i sjukkassa.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckt mo-

tion om visst tillägg till 32 § första stycket förordningen om erkända sjukkassor.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 69, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade fru *Nordgren* och fru *Johansson* i Norrköping hemställt, att riksdagen måtte besluta ett tillägg till 32 § första stycket i förordningen om erkända sjuk-kassor den 26 juni 1931 av följande lydelse:

Moderskapshjälp skall även utgå åt kvinnlig medlem, som vunnit återinträde i erkänd sjukkassa, om hon före återupplivandet av sitt medlemskap varit medlem av kassan under oavbrutet minst tvåhundra och trettio dagar.

Enligt motionärernas hemställan borde den ifrågasatta ändringen träda i kraft den 1 juli 1950.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet erinrat, att enligt 32 § nämnda förordning varje kvinnlig medlem i sjukkassa vore obligatoriskt tillförsäkrad moderskapshjälp med det enda villkoret, att hon skulle ha tillhört erkänd sjuk-kassa i oavbrutet minst 270 dagar omedelbart före barnsörden. För egen del hade utskottet anfört bland annat:

»Vid återinträde kunna onekligen, som motionärerna med exempel belyst, inträffa fall, där tillämpningen av bestämmelsen verkar stötande. Goda skäl tala för att den, som tidigare under längre tid lojalt fullgjort sina förpliktelser mot kassan och vars utträde ur kassan berott på förhållanden, som vederbörande ej förmått bemästra, efter återinträdet i kassan återinsättes i sina fulla rättigheter utan att behöva avvakta utgången av viss tid. En uppmjukning av bestämmelsen till förmån för dem, som befinna sig i detta läge, torde enligt utskottets mening därför kunna ifrågasättas. Någon omedelbar författningsändring kan utskottet dock ej förorda. Utskottet har i stället närmast övervägt att föreslå riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till sådan ändring av sjukkasseförordningen att motionens syfte tillgodoses. Med hänsyn till att för-

Ang. rätten till moderskapshjälp efter återinträde i sjukkassa.

ordningen är avsedd att upphöra att gälla den 1 juli 1951 för att då ersättas av nya bestämmelser, anser sig utskottet dock ej böra förordna någon skrivelse i ämnet.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att förevarande motion, II: 69, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Med anledning av de sista raderna i andra lagutskottets motivering till sitt utlåtande nr 26, där det heter, att den nuvarande förordningen om erkända sjukkassor är avsedd att upphöra att gälla den 1 juli 1951 för att då ersättas av nya bestämmelser, vill jag å regeringens vägnar göra följande deklaration.

De åsyftade bestämmelserna innehållas i 1947 års lag om allmän sjukförsäkring. När denna lag på hösten 1946 antogs, bestämdes tiden för dess ikraftträdande till den 1 juli 1950. Då det visade sig nödvändigt att uppskjuta verkställigheten av den nya kommunindelningen från den 1 januari 1950 till den 1 januari 1952, föranledde detta att statsmakterna genom lag den 17 december 1948 förordnade om uppskov med sjukförsäkringsreformen till den 1 juli 1951.

Arbetet med den nya kommunindelningens genomförande har numera fortskridit så långt att därav icke betingas någon ytterligare framflyttning av tidpunkten för sjukförsäkringslagens ikraftträdande. Vid bedömande av tidpunkten för lagstiftningens genomförande måste emellertid hänsyn tagas även till andra faktorer, främst frågan om de ekonomiska betingelserna för sjukvårdsreformen.

Enligt de utredningar, som förelågo vid tidpunkten för reformens beslutande, beräknades den årliga kostnadsökningen för statsverket för genomförande av hela reformkomplexet till 199 miljoner kronor. Enligt en numera utförd approximativ beräkning skulle reformen medföra en kostnadsökning för statsverket på 257 miljoner kronor. I

nuvarande ansträngda statsfinansiella läge inger en utgiftssumma av denna storleksordning betänkligheter. Såvitt nu kan överblickas, kommer nämligen under den närmaste övergångstiden sträng återhållsamhet med statsutgifterna att krävas.

På grund av vad som anförts synes det icke vara möjligt att, såsom tidigare beräknats, låta sjukförsäkringslagen träda i kraft den 1 juli 1951.

Det är regeringens avsikt att i proposition till denna riksdag upptaga spörsmålet om förnyat anstånd med sjukförsäkringslagens ikraftträdande. Därest riksdagen kallas till höstsession, kommer propositionen att framläggas i höst. Om så icke skulle bli fallet, kommer propositionen att framläggas vid innevarande session. Med hänsyn till dessa omständigheter torde de förberedelser, som erfordras för lagens ikraftträdande, tills vidare böra anstå.

Ett uppskov med sjukförsäkringslagens ikraftträdande föranleder att förordningen om erkända sjukkassor erhåller giltighet även för tiden efter den 1 juli 1951. Frågan huruvida någon ändring bör företagas i denna förordning för att tillgodose syftet i den motion, som behandlas i andra lagutskottets nu förevarande utlåtande, kommer att av Kungl. Maj:t upptagas till övervägande.

Herr **NORMAN**: Herr talman! Hans excellens herr statsministerns meddelande medför, att andra lagutskottets motivering mer eller mindre hänger i luften. Det skulle kanske ligga närmast till hands att ärendet återförvisades till utskottet, men efter den förklaring, som hans excellens statsministern gjorde, att förevarande spörsmål kommer att av Kungl. Maj:t övervägas, tror jag inte att det behövs en återremiss utan att det räcker med att ett tillägg göres till motiveringen för att densamma inte så helt skall hänga i luften.

Jag hemställer därför, herr talman, att kammaren måtte bifalla utskottets yrkande med följande tillägg i motiveringen: »Skulle emellertid av någon an-

Om införande av obligatorisk kommunal bostadsförmedling.

ledning inträffa, att förordningen även efter nämnda tidpunkt förbleve i kraft, förutsätter utskottet, att Kungl. Maj:t — utan att riksdagen genom skrivelse föranleder därtill — tager det genom motionen väckta spörsmålet under övervägande.»

Herr ANDRÉN: Herr talman! Det är inte min mening att yttra mig i den fråga, som har aktualiserats genom andra lagutskottets utlåtande nr 26. Jag skall i stället be att få säga några ord med anledning av den deklaration, som hans excellens statsministern nyss avgivit å regeringens vägnar.

Jag måste först säga, att denna deklaration inte kom som någon överraskning för oss. Genom en beklaglig indiskretion i pressen har saken varit bekant sedan några veckor tillbaka. Mera överraskande är det kanske, att man i det ursprungliga förslaget så betänkligt har räknat fel beträffande de kostnader, som denna mycket uppskattade reform skulle dra med sig. De kostnader, som man nu kalkylerar med, äro ju inte mindre än 29 procent högre än de kostnader, som beräknades när beslutet en gång fattades.

Det kunde vara mycket att säga med anledning av den deklaration, som här avgivits. Det beslut, som fattades vid höstriksdagen 1946, var uppenbarligen ett uttryck för en optimism, som icke var välgrundad. Vi fattade beslutet utan att överblicka konsekvenserna, och när nu konsekvenserna anmälå sig, äro vi inte beredda att taga dem.

Jag tror att denna händelse, i sitt slag ganska enastående i den svenska riksdagens historia, skall bli en varning för oss alla att icke fatta principbeslut med utomordentliga ekonomiska konsekvenser, i varje fall icke utan att först grundligt ha beräknat konsekvenserna. Jag förstår ju, att en sådan politik många gånger kan möta stora svårigheter, men när det gäller beslut av den räckvidd, som det vi nu diskutera, tror jag att riksdagen har all anledning att fara varligt fram och inte fatta beslut, som

efteråt kunna karakteriseras som förhastade.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet endast yrkats, av herr Norman, att utskottets hemställan skulle bifallas med följande tillägg i slutet av motiveringen: »Skulle emellertid av någon anledning inträffa, att förordningen även efter nämnda tidpunkt förbleve i kraft, förutsätter utskottet, att Kungl. Maj:t — utan att riksdagen genom skrivelse föranleder därtill — tager det genom motionen väckta spörsmålet under övervägande.»

På gjord proposition bifölls detta yrkande.

Om införande av obligatorisk kommunal bostadsförmedling.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 3 februari 1950 dagtecknad proposition, nr 51, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag;

2) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m.; samt

3) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 28 maj 1948 (nr 245) med vissa bestämmelser om hyresrätt vid hemskilnad eller äktenskapsskilnad m. m.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehått tre i anledning av densamma väckta motioner,

Om införande av obligatorisk kommunal bostadsförmedling.

nämlichen motionen inom första kammaren nr 42 av herr *Johannesson* m. fl. samt motionerna inom andra kammaren nr 6 av herr *Edberg* m. fl. och nr 420 av herr *Lager* m. fl.

I motionerna I: 42 och II: 6, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att regeringen måtte om möjligt redan till innevarande års riksdag, framlägga förslag till bestämmelser, enligt vilka kommun, som därom gjorde framställning, efter Kungl. Maj:ts prövning skulle kunna medges rätt att införa obligatorisk bostadsförmedling för alla lägenheter, som uthyrdes i fastigheter med mer än två lägenheter och som icke fölle under begreppet tjänstebostad.

I motionen II: 420 hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om snabba åtgärder för införande av obligatorisk kommunal bostadsförmedling.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A. att riksdagen, med förklaring, att det genom förevarande proposition, nr 51, framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga under punkten infört förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag;

B. att riksdagen måtte antaga det genom propositionen nr 51 framlagda förslaget till

1) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m.; samt

2) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 28 maj 1948 (nr 245) med vissa bestämmelser om hyresrätt vid hemskillnad eller äktenskapsskillnad m. m.;

C. att riksdagen i anledning av motionerna I: 42 samt II: 6 och 420 ville i

skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att utredning måtte verkställas av frågan om införande av obligatorisk kommunal bostadsförmedling i enlighet med de riktlinjer, som utskottet i utlåtandet angivit, samt att därefter förslag till lagstiftning i frågan måtte framläggas för riksdagen.

Reservation hade avgivits av herrar *Holmbäck*, *Werner*, *Eskilsson*, *Ivar Persson*, *Andersson* i Dunker, *Åhman*, *Utbult* och *Larsson* i Karlstad, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade.

I utskottets motivering var första stycket så lydande:

»Utskottet har icke något att erinra mot den i propositionen föreslagna ändringen i hyresregleringslagen eller mot de föreslagna förlängningarna av nämnda lag, bostadsrättskontrollagen och lagen med vissa bestämmelser om hyresrätt vid hemskillnad eller äktenskapsskillnad m. m.»

Motsvarande stycke i reservanternas förslag hade följande avfattning:

»Ehuru hyresregleringslagen i förening med byggnadsregleringen motverkar den naturliga rörligheten på bostadsmarknaden och i viss mån hindrar produktionen av nya bostäder, torde ett omedelbart upphävande av nämnda lag komma att medföra olägenheter. Utskottet vill därför icke motsätta sig en tillfällig ytterligare förlängning av hyresregleringslagen, bostadsrättskontrollagen och lagen med vissa bestämmelser om hyresrätt vid hemskillnad eller äktenskapsskillnad m. m. samt tillstyrker även den föreslagna ändringen i hyresregleringslagen.»

I reservanternas motivering hade vidare anförts bland annat:

»De skäl, som — — — vid 1949 års riksdag androgos mot införandet av en obligatorisk bostadsförmedling av ifrågasatt slag, anser utskottet alltjämt bärande. Även med de ovan angivna modifikationerna — att förmedlingen icke skulle gälla tvåfamiljshus och tjänstebostäder samt att hyresvärdarna skulle få viss valrätt — skulle den föreslagna obligatoriska

Om införande av obligatorisk kommunal bostadsförmedling.

förmedlingen inskränka den privata ägande- och avtalsrätten på ett sätt, som utskottet finner synnerligen betänkligt. Det bör beaktas, att den föreslagna anordningen icke skulle tillföra bostadsmarknaden en enda ny bostadslägenhet och alltså icke komma att medföra någon lättnad i bostadsbristen. Det kan t. o. m. ifrågasättas, om icke införandet av obligatorisk bostadsförmedling skulle medföra en minskning av den privata byggnadsverksamheten och därigenom motverka strävandena att öka bostadsbeståndet. I den mån bostadsbyggandet övergår till att bli en kommunal angelägenhet — och tendenser till sådan utveckling ha varit starkt framträdande under senare tid — få kommunerna även utan obligatorisk kommunal bostadsförmedling ett allt större inflytande på hyresmarknaden. Detta inflytande kan sätta dem i stånd att tillgodose de mest trängande fallen. Att kommunerna skulle bli ersättningsskyldiga för den hyra husägaren icke erhåller är även ett skäl mot förslaget.

Det rationella medlet mot bostadsbristen är en ökad bostadsproduktion under medverkan av staten, kommuner och enskilda, och det är utskottets förvissning att en sådan kommer till stånd i den mån regleringar och restriktioner upphävas. Utskottet vill i detta sammanhang understryka departementschefens uttalande att tiden nu är inne att föranstalta om utredning av de frågor, som sammanhånga med hyresregleringens avskaffande, och vill även framhålla angelägenheten av att skyndsamma och positiva åtgärder vidtagas i detta syfte. Även på grund härav kan utskottet icke tillstyrka hyresregleringens utökande med nya bestämmelser.»

Reservanternas hemställan var avfattad i tre med A—C betecknade punkter, av vilka punkterna A och B överensstämde med motsvarande punkter i utskottets hemställan. I punkten C hade reservanternas hemställt, att motionerna I: 42 samt II: 6 och 420 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkterna A och B.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten C.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Vad som i förevarande ärende har vållat söndring mellan utskottets ledamöter har icke varit den proposition, som Kungl. Maj:t har avgivit. Utskottet har enhälligt tillstyrkt denna proposition, och propositionen har genom det beslut, som nyss fattades, också enhälligt stadfästs av första kammaren. Vad som har ställt oss på skilda linjer är i stället inom riksdagen väckta motioner med yrkande, att man samtidigt med att man biföll den kungl. propositionen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville företaga en utredning om inrättande av obligatorisk bostadsförmedling på sätt i motionerna närmare angivits.

I denna fråga har utskottet delat sig på två jämsstarka linjer, den socialdemokratiska och den borgerliga, och det är lotten som fällt utslaget, så att socialdemokraterna kommit att stå för utskottets utlåtande, medan de borgerliga, som äro lika många, ha blivit reservanter.

Jag skall tillåta mig att här ange några reflexioner, som en ledamot av den del av utskottet, som betecknats som reservanter — alltså den del som inte haft lycka i lottdragningen — måste göra inför det utskottsutlåtande, som nu föreligger. Jag skall tillåta mig att göra det i korthet. Tiden är långt framskriden, det har redan föregående år sagts mycket i denna fråga även i denna kammare, och det kanske blir flera efter mig, som komma att utveckla ämnet närmare.

Det som först slår i varje fall mig, är den tidpunkt, vid vilken tanken på den obligatoriska bostadsförmedlingen nu framförts i utskottet. I den kungl. propositionen tar man upp frågan, om hy-

Om införande av obligatorisk kommunal bostadsförmedling.

resregleringen över huvud taget skall bestå i framtiden. Hyresregleringen är ju en kristidsprodukt, och det är kanske ingen av oss som vill ha den bevarad för framtiden. Justitieministern understryker i propositionen, att hyresregleringen kan komma att bestå lång tid ännu, men att det redan nu bör göras en utredning för dess framtida avveckling. Utskottet säger nu — i den situationen — att det samtidigt av samma utredningsmän skall göras en utredning för hyresregleringens utbyggnad, för dess förstärkande på en särskild punkt.

Å ena sidan skall alltså denna blivande utredning ta upp frågan om hyresregleringens avskaffande, å andra sidan skall den också utreda hyresregleringens förstärkande. Jag tycker för min del inte att dessa två synpunkter, som utredningen skall beakta, rimma med varandra. De stå icke i god enhetlighet med varandra.

Även en annan synpunkt kanske det kunde tillåtas mig att i detta sammanhang framhålla. Frågan om den obligatoriska bostadsförmedlingen var uppe i riksdagen senast i fjol. Den behandlades då av andra lagutskottet. Samtliga utskottets ledamöter med undantag av herr Uhlén voro då ense om att avvisa tanken på en utredning om en obligatorisk kommunal bostadsförmedling. Det har alltså nu skett en strömkantring. Herr Uhléns ståndpunkt segrade icke i fjol i andra lagutskottet, utan herr Uhlén blev ensam, men nu har hans ståndpunkt blivit tredje lagutskottets ståndpunkt.

Det har också skett en strömkantring i ett annat hänseende. I fjol hänförde sig samtliga utskottets ledamöter, fortfarande med undantag av herr Uhlén, till ett uttalande av justitieministern i det årets proposition om förlängning av hyreslagen. Herr Hellbacken angav visserligen inte sin ståndpunkt i utskottet, men hans ställning är fullkomligt klar efter det uttalande han gjorde i andra kammaren i fjol. Detta uttalande av justitieministern innebar, att man inom Kungl. Maj:ts kansli skulle ägna fortlöpande uppmärksamhet åt frågan om utvecklingen på hyresmarknaden just då

det gällde ett eventuellt införande av en obligatorisk bostadsförmedling. Det var inte blott de socialdemokratiska ledamöterna av utskottet utan även de borgerliga, som uttryckte sig i sådan riktning.

Nu är emellertid detta inte tillräckligt. Nu anser man tydligen, att det inte räcker med att justitieministern följer denna fråga för att gripa in i den mån som det anses behövt. Nu anser man tvärtom, att det är nödvändigt att driva på. Då ställer man sig naturligtvis den frågan: Varför räcker det inte? Vad är det som har inträffat i denna fråga sedan i fjol? Varför vill man i år påskynda ett ärende, som man i fjol ansåg ligga i trygga händer?

Ja, jag måste erkänna, att jag inte kan se, att det sedan i fjol har inträffat någonting. Läget är exakt detsamma. Synpunkterna äro exakt desamma. Jag skulle dock kunna säga, att det har inträffat en omständighet, som utskottsmajoriteten anger i sitt uttalande. Det sägs nämligen där, att såvitt man kan utläsa av upprättade prognoser det torde komma att inträffa någon förbättring av bostadsituationen under 1950. Det är den enda förändring som jag kan finna. Om detta uttalande är riktigt och om vi kunna hoppas på någon förbättring — det förs jag inte yttra mig om — så är väl i alla fall en sak klar, och det är att man omöjligt i denna förbättring kan söka ett motiv för att gripa in hårdare just på denna punkt.

Jag vill nu gärna erkänna, att det förslag som utskottsmajoriteten har framfört går mindre långt än vad man på vissa håll måhända skulle ha ansett önskligt ännu så sent som i fjol. Det talas där om att den blivande bostadsförmedlingen icke skulle omfatta tvåfamiljshus, och den skulle inte heller omfatta tjänstebostäderna. Den skulle ordnas så, att hyresvärden skulle få en viss valrätt; han skulle inte behöva ta den hyresgäst, som den kommunala bostadsförmedlingen anvisade honom, utan om möjligt skulle det presenteras för honom vissa personer, som ville ha en lägenhet, och sedan skulle han äga rätt att välja mellan dem. Hur många han skall få rätt

Om införande av obligatorisk kommunal bostadsförmedling.

att välja emellan sägs inte, men själva principen är angiven på det sättet.

Men man eliminerar inte med detta på något sätt nackdelarna av en bostadsförmedling. Om jag skulle söka visa dessa nackdelar, så behöver jag inte gå längre än till det utlåtande, som majoriteten i andra lagutskottet i fjol avgav, i vilket utlåtande utskottsmajoriteten på grund av dessa nackdelar ställde sig avvisande till projektet om den kommunala bostadsförmedlingen. Det är det starka ingrepp, som bostadsförmedlingen utgör i avtalsfriheten, det är de komplikationer, som komma att erbjuda sig beträffande lägenhetsbytena, det är den administrativa apparat, som bostadsförmedlingen kommer att erfordra. Och allt detta utan att bostadsförmedlingen skapar en enda ny lägenhet — det är ju produktionen, som skapar de nya lägenheterna.

Man har visserligen tagit bort en olägenhet av bostadsförmedlingen, som man livligt kände under debatterna 1949. Man sade nämligen då, att det inte är rimligt, att man låter en hyresvärd tvångsvis få en hyresgäst, som kanske inte kan betala hyran. Denna risk har man nu tagit bort genom att säga, att i sådant fall skall kommunen stå i garanti för hyran. Men bara den omständigheten att man måst tillgripa en kommunal garanti visar naturligtvis, hur tveksamt och även omfattande detta spörsmål är.

För övrigt skall jag inte nu fördjupa mig i dessa olägenheter. Jag skall bara nämna ett par ord om en av dem: Hur skall det ställa sig med den kommunala bostadsförmedlingen, då det gäller lägenhetsbytena?

Enligt gällande rätt är det så, att två personer, låt oss säga en i Malmö och en i Stockholm, som båda behöva en lägenhet, malmöbon i Stockholm och stockholmare i Malmö, kunna överenskomma om att byta lägenheter, och denna överenskommelse går i lås under förutsättning att hyresvärdarna också äro med om saken. Det är ju genom dessa lägenhetsbyten, som bostadsväxlingen i utomordentligt stor utsträckning sker. Hur skulle det gå till med det system

som man inom utskottet har tänkt sig? Ja, för det första fordras det naturligtvis fortfarande, att båda hyresvärdarna äro med på saken, ty i systemet ingår ju, att hyresvärdarna icke utan vidare skola presenteras en person, utan de skola ha rätt att välja. Men sedan fordras det väl också, att man skall ha bifall av båda de bostadsförmedlingar, som det är fråga om, både i Malmö och i Stockholm. Men då fordras det alltså för en så enkel sak inte såsom nu samtycke av fyra utan av sex, såvida man inte vill direkt tvinga hyresvärden att taga den som ställes framför honom. Jag undrar om inte allt detta kommer att medföra åtskilligt kineseri på detta område.

Jag skall, herr talman, sluta med att säga, att jag tror att utskottets begäran om utredning är onödig. Jag tror att det är fullt tillräckligt att, som utskottets samtliga ledamöter gjorde i fjol, erinra om att man inom regeringen följer utvecklingen i denna fråga och alltså gör de utredningar som utvecklingen kan komma att erfordra. Jag tror att denna utredning är onödig. Beträffande onödiga utredningar vill jag bara hänvisa till det yttrande, som herr Hellbacken höll i andra kammaren under fjolårets debatter på denna punkt, ett yttrande som var utomordentligt temperamentsfullt och där han talade om Geddesyxan för utredningar som begäras utan att de strängt taget äro nödvändiga. Jag tror också, att en utredning på denna punkt på riksdagens initiativ måste komma att förorsaka åtskillig skada. Den måste nämligen enligt min uppfattning komma att tolkas så, att visserligen Kungl. Maj:t vill förbereda hyresregleringens avskaffande, men att däremot riksdagen icke har någonting emot den utan tvärtom önskar att den skall utbyggas — kanske inte så mycket förlängas, men i varje fall utbyggas.

Jag yrkar därför, herr talman, avslag på utskottets förslag och bifall till reservationen.

Herr ESKILSSON: Herr talman! Som utskottets ärade ordförande redan har anmärkt, avser detta utlåtande dels frågan om en förlängning av hyresregle-

Om införande av obligatorisk kommunal bostadsförmedling.

ringslagen, dels de motioner som väckts om obligatorisk kommunal bostadsförmedling.

Beträffande den första frågan ha reservanterna biträtt regeringens förslag både om förlängning och om en del mindre justeringar av lagen. Vi ha emellertid understrukt, att denna förlängning endast skall vara tillfällig samt att den utredning om hyresregleringslagens avskaffande, som förebådats av departementschefen i propositionen, bör sättas i gång snarast möjligt och att det är angeläget, att den leder till positiva åtgärder. Vi anse visserligen, att ett upphävande av hyresregleringslagen icke är möjligt att genomföra omedelbart och utan förberedelser, men liksom andra regleringsåtgärder, som genomförts under särskilt svåra förhållanden, bör även hyresregleringen avskaffas, så snart förhållandena förbättrats. Att vi understrukt detta kraftigare än utskottets majoritet beror på vår uppfattning, att man ingalunda häver bostadsbristen genom en hyresreglering. Regleringen kan tvärtom vara ägnad att konservera bostadssvårigheterna. På kort sikt har det måhända varit en fördel för hyresgästerna, att de tack vare statliga åtgärder i form av hyrestopp sluppit undan hyresstegringar, men man kan ha anledning fråga sig, om denna politik även på längre sikt verkar till hyresgästernas fördel. Om den förda politiken i längden hämmar bostadsproduktionen, därför att denna inte blir lönande, om genom hyrespolitiken det normala underhållet av bostäderna eftersättes och bostadsbeståndet därigenom försämras, så är detta inte till fördel för någon, allra minst för den bostadsbehövande allmänheten.

Även om hyreregleringen i och för sig icke minskat bostadsproduktionen, har den dock bidragit till att stegra efterfrågan i raskare takt än produktionen och därigenom ökat spänningen mellan tillgång och efterfrågan. Det är i denna spänning som bristen på bostäder nu tar sig uttryck. Och så stå vi i dag i den egendomliga situationen, att vi fortfarande ha bostadsbrist, trots att det un-

der de senaste 15 åren byggts i runt tal 650 000 bostadslägenheter med plats för cirka 2 miljoner människor och att av denna bostadsproduktion icke mindre än 220 000 lägenheter tillkommo under åren 1945—1948, vilket innebar den största bostadsproduktion som någonsin ägt rum i vårt land. Om den övergång till en friare ekonomi, som man räknar med skall kunna ske vid ingången av 1951, kommer att medföra någon löneökning av betydelse, medan hyresnivån kvarstår oförändrad, innebär detta att klyftan mellan hyror och löner vidgas än mer och att efterfrågan på bostäder stiger. Utan molåtgärder kan detta komma att resultera i en ytterligare skärpt bostadskris.

Medan vi sålunda från reservanternas sida icke velat motsätta oss en förlängning av hyresregleringslagen, ha vi icke alls kunnat medverka till att ytterligare skärpa lagstiftningen genom att föreslå en obligatorisk kommunal bostadsförmedling som komplettering till hyresregleringen. Man menar från utskottsmajoritetens sida bland annat, att man därigenom skulle ernå en större rörlighet på bostadsmarknaden och en bättre anpassning till skiftande individuella önskemål och möjligheter. Erfarenheten visar väl emellertid raka motsatsen: genom statliga eller kommunala regleringar på olika områden ökas icke rörligheten, men väl stelheden.

Utskottets ordförande har belyst en hel del av de farhågor, som vi från reservanternas sida hysa mot en sådan utveckling, liksom andra lagutskottet gjorde i fjol. Jag skall bara försöka närmare utveckla en av dessa farhågor, nämligen farhågan för att den administrativa apparaten och den formella omgången skulle bli oproportionerligt stora i förhållande till de fördelar, som förslaget skulle medföra, och jag skall i detta avseende stödja mig på en utredning som i höstas gjordes i Linköping, där man inom drätselkammaren och stadsfullmäktige sysslade just med frågor i samband med den kommunala bostadsförmedlingen. I drätselkammarens protokoll för den 1 november 1949

Om införande av obligatorisk kommunal bostadsförmedling.

heter det: »I samband med det kommunala bostadsbyggandets utveckling har också den kommunala bostadsförmedlingen kommit att spela en allt viktigare roll, då det gällt att uthyra de av kommunala företag producerade lägenheterna. Förmedlingen tjänstgör ju i första hand såsom ett centralt registreringskontor för hyressökande av olika slag och upprättar på grundval av anmälningarna ett register över samtliga hyressökande och deras önskemål, vilket register sedan ställes till vederbörande bostadsföretags förfogande. Till ledning för uttagningen av hyresgäster till pensionärshemmen och barnrikehusen verkställer också förmedlingen de utredningar rörande hyressökandes förhållanden, som äro nödvändiga för att träffa ett så vitt möjligt rättvist val.

Det har emellertid visat sig, att uttagningen av hyresgäster till de kommunala bostadsföretagens lägenheter erbjuder utomordentligt stora svårigheter och att de utredningar, som skola läggas till grund för uttagningen, måste göras både noggrannare och vidlyftigare än vad enbart uppgiftslämnningen vid bostadsförmedlingen medger. De bostadssökandes uppgifter, som icke alltid äro riktiga, måste kontrolleras, icke minst med avseende på beskaffenheten av de lägenheter, vilka de bebo, varigenom också husbesök i viss utsträckning bli nödvändiga. Härvid måste också hälsovårdsnämndens bostadsregister, som nu är under uppläggande, konsulteras och överläggningar ske med hälsovårdsnämndens tjänstemän.

Frågan om sättet för utförande av dessa utredningar har varit föremål för överläggningar mellan representanter för de olika kommunala bostadsföretagen. Man enades härvid om, att alla utredningar rörande de hyressökandes bostadsbehov skulle ske centralt vid bostadsförmedlingen, så att utredningsmaterialet därefter kunde ställas till de olika företagens förfogande. Det är emellertid uppenbart, att en sådan avsevärd ökning av arbetsuppgifterna vid bostadsförmedlingen icke kan ske utan att personalen samtidigt förstärkes.»

Detta kommer säkert att bli en allmän erfarenhet, om de kommunala bostadsförmedlingarna skola fullgöra alla de uppgifter, som de få enligt utskottsmajoritetens förslag. Det kommer att medföra en ökning av den administrativa apparaten i våra kommuner, och detta är väl inte något lockande perspektiv.

Det är även andra omständigheter, som tala emot en skärpning av den redan befintliga bostadsförmedlingen. En sådan är det förhållandet, att en mycket stor del av bostadsproduktionen numera sker i kommunal regi eller genom HSB och liknande organisationer. I Stockholm sker ju cirka 75 procent av all nyproduktion av bostäder på detta sätt. Man borde då redan med de medel som nu stå till buds kunna tillgodose behovet av bostäder för det klientel som det är särskilt angeläget att hjälpa.

För att göra förslaget smakligare har man i år gjort ett par inskränkningar i motionen, jämfört med föregående år. För det första har man undantagit tvåfamiljstvillor från förslaget, och vidare har man poängterat, att det endast gäller en tillfällig lagstiftning. Under utskottsbehandlingen framkom det emellertid ett visst missnöje från en av motionärerna med dessa inskränkningar, och detta låter ju ana, att om väl början är gjord, så kommer även fortsättning att följa. Detta kan väl inte vara en lämplig utveckling, när vi nu befinna oss i det läget, att man även från regeringshåll har aviserat hyresregleringslagens avskaffande. Då förefaller det sannerligen vara en egendomlig politik att ytterligare skärpa lagstiftningen på detta område.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen, d. v. s. avslag på den väckta motionen.

Herr WERNER: Herr talman! Efter de uttömmande anföranden, som hållits av herr Holmbäck och herr Eskilsson, är det väl inte mycket att tillägga från reservationernas sida. Men man kan dock

Om införande av obligatorisk kommunal bostadsförmedling.

ställa den frågan, vad som egentligen har inträffat sedan fjolåret, då andra lagutskottet nästan enhälligt — jag tror det var en enda reservant — avvisade en motion av samma innehåll som den nuvarande och riksdagen följde andra lagutskottets hemställan, eftersom nu tredje lagutskottet i år, visserligen med lottens hjälp, har intagit en rakt motsatt ståndpunkt. Ja, svaret är ganska svårt att finna. Det är väl ändå så, att förhållandena på hyresmarknaden i stället för att ha skärpts i mycket hög grad ha lättats, och departementschefen ifrågasätter i propositionen, att tidpunkten torde vara inne att föranstalta om en utredning av de frågor som sammanhånga med hela hyresregleringens avskaffande.

Man har mycket svårt att tro, att den av den s. k. utskottsmajoriteten erbjudna lösningen skall leda till förbättrade förhållanden på hyresmarknaden. Tvärtom kan man befara, att detta ingrepp i den enskildes förfoganderätt över sin egendom, kommer att leda till skärpta förhållanden, i det att en husägare med vissthet kommer att anstränga sig att hellre än att ta emot en ovälkommen hyresgäst, som erbjudes av ett kommunalt organ, undanhålla hyresmarknaden hyreslediga lägenheter.

Man skulle kunna ställa många frågor, hur egentligen utskottsmajoriteten tänkt sig denna lösning; hur man tänkt sig att hålla husägaren skadeslös för eventuellt uteblivna hyror, hur man tänkt sig att möta den opposition och den opinion, som ovillkorligen måste uppstå genom ett ingrepp av så uppseendeväckande beskaffenhet som här föreslås o. s. v. Jag skulle kunna ställa den frågan, varför man icke varit konsekvent i uppläggningsen av hela denna fråga och tagit med alla hyresfastigheter, men jag kan ge svaret: Man har tagit undan två familjsvillor därför att man väjt undan för den opposition, som man visste skulle komma vid en tillämpning över hela linjen från de egnahemsbyggare, som vid sidan av sin bostadslägenhet ha en hyreslägenhet att erbjuda. Man har icke vågat denna utmaning mot opposi-

tionen, utan helt enkelt väjt undan i klart medvetande om att man här begär en handling, som icke står sig inför en vaken kritik.

Jag måste säga, att om riksdagen nu skulle följa utskottsmajoriteten och biträda den utredning, som här ifrågasättes, och denna skulle leda till vad utskottsmajoriteten åsyftar, så skulle detta helt säkert skapa ovilja på hyresmarknaden och i stället för att förbättra förhållandena så hade man bundit ris åt egen rygg och försvarat för de hyres sökande att få lägenheter i tillräcklig omfattning. Det är här inte endast fråga om en försämrad stimulans till ökat bostadsbyggande utan även om en ökad ovilja att tillhandahålla de lägenheter som redan nu finnas tillgängliga.

Herr talman! Jag skall icke ytterligare utveckla reservanternas synpunkter utan ber att få ansluta mig till det yrkande, som ställts av herr Holmbäck om bifall till reservanternas hemställan.

Herr UHLEN: Herr talman! När jag begärde ordet nyss, hemställde herr talmannen att vi inte skulle tala så länge med hänsyn till den framskridna tiden. Jag skall på grund av detta inte ta upp frågan om hyresregleringen — en förlängning av denna ha vi nämligen i utskottet varit fullkomligt eniga om att tillstyrka — utan jag skall nöja mig med att säga något om bostadsförmedlingen.

Reservanterna säga, vilket återfinnes på s. 19 i utskottsutlåtandet: »De skäl, som sålunda vid 1949 års riksdag androgos mot införandet av en obligatorisk bostadsförmedling av ifrågasatt slag, anser utskottet alltså bärande.»

Det är tre olika skäl, som åsyftas, och det första är, att utskottet — alltså andra lagutskottet i sitt utlåtande förra året — ansåg, att ansvaret för barnfamiljernas bostadsförsörjning komme att övervältras på vissa enskilda medborgare.

Med all respekt för andra lagutskottet, där jag själv rätt ofta brukar sitta vid bordet och där jag trivs synnerligen bra, måste jag säga, att det är en mycket förhastad slutsats, som andra lagut-

Om införande av obligatorisk kommunal bostadsförmedling.

skottet här gjort. De barnrika familjernas bostadsfråga ordnas nämligen på ett helt annat sätt än genom den kommunala bostadsförmedlingen; de barnrika familjerna placeras genom andra myndigheters försorg i barnrikehus eller numera också i subventionerade bostäder i bostadskooperativa fastigheterna och hos privata fastighetsägare. I varje fall sker så i de städer, som kunna komma i fråga för en obligatorisk bostadsförmedling. Jag betonar att det är ytterst få städer, som det kan bli fråga om i detta sammanhang. Det skälet står sig alltså inte alls.

Det andra skälet är, att ägare av fastighet med två lägenheter inte får möjlighet att själv fritt välja hyresgäst. Herr Werner påstod, att den i år framlagda motionen är precis lika med den som väcktes förra året. Uttrycket »precis» använde han, men han erkände själv några minuter senare, att i motionen har gjorts direkt och uttryckligt undantag för tvåfamiljsvillorna, som alltså enligt motionärerna inte skulle komma att beröras av den lagstiftning, som här ha ifrågasatts. Jag hoppas att reservanterna medge, att åtminstone inte det skälet kan vara bärande, eftersom det inte längre föreligger.

Jag skall begagna tillfället att i detta sammanhang säga, att det naturligtvis skulle vara önskvärt att även tvåfamiljsvillorna vore medtagna, inte minst av det skälet att just lägenheterna i tvåfamiljsvillorna i mycket stor utsträckning äro objekt för bostadsjobbare. Men vi ha gjort detta undantag, som herr Werner antydde, fastän i förklenande ordalag, på grund av den erfarenhet vi gjorde vid det förra tillfället, då till och med andra lagutskottets majoritet — med undantag för mig, vilket tredje utskottets ordförande nyss erinrat om — avstyrkte förslaget just med hänsyn till att motionärerna då hade tagit med tvåfamiljsvillorna. Det var avgörande vid det tillfället.

När man nu frågar, vad som har inträffat sedan förra året, skulle jag vilja svara, att samma problem som funnos förra året kvarstå; det behöver inte ha

inträffat någonting annat, än att problemen äro lika stora nu som de voro för ett år sedan.

Det tredje skälet är att det skulle krävas en vidlyftig administrativ apparat. Det kan väl inte bli fråga om en obligatorisk kommunal bostadsförmedling i andra städer och tätorter än dem, som äro av sådan storlek, att allmänheten inte har överblick över bostadsbeståndet där. I små städer och mindre samhällen kan man ju fråga första bästa person man möter på gatan, som är stadsbo eller »inföding» i samhället, om det finns någon lägenhet att hyra, och få svar på den frågan. Men det kan man inte göra i de större städerna, allra minst i storstäderna. Det blir alltså fråga om obligatorisk kommunal bostadsförmedling endast i de större städerna och tätorterna. För att skingra allt missförstånd om att motionen skulle gå ut på att alla kommuner skola ha rätt att genomföra den obligatoriska bostadsförmedlingen vill jag betona detta.

Herr Hellbacken har åberopats som en mönstergill motståndare i denna fråga när den behandlades förra året, och under sådana förhållanden må det vara mig tillåtet påpeka, att herr Hellbacken då hade totalt missförstått det hela. Han trodde nämligen att obligatorisk bostadsförmedling helt enkelt innebar, att varenda kommun skulle bli tvungen att genomföra bostadsförmedling. Det tycker jag inte var någon idealisk motståndare; dem som missförstå en sak så grundligt, brukar man inte precis räkna med bland de bästa motståndarna eller, ur meningsfrändernas synpunkt, som de bästa meningsfränderna.

Den administrativa apparaten finns i stort sett redan i de städer, där det kan bli fråga om en obligatorisk kommunal bostadsförmedling. Där finns redan en bostadsförmedling. Men den fungerar inte tillfredsställande, och detta beror just på att bostadsförmedlingen inte behärskar mer än en liten del av bostadsbeståndet. Resten behärskas av fastighetsägarna själva och även i mycket stor utsträckning alltjämt av samvetslösa bostadsjobbare.

Om införande av obligatorisk kommunal bostadsförmedling.

Syftet med den obligatoriska bostadsförmedlingen är alltså först och främst, att man skall rycka ur händerna på bostadsjobbarna själva objekten för jobberierna, i den mån det nu är möjligt att göra detta. Effekten kan ju aldrig bli hundraprocentig. Det har ännu inte stiftats någon lag, som fått hundraprocentig effekt, följaktligen kan man inte heller i detta fall räkna med en sådan. Men att det skulle bli en avsevärd förbättring genom införandet av obligatorisk bostadsförmedling, det kan man vara absolut övertygad om.

Bostadsjobberierna pågå i oförminskad omfattning av det naturliga skälet, att bostadsnöden är lika stor nu som den var när vi talade om saken för ett år sedan. Aftontidningen, som är den tidning i detta land, som har ägnat den största uppmärksamheten åt dessa förhållanden, har gång efter annan under det år som gått sedan vi sist här i kammaren talade om saken, lämnat exempel på bostadsjobbarnas hänsynslösa framfart. AT har till och med lämnat några exempel på att sådana företag, som ha etablerat sig som bostadsförmedlingskontor, begagnat sig av rena ockermetoder, då de förmedlat bostäder till bostadslösa människor.

Ett av de viktigaste syftena med detta förslag är, som jag nyss sade, att åstadkomma en sådan förbättring på detta område, att bostadsjobbarna förlora åtminstone lejonparten av sina jobbarobjekt.

Ett annat viktigt skäl, i varje fall enligt min mening, är att åstadkomma en förnuftig service på detta område. Jag skall i det sammanhanget bekänna, att jag vägrat att sätta mitt namn som första namn under motionen i första kammaren, därför att jag personligen varit oenig med de övriga motionärerna i fråga om varaktigheten av en sådan här inrättning. Jag anser nämligen, att en förnuftig service på detta område är påkallad inte bara under tider av bostadsnöd, utan under alla förhållanden, dock inte i alla kommuner, utan endast i de större städerna.

Om man vill flytta till ett annat sam-

hälle eller en annan stad, särskilt en större stad, t. ex. Stockholm, Göteborg, Malmö — kanske också Linköping och en del andra av motsvarande storlek — så finns det institutioner att vända sig till för alla angelägenheter, som ha sammanhang med en flyttning, utom för den allra viktigaste, nämligen att få en bostad. Det finns en arbetsförmedling, där man kan få besked om huruvida det finns något arbetstillfälle i staden, det finns samhälleliga institutioner för allt annat som man kan behöva i det sammanhanget. Men ingenstans kan man vända sig för att få veta, om man kan få en bostad. Det finns på en del håll en bostadsförmedling, men den är ineffektiv därför att den inte behärskar bostadsbeståndet.

Jag förmodar, och jag fick det intrycket under debatten i utskottet, att reservanterna över huvud taget aldrig hade erfart, vad det vill säga att försöka skaffa en bostad i en större stad i en situation av bostadsnöd, eller vad det fordras för att under vilka omständigheter som helst skaffa en bostad i en större stad eller samhälle. Söker man en bostad under en situation av bostadsnöd — nu talar jag av egen erfarenhet, ty jag har varit med om detta vid två olika tillfällen — får man t. ex. börja med att köpa en tidning för att titta igenom annonserna spalt efter spalt, för att se om det möjligen finns någon bostad att hyra. Sedan får man springa gatlopp till alla som annonserat ut bostäder, men bara för att konstatera, att dessa redan blivit upptagna. Sedan får man, åtminstone bildligt talat, ställa sig i kö hos kanske 10 eller 20 storbyggmästare, om det är här i Stockholm, hos kanske ett dussintal HSB-organisationer, riksbyggen eller andra jämförbara kooperativa bostadsorganisationer. Man får anmäla sig och komma tillbaka — för att få beskedet: »Det finns inte någon lägenhet — det kan möjligen bli någon bostad ledig om ett par år.»

Fullt så bedrövligt är det inte under normala förhållanden, men situationen är jämförbar, eftersom man även då måste springa gatlopp för att kunna få

Om införande av obligatorisk kommunal bostadsförmedling.

en bostad, medan man däremot, om det finnes en bostadsförmedling, som behärskade hela bostadsbeståndet, hade att vända sig till denna och bli antecknad där. På så sätt kunde man vara säker på att man skulle få en bostad, när ens tur kom. Det finns ingen sådan möjlighet nu, utan man får som sagt ställa sig i kö här och där utan att lyckas. Slutligen blir man kanske fast för en bostadsjobbare, och så får man betala ett par eller flera tusen oberäknat hyran, för att få en lägenhet. Eller också får man betala 4 000 eller 5 000 kronor för att få övertaga möbler, som inte äro värda ens vad det kostar att få dem borttransporterade från lägenheten. Det har jag också varit med om; d. v. s. jag har inte nappat på kroken, men jag har varit med om att få erbjudandet.

Sådan är situationen för närvarande, och jag skulle vilja säga, att då reservanterna nu måla hin på väggen för att avskräcka kammaren från att ens begära en utredning på detta område, så tänka de bara på fördelarna för den ena parten, fastighetsägarna. De tänka inte ett ögonblick på nackdelarna för den andra parten, vilka äro sjufalt för att inte säga hundrafalt större. Och vi ha dock åtminstone enligt min mening skyldighet att ta litet hänsyn även till bostadsnödens offer.

Jag skulle tro, att reservanterna i detta avseende äro konungsligare än konungen själv. Åtminstone under normala förhållanden skulle säkert även fastighetsägarna få nytta av en effektiv bostadsförmedling. Jag tror att de skulle uppskatta den. I varje fall ha vi den erfarenheten från Malmö, där det nu har funnits en bostadsförmedling under mer än 30 år, att fastighetsägarna under normala förhållanden gärna begagna sig av bostadsförmedlingen, medan däremot, om det är svårigheter på bostadsmarknaden, en hel del av dem hålla sig borta därifrån. För närvarande är det kanske bara en ringa del av fastighetsägarna, som begagna sig av bostadsförmedlingen. Men om vi räkna med — som jag gör — att bostadsförmedling skall bli en bestående service, är det en-

ligt min mening ganska självklart, att även fastighetsägarna komma att få nytta av en sådan, därför att de kunna vända sig till den för att få hyresgäst. Det blir mindre kostnad för dem, det blir mindre besvär och de få större garantier för att de skola få önskvärda hyresgäster. De önskvärda hyresgästerna få de aldrig, eller åtminstone ytterst sällan, om förmedlingen liksom nu i mycket stor utsträckning sker genom jobbarhänder.

Jag understryker slutligen, att det här är fråga om en utredning. Förslag härom har återkommit under flera olika riksdagar, och det är äntligen på tiden att det blir någonting av, att man åtminstone tittar på möjligheterna att ordna saken. Förslaget är ju inte klart i och med att vi här besluta om en utredning.

Till frågan om vilka bestämmelser det sedan skall bli ha motionärerna inte velat ta någon ställning. Men vi ha ansett, att regeringen och närmast justitiedepartementet borde få tillfälle att titta på denna sak, därför att den ovillkorligen kommer tillbaka år efter år. Förr eller senare måste justitiedepartementet ju ta positiv ställning till den. Under sådana förhållanden anse vi det rimligt att departementet får tillfälle att göra det redan nu.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till utskottets förslag.

Herr LINDBLOM: Herr talman! Det vore mycket frestande att här ingå i svaromål mot herr Uhlén i hans långa anförande, men då fruktar jag, att jag skulle bli lika långrandig som han, och därför tror jag, att jag nödgas avstå från det försöket. För korthetens skull skall jag låta departementschefen svara på det väsentligaste av vad herr Uhlén har sagt. Det finns nämligen på s. 12 i utskottets utlåtande en passus, återgiven ur vad statsrådet anför, som jag tycker tämligen väl fyller vad som kan svaras på de uttalanden, som gjorts av den siste ärade talaren. Där heter det på detta sätt: »Tanken på en dylik speciell regleringsåtgärd har tidigare vid upprepade tillfäl-

Om införande av obligatorisk kommunal bostadsförmedling.

len dryftats inom Kungl. Maj:ts kansli.» Och nu kommer det: »Spörsmålet har emellertid befunnits erbjuda betydande svårigheter, något varom erfarenheterna från våra nordiska grannländer även bära vittnesbörd. Bland annat är det svårt att finna en sådan form för regleringen, att icke den administrativa apparaten och den formella omgången bli opropor-tionerligt stora i förhållande till de för-delar som kunna vinnas. Särskilda kom-plikationer uppstå även då det gäller att reglera förhållandet till det slags hyres-marknad som går ut på lägenhetsbyten: denna marknad är för närvarande i fråga om de äldre husen den viktigaste.»

Detta sade departementschefen i föl-j och jag tror att vad som har sagts i detta fall är ungefär riktigt även i år, även om, såsom herr Uhlén sagt, motionärerna nu mena sig ha gjort en stor förändring, i det att man tagit undan tvåfamiljshusen.

Man har här omnämnt den hyresmark-nad, som går ut på lägenhetsbyten. Jag måste faktiskt fråga mig, hur man har tänkt sig den saken ordnad, ifall en obli-gatorisk bostadsförmedling införes. Kan denna bytesförmedling fortsätta, även ef-ter det att bostadsförmedlingen är in-förd?

Som alla veta är bytesförmedlingen för närvarande en mycket vittomfattande och dessutom rätt komplicerad sak, ef-ter som man därvid måste räkna med en mängd olika slag av byten.

För att fatta mig så kort som möjligt i denna fråga vill jag bara fastslå, att det synes mig vara tre ting, som äro absolut klara. För det första kan man inte fram-bringa en enda ny lägenhet genom dessa åtgärder — och att frambringa sådana är ju det viktigaste. För det andra kan det inte bli någon tvekan om att denna åtgärd kommer att skapa irritation både hos hyresvärdar och hyresgäster. För det tredje kommer det att uppstå vissa ersättnings- och ansvarsfrågor, som kunna bli rätt komplicerade — enligt utskot-tets motivering skola ju kommunerna stå delkredere i förhållande till hyresgäs-terna.

Jag vill tillägga, att den ändring, som i år vidtagits i förslaget därigenom att

man undantar tvåfamiljshusen, förefaller mig vara en ganska stötande sak. Man kan först och främst fråga sig, vad det är för väsentlig skillnad mellan att en person har en fastighet, där han hyr ut åt mig säga tre eller fyra lägenheter och bor där själv, eller att han har en lägen-het, som han hyr ut, och även själv bor i huset. Skillnaden därvidlag är mycket liten. Är det stötande att ha denna till-lämpning på tvåfamiljshus, är det också stötande i fråga om hus med flera lägen-heter. Skall man genomföra någonting nytt härvidlag, bör man enligt min me-ning se till att så långt möjligt ställa alla lika inför lagen.

Det är också här fråga om själva för-faringssättet. I klämman till utskottets utlåtande sägs, att man har hemställt om utredning och att den skall verkställas i sammanhang med den utredning, som de-partementschefen har satt i fråga skall komma till stånd. Beträffande den frågan säger emellertid departementschefen: »Även om hyresregleringens upphävande är en fråga på tämligen lång sikt, kan denna utredning dock beräknas bli så tidskrävande, att det är skäl att sätta i gång den inom en nära framtid.»

Om jag nu kombinerar ihop dessa två saker: utskottets yrkande, att denna ut-redning skall ta hand om den frågan, och departementschefens påstående om hur tidskrävande denna utredning blir, kan det ju frågas, när man egentligen har tänkt sig att denna sak skulle kunna fö-ras i hamn.

Slutligen vill jag framkasta den frå-gan: Är det verkligen nödvändigt, när man nu håller på att överväga möjlig-heterna att få hyresregleringslagen av-vecklad, att då hänga på denna lag yt-terligare bestämmelser och tillkrånglade författningar? Statens hyresråd får väl ändå anses vara den myndighet i vårt land, som bäst av alla torde känna till hur läget är. Det vet dessutom vilka komplikationer som kunna uppstå genom att nya bestämmelser och nya författ-ningar införas. Denna institution har också som bekant avstyrkt detta förslag om obligatorisk bostadsförmedling.

Ja, herr talman, jag skall inte utveckla

Om införande av obligatorisk kommunal bostadsförmedling.

detta ämne vidare; tiden är långt framskriden, och jag tror, att alla önska att snart komma till ett avgörande. Jag ber därför helt kort att få yrka bifall till reservationen.

Herr **EKMAN**: Herr talman! Då jag kommer att rösta emot mina vänner — eller kanske rättare sagt mina partivänner — i utskottet i den här frågan och rösta för reservationen, tror jag att hederligheten bjuder att jag säger några ord. Jag skall försöka att inte fresta talmannens tålamod alltför länge.

I en tid när man söker att i allt större utsträckning avveckla de regleringar, som vi haft tidigare, behövs det enligt min mening ytterst starka skäl för att införa nya. I det nu föreliggande ärendet har utskottsmajoritetens talesman inte anfört något annat än att detta spörsmål har varit före i riksdagen förut och avvisats, och bakom det har han lagt den där lilla påken, att ända till dess att vi godkänna det, ämna han och hans meningsfränder komma tillbaka med kravet.

Om man skall införa en obligatorisk kommunal bostadsförmedling, skall det vara i en situation på den svenska bostadsmarknaden, som är avgjort sämre än då spörsmålet förut behandlades. Så är i dag ingalunda förhållandet. Utom den där påken, som visades lite fult, anser jag, att inga skäl ha kommit fram utöver dem, som vi tidigare kände. Där emot veta vi, att trycket på bostadsmarknaden sedan i fjol har blivit i någon mån lättare. Vi ha med hänsyn till de ökade byggnadskvoterna att vänta, att läget skall bli ännu bättre. Ett bifall till motionerna och utskottets förslag kan ingalunda komma att främja denna utveckling, ty därav blir det ju inga fler bostäder. Det har heller ingen gjort gällande.

Alltså synes det mig, att skäl i verkligheten saknas för ett bifall till utskottets förslag. Däremot förefalla mig erfarenheterna från nära liggande håll tala för att det godtycke, som man redan har sparat i handhavandet av s. k. fri-

villig bostadsförmedling i kommunerna, kommer att få en ännu större marknad. Det är i varje fall som regel icke katastrofallen, som först komma i fråga där, utan helt ovidkommande synpunkter bli i större utsträckning än man någonsin trodde de mest framträdande.

Det finns, som jag ser saken, herr talman, ingen anledning för riksdagen att fatta beslut och begära utredning om lagar, som till sitt syfte kanske skola förstora dessa besvärigheter. Varje liten kommunalman — jag menar inte liten till växten utan en ganska betydelselös kugge i själva samhällsmaskineriet — som sätts att övervaka detta område, kommer att finna det vara en uppgift att använda denna eventuella lagstiftning för att främja än det ena, än det andra syftet. Här i Stockholm veta vi ju, att den frivilliga bostadsförmedlingen har använts för att förhindra exempelvis en person, som tillfälligt har sysselsättning och bostad på annat håll, att flytta tillbaka, därför att han vid ansökningstiden inte är skattskrivnen här. Det uppstår en byråkrati, och det är fara för godtycke.

Dessa två omständigheter jämte många andra, som jag till följd av den sena timmen inte kan redogöra för närmare, tala enligt min mening för att riksdagen icke bör följa utskottet och begära den ifrågasatta utredningen. För min del kommer jag att rösta för reservationen, herr talman.

Herr **JOHANNESSEN**: Herr talman! Jag har närmast begärt ordet för att inte det skall få stå oemotsagt, som yttrats av de tre talesmännen för reservationen, vilka ha försökt hårdragta departementschefens uttalande, att det nu kan vara tid att för kommande mera normala förhållanden utreda, hur man skall avveckla den gällande hyreslagstiftningen och normalisera förhållandena på detta område. Detta har man hårdragit på ett sådant sätt, att man nästan har låtit kammarerna förstå, att vi nästa år eller kanske på sin höjd om ett par år ha att vänta ett sådant läge på bostadsmarknaden, att hyreslagstiftningen kan upphöra.

Om införande av obligatorisk kommunal bostadsförmedling.

Det är ju att helt och hållet förvränga situationen, det är att ge en missvisande uppläggning av det hela. Det finner man, om man ser en liten smula på de faktiska förhållandena i de stora tätorterna, kanske framför allt de tre största städerna i landet, där nödläget är mest utpräglat och där det har blivit nödvändigt med propåer om obligatorisk bostadsförmedling. Där kan man se, att utvecklingen sannerligen icke pekar i en sådan riktning, att man kan tänka sig en avveckling av hyreslagen så nära i tiden.

Jag skall bara peka på en enda siffra, som talar sitt tydliga språk, åtminstone i vad det gäller huvudstaden. Låt oss se på den öppna bostadsbristen — jag håller mig då bara till de människor, som icke ha någon egen familjebostad, plus de av hälsovårdsmyndigheterna för länge sedan utdömda saneringsfärdiga lägenheterna plus dem vi måste bygga varje år för att klara äktenskap, inflyttning och annat som gör, att man blir sökande till en bostad. Den siffra man då får fram visar, att vi för Stockholms vidkommande under perioden 1950—1960 måste bygga ungefär 9 300 lägenheter om året i genomsnitt för att klara det hela. Vi veta, hur situationen är i dag, och vi kunna för den närmaste framtiden se ungefär hur mycket nya lägenheter det blir möjligt att bygga. Det säger oss utan vidare, att avvecklingen av denna brist — vilket departementschefen också understryker — är en fråga på tämligen lång sikt.

Vi äro samtidigt på det klara med att den långvariga bristen i sig är en skärpning av bristsituationen. De sociala vådorna av en sådan brist kunna registreras framför allt i att bostäderna ha blivit en handelsvara. Här har uppstått en svartbörsmarknad, där det nästan har utbildat sig den uppfattningen, att skall man söka sig en bostad icke bland de kommunala, allmännyttiga, kooperativa eller av enskilda nyproducerade lägenheterna, utan i det stora gamla fastighetsbeståndet, så måste man betala själva upplåtelsen med ett kontantbelopp. Det har utbildat sig en sådan uppfattning, och

den tyder ju på att det här verkligen är fråga om sociala vådor, i händelse denna utveckling får fortsätta utan att man gör något för att allvarligt stävja den. Dessutom drabbar självklart denna av mig nu påtalade utveckling de minst bärkraftiga familjerna, de som icke kunna komma ut med några extra kontantinsatser för att få en bostad — samt dem, som ur hyresvärdens synpunkt inte tillhöra den allra högsta klassen av hyresgäster. Den ensamstående är naturligtvis den mest åtråvärde, och jag vill inom parentes säga, att man här i Stockholm tydligt kan avläsa, hur i det gamla bostadsbeståndet barnfamiljerna bli allt sällsynnare, medan det allt mer blir fråga om ensamstående eller familjer utan barn. Barnfamiljerna komma undan för undan i ett allt mera beträngt läge. Detta jämte den sociala våda, som jag nyss talade om, borde ändå utgöra tillräckligt skäl för att man skall ta mycket allvarligt på denna fråga, även om man inte i sitt eget skinn får känna, hur en bristsituation av denna art verkar.

Jag har nämligen en känsla av att en del av de talare, som ha talat för reservationen, icke ha kunnat uppleva den saken. Då skulle de icke ha rest sådana hinder mot att ge kommunerna i riket ett organ för bostadsförmedling. Vi kräva faktiskt av dessa kommuner, att de skola svara för bostadsförsörjningen, men på grund av nödvändigheten av investeringsbegränsningar kunna vi icke ge dem möjlighet att klara situationen genom ett ökat bostadsbyggande. Då måste vi åtminstone ge dem det instrumentet i händerna, att de i den bristsituation som råder kunna ransonera på ett rättvist sätt.

Detta är vad jag här närmast velat säga, men jag kanske skall tillägga ytterligare ett par saker.

Herr Werner sade, att om detta förslag om utredning också avsatte det resultatet, att vi skulle få en lagstiftning om obligatorisk bostadsförmedling, skulle det bli ett ingrepp, som han formulerade det, »av uppseendeväckande art» i den fria avtalsrätten. Jag vill bara upplysa herr Werner och de övriga reser-

Om införande av obligatorisk kommunal bostadsförmedling.

vanterna, att detta ingrepp av så »uppseendeväckande» art — jag sätter citationstecken om uppseendeväckande — redan försiggår. Genom tomträtten och låneförmedlingen har det blivit så, att i tusentals fall privatbyggda och privatägda fastigheter såväl i Stockholm som i andra städer ha fått sina hyresgäster anvisade genom bostadsförmedlingen. Jag försäkrar, att ännu har inget som helst knorr mot denna företeelse kommit från dessa privata fastighetsägarers sida. Man har nämligen fått precis vad som föreslås här i fråga om den obligatoriska bostadsförmedlingen: en stor frihet att välja bland grupper av anvisade hyresgäster. Man har på det sättet känt sig tillfreds med att få göra ett urval. Det är inte på det viset, att de hyresgäster, som anmäla sig hos bostadsförmedlingen, äro av någon bestämd grupp eller kategori i samhället. De representera ett tvärsnitt av alla samhällsgrupper. Därmed är väl tillräckligt sagt om möjligheten för hyresvärdarna att här få träffa ett val.

Jag vill säga en sak till, och då vill jag rikta mig till herr Eskilsson. Han sade, att när 75 procent av den årliga byggnadskvoten går till de kommunala, allmännyttiga eller kooperativa företagen, har man väl ändå utrymme att ta hand om det klientel bland de hyressökande, vars läge är mest prekärt. Vi ha en bostadsbyggnadskvot i Stockholm för innevarande år på 6 400 lägenheter. 75 procent av detta är 4 800. De hyressökande, som redan nu stå i kö och äro familjeförsörjare utan egen bostad, äro i alla fall inemot 20 000. Det är detta, som skall arbetas av. Dessa människor arbeta icke allesammans ute i stadens ytterområden. Visar det inte snarare, herr Eskilsson, att det för att få en riktigare placering av dessa människor, för att få en större rörlighet, en bättre anpassning av deras bostäder i förhållande till arbetsplats, ekonomi och andra förhållanden, vore riktigt att ge bostadsförmedlingen en möjlighet att anvisa dessa människor lägenheter i det gamla bostadsbeståndet, där lägenhetstalet ändå, vad gäller Stockholm, är 240 000? Det skulle bli större rörlighet, om man gick

över till en sådan ordning. Dessa siffror visa, att om man inte får disponera även över det äldre bostadsbeståndet, så kan icke den riktiga lösningen komma till stånd i den allvarliga bristsituation som råder.

Det är inte av någon önskan att reglera, som det exempelvis både från Stockholms, Göteborgs och Malmös sida har rests upprepade krav på att få införa den obligatoriska bostadsförmedlingen, utan det är därför att bakom dessa önskemål ligger tusentals familjers hårda, besvärliga, ömmande sociala situation, som de kommunala myndigheterna ha känt sitt ansvar och begärt en obligatorisk bostadsförmedling.

Jag vill inte ytterligare förlänga debatten, herr talman. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Herr Johannesson vände sig mot de tre reservanter, som hade inlett debatten, och han påstod först, att vi hade hårddragit det uttalande av departementschefen, som vi anförde. I detta uttalande ligger ju, ansåg herr Johannesson, att departementschefen tänker sig, att övergången till en fri bostadsmarknad kommer att bli långvarig.

Jag tror, att herr Johannesson helt enkelt inte hört på vad jag sagt. Jag betonade ju just, att departementschefen hade yttrat detta. Jag har tyvärr heller inte några större illusioner om att man skall lyckas att snabbt få bort hyresregleringen. Men det är en sak för sig. En helt annan sak är det, som herr Ekman formulerade så väl: Finns det verkligen skäl att i en situation som den nuvarande, då det inte inträffat något nytt, skärpa hyresregleringen? Vi ha ju äntligen kommit i en situation, då alla hoppas, att det ändå skall kunna bli något bättre. Jag har inte från något håll fått veta, vad det är för nytt, som har inträffat sedan i fjol.

Beträffande herr Uhléns yttrande gjorde jag den reflexionen, att han polemiserade mot reservanterna, andra lagutskottet i fjol o. s. v., men det var vissa

Om införande av obligatorisk kommunal bostadsförmedling.

frågor, som han helt enkelt inte brydde sig om att säga någonting om. Han sade t. ex. ingenting om den inskränkning i avtalsfriheten, som måste komma. Nåja, det tycker väl herr Uhlén inte gör så mycket! Han sade heller ingenting om de utordentligt stora svårigheter, som uppstå beträffande lägenhetsbytena, vilka ju spela en så utomordentligt stor roll för närvarande. Det är rätt intressant att se, att i fjolårets debatt i andra kammaren berördes den frågan av en av motionärerna, men man möter inte någon behandling av just denna fråga i motionen. Den är dock av utomordentligt stor betydelse; kanske en av de grundläggande frågorna i det här fallet.

Sedan kan jag kanske få tillåta mig att sluta med ett par ord till herr Uhlén. Vi reservanter skulle enligt honom ha målat hin på väggen för att avskräcka kammaren att bifalla motionen. Jag trotsar någon, som läser reservationen, att kunna komma till annan slutsats än att det är en utomordentligt lugnt avfattad reservation, skriven i samma stil som utskottsutlåtandet. Var är hin målad i denna reservation? Det skulle kanske herr Uhlén vilja svara på.

Herr Uhléns uttalanden om bostadsjobberiet o. s. v. är jag inte i tillfälle att gå in på.

Herr NORMAN: Herr talman! Man måste ju få den uppfattningen, att nya kvasstar sopa bäst, när tredje lagutskottet här har kommit till en uppfattning i detta spörsmål, som ganska mycket avviker från vad andra lagutskottet nära nog enhälligt uttalade i fjol. Jag för min del kan i alla fall inte annat än tycka, att andra lagutskottets motivering i fjol var ganska hållbar då, och jag tycker inte att något särskilt har inträffat, som gör att motiveringen inte skulle hålla även i år.

Jag är mycket starkt påverkad av de allvarliga synpunkter på detta spörsmål som herr Johannesson har framhållit — det var jag redan i fjol — men jag är inte alldeles säker på att man kommer till rätta med missförhållandena genom

en kommunal bostadsförmedling. Jag lutar närmast åt att det kommer att finnas lika många missnöjda grupper även i fortsättningen, så länge som brist på bostäder föreligger.

Andra lagutskottet skrev i fjol, att utskottet förutsatte »att, därest läget på bostadsmarknaden skulle försämrats eller utvecklingen i övrigt föranleda därtill, Kungl. Maj:t kommer att för riksdagen framlägga förslag till erforderliga åtgärder för att möjliggöra en tillfredsställande fördelning av det förefintliga beståndet hyreslägenheter».

Den satsen understryker jag även i år. Men jag har inte kommit till den uppfattningen, att situationen sedan i fjol så har förändrats, att riksdagen behöver göra en starkare påtryckning på Kungl. Maj:t. Jag förväntar således, att Kungl. Maj:t i försättningen skall ha dessa allvarliga frågor under noggrant övervägande.

Jag är rädd för att ett beslut i anslutning till utskottets yrkande och motive-ring medför vissa risker. I den mån som byggnadsrestriktionerna lättas finnas ju möjligheter att förbättra situationen. Men om de enskilda företagarna ha det där hotel över sig, att de inte själva i framtiden skola få bestämma över de lägenheter, som de ämna bygga, är det inte då risk för att det blir mera återhållsamhet och att det dröjer längre innan man får ett tillräckligt stort bostadsbestånd? Jag gör den reflexionen, och jag kan inte komma till någon annan slutsats än den som andra lagutskottet kom till i fjol, nämligen att vi inte skola ta någon bestämd ståndpunkt, utan vi skola vänta och se hur det utvecklar sig.

Men jag har mycket svårt att rösta för reservationen. Jag tycker inte om motiveringen, framför allt inte motiveringens början och slut. Vad där säges tycker jag ger uttryck åt förhoppningar som, alldeles såsom herr Johannesson här har påpekat, vi inte kunna vänta oss att få infriade.

Jag slutar med att säga, att jag kommer att rösta för avslag å punkt C i utskottets hemställan, men jag yrkar följande ändring i reservationens motive-

Om införande av obligatorisk kommunal bostadsförmedling.

ring: första stycket i motiveringen utbytes mot utskottets första stycke och sista stycket i samma motivering utgår.

Häri instämde herr *Forslund*.

Herr UHLÉN: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av en direkt fråga från tredje lagutskottets ärade ordförande. Men jag skall först lämna den upplysningen, att anledningen till att jag inte har svarat på allt är, att jag inte velat uppta tiden för länge. Jag fick ju ändå förebråelser av herr Lindblom för att jag hållit på för länge.

Herr Holmbäck frågade, vad det var för någonting hos reservanterna som motiverade mitt uttalande, att de ha målat hin på väggen. Jag måste medge, att det inte finns någonting i reservationen som motiverar det uttrycket, ty reservationen är så blek som gärna är möjligt. Jag syftar på reservanternas uttalanden här i kammaren. Jag hoppas utskottets ärade ordförande själv hörde, vilka fruktansvärda konsekvenser som herr Werner målade upp, konsekvenser inte bara för fastighetsägarna, utan också för hyresgästerna. Det kallar jag att måla hin på väggen. Det mesta av vad herr Werner sade bestod av sådant som motiverar detta påstående.

Jag skall slutligen säga till herr Ekman, att det här inte är en hobby för motionärerna. Det står starkare krafter bakom motionen — och om de kunna kallas för en påk, är det i alla fall en mycket kraftig påk, t. ex. alla hyresgäster som representeras av hyresgästföreningarna, åtminstone i de större städerna och tätorterna.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Jag skall inte diskutera mera med herr Uhlén. Jag begärde ordet endast för att säga, att jag för min del icke har någon erinran mot de ändringar i reservationens motivering, som herr Norman framställde.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats 1:o) att vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt skulle

bifallas; 2:o) att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställen godkänna den vid utlåtandet fogade reservationen i motsvarande del; samt 3:o), av herr Norman, lika med sistnämnda yrkande, dock att i den av reservanterna förordade motiveringen skulle vidtagas de ändringar, att dels första stycket ersattes av första stycket i utskottets motivering, dels ock sista stycket utelämnades.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställen vara med övervägande ja besvarad.

Herr Holmbäck begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställen, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Normans yrkande.

Herr Eskilsson begärde votering om kontrapositionens innehåll, vilken begäran han emellertid sedermera återtog, och då ingen annan av kammarens ledamöter påyrkade kontrapositionsvoterings anställande, förklarades frågan där-om hava förfallit.

Härefter uppsattes följande omröstningsproposition, som efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 9 punkten C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställen och godkännes den vid utlåtandet fogade reservationen i motsvarande del med de av herr Norman påyrkade ändringar i motiveringen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstning-

Om statens övertagande av sjukvården i vissa städer m. m.

en genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsverkets övertagande av staden Noras förpliktelser gentemot borgmästaren Erik Åke Edvardsson, vilkens befattning kommer att indragas vid upphörande av rådhusrätten i samma stad;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till åtgärder för dövhetens bekämpande; och

nr 70, i anledning av väckt motion angående anordnande av specialsjukvård för innevånarna på Gotland å sjukhusen i Stockholm.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om statens övertagande av sjukvården i vissa städer m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 71, i anledning av väckta motioner angående statens övertagande av ansvaret för hälso- och sjukvården i vissa städer, köpingar och municipalsamhällen.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ivar Nilzon* (I: 158) och den andra inom andra kammaren av herrar *Johansson* i Mysinge och *Nilson* i Spånstad (II: 178), hade hemställts, att riksdagen måtte uttala, att staten i princip skulle övertaga ansvaret för hälso- och sjukvårdens handhavande i de av rikets städer jämte köpingar och municipalsamhällen, vilkas innevånarantal understeg 15 000, dock att Kungl. Maj:t skulle äga rätt att medge undantag från denna regel, då särskilda omständigheter talade härför.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 158 och II: 178 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr NILZON, IVAR: Herr talman! Det är med en viss tvekan man tar ordet vid denna sena timme, men då jag är motionär vill jag ändå säga några korta ord — jag lovar, att jag inte skall bli långrandig.

I den motion, som vi väckt i denna kammare och i andra kammaren, ha vi hemställt, att riksdagen måtte uttala, att staten i princip övertager ansvaret för hälso- och sjukvårdens handhavande i de av rikets städer jämte köpingar och municipalsamhällen, vilkas invånarantal understiger 15 000, dock att Kungl. Maj:t äger rätt att medge undantag från denna regel.

Det är ju för närvarande på det sättet vid tillsättning av tjänsteläkarbefattningar i städerna, att städer, som ha under 5 000 invånare, utan vidare bli införlivade med provinsialläkarorganisationen, medan städer med mer än 5 000 invånare blivit tvingade att anställa egna läkare. De ha visserligen ingen skyldighet därtill, men de kunna bli uteslutna från provinsialläkarorganisationen, och då är det givet att de inte ha annat att göra än att tillsätta egna tjänsteläkare. Samma förhållande gäller ju för de kommuner, som ingå i de extra provinsialläkardistrikten och likaså för köpingar och municipalsamhällen. Nu har det emellertid inträffat, såsom vi framhålla i motionen, att en köping, som före köpingsbildningen givetvis tillhört provinsialläkarorganisationen, även efter det den blivit köping fortfarande får ha provinsialläkare, även om befolkningssiffran är betydligt över 5 000.

Man kan sätta i fråga, om denna siffra 5 000 är lämpligt avvägd. Det är givet, att en hel del städer, som ha något mer än 5 000 invånare, ofta ha ett ganska lågt skatteunderlag, och då blir det betungande för dem att avlöna tjänsteläkare.

För att belysa denna sak ha vi anfört ett exempel i motionen. I samband med kommunindelningsreformen kommer Söderköpings stad att sammanslås med Drothems och Skönberga kommuner, två rena landskommuner. Då kommer stadens invånarantal att överstiga 5 000, ehuru obetydligt. Det är givet, att det

Om statens övertagande av sjukvården i vissa städer m. m.

bli ganska betungande för staden att hålla en egen tjänsteläkare. Söderköpings stad hade vid 1949 års ingång ett skatteunderlag av endast 19: 57 kronor per invånare, medan medeltalet för rikets städer utgjorde 31: 35 kronor. Härtill kommer, att staden efter kommunsammanslagningen blir ganska landsbygdsbetonad, och om flykten från landsbygden kommer att fortsätta i samma takt som hittills, ligger det nära till hands att anta, att stadens invånarantal inom ganska kort tid kommer att understiga siffran 5 000. Trots detta har medicinalstyrelsen föreslagit, att Söderköpings stad skall anställa en egen tjänsteläkare.

De myndigheter, som haft vår motion på remiss, ha ställt sig mycket välvilliga till den.

Medicinalstyrelsens yttrande är fogat som bilaga till utskottsutlåtandet. Jag skall anföra ett par rader ur yttrandet. Medicinalstyrelsen uttalar, »att det synes styrelsen i princip riktigt, att staten successivt övertager huvudmannaskapet för tjänsteläkare i öppen hälso- och sjukvård i städer, köpingar och municipalsamhällen; att någon åtskillnad härvid icke bör göras mellan dessa tre olika kategorier av tätorter».

Även Svenska landstingsförbundet har uttalat sig välvilligt. Detsamma gäller Svenska stadsförbundet. Förbundet framhåller att den nuvarande ordningen icke kan anses tillfredsställande och att hela stadsläkarfrågan bör upptagas till definitiv reglering. Förutom Söderköping kunna ytterligare några städer väntas få frågan om anställande av egen tjänsteläkare aktualiserad. Enligt förbundet är det ett fullt befogat krav, att statsmakterna förekomma, att städer, för vilka särskilda tjänsteläkarbefattningar icke kunna anses påtagligt behövliga för deras speciella hälso- och sjukvårdsuppgifter, mot sin önskan faktiskt bringas att inrätta sådana befattningar. Förbundet tillstyrker därför ett uttalande från riksdagens sida, att även städer med större folkmängd än 5 000 invånare böra kunna påräkna att icke mot sin vilja tvingas att ha egna tjänsteläkare.

Även statsutskottet har i sin motivering varit ganska välvilligt. Om jag rätt fattat utskottets mening, tyckas rent statsfinansiella skäl vara anledningen till att utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka motionerna. Jag är mycket lyhörd för sådant och kan därför i någon mån respektera dessa skäl.

Utskottet har i varje fall pekat på vissa möjligheter att medgiva undantag från regeln om att det skall finnas tjänsteläkare i städer med mer än 5 000 invånare. Utskottet skriver bland annat: »Vad särskilt beträffar den av motionärerna berörda frågan om uteslutande från provinsialläkardistrikt av städer, som genom ändrad kommunindelning erhålla ett invånarantal, överstigande 5 000, torde enligt utskottets mening skäl i vissa fall kunna föreligga att medgiva undantag från eljest tillämpade principer. Förhållandena böra härvidlag från fall till fall bedömas av Kungl. Maj:t, varvid hänsyn givetvis får tagas bl. a. till huruvida den inträffade befolkningsökningen kan beräknas bli av bestående natur. Ett dylikt bedömande kan givetvis icke heller ske fristående från de planer, som föreligga beträffande den principiella frågan om statens övertagande av huvudmannaskapet för städernas tjänsteläkare. Med hänsyn till vikten av en smidig anpassning efter den nya kommunindelningen, torde enligt utskottets mening en viss uppmjukning av de på här berörda område tillämpade principerna vara påkallad, och utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t ägnar denna fråga uppmärksamhet.»

Jag kan som motionär inte vara annat än tacksam för detta uttalande av utskottet, och jag vill bara uttala den vördsamma förhoppningen, att Kungl. Maj:t här handlar så som utskottet säger och att således städer som Söderköping och med dem likartade inte mot sin vilja komma att bli tvingade att anställa egna tjänsteläkare.

Jag har, herr talman, endast velat göra dessa reflexioner och få dem anförda till riksdagens protokoll. Jag har intet yrkande.

Om skärpning av straffbestämmelserna för olovlig jakt.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till kostnader för inventering av typskogar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets memorial nr 73, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1950/51 till hemvärnets övningar, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande tulltaxa, m. m.;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndiganden för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter;

nr 35, i anledning av väckta motioner angående utredning om fastighetsskattens avskaffande, m. m.; och

nr 36, i anledning av väckta motioner om befrielse för ägare av allmänna samlingslokaler från skyldigheten att erlagga fastighetsskatt m. m.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Om skärpning av straffbestämmelserna för olovlig jakt.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckta motioner om skärpning av straffbestämmelserna för olovlig jakt.

Första lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta motioner, nr 173 i första kammaren av herr *Lodenius* och nr 207 i andra kammaren av herr *Pettersson* i Ersbacken.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till sådan ändring av straffbestämmelserna för olovlig jakt, att straffarbete skulle kunna ådömas, där brottet vore att anse som grovt.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 173 och II: 207, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herr *Lodenius*, som dock ej antytt sin mening.

Herr *LODENIUS*: Herr talman! Jag har till föreliggande utskottsutlåtande fogat en blank reservation, och jag skall därför trots den långt framskridna tiden be att få säga några ord i detta ärende.

Att de av herr *Pettersson* i Ersbacken i andra kammaren och av mig i denna kammare väckta motionerna, vilka äro likalydande, rönt det för motioner inte så ovanliga ödet att bli avstyrkta av utskottet, utgör för mig i och för sig ingen anledning till klagan, särskilt som utskottet i sin skrivning ställer sig mycket positivt till motionernas syfte. Vad som däremot, herr talman, kan vara ägnat att medföra en viss besvikelse, det är att — trots att de flesta som yttrat sig över motionerna och jämväl utskottet anse, att möjligheterna att beivra tjuvskyttet, särskilt i de glest befolkade trakterna av vårt land, väsentligt försvåras genom de nuvarande straffprocessuella bestämmelserna — utskottet ändå icke för närvarande finner sig kunna tillstyrka någon åtgärd i motionernas syfte.

Utskottet redovisar givetvis sina skäl för detta ståndpunktstagande. Innan jag något berör dessa skäl, skall jag be att få nämna litet om motivet för motionerna och även referera något från de inkomna remissvaren.

I sin ämbetsberättelse till årets riksdag redogör justitieombudsmannen för tre fall, där justitieombudsmannen ansett sig böra uppdraga åt vederbörande landsfogde att väcka åtal mot landsfiskaler för tjänstefel, därför att vederböran-

Om skärpning av straffbestämmelserna för olovlig jakt.

de, utan stöd i gällande lag, kvarhållit för olaga älgjakt misstänkta personer. Att sådant kvarhållande skett har berott på att man velat förhindra kommunikation och undanröjande av bevis under brottets utredning.

När man tar del av utredningen i dessa ärenden, kan man knappast undgå att få den uppfattningen, att lagstiftningen i förevarande fall inte är tillfredsställande. I anslutning härtill skall jag be att få referera ett uttalande av hovrätten för Nedre Norrland i dess yttrande över motionerna till utskottet. Hovrätten, som dock icke ansett sig kunna tillstyrka motionerna, säger — på s. 10 i utskottsutlåtandet — bl. a.: »Motionärerna ha emellertid beträffande den otillåtna jakten särskilt framhållit olägenheten av att straffarbete ej ingår i straffskalan, vilket — på grund av bestämmelserna i 24 kap. 5 §, jämförd med 1 §, rättegångsbalken — medför att personer, som misstänkas för sådan jakt, endast i undantagsfall kunna anhållas och häktas. Med hänsyn till utredningssvårigheterna i jaktmål är denna synpunkt onekligen värd beaktande. Det för ett visst slag av brott gällande straffmaximum och de straff, som brukas ådömas för brotten, ha för den allmänna laglydnaden säkerligen föga betydelse, om risken för brottslingarna att bli sakfälda endast är ringa.»

Det är framför allt liknande synpunkter, herr talman, som varit motivet för motionerna.

Nu menar emellertid såväl utskottet som vissa remissinstanser, att man inte bör höja straffmaximum till straffarbete bara för att möjliggöra anhållande och häktning i misstänkta fall av otillåten jakt, och en straffskärpning ur rent straffrättsliga synpunkter anser man inte motiverad.

I motionerna framhålles bl. a., att olovlig jakt på ekonomiskt värdefullt villebråd — framför allt tänker jag härvid på älgen — står de typiska förmögenhetsbrotten nära och att det därför inte vore så orimligt, om straffarbete kunde utdömas, där brottet är att anse som grovt.

De flesta av de remissinstanser som, så vitt jag förstår, ha den största praktiska erfarenheten vid beivrandet av de brott, varom här är fråga, tillstyrka motionerna, och flera uttala sig även för en straffskärpning ur rent straffrättslig synpunkt. Sålunda uttalar sig riksåklagarämbetet i tillstyrkande riktning. Av de sex landsfogdar, som avgivit yttrande, tillstyrka alla utom landsfogden i Kopparbergs län, som förordar en allsidig utredning. Föreningen Sveriges landsfiskaler instämmer till alla delar i den motivering, som anförts såsom skäl för motionerna, och gör vissa jämförelser med straffskalan för häleri. Likaså tillstyrkas motionerna av Svenska jägarförbundet och av jaktvårdskonsulenten i Dalarnas jaktvårdsförening.

Motionärerna äro således långt ifrån ensamma om den åsikten, att en höjning av straffmaximum väl kan försvaras ur rent straffrättsliga synpunkter. Men jag skall gärna erkänna, att huvudsyftet med motionerna varit att genom en skärpning av straffbestämmelserna skapa möjligheter att, där så anses påkallat, anhålla misstänkt person under brottets utredning.

Jag skall emellertid, herr talman, inte närmare gå in på vad som anförts i alla dessa yttranden till stöd för motionerna, även om det kunde vara av intresse att understryka vad de på området verkligt sakkunniga haft att säga, utan jag nöjer mig med att hänvisa till de referat, som finnas intagna i utskottets utlåtande.

Det finns emellertid en part, herr talman, som inte kunnat höras i målet, nämligen villebrådet, och jag tänker då framför allt på älgarna. Det händer tyvärr ej alltför sällan, att älgar även under den legala jakten bli skadeskjutna och sedan anträffas i markerna döda efter, som man förstår, svåra lidanden. Under den lagliga jakten föreligga självfallet dock mycket större möjligheter att uppsåra och avliva skadeskjutna djur än vid olovlig och olaga jakt, då jägarna i eget, välförstått intresse inte äro så benägna att följa skadeskjutna djur. Landsfogden i Västernorrlands län anför bl. a.

Om skärpning av straffbestämmelserna för olovlig jakt.

i sitt yttrande över motionerna angående den olovliga jakten på värdefullare vilt, framför allt på älg, att denna jakt årligen åstadkommer avsevärda skador såväl ur nationalekonomisk synpunkt som för den enskilde. Härtill kommer, fortsätter landsfogden, att dessa brott i allmänhet äro väl planlagda och förberedda samt att jakten ofta bedrives under former, som innebära grovt djurplågeri. Landsfogden tillägger: »Ur dessa synpunkter synes straffarbete icke utgöra för sträng korrektion.»

Även ur djurskyddssynpunkt — och det vill jag, herr talman, understryka — är det angeläget, att de straffprocessuella bestämmelserna bliva sådana, att de inte såsom för närvarande försvåra och i vissa fall rent av omöjliggöra ett effektivt beivrande av den olovliga och olaga jakten, därför att möjligheter i regel saknas att anhänga misstänkta personer.

Utskottet diskuterar även andra möjligheter att uppnå de åsyftade skärpningarna i straffprocessuellt hänseende genom en ändring av reglerna för häktning och anhållande. Utskottet anser sig emellertid inte enbart med hänsyn till de här aktuella och särartade fallen kunna överväga en generell ändring av dessa regler, och ej heller vill man förorda införande av särskilda regler om straffprocessuellt frihetsberövande för brott mot jaktlagstiftningen. Vad som slutligen enligt utskottets mening talar emot att åtgärder nu vidtagas i motionernas syfte är att frågan om förenhetligande av frihetsstraffet, d. v. s. sammanförande av straffarbete och fängelse till en gemensam straffart, för närvarande övervägs inom strafflagberedningen. Komma fängelse- och straffarbetsstraffen att utbytas mot en enhetlig straffart, menar man, att reglerna för häktning och anhållande också måste omprövas. Jag hoppas, att dessa regler då bli sådana, att syftet med motionerna kommer att nås.

Sammanfattningsvis kan alltså, herr talman, konstateras, att utskottet liksom flertalet remissinstanser anser, att brister i lagstiftningen på förevarande om-

råde föreligga, men att utskottet, trots detta, för närvarande inte anser sig kunna tillstyrka någon åtgärd i motionernas syfte.

Såsom frågan nu ligger till torde det vara utsiktslöst att här i kammaren ställa något yrkande om bifall till motionerna. Jag tror emellertid, herr talman, att det ändå har haft sin betydelse att denna fråga förts på tal i riksdagen, och jag hyser den förhoppningen, att det inte skall dröja länge, förrän de här påtalade bristerna i lagstiftningen komma att avhjälpas.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av utlänningslagen den 15 juni 1945 (nr 315); och

nr 28, i anledning av väckta motioner angående viss ändring av lagen om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 21, i anledning av väckt motion om viss utredning rörande skyddsåtgärder mot koloxidförgiftning, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Interpellation om hjälp åt av Emåns översvämning drabbade markägare m. m.
Interpellation om anordnande av ett extra matematikprov för vissa kompletanter m. fl.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen: nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande tulltaxa, m. m.; och

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndiganden för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 103, att utskottets hemställan i betänkande nr 33 samt, i fråga om förslaget nr 104, att utskottets hemställan i betänkande nr 34 bifölles även av andra kammaren.

Interpellation om hjälp åt av Emåns översvämning drabbade markägare m. m.

Herr NORLING erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Genom vinterns och vårens rikliga nederbörd har i Emåns dalgång, i mellersta delen av Kalmar län, tusentals tunnland åkerjord översvämmats, vilket förorsakat oerhörda förluster för markägarna inom de översvämmade områdena.

All höstsådd samt översvämmade valar ha blivit förstörda och jordens odlingsvärde väsentligt nedsatts. Påford naturgödsel och övriga gödningsämnen urlakas och föras bort vid vattnets tillbakagång, varvid även en del av de lösa jordlagren medfölja. Därtill kommer, att vårsådd inte kan ske i tid utan kommer att bli så fördröjd att föga utsikter finnas, att säden hinner mogna och kan skördas.

En sådan naturkatastrof som Emåns översvämning i vår betyder stora ekonomiska förluster för markägarna och kan i många fall betyda ekonomisk ruin för de dåligt ekonomiskt ställda småbrukarna i Emådalen, vilka utgöra ungefär mellan 80 och 90 procent av markägarna.

Större översvämningar ha inträffat tidigare, åren 1931 och 1936 samt åren 1944 och 1945. Det senaste årets stora översvämning föranledde statligt ingripande.

En utredning har pågått sedan 1928 om reglering av den del av området,

som nu ånyo översvämmats, för att genom invallning och uppreprensning söka förebygga översvämningar. Denna fråga ligger nu hos domstol.

Markägarna ha således gjort vad de kunnat för att få erforderliga åtgärder vidtagna och minska riskerna för översvämningar.

Vid åtskilliga tillfällen tidigare har riksdagen vidtagit åtgärder vid naturkatastrofer och anslagit medel för att lindra de ekonomiska förluster, som de drabbade åsamkats. Emåns översvämning i vår kan utan tvivel räknas till en dylik naturkatastrof och jämföras med översvämningen år 1945.

Med vad som således framförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande frågor.

Har statsrådet för avsikt att undersöka, huruvida och i vilken omfattning hjälp från statens sida kan lämnas de markägare, som drabbats av Emåns översvämning?

Är statsrådet beredd att vidtaga sådana åtgärder, som kunna påskynda Emåns reglering i de av översvämningar drabbade områdena?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakarande spörsmål finge framställas.

Interpellation om anordnande av ett extra matematikprov för vissa kompletanter m. fl.

Ordet lämnades på begäran till herr CASSEL, som yttrade: Herr talman! Regeringen har — efter framställning från Målsmännens riksförbund — beslutat att på grund av i ärendet förekommande särskilda omständigheter medgiva att årets studentskrivning i matematik på realgymnasiet (allmän kurs) utan hinder av vad som är föreskrivet i läroverksstadgan skall godkännas även om abiturient inte nöjaktigt behandlat mer än två av de förelagda uppgifterna.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse från ecklesiastikdepartementet anbefallts att

Interpellation om anordnande av ett extra matematikprov för vissa kompletthanter m. fl.

föranstalta om att vårens studentskrivningar i matematik (allmän kurs) skyndsamt på nytt granskas och betygsätts med utgångspunkt från den sålunda ändrade normen för bedömandet.

Regeringens beslut härvidlag har naturligtvis hälsats med tillfredsställelse av flertalet abiturienter och dessas föräldrar, då det på ett radikalt sätt hjälper upp en eljest ovanligt låg betygsskala vid ifrågavarande matematikprov.

Tyvärr är beslutet emellertid otillfredsställande för vissa av dem som deltagit i ifrågavarande matematikprov. Från flera skolor meddelas nämligen att åtskilliga av de abiturienter, som önskat avlägga studentexamen enligt särskild prövning liksom flera — vid vissa skolor samtliga — som sökt komplettera sitt matematikbetyg — till ett högre betyg än det som vid tidigare prov erhållits — ej fullföljde det skriftliga provet, då de kommo underfund med att de icke kunde uppnå ett sådant resultat, som enligt de vanliga bedömningsreglerna erfordras. Många av dem, som skulle avlägga examen enligt särskild prövning, lämnade sålunda över huvud taget inte in någon skrivning, då de ej löst minst tre tal, och kompletthanterna avstodo i stor utsträckning från att inlämna något prov, då de inte uppått sådant antal tal, som enligt de vanliga reglerna erfordras för erhållandet av det högre betyg de eftersträfvade.

Den tidsförlust dessa abiturienter och kompletthanter åsamkats genom en av allt döma olämplig sammansättning av ifrågavarande skriftliga matematikprov bör om möjligt nedbringas. En lösning synes vara att man inlägger ett matematikprov (allmän kurs), skriftligt och muntligt, i den särskilda prövningsperiod, som omfattar tiden $\frac{30}{5}-\frac{13}{5}$ och i vilken ämnen med skriftliga prov eljest icke ingå. Härigenom skulle dyrbar tid kunna vinnas bl. a. för dem, som önska ha sina kompletteringsbetyg klara i god tid före utgången av ansökningstiden för intagande vid vissa av fackhögskolorna.

I samband med den diskussion som förts med anledning av här berörda ma-

tematikprov ha från skilda håll uttalats önskemål om att hädanefter ett sammanfattande vitsord måtte ges i alla skrivningsämnen i studentexamen och ej blott, såsom nu är fallet, i modersmålet. Detta innebär att hänsyn toges till resultatet av tidigare skrivningar i resp. ämnen under läsåret.

Då kompletteringsmöjligheterna alltmer beskurits för inträde till fackhögskolorna synes genomförandet av en sådan åtgärd motiverad; det skulle ju nämligen i icke obetydlig grad kunna minska de stundom orättvist ödesdigra följderna av ett tillfälligt misslyckande i en studentskrivning.

Jag ber att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få rikta följande frågor:

1) Är herr statsrådet beredd att medverka till att ett extra matematikprov (allmän kurs) inlägges i kompletteringsperioden den $\frac{30}{5}-\frac{13}{5}$ detta år?

2) Är herr statsrådet villig att redogöra för sina synpunkter på frågan om möjligheterna att i fortsättningen tillämpa metoden med sammanfattande vitsord i samtliga i studentexamen förekommande ämnen, där skriftligt prov fordras?

Även denna anhållan bifölles.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 473, av herr *Wehtje* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie tjänster vid kommunikationsverken m. m.; samt

nr 474, av herr *Aaby-Ericsson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lantbruksmötesverksamhetens ordnande, m. m.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1.38 förmidagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Torsdagen den 20 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3 eftermiddagen.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 469, av herrar *Lindén* och *Norman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till avlöningsbestämmelser för övningslärare och kyrkomusiker m. m.; samt

nr 470, av herr *Sjödahl* m. fl., i samma ämne.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet herr *Wehtjes* motion, nr 417, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott herr *Norlings* motion, nr 472, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1949 vid dess trettioandra sammanträde fattade beslut i sjöfartssociala frågor.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Wehtje* m. fl. väckta motionen, nr 473, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie tjänster vid kommunikationsverken m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Aaby-Ericsson* m. fl. väckta motionen, nr 474, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lantbruksmötesverksamhetens ordnande, m. m.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 475, av herr *Näsström* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; och

nr 476, av herr *Werner* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896).

Anmälades tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 122, till Kungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att andra kammaren beträffande punkterna A och B i utskottets utlåtande nr 9 fattade samma beslut som första kammaren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.02 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.